

2022-08-09

1
1(1)**Styrelse/Nämnd:** Tekniska utskottet**Dag, tid:** 2022-08-09, kl. 09:30**Plats:** Sammanträdesrum Gillet**Övrigt:** Deltagande även via Netpublicator video meet

Ärenden:	Dnr:	Sida:
Beslutsärenden		
1 Val av justerare		
2 Åtgärdsplan efter budgetuppföljning per 30 april 2022 samt uppföljning av större investeringsprojekt	TU.2021.321	2 - 3
3 Redovisning av Värnamo kommuns miljöarbete 2021	TU.2022.211	4 - 58
4 Remissvar på åtgärdsprogrammen Vattnets miljömål 2023-2027 och Hälsans miljömål 2023-2027	TU.2022.199	59 - 258
Redovisning av delegationsbeslut		
5 Redovisning av delegationsbeslut till tekniska utskottet augusti 2022	TU.2022.234	259
Beredningsärenden		
6 Ny delegat för direktupphandling hos tekniska förvaltningen	TU.2020.272	260
7 Stiftelsen Folkets park ansvarsfrihet för 2021	TU.2022.47	261 - 271
8 Medborgarinitiativ - Utomhuspadelbana i Bredaryd	TU.2022.200	272 - 274
Informationsärenden		
9 Ansökan om medel för uppgradering av Tännö småbåtshamn	TU.2022.128	275 - 280
10 Förvaltningschefen informerar		
11 Övrig information från förvaltningen		281
12 Övrigt		

Gottlieb Granberg
OrdförandeMaria Grimstål
Sekreterare

Åtgärdsplan efter budgetuppföljning per 30 april 2022 samt uppföljning av större investeringsprojekt

Ärendebeskrivning

Efter tekniska utskottets budgetuppföljning per 30 april 2022 beslutade kommunstyrelsen 7 juni 2022 att uppdra till de nämnder som redovisat underskott i prognosen att till kommunstyrelsens sammanträde i augusti återkomma med en åtgärdsplan för prognostiserat budgetunderskott samt att uppdra till tekniska utskottet att till samma sammanträde återkomma med en mer detaljerad uppföljning av större investeringsprojekt.

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta

att godkänna informationen samt

att överlämna informationen till kommunstyrelsen.

Annika Rosenqvist
Enhetschef

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

§ 225 Dnr:

Budgetuppföljning per 2022-04-30

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att uppdra till de nämnder som redovisat underskott i prognosen efter april att till kommunstyrelsens sammanträde i augusti återkomma med en åtgärdsplan.

att uppdra till tekniska utskottet att till kommunstyrelsens sammanträde i augusti återkomma med en mer detaljerad uppföljning av större investeringsprojekt samt

att i övrigt godkänna månadsuppföljningen efter april månad.

Ärendebeskrivning

Ekonomiavdelningen har överlämnat budgetuppföljning per 30 april 2022 med helårsprognos.

Beslut skickas till:
Ekonomiavdelningen
Samtliga nämnder
Tekniska utskottet

Redovisning av Värnamo kommuns miljöarbete 2021

Ärendebeskrivning

Plan för Värnamo kommuns miljöarbete revideras i kommunfullmäktige varje ny mandatperiod och ett nytt förslag togs fram 19 juni 2019, § 138, för perioden 2019 - 2022. Knutet till planen finns också en åtgärdsplan som ska revideras varje år av kommunstyrelsen.

Kommunstyrelsen beslutade 5 april 2022 att anta Åtgärdsplan för Värnamo kommuns miljöarbete 2022 samt att skicka åtgärdsplanen till alla nämnder för genomförande.

Tekniska förvaltningen har att redovisa en uppföljning av förvaltningens åtagande gällande Värnamo kommuns miljöarbete för 2021. Uppföljningen utgår från goda exempel inom de prioriterade områdena som finns i miljöplanen men följer också upp alla åtgärder och indikatorer kopplat till planen. Se bilaga ”Redovisning av Värnamo kommuns miljöarbete 2021”.

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta

att godkänna informationen samt

att ge tekniska förvaltningen i uppdrag att arbeta vidare med åtgärdsplanen.

Helena Nyberg
Kvalitets- och utvecklingsansvarig

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Redovisning av Värnamo kommuns miljöarbete 2021

Datum: 2022-04-05

Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott

Dokumentansvarig: Miljöstrateg, Kommunledningsförvaltningen

Värnamo kommunorganisations klimatpåverkan

Varje år följer Värnamo kommun upp sin organisations klimatpåverkan genom ett verktyg framtaget av Klimatrådet i Jönköpings län. Uppföljningsmetoden bygger på de utsläppskategorier som enklast går att ta fram beräkningsunderlag för:

- Uppvärmning, elanvändning och övrig användning av fossilt bränsle
- Personresor med egna fordon, personalens fordon samt vissa köpta resor (flyg, hyrbil)

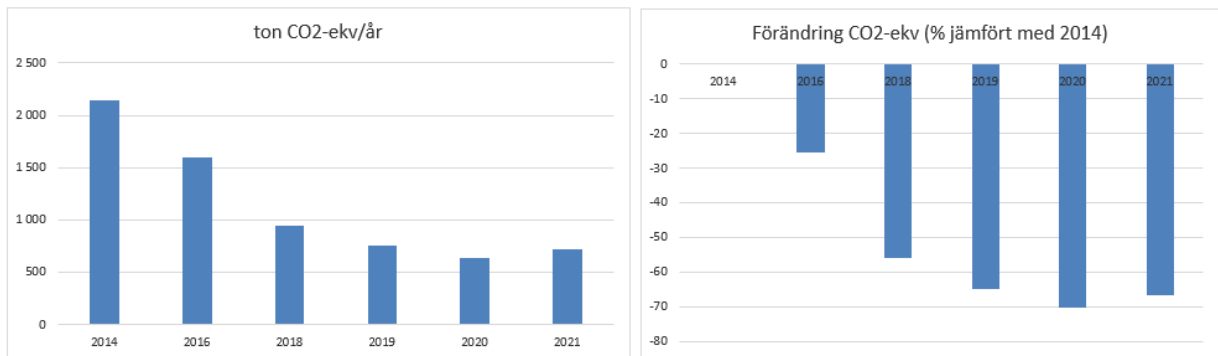
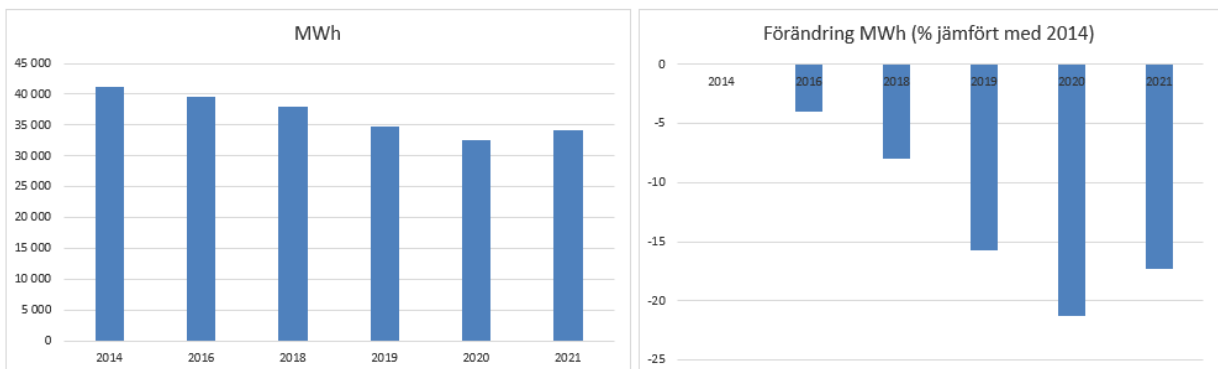
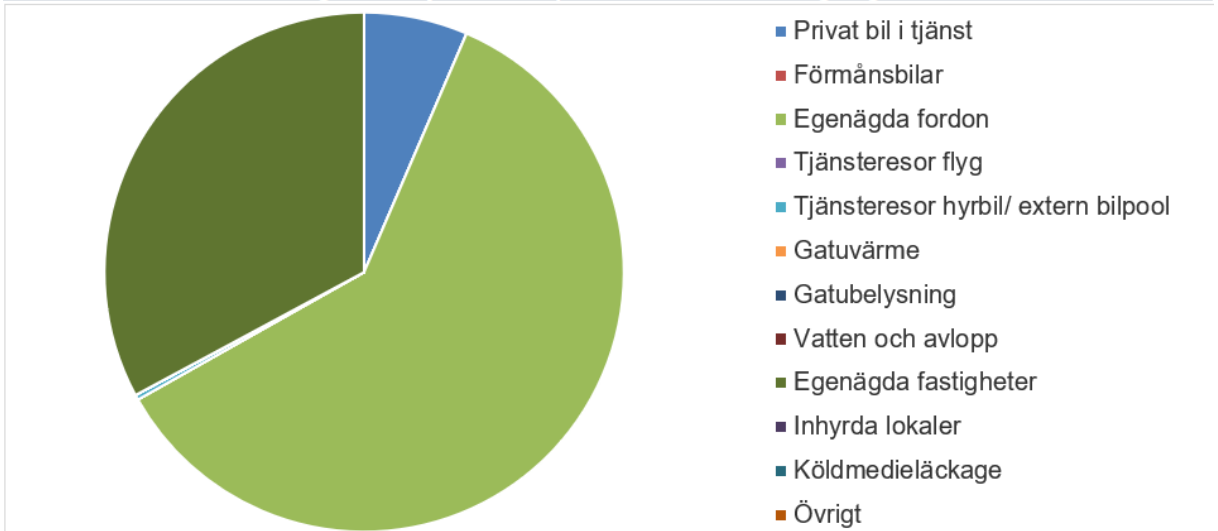

Illustration - underlag för analys av vilka poster som är mest angelägna att reducera - 2020

Indikatorer

Minskad klimatpåverkan

SEKOM 1a: Koldioxidutsläpp industri (ton/invånare)	2016 0,4 ton/inv	2017 0,3 ton/inv	2018 0,3 ton/inv	2019 0,2 ton/inv																																					
SEKOM 1b: Koldioxidutsläpp övriga sektorer (ton/invånare)	2016 3,3 ton/inv	2017 3,4 ton/inv	2018 3,3 ton/inv	2019 3,2 ton/inv																																					
SEKOM 2: Antal resor med kollektivtrafik (resor/invånare)	2017 15 resor/inv.	2018 17 resor/inv.	2019 16 resor/inv.	2020* 8,5 resor/inv.	2021** 6 resor/inv.																																				
SEKOM 3: Andel förnybara bränslen i kollektivtrafiken (%)	2017 67%	2018 63%	2019 60 %	2020 63 %	2021 94% %																																				
SEKOM 9: Andel förnybar och återvunnen energi i kommunala lokaler (%)	2017 99%	2018 99%	2019 99%	2020 99%	2021 99 %																																				
SEKOM 10a: Transportenergi för tjänsteresor med bil (kWh/årsarbetare)	2017 1230 Wh/åa	2018 754 Wh/åa	2019 828 kWh/åa	2020 723,8kWh/åa	2021 714,4kWh/åa																																				
SEKOM 10b: CO2-utsläpp från tjänsteresor med bil (ton/årsarbetare)	2017 0,31 ton/åa	2018 0,13 ton/åa	2019 0,14 ton/åa	2020 0,08ton/åa	2021 0,099ton/år																																				
Kolada: Andel miljöbilar i kommunorganisationen (%)	2017 41,2%	2018 42,2%	2019 41,3%	2020 44,7%																																					
Kolada: Andel miljöbilar i den geografiska kommunen (%)	2017 14,2%	2018 14,1%	2019 13,5%	2020 15,5%																																					
Värnamo Kommun: Energianvändning i kommunala byggnader (kWh/m ²)	2017 183k kWh/m ²	2018 175k kWh/m ²	2019 161 kWh/m ²	2020 155 kWh/m ²	2021 153 kWh/m ²																																				
Värnamo Kommun: Antal körda km i tjänst med egen bil (km/årsarbetare) exkl. 5	2017 157 km	2018 132 km	2019 143 km	2020 107 km	2021 95 km																																				
Värnamo Kommun: CO2-utsläpp från tjänsteresor med tåg (kg)	2017 1,01 kg	2018 1,05 kg	2019 1,1 kg	2020 0,4 kg	2021 0,3 kg																																				
Värnamo Kommun: Andel förbrukat bränsle per bränsleslag (%)	<p>Förbrukning per bränsleslag (%)</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Bränsleslag</th> <th>2017</th> <th>2018</th> <th>2019</th> <th>2020</th> <th>2021</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Diesel</td> <td>23%</td> <td>20%</td> <td>28%</td> <td>20%</td> <td>67%</td> </tr> <tr> <td>HVO100</td> <td>67%</td> <td>63%</td> <td>60%</td> <td>63%</td> <td>94%</td> </tr> <tr> <td>Bensin</td> <td>6%</td> <td>8%</td> <td>11%</td> <td>23%</td> <td>19%</td> </tr> <tr> <td>Etanol</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> </tr> <tr> <td>Biogas</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> <td>0%</td> </tr> </tbody> </table>					Bränsleslag	2017	2018	2019	2020	2021	Diesel	23%	20%	28%	20%	67%	HVO100	67%	63%	60%	63%	94%	Bensin	6%	8%	11%	23%	19%	Etanol	0%	0%	0%	0%	0%	Biogas	0%	0%	0%	0%	0%
Bränsleslag	2017	2018	2019	2020	2021																																				
Diesel	23%	20%	28%	20%	67%																																				
HVO100	67%	63%	60%	63%	94%																																				
Bensin	6%	8%	11%	23%	19%																																				
Etanol	0%	0%	0%	0%	0%																																				
Biogas	0%	0%	0%	0%	0%																																				

* Allt resande är troligen inte registrerat samt resandeminskning till följd av pandemin.

* Under 2021 bytte Länstrafiken biljettsystem vilket påverkar resandesiffrorna. Även pandemin påverkar resandesiffrorna under 2021.

Hållbar bebyggd miljö

SEKOM 4: Andel ekologiskt odlad åkermark (%)	2017 11,1 %	2018 10,7 %	2019 13%	2020 14,7%	
SEKOM 5: Andel miljöcertifierad skog (%)	2013 41%		2017 52%		
SEKOM 6: Andel skyddad natur (%)	2017 2,7	2018 2,7	2019 2,7	2020 2,7	
SEKOM 8a: Årsmedelhalt av bly i avloppsslammet (mg/kg TS)	2017 14,7 mg/kg	2018 13,7 mg/kg	2019 18,3 mg/kg	2020 15,3 mg/kg	
SEKOM 8b: Årsmedelhalt av kadmium i avloppsslammet (mg/kg TS)	2017 0.84 mg/kg	2018 0,82 mg/kg	2019 0,74 mg/kg	2020 0,96 mg/kg	
SEKOM 8c: Årsmedelhalt av kvicksilver i avloppsslammet (mg/kg TS)	2017 0.53 mg/kg	2018 0,71mg/kg	2019 0,57 mg/kg	2020 0,51 mg/kg	
SEKOM 12: Andel miljöcertifierade skolor (%)	2017 5%	2018 5%	2019 6%	2020 6%	2021 9%

Ansvarsfull resurshantering

SEKOM 11: Andel ekologiska livsmedel den kommunala organisationen under hela året (%)	2017 Tot. 13% kost 18%	2018 Tot 18% kost 24%	2019 Tot 21% kost 24%	2020 Tot 21% kost 24%	2021 Tot 23% kost 25%		
SEKOM 7: Total mängd insamlat hushållsavfall (kg/invånare)	2017 411 kg	2018 444 kg	2019 428 kg	2020 485 kg			
Kolada: Andel återvunnet material av hushållsavfall (%)	2017 26 %	2018 36 %	2019 29 %	2020 32 %			
Kolada: Insamlat grovavfall, kg/person	2017 127 kg	2018 167 kg	2019 164 kg	2020 223 kg			
Värnamo kommun: Effekt som facklas av rötgasen på reningsverket Påslund (kWh)	2018 1 298 497 kWh	2019 1 351 850 kWh	2020 1 602 970 Wh	2021 1 683 432 Wh			
Värnamo kommun: Andel fairtrade-märkta produkter (%)	Produktgrupp	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Kaffe	89%	82%	84%	96%	96%	99%
	Te	2%	6%	38%	62%	89%	76%
	Bananer	95%	73%	84%	79%	77%	96%
	Kakao	17%	2%	8%	87%	97%	99%
Värnamo kommun: Matsvinn som uppkommer i Service- och omsorgsförvaltningarnas kök (%)	2017 13 %	2018 11 %	2019 10 %	2020 8 %	2021 7%		
Värnamo kommun: Vattenanvändning i kommunala byggnader (l/m2)	2017 421 l/m2	2018 383 l/m2	2019 437 l/m2	2020 451 l/m2	2021 387 l/m2		

Kunskap och engagemang

Kolada: Medborgarundersökningen Nöjd MedborgarIndex – Miljöarbete	2017 56	2019 57	2021
Kolada: Medborgarundersökningen- Kommunens arbete att minska miljö/klimatpåverkan i egna verksamheter är bra, andel (%)			71.2
Kolada: Medborgarundersökningen - Info från kommunen om vad enskilda kan göra för att minska sin miljö/klimatpåverkan fungerar bra, andel (%)			67.1

Aktuell hållbarhets kommunranking "Sveriges miljöbästa kommun"

Aktuell Hållbarhet ges ut av Bonnier Business Media och är Sveriges största tidning som rapporterar om miljö- och klimatfrågor samt hållbar utveckling. Varje år gör de en ranking och utser Sveriges miljöbästa kommun.

Värnamo kommuns placering 2021:

Hela listan: 105 av 290

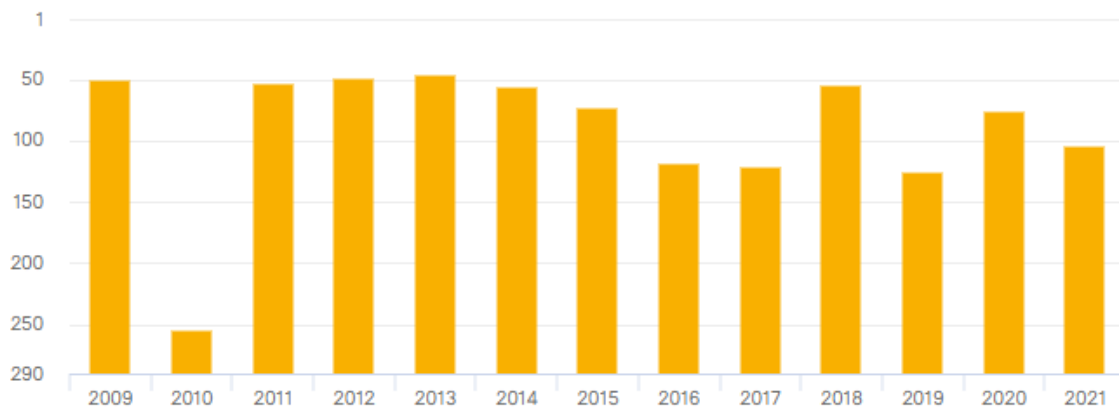
Kommungrupp: 37 av 136 "mindre städer och landsbygdskommuner"

Länsplacering: 5 av 13 i Jönköpings län

Placering 2021 (av 290 kommuner)

Placering år för år

Varför en ny fördjupning av översiktsplanen?
 Värnamo kommun siktar på att bli 40 000 invånare år 2035, vilket innebär en ökning på ungefär 6 000 personer i hela kommunen. För Värnamo stad innebär detta en stor fördjupning då många av de nya invånarna beräknas bosätta sig i just Värnamo stad. Därför behövs goda förutsättningar för en så hållbar utveckling som möjligt, för att staden ska kunna växa på ett bra sätt även längre fram i tiden.

Hållbar utveckling
 Tätare, grönnare, glesare eller högre? Hur vi utvecklar staden påverkar huruvida vi kan nå mål om hållbarhet. En förutsättning för hållbar utveckling är att vi koncentrerar bebyggelsen och inte tar för mycket tätortsnära skogs- och jordbruksmark och övrig natur i anspråk, så detta gör att avstånden blir längre och underlaget för hållbara trafikslag blir sämre.

Översiktsplan Mitt Värnamo 2035
 Värnamo kommuns nya översiktsplan antogs av kommunfullmäktige 28 maj 2019. Översiktsplanen är kommunens samlade ställningstagande till utveckling, med en förutsättning av översiktsplanens utgångspunkt är markanvändning. Förutskottet är godkänd till Värnamo stad med en översiktsplan till Värnamo 2035 antas av hela kommunen.

Stadsbyggnadsprinciper
 Stadsbyggnadsprincipen är ett övergripande som gäller för att tydliggöra de mål kommunen formulerat i sin översiktsplan. Visionen formuleras i fem stadsbyggnadsprinciper som formar riktlinjerna av utvecklingen.

Behöver du tips på nyårslöften? 😊
 Att slänga mindre mat är bra för både plånboken och för vår planet.
 Minska matsvinnet under 2021!

NYORD PÅ SVINNISKA

#bäst-före-snoozza
 [?bäsföre-snoozah]

Att förlänga användandet av maten genom att titta, lukta och smaka.

0:43 / 0:50

Har du tankar om hur vi ska resa, hur vi ska bo, hur vi ska handla, hur vi ska dela eller äga egna saker? Vi vill gärna veta vad du tycker!
 Dina åsikter är viktiga, därför hoppas vi att du vill svara på vår enkät om hållbar stadsutveckling. Mer om enkäten och hur du svarar på den hittar du på vår webbplats:
kommun.varnamo.se/vmoenkaten

👉 Visa mer

Vi vill veta vad du tycker!

na området Skräddarebo i Bor bygger... en

...d våtmarken är att öka den biologiska mångfalden och upplevelsen för den som vistas i området 🦋🐸

Intervju med Heidi & Björn Wilkman

17
 3 delningar

Kommentarer

Ulrika Nilsson: Vad heter Sveriges miljöminister?
 Gilla · Svare 11 in

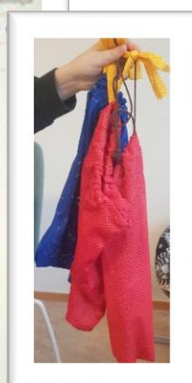
Heidi Wilk: Använder ni en bättre metod för klimatförändringarna som kommer än de som ligger i klimatlagen till ett hållbart liv? Är ni medvetna för ett hållbart klimat?
 Gilla · Svare 12 in

Ulrika Nilsson: Det är bra!
 Gilla · Svare 13 in

Peter Laga Lagerman: Har den arbetsmarknaden utvecklat på ett miljöanpassat hållbart sätt?
 Gilla · Svare 9 in

Heidi Wilk: Hur är jämställdheten i relationen? Har ni ett hållbart liv på arbetet som på jämställdhet grundat efter regelverket?
 Gilla · Svare 7 in

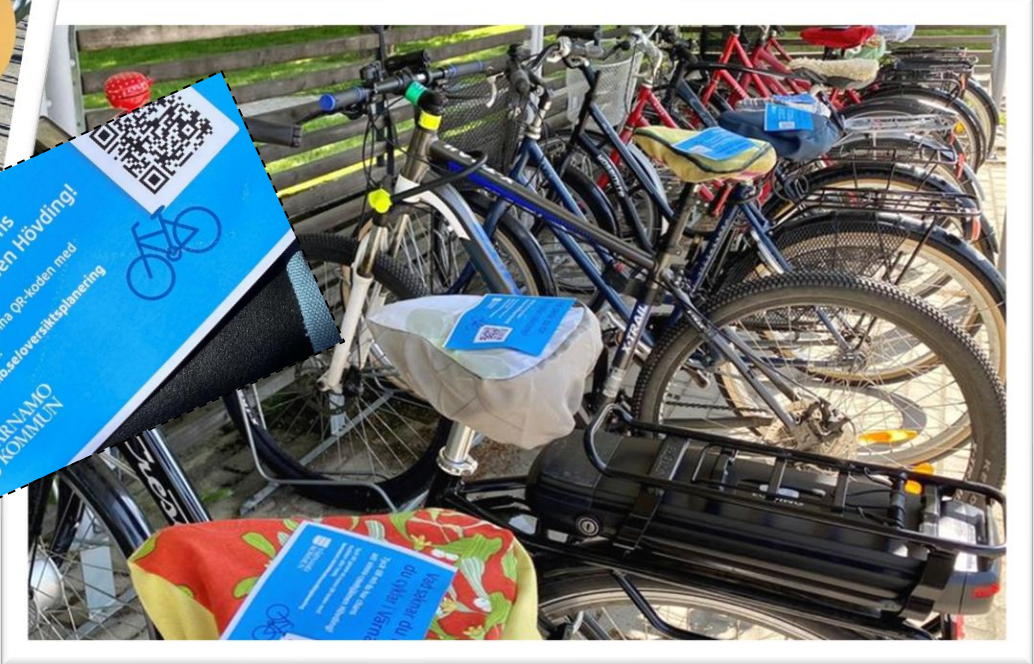
Heidi Wilk:

Gå på ordjakt - vinn elcykel! ♻️

Som en del av Klimatveckan arrangerar vi en ordjakt tillsammans med Värnamo Energi och Finnvedsbostäder. Så här gör du för att gå på ordjakten:

- 🔍 Hitta sex skyltar i antingen Bor, Forsheda eller Värnamo.
- 🔍 Anteckna det nyckelord som finns längst ner på varje skylt.
- 🔍 ... Visa mer

Åtgärder

Bedömning av miljöåtgärdsarbetet

I denna redovisning beskrivs och följs de åtgärder upp som är aktuella i Åtgärdsplan för Värnamo kommuns miljöarbete. Denna åtgärdsplan revideras och följs upp årligen i Hypergene.

I kolumnen för ansvarig står den nämnd som har huvudansvaret att genomföra åtgärden. Alla åtgärder bedöms av miljöstrategen i samråd med aktuella tjänstepersoner.

Bedömningen av genomförandegrad baseras på en fyrgradig skala enligt följande:

G: Genomförd eller i huvudsak genomförd alternativt pågående verksamhet

H: Genomförd till mer än hälften

P: Påbörjad men ännu inte genomförd till hälften

E: Ej påbörjad

De åtgärder vars rad är gråmarkerad saknar bedömning då någon annan aktör än kommunen är huvudansvarig för genomförande. Det är dock bra att veta vilken roll kommunen har i åtgärden.

De åtgärder som finns med i bedömningen är endast de som är aktuella för bedömningsåret, åtgärder från samma dokument med passerad tidsplan finns ej med. Åtgärder som bedöms som ej relevanta finns heller inte med. För att en åtgärd ska anses som ej relevant ska förutsättningarna för genomförandet ha ändrats.

Uppföljning av de åtgärder som härstammar från Länsstyrelsens åtgärdsprogram rapporteras även årligen till Länsstyrelsen av miljöstrategen i egenskap av miljömålssamordnare.

Åtgärderna har i detta dokument en referens till aktuellt åtgärdsprogram:

- [Grön handlingsplan](#)
- [Vattnets miljömål](#)
- [Hälsans miljömål](#)
- [Minskad klimatpåverkan](#)
- [Anpassning till ett förändrat klimat](#)

Genomförandegrad

År 2021	G	H	P	E	Total
Antal	14	7	13	11	45
Procent	31	15,5	29	24,5	100

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Checklista vid evenemang	Kommunstyrelsen	2018-2021		Vid nästa revidering av Policy för evenemangsstöd och sponsring ska en checklista för hållbarhet finnas med. Krav ska ställas på källsortering i de fall evenemangsbidrag ges.		E	
Översyn finanspolicy	Kommunstyrelsen	2019-2020		Revidera finanspolicy med syftet att utesluta investeringar i bolag som producerar kol, olja och naturgas för att exkludera fossil energi i kapitalförvaltningen, liksom riktlinjerna om etiska investeringar.		E	
Kontroll av informationskravet i reach	Kommunstyrelsen	2016-2021	Hälsans miljömål s.28	I kommunen genomförs ett projekt där informations-kravet i REACH testas. Under programperioden ska information för minst 20 varor från varje kommun samlas in i projektet. Information om produkter inom dessa områden ska efterfrågas: kläder, skor, elektronik, leksaker, hygienartiklar. Kommunen kan genomföra åtgärden på olika sätt. Länsstyrelsen anpassar redan framtaget förfrågningsunderlag till länet. Detta kan användas av kommunerna under åtgärdens genomförande. De svar som erhålls skickas in till	G: Information om minst 20 varor har begärts in i kommunen. Detta kan antingen ske en gång under perioden eller för ett par varor varje år. Informationen är skickad till Länsstyrelsen.H: Information om mindre än 20 varor har begärts in.P: Projekt planeras att genomföras under året men är inte avslutat ännu.	P	Kontakt har tagits med FIGY men brist på intresse gör att åtgärden inte blivit gjord. Bättre chans för genomförande bedöms om åtgärden läggs på sommarjobbare, men samtidigt minskar nyttan/effekten.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				Länsstyrelsens miljö- målssektariat för samman- ställning. Vid efterfrågan kan Länsstyrelsen hålla ett upptaktsmöte för att introducera åtgärden och samordna arbetet mellan kommunerna. Att få genomslag i media är en viktig del av åtgärden vilket innebär att kommunen ska tipsa media, minst en gång under programperioden, om projektet.			
Systematiskt arbete med klimat och energi	Kommunstyrelsen	2021- 2025	Minskad klimat- påverkan s.20	a) Beräkning och kartläggning av verksamhetens energianvändning och koldioxidutsläpp genom eget beräkningsverktyg eller det av klimatrådet framtagna beräkningsverktyget. b) Uppföljning årligen av följande tre punkter: o Utsläpp o Energianvändning o Andelen förnybar energi (köpt energi resp. producerad eller andelsägd anläggning) c) Analysera och identifiera verksamhetens klimat- och energiarbete, inklusive ta fram mål för verksamheten. d) Arbetet framåt dokumenteras i en handlingsplan eller annat styrande dokument som organisationen använder. Åtgärder från handlingsplanen	G: Organisationen har genomfört steg a-f under programperioden (eller motsvarande steg i annat system). H: Organisationen har genomfört steg a-d under programperioden (eller motsvarande steg i annat system). P: Organisationen har genomfört steg a-b under programperioden (eller motsvarande steg i annat system).	G	

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				prioriteras. e) Åtgärder genomförs. f) Sprida och samverka kring sina erfarenheter till exempel genom deltagande i klimatrådets organisation och arbetsgrupper.			
Hållbara investeringar	Kommunstyrelsen	2021-2026	Minskad klimatpåverkan s. 23	Samtliga kommuner fortsätter att delta i den kommunala ekonomichefsgruppen och därigenom öka sina kunskaper om "gröna investeringar".	Har vi deltagit?	G	Löpande översyn görs avseende möjlighet till gröna investeringar.
Fossilfria resor i organisationen	Kommunstyrelsen	2021-2027	Minskad klimatpåverkan s.26	Organisationen ska: 1. Genomföra en kartläggning. I den är det väsentligt att resvanor, organisationens fordonsflotta samt förutsättning för olika färdmedel och intresse/attityder ingår. 2. Ta fram egna mål/aktiviteter. Exempel på åtgärder återfinns i åtgärdsprogrammet. Åtgärder ska genomföras under programperioden. 3. Följa upp åtgärder årligen. Uppföljning av utsläpp sker i åtgärd 1 "Systematiskt arbete med klimat och energi".	G: Kartläggning finns. Två aktiviteter inom område "Styra" är genomförda och uppföljda. Minst två aktiviteter från övriga tre områden är genomförda och uppföljda. H: Kartläggning finns. Aktiviteter är påbörjade. P: Kartläggningen är genomförd och aktiviteterna valda. Uppföljning av utsläpp ska ske inom ramen för åtgärd 1, dvs inga ytterligare kvantitativa uppföljningsmetoder är nödvändiga.	G	En genomlysning av alla fordon har gjorts genom de elektroniska körjournalerna, där det går att se exakta startstopp o.s.v. Körjournal tas fram till varje förvaltning årligen. Logistik har stenkoll på alla fordon och följer utbyteshierarkin. En undersökning bland chefer gjordes ang. cykel

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Fossilfri arbetspendling	Kommunstyrelsen	2021-2028	Minskad klimatpåverkan s.28	<p>Organisationen ska:</p> <p>1. Genomföra en kartläggning. I den är det väsentligt att medarbetarnas resvanor (färdmedelsfördelning, resträcka, utsläpp), intresse/attityder och förutsättning för olika färdmedel (inventering).</p> <p>2. Ta fram egna mål/åtgärder. Exempel på åtgärder återfinns i åtgärdsprogrammet. Åtgärder ska genomföras under programperioden.</p> <p>3. Följa upp åtgärder årligen.</p>	<p>G: Kartläggning finns. Minst två aktiviteter per område i tabellen är genomförda och uppföljda.</p> <p>H: Kartläggning finns. Aktiviteter är påbörjade.</p> <p>P: Kartläggningen är genomförd och aktiviteter är valda. Uppföljning av utsläpp ska ske inom ramen för åtgärd 1 ”Systematiskt arbete med klimat och energi”, d.v.s inga ytterligare kvantitativa uppföljningsmetoder är nödvändiga. Uppföljning av arbetspendling är tids- och kostnadskrävande, vart tredje år bedöms vara en lämplig miniminivå för uppföljning av arbetspendling.</p>	P	<p>Att genomföra en resvaneundersökning om alla anställdas arbetspendling är inte rimligt, istället har ett urval gjorts genom projektet Attract. Frivilliga har svarat på frågor om t.ex. färdmedel, resträcka och attityd.</p> <p>Åtgärden som planeras är att de ska få testa ett kollektivtrafikkort 20-resorskortet). Uppföljning genom Attract. Om testet anses lyckat finns möjligheten att införa kollektivtrafikkort på bruttolöneavdrag permanent. Årlig uppföljning blir då möjlig.</p> <p>Övriga åtgärder som planeras är kommunikationsinsatser och bättre cykel-parkeringar.</p>
Minskad klimatpåverkan från byggnader	Kommunstyrelsen	2021-2032	Minskad klimatpåverkan s.37	Deltagande aktörer genomför aktiviteter för att höja kunskapen om resurseffektivt byggande och renovering för kommersiella, offentliga och flerbostadshus. Genom till exempel webbsidor, infoblad,	G: Minst fyra aktiviteter inom båda delarna (a och b). Driva ett nätverk (c) samt delta och stärkt sina kunskaper inom resurseffektivt	E	<p>Värnamo kommun deltar genom energi- och klimatrådgivaren.</p> <p>Genomförandet av åtgärder som länets ekr</p>

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
				<p>seminarier och workshops om hållbara byggnader och byggande. Exempel på aktiviteter är:</p> <p>a) Kunskapshöjande insatser inom resurseffektivt byggande och renovering anordnas.</p> <p>b) Trähuskola fortsätter med kunskapshöjande moment för att utveckla trähusbyggandet i Jönköpings län.</p> <p>c) Skapa och driva nätverk med aktörer inom bygg- och fastighetssektorn, samt delta, för att öka kunskap och utbyta erfarenheter om resurseffektivt byggande och cirkulära flöden.</p>	<p>byggande och cirkulära flöden (c). H: Minst två aktiviteter inom båda delarna (a och b). Starta ett nätverk (c) samt deltar aktivt och återkopplar behov till arbetsgruppen. P: Minst en aktivitet inom båda delarna (a och b). Samt deltar i de aktiviteter som erbjuds (c).</p>		ansvarar för har inte påbörjat än
Upphandling och strategiska inköp	Kommunstyrelsen	2021-2031	Minskad klimatpåverkan s.41	<p>Aktören ska genomföra minst två av följande aktiviteter under programperioden:</p> <p>-Ställa krav på minskad klimatpåverkan inom ett eller flera nya avtalsområden under genomförandeperioden. Det innebär att krav ställs på ett område där aktören inte tidigare ställt krav. För en lista på möjliga upphandlingsområden se Upphandlingsmyndighetens Miljöspendsanalys.</p>	<p>G: Minst två aktiviteter kopplat till upphandling enligt alternativen ovan är genomförda. En förankrad och etablerad rutin används. H: En av aktiviteterna i listan är genomförd och en till är påbörjad. P: Aktören ska ha undersökt sin upphandlingsplan.</p>	P	"Inköpsenheten i Värnamo kommun har beslutat att vi ska ansluta kommunen till Adda´s avtal när denna är klar under 2022. För att möjliggöra avrop måste informationen om avtalet kommuniceras men också att Miljöstrateg lyfter frågan om övergripande mål för kommunen. Ex hur stor andel kommunen ska köpa begagnade/

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>-Ställa krav på/ upphandla tjänster istället för produkter, till exempel "innetemperatur" istället för värmesystem, hyra till exempel arbetskläder istället för att äga i den egna organisationen.</p> <p>-Ställa krav på återvunna och begagnade produkter till exempel kontorsmöbler, IT-utrustning och produkter med återvunnet innehåll.</p> <p>-Åstadkomma förlängd livslängd av produkter genom att möjliggöra reparationer till exempel genom upphandling av tjänst externt eller internt i organisationen.</p> <p>Aktören ska även följa upp miljökraven som ställs i upphandlingen.</p>			återanvända möbler dels på avtalet men också möjligheten genom jobbcenter.
Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor	Kommunstyrelsen	2021-2029	Minskad klimatpåverkan s. 47	<p>Aktören ska bidra till att öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor. Det finns flera sätt att åstadkomma detta och respektive aktör väljer själv hur de vill genomföra åtgärden. Målet är att varje organisation eftersträvar att öka den förnybara energiproduktionen så mycket som möjligt.</p>	<p>G: Aktören har installerat minst en ny anläggning/har ett nytt avtal eller har en ny investering enligt aktiviteter i Tabell 3.</p> <p>H: Aktören har påbörjat aktiviteter</p> <p>P: Aktören har påbörjat kartläggning/offertförfrågning.</p>	E	Planeringar av kommande objekt har inte hunnit påbörjas än

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
				Varje organisation genomför åtgärder inom ett eller flera områden inom tabellen nedan. De nya installationer/ investeringar som aktören väljer att åta sig ska genomföras under programperioden.			
Främja produktionen av förnybar energi	Kommunstyrelsen	2021-2030	Minskad klimatpåverkan s. 49	Energikontor Norra Småland har huvudansvaret att under programperioden genomföra aktiviteter för att främja produktionen av förnybar energi i länet tillsammans med de kommunala energi- och klimatrådgivarna. Det kommer främst ske genom att anordna föreläsningar, utbildningar, bjuda in till dialog, sprida information med företag i länet som målgrupp. Nya projekt kan komma att starta inom ämnesområdet för att förstärka arbetet och kan vara fokuserat på en specifik energikälla eller identifierade möjligheter och behov.	Vilka aktiviteter har gjorts under året? G: Totalt tio aktiviteter är genomförda vid programperiodens slut. H: Minst fem aktiviteter är genomförda under programperioden. P: Minst en aktivitet är genomförd	E	Värnamo kommun deltar genom energi- och klimatrådgivaren. Genomförandet av åtgärderna som länets ekr ansvarar för har inte påbörjat än
Ökad kunskap om jordbrukets klimatpåverkan och energieffektiviseringsmöjligheter	Kommunstyrelsen	2021-2031	Minskad klimatpåverkan s. 50	Rådgivning och kunskaps-höjande inom området kan ske på olika sätt. Nedan listas de områden som är prioriterade under denna programperiod. a) Seminarier med olika kunskapsteman: Hur kan jordbruket bidra till		E	Värnamo kommun deltar genom energi- och klimatrådgivaren. Genomförandet av åtgärderna som länets ekr ansvarar för har inte påbörjat än

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
				omställningen med förnybar energi, bränslen och drivmedel? Markhälsa och kolinlagring i marken. Klimatanpassning av framtidens grödor. Information om tillgängliga investeringsbidrag med syfte att öka takten i investeringar i energieffektivisering och drivmedelskonverteringar.			
Förorenade områden orsakade av pågående verksamheter ska inventeras och riskklassas enligt MIFO fas 1	Samhällsbyggnadsnämnden	2016-2021	Hälsans miljömål s.35	Kommunerna och Länsstyrelsen arbetar med målsättningen att senast till utgången av programperioden ska alla potentiellt förorenade områden i länet som härrör från pågående verksamheter i prioriterade branscher inventeras och riskklassas enligt MIFO fas 1. De branscher som ska inventeras har huvudsakligen branschklass 1 och 2 enligt Naturvårdsverkets branschkartläggning. Länsstyrelsen och kommunerna förelägger pågående verksamheter att utföra inventering och riskklassning på de områden där verksamheten bedrivs eller har bedrivits.	G: Alla potentiellt förorenade områden i kommunen som härrör från pågående verksamheter i prioriterade branscher, enligt Naturvårdsverkets branschkartläggning, har inventerats och riskklassats. H: Minst hälften av de potentiellt förorenade områdena i kommunen är inventerade och riskklassade. P: Arbete med föreläggande om inventering har påbörjats.	H	Ytterligare förelägganden om inventering av pågående verksamheter och riskklassning enligt MIFO fas 1 har ej kunnat genomföras under 2021. MIFO fas 1 Riskklass 1:1 Riskklass 2:66 Riskklass 3:35 Riskklass 4:11 Ej påbörjat: 96 (av 209)
Undersökningar av potentiellt förorenade områden vid nedlagda	Samhällsbyggnadsnämnden	2016-2021	Hälsans miljömål s.36	Undersökningar på förorenade områden i riskklass 1 och 2 ska utföras i en omfattning	G: Målet med åtgärden är uppnått, åtgärden är helt genomförd	H	Ytterligare förelägganden av objekt med riskklass 1

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
eller pågående verksamheter i riskklass 1 och 2 motsvarande MIFO fas 2				motsvarande MIFO fas 2 på minst 80 objekt i länet, varav kommunernas del utgörs av 50 objekt. Länsstyrelsen och kommunerna förelägger ansvariga att utföra översiktlig undersökning och riskklassning.	H: Minst tre objekt i kommunen med riskklass 1 eller 2 är undersökta och riskklassade motsvarande en omfattning av minst MIFO fas 2. P: Arbetet med undersökningar av objekt i riskklass 1 eller 2 har påbörjats.		och 2 att genomföra MIFO fas 2 har ej kunnat genomföras under 2021. MIFO fas 2 Riskklass 1:1 Riskklass 2:2 (Riskklass 3:7) (Riskklass 4:1)
Arbete med saneringsåtgärder av riskklass 1-objekt	Samhällsbyggnadsnämnden	2016-2021	Hälsans miljömål s.37	a) Tillsynskrav på ansvarig verksamhetsutövare ställs så att arbete med åtgärder av förorenade områden påbörjas vid minst ett av kommunens tillsynsobjekt i riskklass 1, i respektive kommun, och på minst två av Länsstyrelsens tillsynsobjekt i riskklass 1 i länet under programperioden b) Åtgärder av förorenade områden ska vara genomförda på sju stycken riskklass 1-objekt i länet under programperioden.	G: Målet med åtgärden är uppnått, a och b är helt genomförda H: Saneringsåtgärder har genomförts på minst fyra riskklass 1-objekt i länet (bedöms av Länsstyrelsen). P: Arbete med saneringsåtgärder har påbörjats på minst ett riskklass 1-objekt i respektive kommun.	G	Arbete med saneringsåtgärder av riskklass 1-objekt har genomförts i några av de ärenden som ligger öppna för handläggning. Bedömningen bygger på vad kommunen kan göra, oavsett Länsstyrelsen.
Tillsynsinsats på miljöfarliga verksamheter som påverkar vattenförekomster	Samhällsbyggnadsnämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s.63	a) Miljöfarliga verksamheter som har en påverkan på vattenförekomster identifieras. b) De miljöfarliga verksamheter som har en påverkan på vattenförekomster där miljö kvalitetsnormerna inte	G: Delarna a-d och vid behov e har genomförts.H: Delarna a-c har genomförts.P: Delarna a-b har genomförts.	P	Miljöavdelningen har besökt 15 fordonstvättar. På tio av dessa har det konstaterats bristfälliga oljeavskiljare och beslut har tagits att ersätta avskiljarna till sådana som uppfyller dagens

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>uppnås eller riskerar att inte uppnås sammanställs.</p> <p>c) För verksamheter som sammanställs i b granskar tillsynsmyndigheten verksamhetens egenkontroll (till exempel kontrollprogram, rutiner, kemikalieförteckning och riskanalys) med avseende på yt- och grundvattenpåverkan på vattenförekomster det vill säga följer upp påverkan på kemisk och kvantitativ status för grundvattenförekomsten samt kemisk- och ekologisk status för ytvattenförekomster. Hur verksamheten påverkar vattenförekomstens status bör framgå av egenkontrollen. Vilka risker för att vattenförekomstens status försämrars bör framgå av riskanalysen.</p> <p>d) Tillsynsmyndigheten ställer krav på att eventuella brister i egenkontrollen åtgärdas.e) Uppkommer det vid tillsynen indikationer på att en verksamhet bidrar till att en miljökvalitetsnorm för vatten inte följs och tillsynsinsatser inte kan åtgärda detta bör tillsynsmyndigheten arbeta för enomprövning av verksamheten/att verksamheten initierar en ny prövning.</p>			<p>krav. Två har åtgärdats och ärendena kunnat avslutats, och resterande fordonstvättar är under bevakning eller handläggning på annat sätt.</p> <p>Efterhand som arbetet pågår får miljöavdelningen information om nystartade fordonstvättar som inte är anmälda enligt miljöbalken. Arbetet med fordonstvättar kommer att fortgå under 2022 med inspektioner på fler verksamheter, uppföljning av tidigare besök och krav på förbättrande åtgärder. Samtliga fordonstvättar i kommunen kommer att besökas.</p>

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Tillsyn av ledningsnätet	Samhällsbyggnadsnämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s.43	Kommunerna ska bedriva fortsatt tillsyn på avloppsledningsnätet och mindre reningsverk. Miljösamverkan f har bedrivit ett tillsynsprojekt om avloppsledningsnätet och pumpstationer. Åtgärden innebär att det inom projektet påbörjade arbetet fortsätter inom ramen för den ordinarie tillsynsverksamheten.	G: Tillsyn genomförs löpande. P: Arbetet är påbörjat.	P	Tillsyn över sju avloppsreningsverk har genomförts under hösten 2021. Ett avloppsreningsverk fick anmärkning vad gäller underhåll av markbädd/infiltration och ett avloppsreningsverk behöver utreda inläckage av dagvatten till ledningsnätet. Tillsyn över avloppsledningsnätet har påbörjats genom möten med tekniska förvaltningen. Denna tillsyn kommer att fortsätta år 2022 med platsbesök på bland annat pumpstationer.
Information till fastighetsägare om enskilt vatten	Samhällsbyggnadsnämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s. 79	Ett informationsmaterial som kan användas av samtliga kommuner tas fram av kommunerna, till exempel inom Miljösamverkan F. Materialen kan spridas genom olika medier, till exempel på hemsidor, på fakturor eller via riktade utskick. Informationen bör även spridas till mäklare för att delge i samband med försäljning av hus med enskilt dricksvatten. Kommunerna reviderar och sprider informationen minst var tredje år vilket medför att det	G: Uppföljning av antalet prover som har gjorts på respektive kommun. H: Informationsmaterialet är klart, tillgängliggörs och sprids till allmänheten. P: Kommunerna har påbörjat arbetet med informationsmaterialet.	E	Information finns på hemsida o.s.v. men åtgärden har inte genomförts enligt åtgärden. Någon ambitionshöjning i information finns inte.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>ska ske minst två gånger under programperioden.</p> <p>b) Kommunen ska också erbjuda möjlighet att använda kommunalt ramavtal vid provtagning av enskilda vattentäkter vilket medför att kommunen kan följa upp hur många prover som tas.</p>			
Beredskapsplaner och övning	Samhällsbyggnads-nämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s.81	<p>Kommunen ska ta fram en plan för hur olyckor inom kommunens vattenskyddsområden ska hanteras. Den bör även beakta mindre vattentäkter samt ytvatten. I planen ska det framgå hur olikaincidenter som brand i byggnader, upplag och natur, trafikolyckor samt utsläpp av farliga ämnen mm ska hanteras. I planen ska det även ingå vilken typ av övning som behöver genomföras och hur den kan skilja sig åt beroende på vilken olycka som inträffat. Har kommunen redan en plan bör dess aktualitet prövas. Länsstyrelsen stöttar kommunerna genom att i F-samverkan samordna kommunernas arbete så att det finns möjlighet att dela med sig av erfarenheter och planer.</p>	<p>G: Plan för hantering av olyckor finns framtagen. Insatser har övats minst en gång.H: Plan är halvvägs färdig och en insats planeras.P: Arbetet med att ta fram en plan är påbörjad.</p>	P	<p>Under 2018 har det ordnats så att vattentäkterna nu syns i våra operativa stödsystem.</p> <p>Sedan tidigare finns en plan för hantering av farligt godsolycka på Ljussevekaleden där den korsar vattentäkten. Även övning har skett.</p> <p>Rutin som alltid finns om olycka skett i vattentäkt är en högre utlarmningsnivå med fler resurser och högre ledning.</p>

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Minskad klimatpåverkan s. 32	<p>a) Aktören ska delta aktivt i samverkan i planeringsprocessen mellan Trafikverket, Region Jönköpings län, JLT och Länsstyrelsen i Jönköpings län. Befintliga samverkansföretag och eventuellt behov av nya forum eller former för samverkan och samarbete identifieras.</p> <p>b) Aktörerna ska i en gemensam process formulera prioriterade områden/insatser för att varje år förbättra måluppfyllelse och samarbete i planeringsprocessen för att stärka förutsättningarna för en större andel gång, cykel och kollektivtrafik.</p>	<p>G: Aktören deltar aktivt i samverkan och processen med att varje år formulera prioriterade områden/insatser är etablerad.</p> <p>H: Aktören deltar aktivt i samverkan och processen med att gemensamt formulera prioriterade områden/insatser är påbörjad.</p> <p>P: Aktören ingår i samverkan.</p>	E	
Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Minskad klimatpåverkan s. 56	<p>Länsstyrelsen och kommunen utvecklar och prioriterar sitt arbete med energi och klimat inom prövning, tillsyn och tillsynsvägledning genom att:</p> <p>a) Inkludera energi- och klimatfrågan i prövningsärenden.</p> <p>b) Genom tillsyn arbeta för och följa upp att bolag genomför energieffektiviserande åtgärder</p>	<p>G. Aktören har genomfört a) och b).</p> <p>H: Aktören har genomfört a) eller b).</p> <p>P: Aktören har tagit fram en plan för genomförande.</p>	E	

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Systematiskt klimatanpassningsarbete	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 23	<p>Aktören ska, under programperioden, på ett systematiskt sätt arbeta med klimatanpassning. Åtgärden omfattar även att samverka med andra aktörer och sprida de goda exempel som aktörer gör inom arbetsområdet klimatanpassning.</p> <p>Rekommenderad metod: SMHI, som har det nationella ansvaret för klimatanpassning, har tagit fram ett processtöd i sju steg som kallas Lathund för klimatanpassning. Lathunden erbjuder stöd för både praktiskt arbete och inspiration</p>	<p>G: Organisationen har genomfört steg 0-6 i Lathund för klimatanpassning under program-perioden (eller motsvarande steg i annat system).</p> <p>H: Organisationen har genomfört steg 0-3 i Lathund för klimatanpassning under programperioden (eller motsvarande steg i annat system).</p> <p>P: Organisationen har genomfört steg 0-1 i Lathund för klimatanpassning under programperioden (eller motsvarande steg i annat system)</p>	H	Samordningen av klimatanpassningsarbetet i kommunens förvaltningar och bolag har påbörjats och personella resurser (25%) finns avsatta och arbetar med att förankra åtgärdsprogram på kommunens förvaltningar och i de kommunala bolagen. En arbetsgrupp för klimatanpassning finns. Befintliga klimatanpassningsåtgärder i samtliga förvaltningar och bolag har kartlagts, dessutom har i samarbete med Länsstyrelsen en konsekvens- och sårbarhetsanalys påbörjats.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Handlingsplan för mest betydande klimatrisker	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 26	<p>Åtgärden innebär att aktören, på ett sätt som passar verksamheten och på ett systematiskt sätt, genomlyser sin verksamhet och identifierar sårbarheter och behov. Resultatet ska utmynna i en handlingsplan, som är utformad på ett för verksamheten passande sätt. För vissa aktörer kan det innebära att handlingsplanen integreras i ordinarie processer. Handlingsplanen ska börja gälla senast vid programperiodens slut.</p> <p>Följande punkter bör beskrivas/ vara med:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kopplingen till risk- och sårbarhetsanalys (RSA) -Kopplingen till PBL-bestämmelsen och klimatrisker i översiktsplanen -Kopplingen till styrdokument enligt Lagen om extraordinära händelser (LEH), för krisberedskap 	<p>G: Handlingsplanen är framtagen, förankrad internt och beslutad.</p> <p>H: Handlingsplanen är framtagen och förankrad internt.</p> <p>P: Handlingsplanen är under framtagande.</p>	P	<p>Åtgärdsprogram för klimatanpassning började gälla i oktober 2021. Arbetet har bestått i framtagande av åtgärdsförslag och att förankra dessa på kommunens förvaltningar och i de kommunala bolagen. I slutet av året påbörjades arbetet enligt det nya åtgärdsprogrammet genom att implementera det i kommunens övriga miljöarbete där det också följs upp framöver.</p>

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Inkludera klimatrisker i miljötillsyn	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 139	Åtgärden innebär att: en informationsinsats genomförs om klimatrisker i tillsyn, med målgrupp kommunala inspektörer och med syfte att det används i rådgivning i samband med tillsyn av verksamheterna.	G: Informationsinsats är genomförd, med minst 80 procent deltagande inspektörer. H: Informationsinsatsen är planerad, men ännu ej genomförd. P: Planeringen för informationsinsatsen är påbörjad.	E	
Aktuella vattenskyddsområden	Tekniska utskottet	2017-2021	Vattnets miljömål s.84	Kommunen ser över sina större allmänna vattentäkter och befintliga vattenskyddsområden och bedömer om skyddet kan anses tillräckligt eller om skyddet har spelat ut sin roll. Om kommunen kommer fram till att vattenskyddet bör kunna upphävas ska bedömningen stämmas av med Länsstyrelsen, då vattenförekomsten i sig kan vara skyddsvärd i ett större perspektiv. b) Kommunen tar fram förslag till vattenskyddsområden för samtliga större allmänna vattentäkter som utnyttjas, eller som förberetts för att utnyttjas, för uttag av dricksvatten om	G: a) och b) genomfört samt beslut fattat om att fastställa vattenskyddsföreskrifter. H: a) eller b) genomfört. P: Översyn påbörjad.	H	Underlaget för vattenskydd Ljusseveka är framtaget och har varit på internremiss i kommunen. Underlaget ska ut till allmänheten för remiss under Q1 2022.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				mer än 10 m ³ per dygn i genomsnitt eller försörjer fler än 50 personer. c) Beslut fattas, av antingen kommunen eller Länsstyrelsen, om fastställande av vattenskyddsområde. För att hinna med bör a) och b) vara genomförda senast år 2019.			
Avfallskärl i kommunala- och offentliga utrymmen	Tekniska utskottet	2019-2020		Utred möjligheterna för källsortering på alla kommunala arbetsplatser och offentliga utrymmen inomhus för att kunna införa en sortering där så behövs. Vilka fraktioner som bli aktuella bestäms av verksamheterna själva medan till exempel papper, plast, gals, metall, mat och elektronikavfall ska alltid finnas.		P	Kartläggning och prioritering är påbörjad 2022. Under Q1 kommer byggnation eller iordningställande av miljöhus att påbörjas. Parallellt tas informationsmaterial till verksamheterna fram. Anpassade miljöhus eller rum med plats för avfallskärl planeras vara klart 2024.
Avfallskärl på offentliga platser	Tekniska utskottet	2019-2020		Se över placering av avfallskärl på och omkring offentliga platser och vid behov omplacera och utöka dem.		P	

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
-------------	----------	---------	----------	---------------------	--------------------------	-------------------------	-----------

30

Vandringshinder för fisk och utter i det kommunala vägnätet	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.13	<p>a) Kommunerna inventerar vilka vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur, inklusive utter, som finns i det kommunala vägnätet.</p> <p>b) Kommunerna tar fram en plan för att åtgärda de vandringshinder som identifierades i del a. Planen ska tas fram i samråd med Länsstyrelsen och vid planering och prioritering av åtgärderna bör man utgå från den prioriteringsmetodik som finns i Länsstyrelsens samlade åtgärdsplan för vatten (SÅV).</p> <p>c) Kommunerna påbörjar genomförandet av åtgärderna i den framtagna åtgärdsplanen under programperioden. d) Länsstyrelsen tillhandahåller underlag med potentiella inventeringsobjekt samt, vid behov, en utbildning för kommunernas inventerare.</p>	<p>Kommunerna: Åtgärden anses som: G: a, b och c är genomförda. H: a och b är genomförda. P: a är genomförd.</p>	H	Inventering påbörjad och även åtgärdsplan påbörjad. Räknar med att kunna köpa tjänst för åtgärder av gröna jobbare i regi av Skogsstyrelsen 2022.
---	--------------------	-----------	-------------------------	--	--	---	---

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Hänsyn till friluftslivet i kommunala skogsbruksplaner	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.19	Kommunerna i länet åtar sig att se över gällande styrdokument eller riktlinjer för den egna skogsförvaltningen så att de klargör att den tätortsnära skogens unika värden för friluftsliv ska dokumenteras och förvaltas med hänsyn.	G: Översyn av det egna skogsinnehavet har genomförts utifrån beslutade strategier/planer. H: Plan/strategi/styrande dokument har tagits fram och beslutats i nämnd. P: Skogsområden har inventerats och klassats efter sitt behov av hänsyn.	H	Kvarstår att skogsbruksplanen i detalj nyansera skötseldirektivet beståndsvis i den zon som klassas som tätortsnära. Under 2021 har man i framtagandet av Plan för Friluftsliv tagit med perspektivet, denna är dock ej antagen än.
Öka andelen lövskogar på kommunägd mark	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.20	Kommunerna uppdaterar sina skogsbruksplaner så att det blir tydligt fokus på en ökad andel lövskog och tallskog. Målet ska skrivas in i skogsbruksplanen och ange hur många procent (minst) av kommunens skogsmark som ska vara lövskog respektive tallskog.	G: En beslutad skogsbruksplan finns med ett bestämt mål om hur stor del av kommunens skogsmark som ska vara lövskog respektive tallskog. H: Ett förslag till mål för hur stor del av kommunens skogsmark som ska vara lövskog respektive tallskog är framtaget men inte beslutat. P: Arbetet pågår med att definiera lämpligt mål om hur stor del av kommunens skogsmark som ska vara lövskog respektive tallskog.	G	Skogsbruksplan finns och vårt skogsbruk är och ska vara FSC certifierat vilket innebär att minst 10 procent av innehavet ska vara löv.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Frihuggning av skyddsvärda träd	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.43	Åtgärden innebär att kommunerna frihugger skyddsvärda träd, framför allt ek, som är i behov av det på sina respektive fastigheter.- frihugger efterträdare av framförallt ek, som finns i samma områden som de skyddsvärda ekarna, och som är i behov av det.- upprättar en rutin för frihuggning av ek och andra skyddsvärda träd. Rutinen kan bland annat omfatta att ett visst antal träd ska frihuggas årligen samt att detska finnas en plan för att skyddsvärda träd som frihuggs även får stå i ett öppet landskap i framtiden. Det innebär att det kommer att behövas återkommande frihuggningar för att förhindra framtida igenväxningar. För att kunna utvärdera åtgärden bör relevanta mål och mått tas fram när genomförandet planeras.	G: Aktörerna har upprättat och följer en rutin som innebär att ett antal skyddsvärda träd och efterträdare frihuggs årligen samt att det finns en plan för återkommande röjningar runt dessa.H: Alternativ 1: Aktörerna har kommit igång med arbetet att frihugga ett antal skyddsvärda träd och efterträdare. En rutin är inte framtagen. Alternativ 2: En rutin är framtagen men inga träd har frihuggits.P: Aktörerna har påbörjat sin planering av vilka områden som ska frihuggas.	G	Detta är sedan länge en del i det löpande arbetet. I samband med skogsbruksåtgärder gynnar vi generellt de skyddsvärda träden och ger dem utrymme för att de skall kunna fortsatt ha en god status.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Främja barn och ungas tillgång till friluftsliv	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.56	<p>a) Kommunerna genomför en inventering för att se vilka förskolor och skolor som har mer än 300 m² till ett grönområde.</p> <p>b) Kommunerna tar i samverkan med Länsstyrelsen fram en metod för uppföljning och utvärdering av i vilken utsträckning förskolorna och skolorna arbetar med friluftsliv, en första uppföljning ska göras år 2019.</p> <p>c) Kommunerna använder den nya kunskapen för att senast år 2020 ta fram en handlingsplan, eller inkludera aktiviteter i befintliga styrdokument, för att öka barn och ungas tillgång till friluftsliv.</p>	<p>G: Alla punkterna är genomförda.</p> <p>H: Punkt a och b är klar.</p> <p>P: Någon av punkterna a-c påbörjad.</p>	G	Inventering är genomförd och alla skolor och förskolor uppfyller kravet. Ingen åtgärdsplan behövs, men kvalitetsförhöjande åtgärder planeras att göras på de grönområden som finns.
Kartläggning av socialt viktiga naturområden	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.65	<p>a) Länsstyrelsen håller i ett kunskapsseminarium om inventering och planeringshänsyn av socialt viktiga natur- och kulturmiljöer med fokus på praktiska verktyg och metoder.</p> <p>b) Kommunerna genomför kartläggning enligt Naturvårdsverkets metod.</p>	<p>G: Alla kommuner har genomfört kartläggning enligt Naturvårdsverkets, eller annan likvärdig, metod.</p> <p>H: Hälften av kommunerna har genomfört, eller påbörjat kartläggning.</p> <p>P: Länsstyrelsen har ordnat ett kunskapsseminarium där representanter från flera kommuner deltog.</p>	G	Grönytor i centralorten är kartlagda och beskrivna i plan för Grönstruktur. Kartläggning ej gjord med Naturvårdsverkets metod

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Solskydd på förskolegårdar och sommaröppna fritidshem	Tekniska utskottet	2016–2021	Hälsans miljömål s.47	a) En inventering av nuvarande läge i utemiljöerna som identifierar eventuella brister genomförs. b) En åtgärdsplan med tidsatta åtgärder tas fram. Planen ska utformas så att när den är genomförd är minst 50 procent av de lekintensiva ytorna beskuggade eller investeringsbeslut är tagna. Samtliga åtgärder behöver inte vara genomförda till 2020 men åtgärdsplanen ska innehålla tidsatta åtgärder så att målet om 50 procent beskuggning kommer att nås. c) En rutin för att regelbundet kontrollera att 50 procent av de lekintensiva ytorna är skuggade införs i egenkontrollen för skolan och är också ett krav för att åtgärden ska anses vara uppfylld. Vid planering av nya skolor ska skolgårdarna utformas så att förslagets syfte och mål uppfylls. d) Kommunen informerar också privata aktörer om arbetet.	G: a, b, c och d är genomförda. Minst 50 procent av de lekintensiva ytorna är beskuggade eller det finns en beslutad åtgärdsplan med tidsatta åtgärder för att uppnå målet. H: a och b genomförda men åtgärden i planen är inte genomförda ännu. P: a är genomförd.	G	Hänsyn till solskydd projekteras vid alla nybyggnationer för att uppfylla kravnivåerna. Arbeta med solskydd på befintliga förskolor sker fortlöpande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Trygga och sammanhängande vägar för cykel	Tekniska utskottet	2021-2025	Minskad klimatpåverkan s. 35	<p>Åtgärden kan göras i steg och har aktören redan gjort de inledande stegen kan aktören gå direkt på steg c).</p> <p>a) Varje kommun kartlägger sina cykelvägar och identifierar målpunkterna. b) Prioritera relationer och målpunkter där cykelvägar behöver byggas ut eller förbättras utifrån hur mycket de bidrar till trygga och sammanhängande cykelvägar. c) Genomförandeplan tas fram och utbyggnad sker.</p>	<p>G: Aktören har genomfört steg a)-c) H: Aktören har genomfört steg a)-b) P: Aktören har genomfört steg a)</p>	E	
Grönska i bebyggd miljö	Tekniska utskottet	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 29	<p>Åtgärden innebär att kommunen genomför aktiviteter, anpassade till respektive kommuns verksamhet och behov, i syfte att fördjupa sin grönskastrukturer kopplat till klimatanpassning. Dessa aktiviteter ska ta hänsyn till ekosystemtjänster och grön infrastruktur.</p>	<p>G: Den valda aktiviteten (och dess indikator) är genomförd H: Den valda aktiviteten (och dess indikator) är bedömd till mer än hälften genomförd. P: Den valda aktiviteten (och dess indikator) är bedömd som påbörjad.</p>	E	

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Vattenförsörjning	Tekniska utskottet	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 34	Åtgärden innebär att kommunen genomför aktiviteter, anpassade till respektive kommuns verksamhet och behov, i syfte att klimatanpassa sin vattenförsörjning.	G: Den valda indikatorn är genomförd. H: Den valda indikatorn är bedömd till mer än hälften genomförd. P: Den valda indikatorn är bedömd som påbörjad.	P	Vi har borrat ny brunn på Ljusseveka vattenverk. Vi utför löpande informationsinsatser gällande vattenbesparing. Oftast mer aktuellt på sommartid.
Ordna sval inomhusmiljö	Tekniska utskottet	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s.136	Åtgärden innebär att insatser görs enligt följande av Värnamo kommun: 1. Information och rådgivning till hyresgäster och verksamheter om lämpliga inomhustemperaturer genomförs. 2. En kartläggning ska göras över flerbostadshus och offentliga lokaler i kommunens fastighetsbestånd. Offentliga lokaler där äldre människor bor prioriteras vid utökning av temperaturövervakning i befintliga fastigheter. 3. Fysiska åtgärder som syftar till en svalare inomhusmiljö analyseras och prioriteras efter kartläggningen, framför allt på äldreboende och där behov föreligger.	G: Punkt 1: Rådgivning är genomförd. Punkt 2: Kartläggning är genomförd. Punkt 3: Fysiska åtgärder som syftar till svalare inomhusmiljö har påbörjats i enlighet med fastlagd prioritering. Punkt 4: Fysiska åtgärder som syftar till svalare inomhusmiljö har planerats in redan vid projekteringsfasen vid all nybyggnation som skett under programperioden. H: Punkt 1: Rådgivning är genomförd. Punkt 2: Kartläggning är påbörjad. Punkt 3:	P	Vid nybyggnation följs de regelverk som Boverkets byggregler föreskriver för att uppfylla god inomhusmiljö. Eventuella solskydd på fastigheter och verksamheter värderas fortlöpande. Översyn av temperatur och dygnsstyrning fortlöper.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				4. Fysiska åtgärder som syftar till en svalare inomhusmiljö planeras in redan i projekteringsfasen vid nybyggnation av fastigheter.	Fysiska åtgärder som syftar till svalare inomhusmiljö har planerats i enlighet med fastlagt prioritering. Punkt 4: Fysiska åtgärder som syftar till svalare inomhusmiljö har planerats in redan vid projekteringsfasen vid hälften av all nybyggnation som skett hittills under programperioden. P: Punkt 1: Rådgivning är genomförd. Punkt 2: Kartläggning är påbörjad		
Ökat fokus på matsvinn	Service nämnden	2020		Matsvinn är en fråga som berör flera förvaltningar. För att gemensamt bidra till att minska matsvinn skapar Serviceförvaltningen en matsvinnsgrupp där omsorg och barn- och utbildning tillsammans arbetar vidare med åtgärder för att minska matsvinnet. Att arbeta brett och processinriktat är nödvändigt för att kunna skapa en bra måltidsmiljö, effektiva kök utifrån olika förutsättningar, ökad kompetens samt effektiva beställarrutiner.		H	Ambitionen med att skapa en förvaltningsöverskridande grupp gjordes men arbetet stannade av. Måltidsservice arbetar vidare i egen organisation. I i ett specifikt chefsområde på BUF skapat ett projekt för att minska sitt matsvinn. Här är även köken involverade. Förhoppningsvis kan detta

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
							<p>på spin-off effekt. Även omsorgsförvaltningen har lyft frågan med oss i Måltidsservice.</p> <p>I samband med nya kostdatasystemet kan vi på ett annat sätt arbeta med vårt matsvinn. Vilka effekter detta kan få, ser vi under 2022.</p>
Klimatsmart mat	Servicenämnden	2020-		Verksamheten ska vid minst ett tillfälle under året ha utbildat sin personal i någon form av insats som syftar till en miljöbesparing. Utbildningen kan ha olika fokus men i slutändan skapa en miljövinst.		G	Under 2021 genomfördes en utbildning i det gröna köket för att öka medvetenheten om dess positiva effekter på både hälsa och miljö. Samtidigt syftade utbildningen till att sprida kunskap brett. Detta gjordes genom en föreläsning för all måltidspersonal, en kostnadsfri föreläsning hölls en kväll för allmänheten och i skolan serverades en 100% vegetarisk lunch bestående av tre rätter.
Kylning av serverrum	Servicenämnden	2020-2022		Minska serverlokalen till fördel för kontorsutrymme samt säkerställa kyl drift på ett energieffektivt sätt.		G	I samband med flytt av Datacenter i Stadshuset och DC på RTJ, finns nya kylsystem som jag antar är mer energisnåla

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Körjournal på förvaltningsnivå	Servicenämnden	2018-2020		Undersök möjligheterna att sammanställa en statistikrapport utifrån elektroniska körjournaler. Rapporten ska kunna delas ut till varje förvaltning årligen. Borde innehålla antal körda km med förvaltningens egna fordon, bilpool och egen bil i tjänsten. Syftet är att förvaltningar ska kunna analysera sina egna körmönster för att själva kunna förbättra dem.		G	Statistikrapport är framtagen dels hur många km varje förvaltning kör med förvaltningsfordonen årsvis, dels hur många km varje förvaltning kör årsvis med poolbilarna. Dessa rapporter kan redovisas för förvaltningarna årsvis. Körda km med egen bil i tjänsten redovisar HR-avdelningen varje år.
Delningsekonomi	Kulturnämnden	2018-2020		Utöka bibliotekskonceptet till att innefatta fler produkter än medier. Produkterna ska vara av det slag som antingen har en hög inköpskostnad, sällan används och lika gärna kunde lånas istället för köpas eller som innefattar testa-på-koncept.		G	Efter samråd har fritidsavdelningen startat Fritidsbiblioteket i sim- och sporthallen och har ansvaret för detta. Fritidsbiblioteket marknadsförs på biblioteket. Utlåning av brädspel/sällskapsspel har införts.
Ordna arrangemang för miljö/hållbarhetsfrågor	Kulturnämnden	2018-		Ordna arrangemang för, och arrangemang med inslag av, miljö- och hållbarhetsfrågor kontinuerligt. Arrangemangen kan anordnas som event med enskilt fokus på miljö/hållbarhet eller jobbas in som en del av en annan aktivitet.		G	Antalet arrangemang och aktiviteter har kraftigt begränsats av pandemin. Ett par aktiviteter har dock genomförts, både digitalt och fysiskt.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E)	Kommentar
Plan för kulturmiljön	Kulturnämnden	2019-2022		Följ upp de genomförandet av de att-satser som finns fastslagna i Plan för kulturmiljön i Värnamo kommun och revidera den under mandatperioden.		E	Detta arbete kommer att påbörjas när den nya planchefen är på plats.
Pilotprojekt matsvinnförsäljning	Serviceämnden	2021-2022		Genomför ett pilotprojekt för att sälja överbliven mat från restaurangen på Rörestorpsgården till ett reducerat pris. Från det att restaurangen stänger och 20 min fram ska det finnas möjlighet för pensionärer från 61 år samt personer med varaktig sjukersättning att hämta mat i egen matlåda till ett reducerat pris. Den mat som finns kvar i serveringslinjen efter dessa 20 min kasseras. Köket ska inte laga mer mat på grund av projektet eller laga mer mat om kunden efterfrågar detta då syftet är att endast sälja det som blivit över av ordinarie tillagad mat.			Pausad pga. covid-19
Dagvatten	Tekniska utskottet	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 33	Åtgärden innebär att: a) Länsstyrelsen tar fram riktlinjer eller motsvarande kopplade till översvämningsproblematik kopplat till dagvatten, framförallt avseende lokal dagvattenhantering. b) Länsstyrelsen genomför en	G: Punkt a och b är genomförd. H: Punkt a är genomförd. P: Punkt a är påbörjad.		Väntar på Länsstyrelsen för genomförande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>utbildning om klimatanpassad dagvattenhantering för länets kommuner.</p> <p>Kommunerna deltar som stöd i framtagandet i punkt a, samt som deltagare i punkt b</p>			
Risk för översvämning och skred vid förorenade områden	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Anpassning till ett förändrat klimat s. 31	<p>Åtgärden innebär att kommunen genomför aktiviteter, anpassade till respektive kommuns verksamhet och behov, i syfte att minska risken för de förorenade områden som ligger i riskzon för översvämning och/eller skred.</p> <p>Det kan innebära att:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kommunen genomför strategiska åtgärder inom kommunens miljötillsyn, såsom att identifiera områden med riskklass 1 och 2 där risk finns för översvämning och/eller skred/ras. 2. Kommunen genomför informationsinsatser riktade till verksamhetsutövare och fastighetsägare, med inriktningen att förebygga en ökad föroreningsspridning vid översvämning och vid skred/ras. 3. Kommunen gör förelägganden för områden i riskklass 1 och 2 där risk för 	<p>G: Den valda indikatorn är genomförd.</p> <p>• H: Den valda indikatorn är bedömd till mer än hälften genomförd.</p> <p>• P: Den valda indikatorn är bedömd som påbörjad.</p>		<p>Inväntar Länsstyrelsen för analys och uppdaterade kartor om aktuella områden.</p> <p>Ev. kan Länsstyrelsen eller Miljösamverkan F ta på sig utbildningsinsatsen (4)</p>

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>översvämning och/eller skred/ras har identifierats och miljöteknisk utredning saknas. Kommunen förelägger om att en undersökning enligt MIFO fas 2 utförs, samt att dessa risker beaktas och riskbedöms inom undersökningen.</p> <p>4. Kommunen kompetensutvecklar personalen avseende klimatförändringens effekter på förorenade områden, såsom bland annat ökad risk för översvämning och skred/ras, främst riktat till personal inom följande verksamhetsområden: bygg, plan, mark- och exploatering, miljö, VA och avfall.</p> <p>Kommunen väljer vilken av ovan fyra punkter som passar respektive verksamhet.</p>			
Tillgängliggör friluftsliv och friluftsområden för fler	Kommunstyrelsen	2018-2022	Grön handlingsplan s.38	<p>a) Länsstyrelsen tar fram en preliminär strategi för tillgängliggörande av länets skyddade natur, i samverkan med Funktionsrätt Jönköping och länets kommuner.</p> <p>b) Länsstyrelsen tar fram en handlingsplan för den del av strategin som ska genomföras år 2018–2019.</p> <p>c) Länsstyrelsen, kommunerna</p>	<p>G: Alla delar är genomförda. H: Del a samt ytterligare en del genomförd, alternativt tre av delarna b-e är genomförda. P: Någon av delarna är påbörjad.</p>		Väntar på Länsstyrelsens strategi

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				och Funktionsrätt Jönköping tar fram en gemensam plan för marknadsföring och kommunikation av tillgängliggjorda områden. d) Kommuner genomför insatser i samråd med till exempel Funktionsrätt Jönköping, andra ideella föreningar, friluftslivsarrangörer, Region Jönköpings län och Smålands turism för att få fler att besöka friluftsområden.			
Metodutveckling för samhällsplanering	Samhällsbyggnadsnämnden	2021-2025	Minskad klimatpåverkan s. 33	a) Länsstyrelsen bjuder in deltagande aktörer till ett gemensamt starttillfälle för att diskutera de problem och lösningar som kommunerna initialt har identifierat. Exempel på behov som kan finnas hos kommunen för att stärka samhällsplanering för en hållbar och klimatsmart utveckling kan omfatta exempelvis Parkeringslösningars roll för klimatsmart planering/ Vindkraft i fysisk planering/ Resursfördelning mellan tätort och landsbygd/ Kostnad och kvalitet i bebyggelseutvecklingen/ Miljöbedömning som verktyg för hållbar utveckling/ Hänsyn till jord- och skogsbruksmark	G: Genomfört steg a)-b) och det finns ett etablerat erfarenhetsutbyte som bidrar till lösning av problemet. Metoden är etablerad och kan tillämpas även på andra problem. H: Genomfört steg a) och arbetar med valt problem. Regionala aktörer bistår. P: Genomfört steg a).		Väntar på Länsstyrelsen för genomförande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>vid exploatering/ Samverkan i planprocessen för mellan-kommunala frågor som bidrar till klimatmålen</p> <p>b) Kommunen arbetar konkret med ett problem enligt vald metod och övriga aktörer bistår med sin kompetens och resurser. Länsstyrelsen bjuder in till avstämningsträffar för erfarenhetsutbyte. Samarbetsfora som ingår i åtgärd 7. Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen kan också användas. Kommunen presenterar på vilket sätt framsteg har gjorts i förhållande till de lösningar som identifierades i a) samt på vilket sätt metodiken har tillämpats.</p>			
Kampanj om konsumtion	Kommunstyrelsen	2021-2033	Minskad klimatpåverkan s.44	<p>Klimatrådet tar fram och genomför minst två kampanjer om konsumtion under åtgärdsprogrammets genomförandeperiod. Det innebär:</p> <p>a) Inriktning för kampanjen utreds och beslutas.</p> <p>b) En kommunikationsplan tas fram, inklusive analys över vilka aktörer som är aktuella eller kan vara intresserade av att delta i kampanjen.</p>	Har vi deltagit i kampanjen?		Väntar på Klimatrådet för genomförande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>c) Informationsmaterial, som ska kunna användas av klimatrådets medlemmar, tas fram.</p> <p>d) Aktörer bjuds in för att delta i spridandet av kampanjen. Det är i detta skede som övriga aktörer i länet meddelar om de vill delta i spridandet av kampanjen.</p>			
Sparsam körning	Kommunstyrelsen	2021-2023		<p>a) Besluta om ny testomgång av sparsam körning.</p> <p>b) Om positivt beslut tas, skapa ett erbjudande om utbildning i sparsam körning till alla tillsvidareanställda. Information ska utgå till alla förvaltningar. Antalet platser på utbildningen kan vara begränsad och utbildningstillfället kan till exempel vara en gång i terminen eller löpande för alla nyanställda men syftet är att sparsam körning ska tillämpas i tjänsten. Sparsam körning ska användas oavsett fordon och bränsleslag. Testet ska utvärderas.</p> <p>c) Besluta om möjligheten att skapa rambudget till gemensam pott för sparsam körning.</p>			Pausad pga covid-19

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Information om medel att söka	Kommunstyrelsen	2018-2022	Grön handlingsplan s.48	<p>Länsstyrelsen utökar sin bidragslista (med bidrag/stöd att söka för att uppnå miljömålen) så att den även innefattar möjligheter att söka medel för utveckling av friluftsliv inom olika områden. RUS:s rapport "Var finns pengarna"16 är ett underlag.</p> <p>b) Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen sammanställer en lista på goda exempel i länet för att visa inspirerande exempel på satsningar/projekt som gjorts för att främja friluftsliv eller biologisk mångfald och hur de har finansierats.</p> <p>c) Länsstyrelsen, Region Jönköpings län, samtliga kommuner samt Smålands turism åtar sig att lägga upp bidragslistan (a) och exempellistan (b) på sina hemsidor samt använda sociala medier för att informera om något särskilt är på gång, till exempel ansökningsomgångar eller informationsträffar om stöd. Listorna ska även aktivt spridas vid lämpliga träffar.</p>	G: c är genomförd		Väntar på bidragslistan från lst
Dubbdäcksinventering	Kommunstyrelsen	2016-2021	Hälsans miljömål s.19	a) Länsstyrelsen utreder förutsättningarna för att producera en film kring	G: En film finns framtagen och är spridd genom		Räknar parkeringen utanför stadshuset varje år.

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>användning av dubbdäck. Trafikskolor och däckförsäljare ska kontaktas om intresse av att samverka i projektet. Studenter vid högskolan Jönköping involveras om möjligt vid framtagande av filmen. Det undersöks också om det är möjligt att visa filmen på biografer före filmvisning. Under förutsättning att filmen är framtagen är det alla deltagande aktörers ansvar att sprida informationen i sina nätverk.</p> <p>b) Dubbdäcksinventeringar på minst en parkering eller insamlande av försäljningsstatistik av vinterdäck genomförs årligen av kommunerna. Antal bilar med och utan dubbdäck räknas. Andelen dubbdäck räknas sedan ut. Inventeringen görs under säsongen då det är obligatoriskt att använda vinterdäck. Uppföljningen utgör sedan indikator på om informationsarbetet fungerar.</p>	<p>aktörernas kanaler. För kommunerna ska även regel-bunden uppföljning av andelen bilar med dubbdäck göras.</p> <p>H: Färdig projektering och beslut om att göra filmen finns.</p> <p>P: Påbörjat arbetet med att planera för filmen.</p>		<p>Resultat:</p> <p>2016: 84st/62% dubbdäck 52 st/38% friktionsdäck</p> <p>2017: 79st/58,5% dubbdäck 56 st/41,5% friktionsdäck</p> <p>2018: 90st/65% dubbdäck 49st/35% friktionsdäck</p> <p>2019: 96st/63% dubbdäck 56st/37% friktionsdäck</p> <p>2020: 74st/57% dubbdäck 55st/43% friktionsdäck</p> <p>2021: 56st/52% dubbdäck 51st/48% friktionsdäck</p>
Tillgängliggörande av analysresultat	Samhällsbyggnadsnämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s.75	a) Länsstyrelsen gör en översyn över vilken typ av analysdata, i vilket format data presenteras, samt på vilket sätt den samlas in hos olika aktörer, bland andra Länsstyrelsen, kommuner,	G: Länsstyrelsen har skickat informationsmaterialet till kommunerna. Kommunerna har spridit sin information		Väntar på Länsstyrelsen för genomförande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
				<p>Trafikverket och SGU. Vid genomgången etableras en kontakt med SGU för att stämma av vilken data de samlar in, hur detta görs samt om det är ytterligare data de vill ta del av. Det är även viktigt att i detta skede utreda hur olika databaser är sammankopplade och hur man på ett effektivt sätt kan komplettera befintliga databaser (VISS, SGU:s kartvisare "Miljöövervakning av grundvattenkemi" med flera) samt vilka möjligheter som finns att presentera inskickat data.</p> <p>b) Efter genomgången tar Länsstyrelsen fram ett informationsmaterial om vikten av att rapportera in analysresultat samt i vilket format analysresultaten ska rapporteras.</p> <p>c) Kommunerna ska själva rapportera in sina analysresultat, till vem framgår av informationsmaterialet i b). De ska även sprida informationsmaterialet till anlitade underentreprenörer.</p>	<p>till berörda aktörer och har skickat in analysresultat.</p> <p>H: Länsstyrelsens granskning av material är framtaget. Informationsmaterial är påbörjat.</p> <p>P: Länsstyrelsen har påbörjat sin granskning. Kommunerna och berörda avdelningar/enheter på Länsstyrelsen har påbörjat översyn av rutiner för hur redovisning av analysresultat sker samt vilken typ av data kommunen får in.</p>		
Utökning av antalet övervakningsplatser	Samhällsbyggnadsnämnden	2017-2021	Vattnets miljömål s.77	a) Länsstyrelsen genomför en riskanalys av grundvattenförekomster som riskerar att inte uppnå god status.	G: Kommunerna har genomfört provtagning och analysresultaten har skickats in till		Väntar på Länsstyrelsen för genomförande

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
-------------	----------	---------	----------	---------------------	--------------------------	-------------------------	-----------

49

				<p>Framtagna platser stäms sedan av med SGU, inom ramen för deras arbete med att ta fram fler övervakningsplatser.</p> <p>Länsstyrelsen skickar ut rekommendationer och underlag för framtagande av övervakningsplatser till kommunerna.</p> <p>b) Kommunerna lämnar förslag på två lämpliga platser i respektive kommun, enligt Länsstyrelsens rekommendationer.</p> <p>c) Länsstyrelsen inventerar de föreslagna övervakningsplatserna och väljer ut/beslutar de nya övervakningsplatserna.</p> <p>d) Kommunerna utför provtagning av övervakningsplatserna. I de fall förekomsten är i riskzonen för att inte uppnå god status ska det vara relevanta ämnen kopplade till riskensom analyseras. I övriga fall basanalyser för de ämnen som ingår i vattenförvaltningens statusklassning.</p>	<p>Länsstyrelsen.</p> <p>Länsstyrelsen har valt ut provtagningsplatser utifrån det material som har skickats in från kommunerna.</p> <p>H: Kommunerna har skickat in förslag på två nya övervakningsplatser i sin kommun till Länsstyrelsen.</p> <p>Länsstyrelsen har skickat ut underlag och rekommendationer till kommunerna.</p> <p>P: Kommunerna har påbörjat arbetet med att ta fram förslag på övervakningsplatser.</p> <p>Länsstyrelsen har påbörjat riskanalysen av vilka grundvattenförekomster som riskerar att inte uppnå god status och som behöver ytterligare övervakningsplatser.</p>		
--	--	--	--	---	--	--	--

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
Utbildningar om planering och skötsel av kommunernas ruderatmarker, gräsytor och andra stadsmarker	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.35	<p>a) Länsstyrelsen anordnar (eller bjuder in till) utbildningar för kommunernas nyckelpersoner om planering för grön infrastruktur och enkla åtgärder på deras marker.</p> <p>b) Kommunerna genomför minst en gång under programperioden egna utbildningar för sina arbetslag om enkla naturvårdsinsatser som kan gynna den gröna infrastrukturen. Det är en fördel om en del av utbildningen förläggs till fält. Utbildningstillfället kan genomföras gemensamt med närliggande kommuner.</p>	<p>G: Har genomfört minst en utbildning för sina egna arbetslag.</p> <p>H: Har påbörjat planering av utbildning för eget arbetslag.</p> <p>P: Har sökt LONA-medel för utbildning av eget arbetslag eller beslutat att genomföra utbildningarna.</p>		Påbörjat planering av utbildning för eget arbetslag men inväntar länsstyrelsens utbildning innan kommunen genomför utbildning för eget arbetslag. Pausad p.g.a. covid-19
Öka kunskapen om allemansrätten	Tekniska utskottet	2018-2022	Grön handlingsplan s.59	<p>Länsstyrelsen sammanställer och tillgängliggör informationsmaterial kring frågor relaterade till allemansrätten enligt syftet hos centrala myndigheter och andra organisationer, gärna på fler språk än svenska.</p> <p>b) Länsstyrelsen, Region Jönköpings län, Skogsstyrelsen, kommunerna, LRF, Södra skogsägarna samt Smålands turism åtar sig att lägga upp egen information om allemansrätten på sina respektive webbplatser och/eller att länka till andra informativa</p>	<p>G: Alla punkter är genomförda.</p> <p>H: Punkt d och e är genomförd helt, minst ett informationstillfälle per aktör har hållits.</p> <p>P: Någon av punkterna är påbörjad.</p>		Väntar på Länsstyrelsen för genomförande Pausad p.g.a. covid-19

Åtgärdsnamn	Ansvarig	Tidplan	Referens	Åtgärden i fulltext	Vägledning för bedömning	Bedömning (G, H, P, E,)	Kommentar
-------------	----------	---------	----------	---------------------	--------------------------	-------------------------	-----------

51

				<p>sidor, exempelvis Naturvårdsverkets webbplats.</p> <p>c) Skogsstyrelsen, Region Jönköpings län, kommunerna, LRF, Södra skogsägarna samt Smålands turism åtar sig att vid minst ett tillfälle under programperioden informera om allemansrätten och dess tillämpning till en eller flera av målgrupperna.</p> <p>d) Kommunerna åtar sig att särskilt informera och föra dialog med barn och ungdomar, föreningsliv samt elever inom SFI (Svenska för invandrare).</p>			
--	--	--	--	---	--	--	--

Åtgärdsplan för Värnamo kommuns miljöarbete 2022

Reglemente

Kommunala beslut som utöver kommunallag och andra författningar styr och reglerar kommunala verksamheter. Innefattar Nämndreglementen, Delegeringsordningar, Bolagsordningar, Ägardirektiv, Föreskrifter, Kommunala taxor och avgifter.

Policy

Anger principer och värdegrundsbaserat förhållningssätt och tjänar som vägledning inom det aktuella området.

Plan

Beskriver strategier för arbetet med utvecklingen av Värnamo som kommun, och utvecklingsarbete inom kommunens organisation.

Åtgärdsplan

Anger konkreta åtgärder, tidsramar och ansvar.

Riktlinje

Beskriver hur förvaltning bedriver den befintliga verksamheten, eller ett visst område, så att den bedrivs effektivt och med god kvalitet.

Fastställd av: Kommunstyrelsen

Datum: 2022-04-05, § xxx

Dokumentet gäller från: 2022-04-05

Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och kommunens nämnder och utskott

Dokumentansvarig: Miljöstrateg, Kommunledningsförvaltningen

Bakgrund

Åtgärdsplan för Värnamo kommuns miljöarbete är kopplat till det överordnade styrdokumentet Plan för Värnamo kommuns miljöarbete. Syftet med åtgärderna är att konkretisera utförandet av de ställningstagande som finns i planen och på så sätt gå från ord till handling.

Åtgärder

Varje åtgärd är kopplad till ett prioriterat område i planen. Minst en nämnd står som ansvarig för genomförandet av varje åtgärd, i de fall där flera nämnder står som ansvariga för samma åtgärd har de ansvar för olika delar av åtgärden eller behöver samarbeta i genomförandet.

Organisation och ansvar

De åtgärder som nämnden har ansvar för ska detaljplaneras, det vill säga vem i förvaltningen som ska göra vad, när och hur och med vilka resurser. Åtgärderna bör planeras in i verksamhetsplaner och budgetprocesser i den mån de behövs.

Budgetering

De åtgärder som inte kan hanteras i befintlig budget är det upp till varje nämnds ansvar att söka annan finansiering för. Varje nämnd driver själva finansieringen av de åtgärder de står som ansvariga för.

Uppföljning

Åtgärdsplanen revideras årligen i kommunstyrelsen, då fylls listan på med nya åtgärder och genomförda/inaktuella åtgärder tas bort. Efter revidering förs åtgärderna in i Hypergene där genomförandegraden följs upp, sammanställs och redovisas årligen i Kommunstyrelsen av miljöstrategen. I Hypergene finns åtgärderna beskrivna mer detaljerat än i detta dokument.

Regionala åtgärdsprogram

Merparten av åtgärderna i denna åtgärdsplan härstammar från det regionala miljömålsarbetet som leds av Länsstyrelsen i Jönköpings län. För komplett beskrivning av åtgärderna, se aktuell regional åtgärdsplan.

[Grön handlingsplan](#)

[Vattnets miljömål](#)

[Hälsans miljömål](#)

[Minskad klimatpåverkan](#)

[Anpassning till ett förändrat klimat](#)

Åtgärd	Strategiskt område	Tidsplan	Ansvarig
Sparsam körning a) Besluta om ny testomgång av sparsam körning. b) Om positivt beslut tas, skapa ett erbjudande om utbildning i sparsam körning till alla tillsvidareanställda. Information ska utgå till alla förvaltningar. Antalet platser på utbildningen kan vara begränsad och utbildningstillfället kan till exempel vara en gång i terminen eller löpande för alla nyanställda men syftet är att sparsam körning ska tillämpas i tjänsten. Sparsam körning ska användas oavsett fordon och bränsleslag. Testet ska utvärderas. c) Besluta om möjligheten att skapa rambudget till gemensam pott för sparsam körning.	Minskad klimatpåverkan	2022–2024	Kommunstyrelsen
Checklista vid evenemang Vid nästa revidering av Policy för evenemangsstöd och sponsring ska en checklista för hållbarhet finnas med. Krav ska ställas på till exempel källsortering i de fall evenemangsbidrag ges.	Ansvarsfull resurshantering	2018–2023	Kommunstyrelsen
Tillgängliggör friluftsliv och friluftsområden för fler Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.38	Insikt och handlingskraft	2018–2022	Kommunstyrelsen
Information om medel att söka Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.48	Insikt och handlingskraft	2018–2022	Kommunstyrelsen
Hållbara investeringar Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.23	Minskad klimatpåverkan	2021–2025	Kommunstyrelsen
Fossilfri arbetspendling Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.28	Minskad klimatpåverkan	2021–2025	Kommunstyrelsen
Minskad klimatpåverkan från byggnader a) Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.37	Insikt och handlingskraft	2021–2025	Kommunstyrelsen
Upphandling och strategiska inköp Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.41	Minskad klimatpåverkan	2021–2025	Kommunstyrelsen
Kampanj om konsumtion Åtgärd finns i åtgärdsprogram s.44 Minskad klimatpåverkan	Insikt och handlingskraft	2021–2025	Kommunstyrelsen

Öka produktionen av el, värme och kyla från förnybara energikällor Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.47	Minskad klimatpåverkan	2021–2025	Kommunstyrelsen
Främja produktionen av förnybar energi Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.49	Insikt och handlingskraft	2021–2025	Kommunstyrelsen
Ökad kunskap om jordbrukets klimat-påverkan och energieffektiviserings-möjligheter Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.53	Insikt och handlingskraft	2021–2025	Kommunstyrelsen
Ökat samarbete i samhällsplaneringsprocessen Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.32	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Metodutveckling för samhällsplaneringen Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.33	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Utvecklad tillsyn för resurseffektiva företag Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s.56	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Systematiskt klimatanpassningsarbete Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.25	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Handlingsplan för mest betydande klimatrisker Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.26	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Risk för översvämning och skred vid förorenade områden Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.31	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Inkludera klimatrisker i miljötillsyn Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.139	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden
Trygga och sammanhängande vägar för cykel Åtgärd finns i åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan s. 35	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Samhällsbyggnadsnämnden Tekniska utskottet

Grönska i bebyggd miljö Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.29	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Tekniska utskottet
Dagvatten Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.33	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Tekniska utskottet
Vattenförsörjning Åtgärd finns i åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat s.34	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Tekniska utskottet
Vandringshinder för fisk och utter i det kommunala vägnätet Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.13	Hållbar bebyggd miljö och natur	2018–2022	Tekniska utskottet
Hänsyn till friluftslivet i kommunala skogsbruksplaner Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.19	Hållbar bebyggd miljö och natur	2018–2022	Tekniska utskottet
Utbildningar om planering och skötsel av kommunernas ruderatmarker, gräsytor och andra stadsmarker Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.35	Insikt och handlings- kraft	2018–2022	Tekniska utskottet
Öka kunskapen om allemansrätten Åtgärd finns i åtgärdsprogram Grön handlingsplan s.59	Insikt och handlings- kraft	2018–2022	Tekniska utskottet
Avfallskärl i kommunala lokaler Utred möjligheterna för källsortering på alla kommunala arbetsplatser och offentliga utrymmen inomhus för att kunna införa en sortering där så behövs. Vilka fraktioner som blir aktuella bestäms av verksamheterna själva men till exempel papper, plast, glas, metall, mat och elektronikavfall ska alltid finnas. Möjligheterna att börja sortera ska vara klart till dess SÅM inför utsortering av matavfall i hushåll.	Ansvarsfull resurshantering	2019–2023	Tekniska utskottet
Avfallskärl på offentliga platser Se över placering av avfallskärl på och omkring offentliga platser och vid behov omplacera och utöka dem.	Ansvarsfull resurshantering	2019–2022	Tekniska utskottet
Ordna sval inomhusmiljö Åtgärd finns i åtgärdsprogram	Hållbar bebyggd miljö och natur	2021–2025	Tekniska utskottet

Anpassning till ett förändrat klimat s.136			
Klimatsmart mat Verksamheten ska vid minst ett tillfälle under året ha utbildat sin personal i någon form av insats som syftar till en miljöbesparing. Utbildningen kan ha olika fokus men i slutändan skapa en miljövinst.	Insikt och handlingskraft	2020- 	Servicenämnden
Pilotprojekt matsvinnsförsäljning Genomför ett pilotprojekt för att sälja överbliven mat från en restaurang till ett reducerat pris. Från det att restaurangen stänger och 20 minuter fram ska det finnas möjlighet för grupper som är berättigade måltider i kommunens seniorrestauranger att hämta mat i egen matlåda till ett reducerat pris. Den mat som finns kvar i serveringslinjen efter dessa 20 minuter kasseras. Köket ska inte laga mer mat på grund av projektet eller laga mer mat om kunden efterfrågar detta då syftet är att endast sälja det som blivit över av ordinarie mat.	Ansvarsfull resurshantering	2021–2022	Servicenämnden
Ordna arrangemang för miljö/hållbarhetsfrågor Ordna arrangemang för, och arrangemang med inslag av, miljö- och hållbarhetsfrågor kontinuerligt. Arrangemangen kan anordnas som event med enskilt fokus på miljö/hållbarhet eller jobbas in som en del av en annan aktivitet.	Insikt och handlingskraft	2018- 	Kulturnämnden
Plan för kulturmiljön Följ upp genomförandet av de åtgärder som finns i Plan för kulturmiljön i Värnamo kommun och revidera den under perioden.	Hållbar bebyggd miljö och natur	2019–2022	Kulturnämnden

Remissvar på åtgärdsprogrammen Vattnets miljömål 2023-2027 och Hälsans miljömål 2023-2027

Ärendebeskrivning

Tekniska förvaltningen har tillsammans med kommunledningsförvaltningen, samhällsbyggnadsförvaltningen, kulturförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen fått i uppdrag att utvärdera och inkomma med remissvar på Länsstyrelsen i Jönköpings läns båda åtgärdsprogram Vattnets miljömål samt Hälsans miljömål. Förvaltningarna har var och en fokuserat på de ansvarsområden som hör till respektive förvaltning och avgivit remissvar utifrån sina verksamhetsområden. Remisserna har redovisats som informationsärende till tekniska utskottet 14 juni.

Antagna åtgärder kommer, under förutsättning att Länsstyrelsen antar dessa, att integreras i åtgärdsplanen för Värnamo kommuns miljöarbete. Tekniska förvaltningen anser att åtgärdsprogrammen bör leda till konkreta åtgärder med möjliga kostnadsbedömningar för att möjliggöra politiska avvägningar och beslut. Se vidare under rubrik "Utredning".

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta

att ställa sig bakom tekniska förvaltningens remissvar samt

att överlämna remissvaret för åtgärdsprogrammen Vattnets miljömål Hälsans miljömål till kommunstyrelsen.

Helena Nyberg
Kvalitets- och utvecklingsansvarig

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Utredning

Vattnets miljömål

Åtgärd nr 5 - Inventering och kvalitetssäkring av dagvattenanläggningar.

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och kommer att rapportera på punkterna enligt kravställning.

Tekniska förvaltningen kommer att välja ut den av punkterna som ska rapporteras på och ta fram en plan för vilken åtgärd vi ska satsa på under programperioden samt göra en inventering av vilka punkter vi har gjort utöver den.

Tekniska förvaltningen önskar en förtydligande i åtgärden att det endast gäller för kommunala dagvattenanläggningar alternativt att kommunen själv definierar avgränsningen.

Åtgärd nr 6 - Spridning av goda exempel för dagvattenlösningar

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och att rapportera in tre av sina mest intressanta dagvattenlösningar i den digitala lösningen som Länsstyrelsen tillhandahåller.

Åtgärd nr 8 - Länsgemensamt nätverk för teknik och processfrågor på avloppsreningsverk

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och delta i nätverket. Tekniska förvaltningen föreslår även i remissutlåtandet påtala att åtgärden undantas årlig uppföljning och att Länsstyrelsen ska vara ansvarig som koordinator och inte någon av kommunerna som föreslås i remissversionen.

Åtgärd nr 33 - Utredda vilka intressen, förutom dricksvattenförsörjning, som kräver vattenuttag/ vattenanvändning

Kommunens åtagande i åtgärden är att identifiera och kontakta högvolymsanvändare av vatten producerat på vattenverk.

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden.

Åtgärd nr 36 - Förbättrad tillgång på dataunderlag dricksvatten

Åtgärden berör att komma framåt i arbetet med att säkra vattenförsörjningen och anpassa samhället till ett förändrat klimat och säkerställa behovet av underlagsdata. Idag är det mycket som mäts, eller enkelt skulle kunna mätas men det är svårt för övergripande aktörer, som Länsstyrelsen att komma åt mätdata.

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och mäta den data som efterfrågas i åtgärden. Det måste förtydligas hur och vilken mätdata ska levereras och till vilken datavärd.

Hälsans miljömål

Åtgärd nr 13 - Underlätta för delning av produkter och tjänster

Åtgärden berör framtagande av system för att underlätta delningsekonomin och att resurser frigörs för att kunna bokas och delas. Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden då vi redan delvis gör detta idag med fritidsbiblioteket för externa parter. Förvaltningen ser även en utvecklingspotential inom förvaltningen att använda ex maskiner och utrustningar mellan avdelningarna.

Åtgärd nr 16 - Etablera hälsofrämjande utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar

BUF har redan föreslagit att anta åtgärden och Tekniska förvaltningen som lokalförsörjare deltar i den.

Åtgärd nr 17 - Etablera platser för tätortsnära odling

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden. Åtgärden innebär förtydliga och underlätta upplåtelse av allmän platsmark för odling.

Åtgärd nr 20 - Minska hälsoskadligt buller

Samhällsbyggnadsförvaltningen har redan antagit åtgärden och tekniska förvaltningen deltar i form av väghållare och vid genomförande av trafiksänkande åtgärder

Åtgärd nr 21 - Minska spridning av plast, mikroplast och nanoplast

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och bibehålla redan påbörjande åtgärder med konstgräsplanerna men även arbeta med de föreslagna åtgärderna kring trafiksänkande åtgärder.

Åtgärd nr 22 - Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen

Tekniska förvaltningen föreslår att anta åtgärden och detta ingår redan i befintlig plan för gång/cykelstråk idag.

Vattnets miljömål

Nr	Åtgärdsnamn	Vi avser att genomföra åtgärden/ delta i genomförandet av åtgärden	Sid
5	Inventering och kvalitetssäkring av dagvattenanläggningar	Ja - förtydligande i åtgärden att det endast gäller för kommunala dagvattenanläggningar	27
6	Spridning av goda exempel för dagvattenlösningar	Ja – kan bidra redan i dag med våra goda exempel	28
8	Länsgemensamt nätverk för teknik och processfrågor på avloppsreningsverk	Ja -	33
33	Utreda vilka intressen, förutom dricksvattenförsörjning, som kräver vattenuttag/ vattenanvändning	Ja -	73
36	Förbättrad tillgång på dataunderlag dricksvatten	Ja -	78

Hälsans miljömål

Nr	Åtgärdsnamn	Vi avser att genomföra åtgärden/ delta i genomförandet av åtgärden	Sid
10	Minska avfallsmängderna och främja cirkularitet	Ja - detta kommer inkluderas in i avfallsplanen	33
12	Skapa cirkulära flöden av bygg och rivningsresurser	Diskussion på förvaltningen	38
13	Underlätta för delning av produkter och tjänster	Ja – vi gör delvis detta redan idag. Åtgärden berör framtagande av system.	49
16	Etablera hälsofrämjande utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar	Ja – i samråd med BUF. Följer metod vid nybyggnation och	49
17	Etablera platser för tätortsnära odling	Ja - Upplåtelse av allmän platsmark för odling	51

20	Minska hälsoskadligt buller	Ja – Detta görs redan framförallt SBF i tidigt skede för nyetableringar. TF blir inblandande i befintlig bebyggelse	56
21	Minska spridning av plast, mikroplast och nanoplast		58
22	Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen	Ja – ingår redan i plan för GC-stråk idag.	62

Vattnets miljömål - Remiss

Åtgärdsprogram 2023 – 2027

Vattnets miljömål

Åtgärdsprogram 2023–2027

Meddelande nr 20 **År:rapportnummer**

Meddelande	nummer 21År:rapportnummer
Referens	Anne-Catrin Almér, Naturavdelningen Månad då rapporten trycktes, 21År
Kontaktperson	För- och Efternamn, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefo, e-
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Tomas Magnusson (Smålandsbilder)
Kartmaterial	Medgivandetexter hittar du på INSIDAN
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—År/rapportnummer--SE
Upplaga	antal exemplar.
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 20År
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 20År

Förord

Tas fram efter remissen.

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	8
Inledning	11
Tre slags mål	11
Syfte, mål och avgränsningar	12
Avgränsningar och kopplingar till andra styrande dokument	12
Framtagande och process	15
Fokusområden	16
Avgränsningar	17
Halvtidsavstämning och uppdatering av programmet	18
Uppföljning	18
Läshänvisning	19
Bara naturlig försurning	20
Påverkan genom atmosfäriskt nedfall	20
Skogsbrukets påverkan	20
Försurade sjöar och vattendrag	20
Åtgärder	21
1. Öka kunskapen om konsekvenser av grot-uttag	21
2. Policy om askåterföring	23
Ingen övergödning	25
Påverkan på landmiljön	25
Tillstånd i sjöar, vattendrag och grundvatten	25
Åtgärder	25
3. Regional samverkan kring jordbrukets arbete mot övergödning	25
4. Kunskapslyft för åtgärder mot övergödning i jordbruket	27
5. Inventering och kvalitetssäkring av dagvattenanläggningar.....	28
6. Spridning av goda exempel för dagvattenlösningar.....	30
7. Läns-gemensam uppströmsgrupp.....	31
8. Läns-gemensamt nätverk för teknik- och processfrågor på avloppsreningsverk	33
9. Systematiskt arbete med felkoppling spillvatten	34
10. Arbetsgrupp för riktlinjer för dagvatten.....	36
Levande sjöar och vattendrag	38
God ekologisk och kemisk status.....	38
Fysisk påverkan	38
Främmande arter	39

Åtgärder	39
11. Information om natur- och kulturvärden i vatten genom vattendragsvandringar.....	39
12. Utbildning för naturbruksskolor.....	40
13. Miljöhänsyn i skogsbruket och funktionella kantzoner	41
14. Samverkan kring Skogsstyrelsens återvätningsprojekt/ Hydrologisk restaurering	43
15. Vidareutveckla den regionala strategin för bevarande av värdefulla vatten	44
16. Samverkan mellan olika aktörer kring vandringshinder	46
17. Vandringshinder i det kommunala vägnätet	47
18. Upprätta åtgärdsplaner för restaurering	49
19. Krav på entreprenörer i vatten.....	50
20. Utbildning om vattenfrågor för politiker.....	52
21. Avrinningsområdesvisa vattengrupper.....	53
22. Dagvatten i detaljplaner.....	55
23. Samverkan kring rening av läkemedelsrester	56
24. Förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras	58
25. Information till hushåll och handel om vatten	59
26. Olyckor och beredskap.....	61
27. Handlingsplan för Hot Spots.....	62
28. Tillsynsprojekt om nya utsläppskällor till dagvatten	64
Grundvatten av god kvalitet	66
Grundvattnets kvalitet	66
God kemisk och kvantitativ grundvattenstatus	66
Åtgärder	66
29. Öka kunskapen om grundvatten.....	66
30. Inventering av enskilda vattentäkter som omfattas av vattenförvaltningens åtgärdsprogram	68
31. Begränsa brytningen och användningen av naturgrus	70
32. Reservvattenförsörjning	72
33. Utredda vilka intressen, förutom dricksvattenförsörjning, som kräver vattenuttag/ vattenanvändning.....	73
34. Regnvatten används för kommunens bevattning	75
35. Minska vattenförluster i dricksvattenledningar.....	76
36. Förbättrad tillgång på dataunderlag dricksvatten.....	78
Bilaga 1. Deltagande organisationer i arbetsgrupperna	81
Bilaga 2. Preciseringar av miljökvalitetsmålen	82

Sammanfattning

Åtgärdsprogrammet Vattnets miljömål löper över åren 2023–2027 och omfattar miljö kvalitetsmålen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Grundvatten av god kvalitet. Programmet syftar till att vara ett bidrag till att miljömålen nås i Jönköpings län.

En förutsättning för att nå målen regionalt är en bred samverkan mellan myndigheter, kommuner, organisationer, näringsliv och medborgare. Under 2021 tog Länsstyrelsens initiativ till att bilda fem arbetsgrupper som fick i uppdrag att ta fram förslag till åtgärder för de miljömål som ingår i programmet.

Länsstyrelsens ambition har varit att forma arbetsgrupper som präglas av bred representation, hög kompetens och rådighet. Genom att samla en bred representation vill Länsstyrelsen att programmet ska bli väl förankrat bland länets aktörer för att skapa samordningsvinster och bättre effektivitet i arbetet för att nå miljömålen. Arbetsgruppernas uppdrag avgränsades så att åtgärderna ska vara länsövergripande, att samordning är viktig för resultatet eller att åtgärderna berör eftersatta områden.

Remissen av åtgärdsprogrammet innehåller förslag på 36 åtgärder. Länsstyrelsen ansvarar helt eller delvis för 20 av dem, kommunerna för 25. Även Skogsstyrelsen, LRF, Södra och Trafikverket ansvarar eller deltar i åtgärder i programmet.

Alla åtgärder i översikt

Nummer	Åtgärdsnamn	Ansvarig aktör
Bara naturlig försurning		
1	Öka kunskapen om konsekvenser av grot-uttag	Skogsstyrelsen (a och b) Länsstyrelsen (b)
2	Policy om askåterföring	Kommunala energibolag
Ingen övergödning		
3	Regional samverkan kring jordbrukets arbete mot övergödning	Länsstyrelsen*, LRF
4	Kunskapslyft för åtgärder mot övergödning i jordbruket	Länsstyrelsen*, LRF
5	Inventering och kvalitetssäkring av dagvattenlösningar	Kommunerna
6	Spridning av goda exempel för dagvattenlösningar	Länsstyrelsen (a och b), kommunerna (a)
7	Länsgemensam uppströmsgrupp	Länsstyrelsen*, kommunerna
8	Länsgemensamt nätverk för teknik-och processfrågor på avloppsreningsverk	Kommunerna
9	Systematiskt arbete med felkoppling spillvatten	Kommunerna
10	Arbetsgrupp för riktlinjer dagvatten	Länsstyrelsen*, kommunerna
Levande sjöar och vattendrag		
11	Information om natur- och kulturvärden i vatten genom vattendragsvandringar	Länsstyrelsen*
12	Utbildning i naturbruksskolor	Länsstyrelsen*, Region Jönköpings län
13	Miljöhänsyn i skogsbruket och funktionella kantzoner	Skogsstyrelsen*, Länsstyrelsen, Södra
14	Samverkan kring Skogsstyrelsens återvätningsprojekt/hydrologisk restaurering	Skogsstyrelsen*, Länsstyrelsen
15	Vidareutveckla den regionala strategin för bevarande av värdefulla vatten	Länsstyrelsen
16	Samverkan mellan olika aktörer kring vandringshinder	Länsstyrelsen*, kommunerna, Trafikverket
17	Vandringshinder i det kommunala vägnätet	Kommunerna (a-c) Länsstyrelsen (d)
18	Upprätta åtgärdsplaner för restaurering	Kommunerna (a) Länsstyrelserna (b)
19	Krav på entreprenörer i vatten	Kommunerna
20	Utbildning om vattenfrågor för politiker	Länsstyrelsen*, kommunerna
21	Avrinningsområdesvisa vattengrupper	Kommunerna
22	Dagvatten i detaljplaner	Länsstyrelsen
23	Samverkan kring rening av läkemedelsrester	Region Jönköpings län* Länsstyrelsen, kommunerna
24	Förbättra invånares kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras	Region Jönköpings län* Länsstyrelsen
25	Information till hushåll och handel om vatten	Kommunerna
26	Olyckor och beredskap	Kommunerna

27	Handlingsplan för Hotspots	Kommunerna
28	Tillsynsprojekt om nya utsläppskällor till dagvatten	Kommunerna
Grundvatten av god kvalitet		
29	Öka kunskapen om grundvatten	Länsstyrelsen (a-d) Kommunerna (a, d, e)
30	Inventering av enskilda vattentäkter som omfattas av vattenförvaltningens åtgärdsprogram	Kommunerna
31	Begränsa brytningen och användningen av naturgrus	Kommunerna
32	Reservvattenförsörjning	Kommunerna
33	Utreda vilka intressen, förutom dricksvattenförsörjning, som kräver vattenuttag/vattenanvändning	Länsstyrelsen (a-c) Kommunerna (d)
34	Regnvatten används för kommunens bevattning	Kommunerna
35	Minska vattenförluster i dricksvattenledningar	Kommunerna
36	Förbättrad tillgång på dataunderlag dricksvatten	Kommunerna

Inledning

Sveriges riksdag har antagit 16 nationella miljö kvalitetsmål. Det övergripande målet för svensk miljöpolitik är att de stora miljöproblemen ska vara lösta till år 2030 (till år 2050 för Begränsad klimatpåverkan). Men naturen behöver tid för att återhämta sig och i flera fall kommer inte den önskvärda miljö kvaliteten hinna nås, även om stora insatser görs. Det är ändå viktigt att se till att alla förutsättningar finns för att målen ska kunna nås så snart som möjligt och att återhämtningen påbörjas.

Tre slags mål

Miljömålssystemet består av tre sorters mål:

- Generationsmålet anger den allmänna inriktningen på miljöarbetet.
- Miljö kvalitetsmålen beskriver den kvalitet vi vill att miljön ska ha 2030. Till varje mål finns ett antal preciseringar som förtydligar vad miljö kvalitetsmålet innebär. Preciseringarna är viktiga som vägledning för arbetet med miljö kvalitetsmålen och vid uppföljningen av om de nås.
- Etappmålen är mer inriktade på åtgärder istället för att beskriva miljö tillståndet. Etappmålen är inte uppdelade per miljö kvalitetsmål. De flesta etappmål riktar sig till nationella myndigheter. Etappmålen beslutas i olika omgångar och har olika målår.

Generationsmålet lyder: "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation. Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljö påverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön. Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Miljömålen anses utgöra den ekologiska dimensionen av Agenda 2030.

Syfte, mål och avgränsningar

Detta åtgärdsprogram löper över åren 2023–2027 och omfattar miljömålen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Grundvatten av god kvalitet. Programmet syftar till att miljömålen ska nås i Jönköpings län.

En förutsättning för att nå målen regionalt är en bred samverkan mellan myndigheter, kommuner, organisationer, näringsliv och medborgare. Länsstyrelsens ambition har varit att i bred samverkan med representanter från olika aktörer i länet ta fram genomförbara åtgärder som kan bidra till att uppnå miljö kvalitetsmålen i länet.

Detta åtgärdsprogram ersätter åtgärdsprogrammet Vattnets miljömål 2017–2021 som gällde till och med år 2022. Det innehöll 35 åtgärder som var uppdelade per miljö kvalitetsmål. Vid programperiodens slut hade cirka xx procent av åtgärderna genomförts helt eller till mer än hälften (fylls på efter åtgärdsuppföljningen är klar, våren 2022).

Länsstyrelsens övergripande uppdrag är att verka för ett långsiktigt hållbart samhälle och att nationella mål får genomslag i länet.

Avgränsningar och kopplingar till andra styrande dokument

Åtgärderna i detta åtgärdsprogram är en del i det arbete som sker inom länet och pekar ut områden för att öka förutsättningarna för att nå miljö kvalitetsmålen. Många av åtgärderna behöver genomföras i samverkan. Åtgärdsprogrammet innehåller dock inte alla de åtgärder som krävs för att vi ska nå våra miljö kvalitetsmål. Flera andra viktiga insatser sker inom ramen för miljö kvalitetsmålen i länet utan att de har koppling till åtgärderna som beskrivs nedan.

I arbetet med Vattnets miljömål har flera åtgärdsidéer som återfinns i andra program föreslagits. Dessa har inte tagits med i programmet eftersom motsvarande åtgärder finns i andra åtgärdsprogram. Vilka idéer som har lyfts men inte kommit med i det slutliga programmet återfinns i det särskilda avsnittet om avgränsningar.

Målsättningen med programmet är att det ska innehålla kraftfulla åtgärder som flera aktörer tar ansvar för att genomföra.

MILJÖKVALITETSMÅLEN

Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag samt Grundvatten av god kvalitet är fyra av de 16 nationella miljö kvalitetsmål¹, som är beslutade av Sveriges riksdag. 14 av miljö kvalitetsmålen gäller för Jönköpings län (eftersom länet inte har några fjäll- och havsmiljöer).

¹ Sverigesmiljomal.se

Vattnets åtgärdsprogram är ett av fem åtgärdsprogram i länet. Övriga åtgärdsprogram är:

- **Hälsans miljömål**, omfattar Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, delar av Frisk luft och God bebyggd miljö. Även Hälsans miljömål är under framtagande åren 2021-2022 och det nya åtgärdsprogrammet kommer att gälla **2023-2027**.
- **Grön handlingsplan 2018–2022**, omfattar miljömålen Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap samt Ett rikt växt-och djurliv.
- **Minskad klimatpåverkan 2021–2025**, omfattar Begränsad klimatpåverkan, delar av Frisk luft, delar av Bara naturlig försurning och delar av God bebyggd miljö. Arbetet med åtgärdsprogrammet går ut på att minska utsläppen orsakade av förbränning av fossila bränslen. Dessa utsläpp är förutom sin klimatpåverkan också ursprunget till det sura nedfall som orsakar försurning. De delar i miljömålet Bara naturlig försurning som handlar om att minska det sura nedfallet finns alltså i åtgärdsprogrammet för minskad klimatpåverkan. Övriga delar av Bara naturlig försurning ingår i detta åtgärdsprogram.
- **Anpassning till ett förändrat klimat 2021–2025**
Det finns inget särskilt miljömål som är knutet till klimatanpassning. Dock har klimatanpassning en stark koppling till miljömålen och dess åtgärdsprogram ingår därför i ”miljömålspaketet”.

I denna remiss ingår flera åtgärder under miljömålet Giftfri miljö. Efter remisstiden kommer eventuellt några av dessa att flyttas över till åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål där övriga åtgärder för Giftfri miljö finns.

AGENDA 2030

Världens länder har enats kring en global, gemensam agenda för hållbar utveckling, Agenda 2030². Det övergripande syftet med Agenda 2030 är att arbeta samlat för en hållbar utveckling ur socialt, miljömässigt och ekonomiskt perspektiv. För att ringa in särskilt viktiga områden och utmaningar innehåller agendan 17 mål och till dem hör 169 delmål som världens länder har enats om. Miljökvalitetsmålen anses i Sverige vara den ekologiska dimensionen i Agenda 2030.

För att Agenda 2030 ska bli verklighet behöver alla världens länder bidra. Sverige vill vara en föregångare för hållbar utveckling och för att det ska ske behöver samtliga delar av samhället bidra till och inkluderas i arbetet. Problemen är i många fall globala, men lösningarna är ofta lokala och aktörer i länet har en betydelsefull roll i att bidra till Sveriges arbete med Agenda 2030 och hållbar utveckling.

² Agenda 2030-delegationen. [<https://agenda2030delegationen.se/>]

Tydligast koppling till åtgärdsprogrammet är mål 6 Rent vatten och sanitet samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald. Men fler andra mål berör tydligt åtgärdsprogrammet. Under varje åtgärd beskrivs kopplingar till Agenda 2030-målen.

ANPASSNING TILL ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT

Att minska samhällets utsläpp av växthusgaser har länge varit en aktuell fråga, som under de senaste åren på allvar fått sällskap av frågan hur vi anpassar oss till de klimatförändringar vi inte kan motverka. Klimatanpassning handlar om att minska effekterna av den klimatförändring vi inte kan motverka, det vill säga att lindra de skador som kan uppkomma på grund av ett förändrat klimat. Att hindra att skadorna uppkommer genom att minska samhällets klimatpåverkan är dock det övergripande målet.

I åtgärdsprogrammet för Anpassning till ett förändrat klimat återfinns åtgärder för att motverka risken för de (sammans)skador som kan uppkomma på grund av den klimatförändring vi inte kan förhindra. Därför återfinns inte några rena åtgärder för klimatanpassning i detta åtgärdsprogram. Inom fokusområdet Gröna näringar återfinns åtgärder som rör anpassning till ett förändrat klimat men där huvudsyftet är att minska klimatpåverkan varpå dessa åtgärder återfinns i detta åtgärdsprogram.

VATTENFÖRVALTNINGENS ÅTGÄRDSPROGRAM

Jämsides med miljömålsarbetet pågår arbetet med EUs vattendirektiv vilket i Sverige kallas för vattenförvaltning. Arbetet med vattenförvaltningen bedrivs i cykler om sex år som börjar med en kartläggning och nulägesanalys där vattenförekomsternas vattenstatus klassas. Utifrån dessa klassningar beslutar vattenmyndigheten om miljö kvalitetsnormer för varje vattenförekomst som anger vilken status som ska uppnås och vid vilken tidpunkt. Syftet med vattendirektivet är att alla vatten i Europa ska uppnå god status.

Nu pågår cykel 3 och vattenmyndigheterna arbetar med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram som gäller mellan 2021 och 2027. Åtgärdsprogrammet överprövas av Regeringen och vid remissens utskick (mars 2022) har ännu inte ett beslut kommit.

Till skillnad mot miljömåls åtgärdsprogram är vattenförvaltningens åtgärdsprogram bindande för utpekade myndigheter och kommuner, och är ett viktigt verktyg för att nå de vattenanknutna miljömålen.

I arbetet med åtgärdsprogrammet för vattnets miljömål har vattenmyndigheternas remissförslag på åtgärdsprogram fungerat som underlag vid framtagandet av åtgärder. Åtgärdsprogrammet för Vattnets miljömål ska **komplettera** vattenförvaltningens åtgärdsprogram. Det innehåller inte rena dubletter av åtgärder men i vissa fall föreslås samverkansformer kring vattenförvaltningsåtgärderna. Detta framgår i bakgrundsbeskrivningen av åtgärderna. Vattnets miljömål, genom att lyfta behovet av att skydda och restaurera våra mest värdefulla vatten har en vidare ambition än vattendirektivet som fokuserar på god status och icke försämring.

DEN REGIONALA VATTENFÖRSÖRJNINGSPLANEN

Under år 2021 fastställdes den regionala vattenförsörjningsplanen för Jönköpings län. Den pekar ut viktiga vatten för vattenförsörjningen i länet till 2050 med utblick till år 2100. Vattenförsörjningsplanen har som ambition att bidra till tryggad vattenförsörjning och tillgodose vattenbehov i ett helhets- och flergenerationsperspektiv. Därför ingår fler intressen än dricksvatten såsom jordbruk, industri, natur- och kulturvärden, varför planen kan karakteriseras som en utökad vattenförsörjningsplan. Planen bidrar till nio av de sjutton globala målen i Agenda 2030 samt till minst sex av de sexton nationella miljökvalitetsmålen.

Planen innehåller förslag på åtgärder för att möta risker och hinder för trygg vattenförsörjning men är inget eget åtgärdsprogram. Förslagen i vattenförsörjningsplanen har fungerat som underlag vid framtagandet av Vattnets miljömål och vissa förslag har bearbetats och införlivats i detta åtgärdsprogram.

GRÖN INFRASTRUKTUR

Länsstyrelsen i Jönköpings län har tillsammans med andra aktörer tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Den ger en samlad bild av vad som krävs för att vi ska kunna bevara alla djur, växter och svampar i vårt län, behålla fungerande ekosystemtjänster, verka för att nå de gröna miljömålen och åtgärder för att nå friluftslivsmålen. Begreppet grön infrastruktur förklarar att naturen hänger ihop genom ekologiska processer i hela landskapet. Länsstyrelsens arbete innebär att involvera alla aktörer i landskapet i ett arbetsätt där vi tillsammans planerar för långsiktigt hållbara landskap.

Handlingsplanen gäller mellan 2018 och 2022. Den innehåller 8 insatsområden och 34 åtgärder som ska bidra till att säkra länets biologiska mångfald och ekosystemtjänster för framtiden. Två av åtgärderna handlar om vatten. Båda dessa åtgärder föreslås att fortsätta efter 2022 och flyttas över till detta åtgärdsprogram.

Framtagande och process

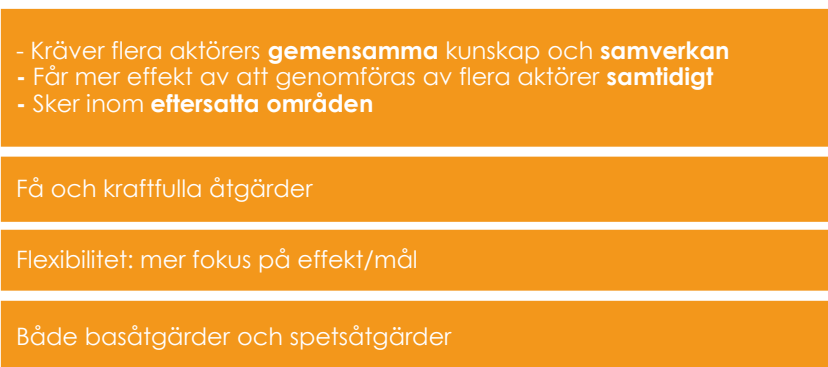
Framtagande av det nya åtgärdsprogrammet Vattnets miljömål påbörjades under våren 2021 då en nulägesanalys togs fram. Länsstyrelsen anordnade även en workshop med deltagare från berörda aktörer för att identifiera de områden som bör vara prioriterade för åtgärder i länet.

Underlaget från workshopen kom sedan att användas för att ta fram fokusområden för det fortsatta arbetet.

Fem arbetsgrupper med representanter från berörda aktörer tillsattes under hösten 2021. Temat för varje arbetsgrupp utgick ifrån de prioriterade områden som identifierades på workshopen:

- Dagvatten
- Jord- och skogsbruk
- Skydd och fysisk påverkan
- Uppströmsarbete och reningsverk
- Vattenanvändning och vattenhushållning

Länsstyrelsens ambition med arbetet var att få en hög kompetens och bred representation från olika aktörer i länet. Genom den breda representationen vill Länsstyrelsen att programmet ska bli väl förankrat för att skapa samordningsvinster och bättre effektivitet i arbetet för att nå miljömålen. Arbetsgruppernas uppgift var att ta fram åtgärder enligt följande principer:

Figur 1 Definition av en åtgärd

I arbetsgrupperna deltog ca 35 personer, de aktörer som dessa representerade återfinns i bilaga 1.

Fokusområden

Under workshopen identifierades prioriterade områden inom vilka det krävs åtgärder och som vi har rådighet över i länet. Dessa sammanfattades i tre fokusområden som låg till grund för arbetsgruppernas indelning. Fokusområdena har varit utgångspunkt för arbetsgruppernas diskussioner.

FOKUSOMRÅDE: RENT VATTEN

Detta fokusområde är grundläggande eftersom rent vatten är en förutsättning för att alla de vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen ska kunna uppnås. Fokusområdet inkluderar helt främmande ämnen men även naturligt förekommande ämnen som sprids i för höga halter på grund av mänsklig aktivitet.

Prioriterade områden att jobba vidare med inom fokusområdet:

- Dagvatten
- Förorenade områden
- Avloppsreningsverk och ledningsnätet
- Uppströmsarbete och användande av miljögifter
- Rening och ny teknik
- Jord- och skogsbrukets påverkan (avseende både näringsämnen och försurning)

FOKUSOMRÅDE: NATURLIGA VATTEN

Naturliga flöden och fysisk form av vattendrag och stränder är en förutsättning för flera arter och en nyckel för välmående ekosystem. Samtidigt så är det viktigt att ta hänsyn till kulturmiljövärden i vatten. För att uppnå miljömålen behöver arbete med skydd av värdefull natur öka, det handlar både om formellt skydd och det frivilliga skyddet.

En fråga som har lyfts allt mer de senaste åren är hotet från invasiva främmande arter. Det här är en fråga som inte berörs på regional nivå i vattenförvaltningens förslag på åtgärdsprogram.

Prioriterade områden att jobba vidare med inom fokusområdet:

- Invasiva arter och skydd av natur
- Vandringshinder, naturliga flöden och kulturmiljö
- Jord- och skogsbrukets påverkan, försurning

FOKUSOMRÅDE: EN SÄKER VATTENFÖRSÖRJNING OCH EN HÅLLBAR VATTENANVÄNDNING

Prognoser och modeller visar att vattenbrist kommer att bli vanligare i takt med klimatförändringarna. Det är därför viktigt att vattenförsörjningen säkerställs, att vi får en överblick över nyttjandet och att vattenresurser, bland annat grundvatten, skyddas. Vattenanvändningen behöver bli hållbar, inte bara för att säkerställa dricksvattenförsörjningen, utan även för andra ändamål, inte minst för växter och djur.

Prioriterade områden att jobba vidare med inom fokusområdet:

- Säkra drickvattentillgången
- Skydd av grundvatten
- Vattenanvändning
- Klimatanpassning

Avgränsningar

Många av de viktiga problem och lösningar som påverkar möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen hanteras i andra åtgärdsprogram. Därför innehåller detta åtgärdsprogram inte åtgärder inom alla viktiga områden. Frågor som arbetsgrupperna har haft uppe och diskuterat men som inte har utmynnats i en åtgärd, samt motiveringen för detta återfinns i detta avsnitt.

VÅTMARKER

Anläggande av våtmarker är en viktig åtgärd som kan bidra positivt till klimatanpassning, minska näringsläckage och bidra till biologisk mångfald. Intresset för att anlägga våtmarker bedöms som stort och den begränsade faktorn är finansiering. Det bedöms inte behövas en särskild insats inom området.

ENSKILDA AVLOPP

Enskilda avlopp kan i vissa vattenförekomster vara en betydande källa till näringsämnen. Åtgärderna om enskilda avlopp som återfinns i vattenförvaltningens åtgärdsprogram bedöms dock vara tillräckliga.

INVASIVA ARTER

Invasiva arter kan orsaka stor skada på limniska ekosystem. Det finns flera åtgärder i åtgärdsprogrammet ”Anpassning till ett förändrat klimat” som handlar om bekämpningen av invasiva arter. Dessa bedöms räcka för tillfället och därför finns det inte med några åtgärder i detta åtgärdsprogram.

Halvtidsavstämning och uppdatering av programmet

Länsstyrelsen planerar att göra en halvtidsavstämning när halva programperioden är genomförd. Halvtidsavstämningen ska ge svar på vilka åtgärder som kan kräva fler insatser och varför.

Berörda aktörer informeras om översynen och det finns möjligheter att komma med synpunkter och önskemål på förändringar i åtgärdsformuleringarna. Länsstyrelsen tar fram förslag på hur åtgärderna kan ändras, under det arbetet tas kontakt med berörda aktörer för diskussion.

När förslaget är klart skickas det till berörda aktörer för att ge dem möjlighet att bestämma om de vill ändra sina åtaganden utifrån ändringarna. Då ges även chansen att åta sig fler åtgärder eller avsäga sig åtgärder.

Uppföljning

Åtgärderna i åtgärdsprogrammen följs upp årligen av Länsstyrelsen. Den årliga uppföljningen följer i huvudsak upp genomförandegraden av åtgärderna, det vill säga om aktiviteter fastslagna i åtgärderna är genomförda. En del åtgärder är utformade som mål och i de fallen följs även målen upp. För vissa åtgärder anges också långsiktiga mål och effekter. Länsstyrelsen ansvarar även för att samla in underlag till den uppföljningen. Deltagande aktörer behöver bidra med underlag. Uppföljningen publiceras årligen på Länsstyrelsens webbplats.

Genomförandegraden av åtgärderna bedöms enligt följande skala:

G: Åtgärden är genomförd helt eller i huvudsak, eller har införts i löpande verksamhet

H: Åtgärden är genomförd till mer än hälften

P: Åtgärden är påbörjad men ännu inte gjord till mer än hälften

E: Åtgärden är ej påbörjad

ER: Åtgärden berör ej kommunen/Ej relevant för kommunen

Läshänvisning

I avsnitten för vart och ett av de fyra miljö kvalitetsmålen ges tillståndsbeskrivningar och analyser för målen. För varje mål finns underrubriker där olika områden behandlas mer ingående. Områdena som beskrivs utgår bland annat från preciseringarna till miljö kvalitetsmålen. Preciseringarna i sin helhet finns i bilaga 2.

Under rubriken ”Åtgärder” listas åtgärder som bidrar till miljö kvalitetsmålet.

Varje åtgärdsbeskrivning följer en given uppställning. Om inte annat anges är tidplanen att åtgärder ska genomföras under programperioden 2023–2027. Vissa åtgärder är tidsatta att genomföras till ett särskilt årtal.

För att klara de uppsatta målen i sin helhet behövs åtgärder av olika slag och medverkan från många olika aktörer under lång tid framöver. Under rubriken ”Ansvar” anges den organisation som förväntas genomföra åtgärden, eller medverka i genomförandet om det är flera organisationer som anges. Om flera organisationer anges som ansvariga för en åtgärd föreslås en huvudansvarig där så är möjligt. Huvudansvarig är då markerad med en stjärna. Under arbetsgång har arbetsgrupperna försökt att skatta nyttan av varje åtgärd för miljön. Detta bland annat för att vid prioriteringen av vilka åtgärder som ska ingå i programmet kunna väga nytan och kostnaden.

Bara naturlig försurning

Försurning är ett av länets största miljöproblem. Det gäller särskilt i de västra delarna av länet. Orsaken är ett stort nedfall av försurande ämnen under lång tid. Många marker, sjöar och vatten i Sverige är naturligt sura på grund av mycket långsam vittring och ackumulering av organiskt material i marken. Människans försurande påverkan i naturen går emellertid mycket snabbt.

Den försurning som historiskt sett drabbat Sverige härrör framför allt från utsläpp av svaveldioxid, men även utsläpp av kväveoxider och ammoniak från landbaserade källor utanför landets gränser och från internationell sjöfart har haft betydelse. De främsta källorna till utsläpp av försurande ämnen är transporter, energianläggningar, industri och jordbruk.

Nedan presenteras miljö kvalitetsmålets preciseringar och aktuell status för dessa i länet.

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Det sura nedfallet och dess påverkan på markvattenkemi följs inom krondroppsnätet. Mätningarna inom krondroppsnätet i länet har pågått sedan slutet av 80-talet vilket innebär att det finns långa tidsserier. Försurning av ytvatten i Jönköpings län reflekteras i markvattnets försurningsstatus vid mätplatserna i länet. Samtliga mätplatser i länet uppvisar lågt pH i markvattnet. Inga av ytorna i Jönköpings län visar på någon signifikant återhämtning från försurning genom ett statistiskt säkerställt ökande pH eller ANC. Utsläppen av försurande luftföroreningar fortsätter att minska. Frågan om utsläpp av försurande ämnen hanteras främst inom åtgärdsprogrammet för Klimatpåverkan och Hälsans åtgärdsprogram. Det är dock viktigt att känna till att problematiken kring det sura nedfallet fortfarande inte är löst även om det går åt rätt håll.

Skogsbrukets påverkan

Skogsbruket bidrar långsiktigt till skogsmarkens försurning. De naturliga processerna som tillför näringsämnen till marken, såsom vittring och atmosfäriskt nedfall av baskatjoner, sker långsamt och kan i stora delar av Sverige inte kompensera för dagens intensiva skogsbruk. Skörd av grot (grenar och toppar) innebär lokalt stor bortförsel av baskatjoner och andra näringsämnen. Arealen skogsmark där uttag av grot sker har mer än fördubblats under perioden 2000–2011. Askåterföring kan till viss del kompensera för den försurning som uppstår. Askåterföring sker dock fortfarande i för liten skala för att kunna kompensera uttaget av grot. Utöver grottutaget kan den ökade försurningen förklaras med nettoökning av trädbiomassa och en höjd avverkningstakt.

Försurade sjöar och vattendrag

Inom arbetet med EU:s vattendirektiv bedöms en tredjedel av alla vattenförekomster i länet inte uppnå god status avseende försurning utan kalkning. De flesta av dessa förekomster kalkas framgångsrikt och uppnår därigenom god status. Dock är kalkning inte tillräcklig för att nå god status i sex procent av alla vattenförekomster.

Kalkning av sjöar och vattendrag har sedan 1970-talet fungerat som ett uppehållande försvar mot försurningens negativa effekter på framförallt biologisk mångfald. Många vattenlevande organismer är känsliga för försurade vatten, och syftet med kalkningen är att skydda de natur- och nyttjandevärden som hotas. Kalkningen bedrivs med syfte att höja pH-värdet i utpekade områden. Drygt 300 sjöar och 600 våtmarker omfattas idag av kalkningsåtgärder. Länets behov av kalkningsinsatser är fortsatt stora och idag åtgärdas avrinningsområden motsvarande 35 procent av länets yta. Under år 2020 var kalkningsverksamhetens mål för biologin uppnådda i 92 procent av längden vattendrag i länet.

Åtgärder

1. Öka kunskapen om konsekvenser av grot-uttag

SYFTE OCH MÅL

Målet är att aska återförs på större areal i länet.

Syftet är att öka kunskapen hos markägarna.

BAKGRUND

Grenar och toppar, grot, är ett så kallat tredje sortiment efter timmer och massaved. Enkelt uttryckt är grot de avverkningsrester som lämnas på hygget om man bara tar ut stamveden.

De senaste åren ha efterfrågan på biobränslen ökat, flis från grot är ett viktigt bränsle i värmekraftverk vilket innebär ett större uttag av grot än förr. När groten tas ut ur skogen i samband med slutavverkning minskar förrådet av näring och mineraler i marken. Det gör att träden växer sämre. Man riskerar också en försurning av avrinnande vatten.

Det finns många nya skogsägare som inte har så mycket kunskap om vad det blir för konsekvenser av ett grot-uttag och dess koppling till försurning. Vid grot-uttag så rekommenderar Skogsstyrelsen askåterföring. Detta är särskilt viktigt i vissa områden.

Skogsägare kan möta flera aktörer, till exempel virkesinköpare, inom skogsområdet. Det är då värdefullt om dessa aktörer informerar skogsägaren och lyfter fram konsekvenserna av ett grot-uttag samt vad man kan göra åt det.

GENOMFÖRANDE

- a) Skogsstyrelsen anordnar en träff under programperioden med skogliga aktörer (i deras roll som rådgivare) för att diskutera dessa frågor.
- b) Information om grot och konsekvenserna av grot-uttag sprids till markägare genom artiklar dels i Länsstyrelsens tidning Förvetet, minst två gånger under programperioden samt som bilagor i Skogsstyrelsens tidning Skogseko minst två gånger under programperioden.

ANSVARIGA AKTÖRER

Skogsstyrelsen (a och b), Länsstyrelsen (b)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Omfattande uttag av grot innebär en förlust av näringsämnen och ökad markförsurning genom förlust av baskatjoner. Den biologiska mångfalden riskerar också drabbas då många insekter och svampar lever av och ynglar i grot-materialet. Den kraftiga ökningen av grot-uttag för bränsle jämfört med den lilla areal som askåterförs innebär att utvecklingen inte är långsiktigt hållbar.

Genom att i ökad utsträckning lämna kvar grot i skogen ges förutsättningar för att minska kväveläckage och försurning av marken samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras.

År 2017 anmäldes grot-uttag på ca 4500 hektar i länet, medan aska endast återfördes på ca 2300 hektar. Det finns ingen information om dessa marker överensstämde men det finns alltså stora områden där grot-uttagets negativa försurningspåverkan inte motverkas av askåterföring.

Skogsstyrelsen:

Genomförd: Anordnat en träff och publicerat två artiklar

Genomförd till hälften: antingen en träff eller två artiklar är publicerad, alternativt en träff plus en artikel.

Påbörjad: En artikel är publicerad alternativt träffen är genomförd.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Två artiklar är publicerade.

Genomförd till hälften: En artikel är publicerad.

Påbörjad: En artikel är påbörjad men är ännu inte publicerad.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Bara naturlig försurning också till Levande skogar, Ett rikt växt-och djurliv, Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

MÅLKONFLIKTER

Begränsad klimatpåverkan – Åtgärden kan leda till ett minskat uttag av biobränslen, vilket kan vara negativt för Begränsad klimatpåverkan.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbetstid för framtagande av artiklar, ca 20 h, samt tid för att anordna och delta på träffen.

2. Policy om askåterföring

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att få de kommunala energibolagen att i högre grad låta askan gå till återföring.

Målet är att mängden aska som återförs skogen ökar i länet.

BAKGRUND

Askåterföring innebär att askor från förbränning av biomassa återförs till produktionslandskapet. Aska från förbränning av trädbränslen har visat sig både ge en pH-förhöjning samtidigt som det tillför kalium, fosfor, bor och koppar, som tagits upp medan trädet växte. Återför man askan, ger man dessa ämnen tillbaks till skogen, och på så vis sluter man det ekologiska kretsloppet och bevarar skogen livskraftig. Skogsstyrelsen anser att i **sydligaste och sydvästra** Sverige bör alltid aska återföras när grot (grenar och toppar) tas ut vid förnygringsavverkning, även om uttaget motsvarar mindre än ett halvt ton aska per hektar.

Det finns idag ett stort intresse att sprida hos markägare och det är i första hand tillgången på aska som är det begränsande. Det är viktigt att få de som producerar askan att se till att det går till skogen och inte annat och att askan inte blir uppblandat av annat så att det är rent och kan spridas.

Lunds universitet har tagit fram en indikator som visar områden med störst risk för försurning orsakad av skogsbruket. Indikatorn [granskas](#) nu av SLU eftersom man anser att indikatorn kan överdriva riskerna.

GENOMFÖRANDE

Kommunala energibolag tar fram en policy att den aska de producerar (från skogsprodukter) ska återföras till skogsmark. Policyn ska även innehålla en målsättning om långsiktiga avtal med askmottagare för att få en långsiktighet för alla parter.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunala energibolag

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Miljöeffekt är minskad försurning i mark och därmed i vatten. Uttag av grot kan ge tillväxtnedsättningar av skogen, främst gran (förnygringsavverkning).

Denna effekt motverkas genom återförande av aska (näringskompensation).

Skogen tar upp mer CO₂ om den växer bättre.

Genomförd: En policy är beslutad.

Genomförd till mer än hälften: Policyn är framtagen men är inte beslutad.

Påbörjad: Policyn är under framtagande.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Bara naturlig försurning också till Levande skogar, Ett rikt växt-och djurliv, Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Framtagande av policy sker inom ordinarie verksamhet.

Ingen övergödning

Det finns områden i Jönköpings län som har problem med övergödning. Övergödning orsakas av för höga halter av kväve och fosfor i mark eller vatten. De främsta orsakerna till övergödning i länet är punktkällor, enskilda avlopp, interngödning i övergödda sjöar samt jordbruk. Det pågår många åtgärder i länet för att minska övergödningen, till exempel rådgivning, tillsyn, anläggande av våtmarker och muddring av två internbelastade sjöar. Målet nås inte men utvecklingen är positiv tack vare betydelsefulla insatser under de senaste åren.

Stora mängder organiskt material eller hög belastning av näringsämnen till sjöar, vattendrag och kustvatten kan orsaka övergödning. Jönköpings län är ett inlandslän men även vår tillförsel av näringsämnen kan på sikt hamna i havet.

Nedan presenteras ett urval av miljö kvalitetsmålets preciseringar och aktuell status för dessa i länet.

Påverkan på landmiljön

Även ekosystem på land kan påverkas när halterna av övergödande ämnen blir för höga. Mätningar inom miljöövervakningsprogrammet Krondropps nätet visar att kvävenedfallet under många år har överskridit den kritiska belastningsgräns som har satts för granskog i Sverige. Gränsen ligger på 5 kg kväve per hektar och år. Åtgärder för att minska luftutsläppen av gödande ämnen hanteras i åtgärdsprogrammen Minskad klimatpåverkan och Hälsans miljömål.

Tillstånd i sjöar, vattendrag och grundvatten

Medan Jönköpings län generellt inte har några stora problem med övergödning finns det specifika områden med en betydande problematik. Där beror det ofta på att flödena är relativt små i förhållande till utsläppen, detta på grund av länets belägenhet högt upp i vattensystemen. De främsta orsakerna till övergödning i länet är punktkällor, enskilda avlopp, interngödning i övergödda sjöar samt jordbruket. Det är inom dessa områden åtgärder behövs. Övergödning kan även påverka grundvatten.

Åtgärder

3. Regional samverkan kring jordbrukets arbete mot övergödning

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att skapa förutsättningar för lyckat och effektivt åtgärdsarbete mot övergödning i jordbruket.

Målet är att anordna en årlig träff mellan Länsstyrelsen och LRF för att samverka kring åtgärdsarbetet mot övergödning i jordbruket.

BAKGRUND

Samverkan mellan organisationer och myndigheter ger förutsättningar för ett välgrundat och välförankrat åtgärdsarbete. Länsstyrelsen och markägarorganisationen LRF behöver ha ett bra samarbete för att nå framgång i det miljömålsarbete som är beroende av markägarnas intresse och insatser för att reducera påverkan på miljön från mark och verksamhet. Även Hushållningssällskapet är en viktig kanal för att nå ut med information och rådgivning om olika åtgärder, med möjligheter att behålla mer näring i marken och undvika onödigt höga utsläpp av näringsämnen till recipienter.

GENOMFÖRANDE

Minst en avstämning per år genomförs mellan Länsstyrelsen och LRF för att diskutera samverkan kring övergödningsfrågor och eventuella insatser. Även Hushållningssällskapet bjuds in. Även andra organisationer kan bjudas in om det bedöms lämpligt.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, LRF

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Växtnäring kommer alltid att läcka, men vi kan påverka hur stort läckaget blir. Under 2014 fick haven ta emot 114 600 ton kväve och 3 340 ton fosfor från mark och mänsklig aktivitet i Sverige. Av de mänskligt påverkade utsläppen kom 42 procent av kvävet och 35 procent av fosfor från jordbruket.

Genom regional samverkan kraftsamlar länet för att minska näringsläckaget i så hög grad som möjligt. SLU konstaterar i sin [kontinuerliga miljöövervakning](#) att kväve- och fosforförluster minskar mest där flest åtgärder har satts in.

Länsstyrelsen och LRF:

Genomförd: En avstämning per år har hållits

Genomförd till mer än halvvägs: Några avstämningar har hållits

Påbörjad: Minst en avstämning har hållits

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Ett rikt odlingslandskap, Levande sjöar och vattendrag samt Begränsad klimatpåverkan. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 14 Hav och marina resurser samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Länsstyrelsens genomförande av åtgärden görs som en del i vattenförvaltningsarbetet.

Kostnaden bedöms låg då genomförandet endast kräver enstaka arbetstimmar.

4. Kunskapslyft för åtgärder mot övergödning i jordbruket

SYFTE OCH MÅL

Syftet med åtgärden är att fler konkreta åtgärder mot övergödning ska genomföras i jordbruket i länet.

Målet är att anordna en informations-/demo-/samverkansträff för markägare i respektive geografiskt område (4 st) som av Länsstyrelsen pekats ut som prioriterade i arbetet mot övergödning.

BAKGRUND

Länsstyrelsen har fyra avrinningsområden i länet som har pekats ut som särskilt viktiga för övergödning åtgärder. Områdena är: Landsjön med Lyckåsån, Solgenån övre till Emån, Lillån Huskvarna – Nässjöån, Lillån Draven till Bolmen. I de här avrinningsområdena finns behov av att fler åtgärder mot övergödning genomförs inom jordbruksverksamheten.

Det finns många åtgärder som lantbrukare kan göra och som borde genomföras i högre grad. Genom att sprida goda exempel på åtgärder så kan genomförandet öka. Många åtgärder ger också fördelar för jordbrukaren genom till exempel mindre förlust av näringsämnen och bättre skördar.

Exempel på ämnen som kan tas upp vid träffar är information om att anlägga integrerade skyddszoner, sedimentfällor och skyddszoner, nyttor med och genomförande av dränering av jordbruksmark, skonsamt underhåll av diken och åar, återställande av våtmarker, eller användning av strukturkalk och biokol.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen, i samverkan med LRF, anordnar minst en träff under programperioden, för varje område som är utpekade av Länsstyrelsen.

Markägare i det aktuella området bjuds in, till exempel via lokal LRF-krets. Om det bedöms lämpligt kan inbjudan även gå till en bredare målgrupp. Ämnen som tas upp vid träffarna ska vara aktuella och relevanta för just det området som träffen huvudsakligen genomförs för, och vara av betydelse för att minska näringsläckage från jordbruket till ytvatten.

Genomförandet kan även ske i samverkan med vattenråden och eventuellt andra organisationer där det bedöms lämpligt.

Material från projektet Greppa näringen kan användas vid träffarna. Greppa näringen kan även bjuda in föreläsare eller liknande till träffarna.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, LRF

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

SLU konstaterar i sin [kontinuerliga miljöövervakning](#) att kväve- och fosforförluster minskar mest där flest åtgärder har satts in.

Genomförd: Minst en träff i varje område har genomförts.

Genomförd till mer än hälften: Två träffar har genomförts

Påbörjad: Planering för en träff har påbörjats.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Ett rikt odlingslandskap, Levande sjöar och vattendrag samt Begränsad klimatpåverkan. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 14 Hav och marina resurser samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Länsstyrelsens genomförande av åtgärden görs som en del i vattenförvaltningsarbetet. Stöd kan även ges genom stödet till Lokala vattenvårdsåtgärder LOVA (Havs- och vattenmyndighetens (HaV:s) anslag Åtgärder för havs- och vattenmiljö (anslag 1:11)) och Greppa näringen.

5. Inventering och kvalitetssäkring av dagvattenanläggningar

SYFTE OCH MÅL

Målet är att kvalitetssäkra förvaltningen av kommunens dagvattenanläggningar.

Syftet är att dagvattenanläggningarna ska ha en god funktion under hela sin livslängd.

BAKGRUND

En dagvattenanläggning skapas för att rena, fördröja och/eller styra och avleda dagvattnet ner mot en recipient (sjö, vattendrag, dike, mark etcetera). Dammar, sedimentationsbassänger, anlagda våtmarker, anlagda diken, översvämningssytor och oljeavskiljare är exempel på dagvattenanläggningar. Ibland består en dagvattenanläggning av en kombination av olika typer av anläggningar. Det är viktigt att befintliga dagvattenanläggningar sköts så att de kan uppfylla sitt syfte.

Dagvattenlösningar finns i många former och de har olika skötselbehov. Ofta ingår både tekniska och gröna delar i anläggningen. Genom att inventera vilka dagvattenanläggningar som finns i kommunen, fördela ansvar och ta fram skötselrutiner, kan anläggningarnas funktion säkerställas på lång sikt.

Funktionskontroll handlar om att se till att anläggningen fungerar som den ska, både gällande halter och flöden. Det kan till exempel handla om provtagning av sediment. Det är även viktigt att information om genomförda aktiviteter dokumenteras.

I åtgärden avses dagvattenbehandlingsanläggningar och inte ledningsnätet.

GENOMFÖRANDE

- a) Alla kommuner inventerar sina dagvattenbehandlingsanläggningar och fördelar ansvaret, så att det tydligt framgår vem som ansvarar för skötseln och kontrollen av anläggningen.
- b) En plan för skötsel och kontroll upprättas för varje typ av anläggning.
- c) En utvecklingsplan för anläggningen tas fram. Hur ska/ kan befintliga anläggningar kunna förbättras?
- d) Information om hur man kan ta del av hur dagvattensystemet ser ut, sprids i GIS till berörda förvaltningar. Skiktet ska innehålla länkar till relevanta dokument. Detta är viktigt kunskap i till exempel planeringsfrågor.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Urban markanvändning, där dagvatten ingår, beräknas stå för upp till 15 procent av den antropogena fosforbelastningen i länets vattenförekomster. Effektivare rening av dagvatten skulle minska denna tillförsel. Dagvatten är även en viktig källa till föroreningar. En bättre skötsel och kontroll av kommunens dagvattenanläggningar är även positivt ur klimatanpassningssynpunkt. Då klimatförändringen medför fler och större skyfall, har dagvattenanläggningen en viktig fördröjande funktion. Den funktionen behöver upprätthållas för att kunna minska konsekvensen av skyfallet på den bebyggda miljön.

Genomförd: a-d genomförda.

Genomförd till mer än Hälften: Klar med inventeringen och hälften av anläggningarna har egenkontrollprogram och utvecklingsplaner

Påbörjad: Inventering påbörjad.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Giftfri miljö och Levande sjöar och vattendrag.

I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla och kan även ha en positiv inverkan på mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbetstid. Finansiering inom ordinarie budget.

6. Spridning av goda exempel för dagvattenlösningar

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att sprida kunskap och ge inspiration till hur man kan utforma dagvattenlösningar som både uppfyller målet med sin funktion och även klarar konsekvenserna av ett förändrat klimat. Målet är att ta fram en digital lösning för spridning av goda regionala exempel som länets kommuner bidrar till.

BAKGRUND

För att anpassa dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat kommer det bli allt vanligare med naturbaserade lösningar. Med en ny plattform för att inspirera och sprida kunskap om nya dagvattenlösningar kan vi enkelt dela med oss av erfarenheter om dagvattenlösningar och i vilket sammanhang de kan passa in.

Det kan vara en bredd på goda och lärorika exempel. Det kan vara gott exempel på olika sätt: tex för föroreningsavskiljning, klimatanpassning, biologisk mångfald, översvämning, hur allmänheten upplever lösningen med mera. Även mindre bra exempel kan vara lärorika.

Intressanta exempel behöver inte samlas i ett webbdokument utan skulle kunna visas i en webbkarta. Genom ett formulär med kopplat GIS-skikt, där alla kan mata in uppgifter om exempel inklusive bilder, som när det sparats visas som punkt i kartan. Man kan ta fram symbologi för olika typer och göra det möjligt att filtrera på olika data.

Nationellt finns det goda exempel samlat på till exempel Klimatanpassningsportalen³, VA-guiden (Anläggningswiki)⁴.

GENOMFÖRANDE

- a) Länsstyrelsen tar fram en digital lösning, gärna med kartfunktion, med olika exempel på dagvattenlösningar i länet. Kommunerna bidrar kontinuerligt med exempel och indata, och anger till exempel inom vilken aspekt det är ett gott exempel (översvämning, rening etc). Inför lansering så ges kommunerna möjlighet att lämna synpunkter samt diskutera vad som är ett gott exempel.
- b) Länsstyrelsen arrangerar återkommande inspirationsträffar om dagvatten. Upplägg kan till exempel vara studiebesök, klassisk föreläsning eller digitalt samtal i anslutning till nationell utbildning/ föreläsning. Exempel på ämne kan vara kvalitetssäkring av anläggningar enligt åtgärd 2.

³ [Exempel på klimatanpassning | Klimatanpassning.se](#)

⁴ [Anläggningswiki | VA-guiden \(vaguiden.se\)](#)

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen (a, b) Kommunerna (a)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Antalet goda exempel som läggs in i karttjänsten. Antalet genomförda dagvattenträffar.

Kommunerna:

Genomförd: Kommunen har lagt in/ bidragit med minst tre av sina mest intressanta dagvattenlösningar i den digitala lösningen och ser över minst en gång om året om den kan kompletteras.

Genomförd till mer än hälften: Kommunen har börjat använda verktyget.

Påbörjad: Kommunen har valt ut vilka lösningar som ska lyftas fram.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Den digitala lösningen är framtagen och minst en årlig inspirationsträff har genomförts.

Genomförd till mer än hälften: En årlig inspirationsträff är genomförd men den digitala lösningen är inte färdigställd.

Påbörjad:**BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING**

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 13 Bekämpa klimatförändringarna.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Genom att använda Länsstyrelsens onlinebaserade GIS-tjänster kan kostnaden hållas nere. Finansiering för de exempel som kan läggas in kan till exempel LOVA användas.

7. Länsgemensam uppströmsgrupp

SYFTE OCH MÅL

Målet med åtgärden är att länets kommuner ska samverka i uppströmsfrågor för att uppnå ett mer strukturerat och effektivt uppströmsarbete.

Syftet är gemensamma projekt som driver arbetet framåt i länet och ett ökat utbyte av erfarenheter mellan kommunerna. Syftet på sikt är att minska risken att oönskade ämnen når recipienten.

BAKGRUND

Uppströmsarbete – det vill säga arbetet med att förhindra att oönskade ämnen når vårt avloppsvatten – är viktigt för att uppnå vattnets miljömål. För att förhindra att miljögifter och skräp från hushåll och industrier når avloppsvattnet krävs ett strukturerat och gediget uppströmsarbete.

Oftast är det endast ett fåtal personer i varje kommun som arbetar med dessa frågor och arbetet kan därför upplevas ensamt och svårarbetat. Det finns behov av ett nätverk inom länet där personal från olika kommuner kan diskutera uppströmsfrågor, dela erfarenheter och inspirera varandra. Många gånger står olika kommuner inför samma uppströmsutmaningar, och att samarbeta i frågorna blir effektivare och kan leda till ett bättre resultat.

GENOMFÖRANDE

En uppströmsgrupp inom länet med representanter från varje kommun samt representant från Länsstyrelsen bildas. Deltagare i gruppen ska komma ifrån VA-sidan. Uppströmsgruppen träffas två gånger per år (en gång i början av året, och en gång på hösten) för att dela erfarenheter i uppströmsfrågor samt diskutera gemensamma projekt som kan genomföras. Förslag på gemensamma projekt som kan diskuteras samt genomföras under uppströmsgruppsträffarna är:

- Gemensamma informationskampanjer riktade till allmänhet och/eller industri
- Gemensam information och riktlinjer om fettavskiljare/oljeavskiljare
- Implementering och eventuell revidering av de länsgemensamma riktlinjerna till ansluten industri
- Gemensam utbildning/studiebesök

Under årets första uppströmsträff diskuteras vilka gemensamma projekt som kommunerna vill genomföra under året och en plan för arbetet tas fram.

Representant från Länsstyrelsen samordnar gruppen och tar fram dagordning. De olika kommunerna turas om att vara värd för träffarna.

Nätverket kan användas för genomförandet av åtgärden om samverkan kring läkemedelsrester.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Rening av avloppsvatten är en förutsättning för friskt vatten i sjöar och vattendrag. Att förhindra att det uppkommer störningar på reningen är viktigt förebyggande arbete.

Genomförandegrad och vilka aktiviteter/ projekt som gruppen initierar kan följas upp i åtgärdswebben.

Genomförd: Nätverket har beslutat om en gemensam aktivitet eller projekt.

Genomförd till mer än hälften: Nätverket är igång och har återkommande träffar.

Påbörjad: Nätverket har en inplanerad träff.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Giftfri miljö. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Endast arbetstid, cirka 8 timmar per år och deltagare, för att medverka i nätverket. Beroende på omfattning av de gemensamma projekten krävs mer resurser som finansieras av VA-huvudmannen i varje kommun.

8. Länsgemensamt nätverk för teknik- och processfrågor på avloppsreningsverk

SYFTE OCH MÅL

Målet med åtgärden är att länets kommuner ska samverka i teknik- och processfrågor som berör avloppsrening.

Syftet är på sikt en bättre rening av avloppsvatten.

BAKGRUND

Oftast är det endast ett fåtal personer i varje kommun som arbetar med teknik- och processfrågor på avloppsreningsverken. Ibland kan det bli svårt att hinna med omvärldsbevakning och uppdatera sig på ny teknik. Det finns behov av ett nätverk inom länet där personal från olika avloppsreningsverk kan diskutera drift-, process- och teknikfrågor som berör avloppsrening samt dela erfarenheter. På så sätt kan kunskap höjas och möjliga samarbetsprojekt upptäckas.

GENOMFÖRANDE

Ett nätverk med representanter från samtliga avloppsreningsverk i kommunen samt Länsstyrelsen skapas. Exempel på befattningar som kan ingå i nätverket är drifttekniker och processingenjörer. Gruppen träffas två gånger per år, en gång på våren och en gång på hösten. De olika kommunerna turas om att vara värd för träffarna. Under träffen görs först ett studiebesök på värdkommunens avloppsreningsverk. Därefter finns möjligheter att dela erfarenheter samt diskutera gemensamma projekt/förstudier. Eventuellt kan en extern part/utbildare bjudas in till träffarna för att informera om en teknik- eller processlösning.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna. En ansvarig koordinator bland medlemmarna utses.

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Rening av avloppsvatten är en förutsättning för friskt vatten i sjöar och vattendrag. Att förhindra att det uppkommer störningar på reningen är viktigt förebyggande arbete.

Genomförd: Nätverket är igång och har genomfört minst två träffar under året (föregående år).

Genomförd till mer än hälften: Nätverket har en inplanerad träff.

Påbörjad: Inbjudan till nätverket har gått ut.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning till Levande sjöar och vattendrag samt Giftfri miljö.

I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Endast arbetstid, cirka 8 timmar per år och deltagare, för att medverka i nätverket.

9. Systematiskt arbete med felkoppling spillvatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att minska risken för bräddningar och översvämningar samt utsläpp av orenat spillvatten.

Målet är att kommunerna systematiskt ska jobba med felkopplingar.

BAKGRUND

Felkopplingar kan uppkomma i ledningsnätet och leder då till bland annat risk för översvämning och utsläpp av ämnen som skulle ha renats bort. Vanligast är att dagvatten leds fel genom att stuprör och dagvattenbrunnar anslutits till spillvattennätet istället för till dagvattennätet. Det leder till att vid skyfall ökar risken för översvämningar och bräddningar. Med ett förändrat klimat blir denna risk allt större.

Felkopplingar kan även ske åt andra hållet, att avloppsledningar felaktigt kopplas in på dagvattennätet, vilket i så fall leder till att avloppsvatten leds ut orenat till recipienter. Det kan leda till höga halter av bakterier och fosfor i recipienten.

Ibland sker felkopplingarna inne på fastigheter, då är det fastighetsägaren som måste åtgärda problemet.

GENOMFÖRANDE

Kommunen ska systematiskt arbeta med att eftersöka felkopplingar i ledningsnätet. Detta genom att:

- a) Ta fram en målsättning och en prioritering av områden som ska åtgärdas under programperioden.
- b) Genomför inventering av områdena i den ordning och hastighet beroende på målsättning.
- c) Åtgärda/ få fastighetsägaren att åtgärda felkopplingen.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Bräddningar och läckage av avloppsvatten från trasiga eller felkopplade ledningar kan lokalt leda till stor negativ effekt på ekosystem i sjöar och vattendrag.

Genomförd: Inventeringarna enligt målsättning är genomförda och åtgärder påbörjade.

Genomförd till mer än hälften: Inventeringarna är påbörjade.

Påbörjad: En målsättning och prioritering är framtagen.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Ingen övergödning också till Giftfri miljö och Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald. Åtgärden bidrar även till klimatanpassning och möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna i vattenförvaltning.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnaden beror på den målsättning som kommunen beslutar om.

10. Arbetsgrupp för riktlinjer för dagvatten

SYFTE OCH MÅL

Målet är få fram ett förslag på gemensamma riktlinjer i länet avseende föroreningar i dagvatten.

Syftet är att få en övergripande samsyn i länet för när ett dagvatten bidrar med mer föroreningar än vad recipienten klarar av och på sikt en minskad belastning av föroreningar i dagvattennätet.

BAKGRUND

Flera kommuner i Sverige har tagit fram riktlinjer och riktvärden för olika föroreningar i dagvatten, som vägledning vid tillsyn. [Göteborg](#) och [Stockholm](#) är två exempel. De är framtagna för att vara generella och ska kunna appliceras på utsläpp även från mindre verksamheter, tillfälliga utsläpp och utsläpp av vatten till de känsligaste vattendragen. Utgångsläget är att riktvärdena ska tillämpas vid bedömning av såväl tillfälliga som kontinuerliga utsläpp av förorenat vatten till dagvattensystem och vattendrag i kommunen oavsett recipientförhållanden.

Det finns en efterfråga att ta fram gemensamma riktlinjer i länet som kan användas av kommunerna. Riktlinjerna skulle kunna handla om värden som inte får överskridas **eller** värden som ska/kan anses vara normala för olika typområden. Avvikande från riktlinjerna ska leda till att kommunen reagerar och undersöker källa och påverkan.

Miljösamverkan Sverige ska, under 2022, genomföra ett projekt om dagvatten och miljöfarliga verksamheter. Materialet som tas fram i projektet kan användas som underlag till riktlinjerna.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen och kommunerna tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att ta fram länsgemensamma riktlinjer kring föroreningar i dagvattennätet. Riktlinjerna kan sedan fastställas av respektive kommun (det ingår dock inte i åtgärden).

Både VA och miljöförvaltningssidan bör ingå i arbetsgruppen.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Dagvatten är en betydande spridningsväg till recipienter för vissa föroreningar.

Länsstyrelsen och kommunerna

Genomförd: Arbetsgruppen har tagit fram ett förslag som är skickat till kommunerna för fastställande.

Genomförd till mer än Hälften: Gruppen har haft minst två möten men har inte kommit fram med ett förslag än.

Påbörjad: Gruppen är tillsatt.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Giftfri miljö även till **Levande sjöar och vattendrag** samt Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbetstid för att delta i gruppen, ca 15-20 h/ deltagare, men kan variera beroende på gruppens ambition.

Levande sjöar och vattendrag

Levande sjöar och vattendrag är ett samlingsmål för miljö kvalitetsmålen med koppling till vatten. För att målet ska uppnås behövs även Ingen övergödning och Bara naturlig försurning vara uppnådda.

I Jönköpings län genomförs omfattande insatser inom miljömålet. Det sker bland annat i form av restaureringar och områdesskydd. Processerna för att återställa och skydda värdefull natur är komplexa, kräver mycket resurser och tar lång tid. Även andra typer av åtgärder krävs och genomförs i länet som till exempel tillsynsinsatser och information till allmänhet, markägare och entreprenörer. Trots alla insatser nås inte målet. Allt för få sjöar och vattendrag uppnår god ekologisk och kemisk status. Den främsta orsaken är fysisk påverkan i form av rensning, kanalisering, rätning, markavvattning, kulvertering, sjösänkning, dammbyggnad och flödesreglering. Försurning och övergödning är också viktiga orsaker till att god status inte uppnås. Miljögifter påverkar tillståndet i sjöar och vattendrag negativt. Problemen med invasiva främmande arter har ökat de senaste åren och klimatförändringarna kan bidra till att problemen ökar ytterligare.

Nedan presenteras ett urval av miljö kvalitetsmålets preciseringar och aktuell status för dessa i länet.

God ekologisk och kemisk status

Under 2020 sattes förslag till nya miljö kvalitetsnormer för sjöar och vattendrag. Resultatet från statusklassningen från 2019 visar att 75% av vattenförekomsterna inte når god status och därmed har ett åtgärdsbehov. Resultatet visar på en försämring jämfört med den tidigare klassningen. En anledning är förändringar i bedömningsgrunderna och nya vägledning för hur klassningen ska göras. För kemisk status är det cirka 6% som inte når god status.

Fysisk påverkan

Fysisk påverkan i vattenmiljön är fortfarande den främsta orsaken till att sjöar och vattendrag inte uppnår god status. Aktiviteter som rensning, kanalisering, rätning, markavvattning, kulvertering, sjösänkning, dammbyggnad och flödesreglering orsakar fysisk påverkan. Vattenkraftverk skapar fysiska barriärer och vandringshinder som innebär att hydrologin i vattensystemet påverkas, och att uppströms förflyttning och nedströms transport begränsas eller förhindras.

Grön infrastruktur är ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt som gör det möjligt att bevara biologisk mångfald och ekosystemtjänster i landskapet. Vägar, vägtrummor och vägbankar utgör väsentliga vandringshinder i den gröna infrastrukturen för fisk och andra vattenlevande djur.

Främmande arter

Antalet främmande arter i Sverige ökar varje år. Det finns ett drygt hundratal främmande arter i våra hav, sjöar och vattendrag och av dessa räknas cirka 40 som invasiva i sötvattensmiljöer.

I Jönköpings län finns för närvarande fem av de EU-listade invasiva främmande arterna etablerade, däribland gul skunkkalla och signalkräfta. Åtgärder har påbörjats men mycket återstår. Vattenpest och sjögull är inte med på EU-listan men bedöms orsaka problem i länet. Vattenpest är allmänt förekommande i länets sjöar och smal vattenpest har påträffats på ett par lokaler.

Åtgärder

11. Information om natur- och kulturvärden i vatten genom vattendragsvandringar

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att få markägare mer intresserade av att genomföra åtgärder samt att öka intresset för vattenfrågor hos specifika grupper av allmänheten.

Målet är att genomföra tio vattendragsvandringar.

BAKGRUND

Vattendragsvandringar genomförs ofta inför åtgärder men kan även genomföras för att öka intresset hos allmänheten. Vid vattendragsvandringar brukar man ha olika stationer till exempel kantzoner, kulturmiljö, återställning efter fysisk påverkan samt information om bland annat vattenförvaltning och kalkning. Även klimatförändringarnas effekter, hur påverkas den här platsen av en översvämning eller torka, är en viktig fråga att lyfta. Vandringen är ofta starten på en dialog med markägare och olika intressenter. Det kan även vara idé att genomföra vandringar i områden där det idag inte planeras för konkreta åtgärder, om markägare får ökat intresse så kan det leda till att de själva tar initiativ till att genomföra åtgärder.

Vandringarna kan kompletteras med innepass med föreläsningar för inbjudna personer och sedan en vattendragsvandring där även allmänheten inbjuds.

På en del håll i länet finns det färdiga slingor eller särskilt lämpliga områden, som till exempel demonstrationsområdet Lövhult, i Nässjö kommun som kan användas.

Inom ramen för EU-projektet GRIP on Life har flera vattendragsvandringar genomförts i länet.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen tillsammans med berörd kommun ska under programperioden, 2023 till och med 2027, genomföra minst tio vattendragsvandringar i länet. Dessa kan ske i samarbete med Södra och intresserade kommuner.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Effekten av att informera markägare och allmänhet handlar om ökad medvetenhet och en mer positiv inställning till naturvårdsinsatser. För att konkreta åtgärder i sjöar och vatten ska kunna genomföras behövs markägarens tillstånd och engagemang.

Genomförd: Tio vattendragsvandringar är genomförda.

Genomförd till mer än hälften: Sex vattendragsvandringar är genomförda.

Påbörjad: En vattendragsvandring är genomförd.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag till Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Åtgärden kan delvis finansieras av projektet GRIP on LIFE.

12.Utbildning för naturbruksskolor

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att väcka intresset hos eleverna för vattnets roll i landskapet samt öka förtroendet och samverka med myndigheter, till exempel Länsstyrelsen.

Målet är att Länsstyrelsen besöker två av länets gymnasieskolor

BAKGRUND

I länet finns två naturbruksskolor, Tenhult och Stora Segerstad. Även andra skolor i länet kan ha utbildningar med inriktning mot brukande av skog och mark. Flera av eleverna på dessa skolor kommer i framtiden att jobba med jord- och skogsbruk i länet. Det är därför viktigt att de tidigt får upp ett intresse för livet i vatten och vattenvård.

Inom ramen för projektet GRIP har naturbruksskolorna besökts, det finns alltså upparbetade kanaler. På besöken inom projektet har både Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen deltagit.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen besöker två av länets gymnasieskolor och utbildar både lärare och elever, minst en gång per år. Det görs redan idag inom projektet GRIP som pågår till juni 2025 men ska även fortsätta därefter.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, Regionen (som ägare av naturbruksskolorna)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Flera företag inom jord- och skogsbruk står inför generationsskiften. Genom att tidigt lyfta in vattnets roll i landskapet genom besök i skolor ges framtidens företagare förutsättningar att integrera vattenperspektivet i sina verksamheter.

Genomförd: Två skolor har besökts under året.

Genomförd till mer än hälften: En skola har besökts.

Påbörjad:

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag till Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansieras inom projektet GRIP fram till 2025. Erfarenheter och upplägg som har erhållits genom projektet kan användas för insatserna efter.

Arbetstid ca 24 h per år men varierar beroende på antalet deltagare från Länsstyrelsen.

13. Miljöhänsyn i skogsbruket och funktionella kantzoner

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att anordna träffar med skogsägare där Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen och Södra deltar gemensamt.

Målet är att öka miljöhänsynen i skogsbruket i länet.

BAKGRUND

Gränsen mellan mark och ett vattendrag kallas för kantzon. Kantzonen är viktig för hur vattendraget mår och kan utformas så att det blir särskilt gynnsamt för livet i vattendraget. Hur kantzonen utmed ett vattendrag är utformad påverkar till exempel erosion, vattnets temperatur genom beskuggning, och pH-värde samt hur mycket föroreningar som rinner ut i vattnet - faktorer som har betydelse för hur växter och djur i och omkring vattendraget mår. En kantzon kallas funktionell om den bidrar till en bra livsmiljö.

Skogsbruket kan påverka sjöar och vattendrag negativt om man inte visar hänsyn. Med god planering och enkla åtgärder går det minska eller förhindra påverkan. Skogsnäringen har tagit fram [målbilder](#) för god miljöhänsyn i skogsbruket. Flera av dem berör vatten. En [mål-bild](#) handlar om kantzoner. Det finns även målbilder som handlar om ”körning i skogsmark”, ”överfart över vattendrag vid terrängkörning” samt ”dikesrensning och skyddsdikning”.

Utvärdering av målbilder pågår just nu för att se om de behöver justeras och för att se hur de har använts.

Inom projektet GRIP on LIFE har man tagit fram demonstrationsområden som kan användas för att informera om det som ingår i målbilderna. Funktionella kantzoner är huvudpunkten för demområdena.

I länet så finns ett demonstrationsområde i Svanån, i sydvästra delen av länet.

GENOMFÖRANDE

Skogsstyrelsen anordnar minst två träffar för skogsägare vid demonstrationsområdena, under programperioden. Även Länsstyrelsen och Södra deltar vid dessa träffar där information från målbilderna diskuteras.

ANSVARIGA AKTÖRER

Skogsstyrelsen*, Länsstyrelsen och Södra

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

I skogslandskapet finns olika vattenmiljöer. Tillämpningen av miljöhänsyn har stor betydelse för den biologiska mångfalden och rätt utformad och på rätt plats är den ett mycket viktigt komplement till olika skyddsformer. För flera arter är god miljöhänsyn en förutsättning för att de ska kunna fortleva i beståndet efter avverkning.

Genomförd: Två träffar är genomförda.

Genomförd till mer än hälften: En träff är genomförd.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnaden bedöms låg då genomförandet endast kräver ett fåtal arbetstimmar.

14. Samverkan kring Skogsstyrelsens återvättningsprojekt/ Hydrologisk restaurering

SYFTE OCH MÅL

Öka antalet våtmarker i skogen

BAKGRUND

Återvätning innebär att grundvattennivån på en plats höjs för att minska utsläppet av växthusgaser. Återvätning kan även bidra till att öka landskapets vattenhållande förmåga och minskar därmed översvämningsrisk. Skogsstyrelsen bedriver under åren 2021-2023 ett projekt för att återväta utdikade våtmarker. Syftet är främst att minska kolavgången men projektet kan även ha en viss positiv effekt på biologisk mångfald. Det är en specifik typ av marker som kommer att prioriteras, där det inte har gått jättemycket kolavgång än. Det är viktigt att de som inte får något stöd inom ramen för projektet kan hänvisas till andra stöd och möjligheter till finansiering.

Länsstyrelsen har tagit fram på att ta fram en checklista för våtmarker olika stöd, vad de syftar till, ansökningen går till osv.

Länsstyrelsernas samverkansorganisation RUS sammanställer regelbundet olika stödmöjligheter och publicerar materialet på sin hemsida www.rus.se.

Även Havs- och vattenmyndigheten har sammanställt olika bidrag på sin hemsida, dels [bidrag](#) de själva administrerar men även från [andra](#) organisationer.

GENOMFÖRANDE

Skogsstyrelsen bjuder in Länsstyrelsen till att delta i Skogsstyrelsens projekt om återvätning. Detta genom deltagande på minst en inspirationsvandring i prioriterade områden där goda exempel visas upp.

ANSVARIGA AKTÖRER

Skogsstyrelsen*, Länsstyrelsen

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Under det senaste seklet har nästan en fjärdedel av den ursprungliga våtmarksarealen har försvunnit. Dränerade våtmarker läcker idag 10,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år. En åtgärd som relativt snabbt kan bidra till att minska dessa utsläpp är återvätning.

Skogsstyrelsen

Genomförd: Länsstyrelsen har bjudits in till minst en träff inom återvätningsprojektet.

Genomförd till mer än hälften:

Påbörjad:

Länsstyrelsen

Genomförd: Länsstyrelsen har deltagit på minst en träff inom återvätningsprojektet.

Genomförd till mer än hälften:

Påbörjad:

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Myllrande våtmarker, Levande skogar samt Ett rikt växt- och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 13 Bekämpa klimatförändringarna samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbets tid för deltagande på träffen.

15. Vidareutveckla den regionala strategin för bevarande av värdefulla vatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att bevara värdefulla vattendrag genom att skapa ekologiskt funktionella kantzoner. Fler och bättre kantzoner bidrar till grön infrastruktur för både limniska och landlevande arter

Målet är att utveckla metoden och fastställa den.

BAKGRUND

Strategin för långsiktigt bevarande av värdefulla vattendrag är ett försök att hitta en effektiv modell och ett arbetssätt för att kunna bevara de mest värdefulla vattendragen i länet långsiktigt, enligt miljömålet Levande sjöar och vattendrag. Strategin försöker ta tillvara styrkan det innebär att många markägare tillsammans berörs av och behöver vara delaktiga i bevarandet av vattendragen. Samtidigt är detta i sig en stor utmaning i bevarandearbetet. Strategin kan användas fullt ut i jord- och skogsbruksmark. Fokus i strategin för bevarande av vattendragen ligger på att skapa ekologiskt funktionella kantzoner utmed vattendragen i sin helhet. I strategin föreslås en modell där utgångspunkten är att en detaljerad ”Blå” (vatteninriktad) planläggning görs av kantzonerna med syfte att beskriva själva zonen i omfång och hur den ska skötas på kort och lång sikt för att vara ekologiskt funktionell för vattendraget. Avgörande för framgång är att nödvändig skötsel verkligen utförs. I strategin är

utgångspunkten att ansvaret är gemensamt. Markägaren har ett stort ansvar och kan också välja att axla det i den omfattning som denne bedömer möjligt medan Länsstyrelsen stöttar upp där så krävs. Genomförandet är tänkt att ske i samarbete med markägarorganisationer och andra intressenter.

Metoden som beskrivs i sin helhet i strategin omfattar följande fem steg:

1. Vattendragsvandring – samarbete med markägarorganisation/er. Viktigt med hög detaljerand av markägare
2. Blå planläggning
3. Naturvårdsavtal erbjuds till samtliga fastighetsägare (om skötselåtgärder listats i Blå planen)
4. Markägare väljer i samråd med länsstyrelsen förvaltningsform, med eller utan ersättning
5. Uppföljning och utveckling

Metoden kommer att tillgängliggöras när den är fastställd.

I två vattendrag i länet har arbete enligt metoden påbörjats.

GENOMFÖRANDE

Den metod som har tagits fram i strategin ska tillämpas vid minst två vattendrag i länet under programperioden.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Genom att skapa ekologiskt funktionella kantzoner kan värdefulla vattendrag bevaras.

Genomförd: I båda vattendragen ska steg 1-5 i metoden vara genomförda.

Genomförd till mer än hälften: För båda vattendragen ska steg 1-4 i metoden vara genomförda.

Påbörjad: I ett av vattendragen ska steg 1-5 vara genomfört och i det andra vattendraget minst steg 1-2 genomfört.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ett rikt växt-och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansiering genom ordinarie verksamhet.

16. Samverkan mellan olika aktörer kring vandringshinder

SYFTE OCH MÅL

Målet är att förbättra kommunikation mellan Länsstyrelsen, kommunerna och Trafikverket för att få till en bättre prioritering, samordning med resurser och kunna genomföra en långsiktig planering gällande arbetet med vandringshinder.

Syftet att öka sannolikheten för att det är de viktigaste åtgärderna, med störst miljönytta, som faktiskt genomförs i länet.

BAKGRUND

Vandringshinder i vattendrag är hinder som stänger olika djurarter ute från deras naturliga livs-, lek- och uppväxtområden. Detta orsakar problem för djuren då de är beroende av att kunna vandra fritt för att förbättra sin chans att överleva och reproducera sig. Vandringshinder är på så vis ett hot mot djurarters fortlevnad och därmed den biologiska mångfalden. Vandringshinder kan utgöras av broar, dammar och felkonstruerade vägtrummor.

Tidigare genomförda bedömningar och inventeringar visar att en tredjedel av alla vägpassager utgör definitiva eller partiella vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur, exempelvis bottendjur, groddjur och utter. Åtgärder för att öka vandringsbarheten bidrar både till biologisk mångfald, grön infrastruktur och att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten. Vid åtgärdande av vandringshinder kan andra frågor behöva beaktas såsom kulturmiljövärden, risken för spridning av främmande arter och risker för skred och översvämningar.

På länsnivån är kommuner, Länsstyrelsen och Trafikverket viktiga aktörer när det kommer till att åtgärda vandringshinder. Åtgärder kan ge större naturnytta om de kan genomföras samordnat. Därför är det viktigt att alla inblandade aktörer har en god dialog med varandra och gemensam målbild. För att få ett helhetsperspektiv och för att åtgärderna ska kunna göra störst miljönytta är det viktigt att utbyta information och samverka.

I restaureringsarbetet finns det styrgrupper för arbetet i respektive kommun där även Länsstyrelsen deltar. Där diskuteras detaljerade och specifika frågor. Det finns dock behov av att träffas på avrinningsområdesnivå. Även Trafikverket är en viktig part.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen och kommunerna träffas en gång per år, avrinningsområdesvis, för att diskutera prioritering och eventuell samordning av åtgärdande av vandringshinder. Inriktningen är att det vid detta forum ska diskuteras övergripande frågor så att man inte fastnar i för

mycket detaljer. Det ska finnas tydliga avgränsningar för vad som tas upp på detta forum. Trafikverket bjuds in vid behov, dock minst vart tredje år.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, kommunerna, Trafikverket,

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Inventeringar visar att en tredjedel av alla vägpassager utgör definitiva eller partiella vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur. Genom att åtgärda vandringshinder kan den biologiska mångfalden bevaras.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Det sker årliga träffar i alla avrinningsområden

Genomförd till mer än hälften: Det har genomförts träffar i hälften av länets avrinningsområden.

Påbörjad: En samverkansträff har genomförts i ett avrinningsområde.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ett rikt växt- och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 11 Hållbara städer och samhällen samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansiering inom ordinarie budget.

17. Vandringshinder i det kommunala vägnätet

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att stärka den biologiska mångfalden och gröna infrastrukturen genom att förbättra konnektiviteten och därigenom möjligheterna för organismer att förflytta sig genom vattendragen.

Målet är att alla kommuner ska genomföra åtgärder för att minska vandringshindren i det kommunala vägnätet.

BAKGRUND

Vandringshinder i vattendrag är hinder som stänger olika djurarter ute från deras naturliga livs-, lek- och uppväxtområden. Detta orsakar problem för djuren då de är beroende av att kunna vandra fritt för att förbättra sin chans att överleva och reproducera sig. Vandringshinder är på så vis ett hot mot djurarters fortlevnad och därmed den biologiska

mångfalden. Vandringshinder kan utgöras av broar, dammar och felkonstruerade vägtrummor. Tidigare genomförda bedömningar och inventeringar visar att en tredjedel av alla vägpassager utgör definitiva eller partiella vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur, exempelvis bottendjur, groddjur och utter. Detta gäller troligtvis även i det kommunala vägnätet, där kommunen har ett ansvar. I den nationella Biotopkarteringsdatabasen finns en hel del uppgifter om karterade vägpassagers passerbarhet både för fisk och för landlevande organismer såsom utter. Här ingår även vägpassager i det kommunala vägnätet i den mån de har omfattats av genomförda biotopkarteringar.

Åtgärder för att öka vandringsbarheten bidrar både till biologisk mångfald, grön infrastruktur och att nå miljö kvalitetsnormerna för vatten. Vid åtgärdande av vandringshinder kan andra frågor behöva beaktas såsom kulturmiljö värden, risken för spridning av främmande arter och risker för skred och översvämningar.

Åtgärder vid biotopkarterade vandringshinder i Jönköpings län finns med i Länsstyrelsens samlade åtgärdsplan för vatten (SÅV). Enligt SÅV-metodiken finns det möjlighet att göra en prioritering av vandringshinder att åtgärda.

Åtgärden är en fortsättning på en åtgärd i Grön handlingsplan (2018-2022) som går ut på att kommunerna ska inventera och prioritera åtgärdandet av vandringshinder i det kommunala vägnätet. Då flera kommuner inte fullt ut har genomfört åtgärden, eller tidigare inte åtagit sig åtgärden, tas åtgärden med även i detta åtgärdsprogram.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna inventerar vilka vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur, inklusive utter, som finns i det kommunala vägnätet. Detta är en fortsättning på åtgärd 1 i Grön handlingsplan.
- b) Kommunerna tar fram en plan för att åtgärda de vandringshinder som inventeringen har pekat ut. Planen ska tas fram i samråd med Länsstyrelsen och vid planering och prioritering av åtgärderna bör man utgå från den prioriteringsmetodik som finns i Länsstyrelsens samlade åtgärdsplan för vatten (SÅV).
- c) Kommunerna ska ha påbörjat att åtgärda minst ett vandringshinder.
- d) Länsstyrelsen bidrar med stöd till kommunerna vid genomförandet av åtgärden.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna (a-c), Länsstyrelsen (d)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Åtgärden följs upp genom åtgärdswebben. Antalet vandringshinder som åtgärdas och den ökade sträckan som är vandringsbar kan mätas.

Kommunerna:

Genomförd: Minst ett vandringshinder har påbörjats att åtgärda. Plan och prioritering är framtagen.

Genomförd till mer än hälften: En plan för att åtgärda vandringshindren och en prioritering är framtagen.

Påbörjad: Inventering och planen är framtagen men prioriteringen är inte klar.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ett rikt växt-och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 11 Hållbara städer och samhällen samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

MÅLKONFLIKTER

Kulturmiljö är en aspekt man behöver ta hänsyn till.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

LOVA eller LONA är en möjlig finansiering av åtgärder. Båda söks via Länsstyrelsen.

18. Upprätta åtgärdsplaner för restaurering

SYFTE OCH MÅL

Målet är att få till fler åtgärdsplaner till projektlistan samt att underlätta kommunens planering och budgetering av medel för vattenvård.

Syftet är att fler konkreta restaureringsåtgärder genomförs i länet.

BAKGRUND

Restaurering av vattendrag genomförs för att återställa vattenmiljöer till ett mer naturligt tillstånd vilket skapar förutsättningar för det naturliga växt- och djurlivet att återhämta sig. Restaurering är även en viktig del av fiskevården och klimatanpassningsarbetet. Vid restaurering behövs ofta underlag tas fram innan insatser genomförs. Ett viktigt underlag är biotopkarteringar som beskriver vattendraget.

Havs- och Vattenmyndigheten har en projektlista som de utgår från när de på kort varsel kan dela ut projektmedel till restaureringsåtgärder. Ofta är det överblivna medel som delas ut. Åtgärden ska snabbt kunna komma igång så underlag behöver redan vara framtaget. Nödvändigt underlag består av en åtgärdsplan som beskriver åtgärdsbehov i området som planen omfattar, samt en enkel beskrivning av de åtgärder som behöver göras. Åtgärdsplaner kan tas fram för vattendrag eller till exempel kalkåtgärdsområden. Genom att stå med på listan ökar chansen att få finansiering till konkreta åtgärder i vattenmiljön.

Länsstyrelsen är den aktör som lägger in objekten på Projektlistan.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna tar fram minst en ny eller uppdaterad åtgärdsplan för ett vattendrag eller en vattenförekomst och skickar till Länsstyrelsen. De områden som bör prioriteras är värdefulla vatten eller vattenförekomster som inte uppnår god status för hydromorfologi enligt vattenförvaltningens statusklassning.
- b) Länsstyrelsen lägger in åtgärdsplanerna i projektlistan.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna (a), Länsstyrelsen (b)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Genom att upprätta åtgärdsplaner underlättas kommunens planering och budgetering av medel för vattenvård som på sikt skapar nödvändig återhämtning för det naturliga växt-och djurlivet.

Kommunerna

Genomförd: Minst en åtgärdsplan är framtagen och skickad till Länsstyrelsen.

Genomförd till mer än hälften: Åtgärdsplanen är nästan klar.

Påbörjad: Åtgärdsplanen är påbörjad.

Länsstyrelsen

Genomförd: Länsstyrelsen har uppdaterat projektlistan minst en gång per år.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ett rikt växt-och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 11 Hållbara städer och samhällen samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbetstid för framtagande, omfattningen beror på hur mycket material och undersökningar som redan finns framtaget. Syftet med åtgärden är att öka möjligheten till att få externa projektmedel.

19. Krav på entreprenörer i vatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att minska den negativa påverkan som arbete i vatten kan leda till.

Målet är att entreprenörer anlitate av kommunerna alltid ska genomföra skyddsåtgärder när det behövs och att de anlitate entreprenörerna har utbildning i skyddsåtgärder i vatten

BAKGRUND

Fysiska ingrepp har en stor påverkan på vattenmiljön. Det är därför viktigt att så långt som möjligt visa hänsyn och vidta åtgärder för att minska den negativa påverkan.

När kommunerna genomför grävarbeten i vatten använder de ofta inhyrd personal. Det är viktigt att dessa har nödvändig kunskap om hänsyn till vatten och använder sig av skyddsåtgärder. För att säkerställa detta behöver krav på detta ingå vid upphandling, det är där kommunen har möjlighet att påverka.

Det är en fördel att kommunerna samverkar med varandra inom området och delar med sig av sina erfarenheter och exempel på riktlinjer.

Åtgärden är en vidareutveckling av en åtgärd i det tidigare programmet ”Vattenhänsyn för entreprenörer”.

GENOMFÖRANDE

Kommunerna ska använda riktlinjer för beställare av grävarbeten i vatten. Riktlinjerna ska bland annat innehålla kunskapskrav för entreprenören om skyddsåtgärder vid vatten vid grävarbeten, erosion i urbana miljöer, samt vikten av kantzoner.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Fysiska ingrepp i vatten inom en kommun utförs ofta av externa entreprenörer. För att säkerställa kvaliteten på arbetet och att entreprenörer genomför skyddsåtgärder i vatten krävs riktlinjer vid kommunal upphandling.

Genomförd: Kommunerna har riktlinjer vid upphandling för grävarbeten och använder dem.

Genomförd till mer än hälften: riktlinjerna är under framtagande.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ett rikt växt-och djurliv. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 11 Hållbara städer och samhällen samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansieras inom ordinarie arbetstid.

20. Utbildning om vattenfrågor för politiker

SYFTE OCH MÅL

Målet är att genomföra en utbildning om vattenfrågor för politiker.

Syftet är att beslut med påverkan på vattenförsörjning och vatten är väl avvägda i kommunen.

BAKGRUND

Med grundläggande kunskaper om hur vattenförsörjningssituationen ser ut för det egna verksamhetsområdet och vad som behövs för att trygga vattenförsörjningen blir beslutsunderlag underbyggda varvid risken för vattenbrist minskar. Det är synnerligen viktigt att de högsta beslutsfattarna, de som beslutar om policy, budget och sätter inriktningen för plan- och byggfrågor är väl införstådda med de konsekvenser beslut får gällande vattenförsörjningen och vattnets ekologiska värden.

Exempel på vad som kan tas upp: miljömål, vattenförvaltning, vattenförsörjning, vattenskyddsområden samt de största utmaningarna inom vattenområdet: miljögifter, övergödning, reglering, klimatförändringar.

GENOMFÖRANDE

Länsstyrelsen tillsammans med kommunerna genomför en utbildning för nyvalda politiker inom kommun och region om vattenfrågor. Utbildningen ska komplettera Svenskt Vattens utbildning genom att ge ett mer lokalt och regionalt perspektiv på vatten. Vad är de viktiga frågorna för oss? Hur har vi lagt upp arbetet med vattenfrågor i länet. VA-huvudmännen ska erbjudas att delta i planeringen av utbildningen.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen*, kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Utbildningen syftar till att medvetandegöra politiker om arbetsprocessen med vattenfrågor i länet. Genom att utbilda politiker stärks förutsättningarna för effektivt beslutsfattande som värnar den lokala vattenförsörjningen.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Alla kommuner har erbjudits utbildning för nyvalda politiker (kan vara en utbildning för alla eller en per kommun). Utbildningarna har genomförts.

Genomförd till mer än hälften: Politiker i över hälften av länets kommuner har erbjudits utbildning.

Påbörjad: Planeringen av utbildningen har påbörjats.

Kommunen

Genomförd: Kommunen har deltagit i planeringen.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Grundvatten av god kvalitet, Ingen övergödning samt Bara naturlig försurning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 11 Hållbara städer och samhällen. Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag och

vattenförvaltningens åtgärd om enskilda vattentäkter.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansieras inom ordinarie arbetstid.

21. Avrinningsområdesvisa vattengrupper

SYFTE OCH MÅL

Målet med åtgärden är att det bildas huvudavrinningsområdesvisa vattengrupper med främsta uppgift att diskutera vattenförvaltningsåtgärden ”Vattenplanering”. Alla kommuner i länet ska ha genomfört vattenförvaltningens åtgärd ”Vattenplanering”.

Syftet är att öka samverkan i länet och underlätta genomförandet av åtgärden Vattenplanering.

BAKGRUND

Kommunerna har många roller när det gäller vattenfrågor. Det handlar bland annat om att vara tillsyns- och tillståndsmyndighet, samhällsplanerare, VA-huvudman, dricksvattenproducent, markägare och verksamhetsutövare. Dessa många roller och det stora ansvaret innebär utmaningar men också stora möjligheter i vattenarbetet. Vatten följer inte kommungränserna, därför behövs det en dialog mellan grannkommuner och ett forum för att diskutera dessa frågor.

I vattenförvaltningens åtgärdsprogram så finns det en åtgärd om vattenplanering. Åtgärden är omfattande och det finns därför fördelar för kommunerna att samverka kring genomförandet.

I åtgärden ingår det även att

”Åtgärden bör också innehålla

- a) En plan för samverkan med berörda kommuner inom kommunernas avrinningsområden”

Ett nyligen genomfört LIFE-projekt har tagit fram en metod och vägledning som kan vara stöd för kommunerna kring genomförandet av vattenförvaltningens åtgärd: [Startsida - Strategisk kommunal vattenplanering](#).

Samarbete mellan kommuner i samma vattensystem är även en mycket viktig klimatanpassningsåtgärd.

GENOMFÖRANDE

Kommunerna bildar vattengrupper kring vattenförvaltningens åtgärdsförslag ”Vattenplanering” i varje huvudavrinningsområde. Grupperna ska även diskutera klimatanpassningsfrågor.

En ansvarig koordinator, som kallar till mötena, utses bland ingående kommuner.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Vatten följer inte kommungränser. För att kunna förvalta vattenresurser på ett hållbart sätt krävs därför samarbete mellan kommuner. Genom skapandet av vattengrupper förväntas åtgärden leda till ett mer effektivt genomförande av vattenförvaltningens åtgärd ”vattenplanering”.

Genomförd: En vattengrupp är bildad och minst ett möte i gruppen är genomförd.

Genomförd till mer än hälften:

Påbörjad:

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Ingen övergödning samt Bara naturlig försurning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 11 Hållbara städer och samhällen. Åtgärden bidrar även till genomförandet av kommunernas och länsstyrelsernas åtgärd 1, Vattenplanering, i vattenförvaltningens åtgärdsprogram 2021-2027. Åtgärden kan även bidra till klimatanpassningsarbetet.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbets tid för att delta i arbetsgruppen, ca 8h per år men beror på gruppens ambitionsnivå. Kan spara in tid vid genomförandet av den obligatoriska vattenförvaltningsåtgärden genom mer effektivt genomförande.

22. Dagvatten i detaljplaner

SYFTE OCH MÅL

Målet är att anordna ett kunskapshöjande seminarium om detaljplaner under programperioden för att kommunerna ska kunna ställa tydligare krav i detaljplanerna.

Syftet är att få en bättre dagvattenhantering i samband med detaljplanering.

BAKGRUND

Vid detaljplaneläggning behöver kommunen visa hur dagvattenhanteringen kommer att lösas. Med planbestämmelser kan kommunen skapa de förutsättningar som behövs för att genomföra en viss dagvattenlösning. Det är viktigt att tänka hela vägen från en enskild detaljplan till vattenhantering i en helhet.

Utgångspunkten i plan- och bygglagen, PBL, är att marken som ska tas i anspråk för bebyggelse ska vara lämplig för det ändamål som detaljplanen anger. Är dagvattnet ett problem som behöver lösas för att marken ska anses vara lämplig ska kommunen kunna visa att ett genomförande av detaljplanen klarar av att lösa problemet. I vissa fall kan det räcka att kommunen i planbeskrivningens genomförandedel visar hur lösningen ska genomföras. I andra fall kan kommunen också behöva införa särskilda planbestämmelser för att dagvattenlösningen ska kunna genomföras och marken ska bli lämplig.

Även klimatanpassning, och särskilt klimatfaktorer⁵, är en viktig aspekt vid detaljplanering.

En ny statlig [utredning](#) om vattenfrågor vid planläggning och byggande, är under framtagande och ska redovisas senast 20 juni 2023. Bland annat ingår VA-huvudmannens möjlighet att ställa krav på fastighetsägaren att ta hand om eller fördröja dagvatten. Syftet med utredningen är att MKN ska få ett större genomslag vid planläggning och prövning enligt plan- och bygglagen.

Även avseende klimatanpassning kan det komma lagskärpningar i miljöbalken och plan- och bygglagen inom ett par år.

GENOMFÖRANDE

- a) Länsstyrelsen anordnar ett seminarium för kommunerna där goda exempel presenteras och det ges utrymme för diskussioner kring utmaningar och möjligheter i att hantera dagvatten i detaljplanering. Lämpligtvis genomförs seminariet efter utredningen har redovisats. Seminariet ska riktas mot flera målgrupper, inte bara planerare.
- b) Kommunerna deltar i seminariet.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen (a)*, kommunerna (b)

⁵ ett värde som används för att beräkna hur klimafförändringar väntas påverka exempelvis nederbörds mängd

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Genom att lyfta frågan om dagvattenhantering i detaljplaner på en tvärssektoriell nivå, kan den lokala dagvattenhanteringen på sikt bli mer ekologiskt och ekonomiskt hållbar.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Seminariet är genomförd.

Genomförd till mer än hälften: Inbjudan till seminariet har gått ut.

Påbörjad: Planeringen av seminariet är påbörjad.

Kommunernas deltagande på seminariet följs upp genom seminariets deltagarlista (kommunernas genomförande behöver alltså inte följas upp i åtgärdswebben)

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Giftfri miljö och Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 11 Hållbara städer och samhällen.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Ingår i ordinarie verksamhet.

För kommunerna arbetstid för att delta på seminariet, max 8h per person.

23. Samverkan kring rening av läkemedelsrester

SYFTE OCH MÅL

Syftet med åtgärden är att minimera läkemedelsrester i miljön.

Målet med åtgärden är att det startas upp ett projekt inom rening av läkemedelsrester i länet under programperioden.

BAKGRUND

När människor utsöndrar eller spolar ner läkemedelsrester i avloppet sprids de via avloppsreningsverken ut i vattnet. Där bidrar de till en riskabel "kemikaliecocktail" som kan vara skadlig för djurlivet. Hormonläkemedel kan till exempel påverka djurs fortplantning negativt medan psykofarmaka kan ha beteendeeffekter. Miljöövervakning och forskning har visat att läkemedelsrester påträffas i vattenmiljön och att vissa ackumulerar i djur och därmed även påträffas djur som musslor, fisk och utter. I svensk miljö påträffas läkemedelsrester framför allt nedströms reningsverk, men de återfinns även i vatten och fisk långt från utsläppskällor. Även förorening av grund- och dricksvatten har påvisats.

Avloppsreningsverken är från början inte byggda för att bryta ned rester av läkemedel. Det finns ett starkt behov av fortsatt utvecklingsarbete med reningsmetoder för att klara uppsatta mål för vattenkvaliteten.

När man planerar för ny teknik är det viktigt att se till helhetsbilden så att man väljer en teknik som är bra på fler saker, alltså inte satsa på något som bara är bra för läkemedelsrening.

Ett nytt avloppsdirektiv är på gång och kommer att presenteras under sommaren 2022. Det är möjligt att det på sikt kan komma nya krav kring läkemedelsrening.

GENOMFÖRANDE

Ett nätverk bildas för samverkan kring rening av läkemedelsrester vid avloppsreningsverk med representanter från Region Jönköpings län, samtliga avloppsreningsverk i kommunen samt Länsstyrelsen. Region Jönköpings län tillsammans med Länsstyrelsen samordnar nätverket. Arbetet inleds med en nulägesanalys. Därefter finns möjligheter att dela erfarenheter samt diskutera gemensamma behov/projekt/förstudier. Eventuellt kan en extern part/utbildare bjudas in till träffarna för att informera om en teknik- eller processlösning.

Befintliga nätverk kan användas.

ANSVARIGA AKTÖRER

Region Jönköpings län*, Länsstyrelsen, kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

I en [rapport](#) från 2021 med mätningar från 2019 och 2020 framgår att det i har uppmätts 25 olika ämnen och dessutom tre PFAS-ämnen i fler än hälften av alla prover, och 63 ämnen respektive 7 PFAS-ämnen i vattendragen.

Rening är absolut nödvändigt för att bryta ner läkemedelsresterna. Rening med hjälp av ozon kan rena över 90procent av läkemedelsresterna i våra avloppsvatten.

Åtgärden följs upp genom antal genomförda insatser (kunskapsåtgärder, studier, fysiska insatser). Länsstyrelsens mätningar av läkemedelsrester i vattendrag.

Regionen

Genomförd: Nätverket är igång och har återkommande träffar.

Genomförd till mer än hälften: Nätverket har en inplanerad träff.

Påbörjad: Inbjudan till nätverket har gått ut.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Giftfri miljö. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 6 Rent vatten och sanitet för alla, mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 17 Genomförande och globalt partnerskap.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Endast arbetstid, cirka 8 timmar per år och deltagare, för att medverka i nätverket. Mer arbetstid för regionen och Länsstyrelsen som samordnare.

24. Förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön.

Målet med åtgärden är att minimera läkemedelsrester i miljön.

BAKGRUND

När människor utsöndrar eller spolar ner läkemedelsrester i avloppet sprids de via avloppsreningsverken ut i vattnet. Där bidrar de till en riskabel "kemikaliecocktail" som kan vara skadlig för djurlivet. Hormonläkemedel kan till exempel påverka djurs fortplantning negativt medan psykofarmaka kan ha beteendeffekter. Miljöövervakning och forskning har visat att läkemedelsrester påträffas i vattenmiljön och att vissa ackumulerar i djur och därmed även påträffas djur som musslor, fisk och utter. I svensk miljö påträffas läkemedelsrester framför allt nedströms reningsverk, men de återfinns även i vatten och fisk långt från utsläppskällor. Även förorening av grund- och dricksvatten har påvisats.

Läkemedelsrester kan hamna i naturen på flera sätt. Den vanligaste orsaken är att de läkemedel som lämnar kroppen passerar reningsverken och följer med det utgående vattnet till våra vattendrag. Ibland händer det också att överblivna läkemedel spolats ner i toaletten eller i handfatet. Det finns ett behov av att förbättra kunskapen om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras för att klara uppsatta mål för vattenkvaliteten.

GENOMFÖRANDE

- a) Ett informationsmaterial om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel kasseras tas fram. Länsstyrelsen bidrar med information om hur det ser ut i länets vatten.
- b) En kommunikationsplan för spridning av materialet tas fram. Apoteken involveras eftersom de är en aktör i spridningen av informationen.

ANSVARIGA AKTÖRER

Region Jönköpings län*, Länsstyrelsen

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

I en [rapport](#) från 2021 med mätningar från 2019 och 2020 framgår att det i har uppmätts 25 olika ämnen och dessutom tre PFAS-ämnen i fler än hälften av alla prover, och 63 ämnen respektive 7 PFAS-ämnen i vattendragen. Ansamlade läkemedelsrester i vatten behöver motverkas i bred samverkan. En viktig del i detta är att engagera länets invånare och medvetandegöra om läkemedels skadliga effekter vid felaktig hantering.

Antal genomförda insatser (kunskapsåtgärder, studier, fysiska insatser). Länsstyrelsens mätningar av läkemedelsrester i vattendrag.

Regionen

Genomförd: Informationsmaterialet är framtaget och har börjat spridas enligt framtagen kommunikationsplan.

Genomförd till mer än hälften: Informationsmaterialet eller kommunikationsplanen är framtagen.

Påbörjad: Arbetet med informationsmaterialet är påbörjat.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Giftfri miljö. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 6 Rent vatten och sanitet för alla, mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 17 Genomförande och globalt partnerskap.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnad för framtagande och spridning. Beror till stor del på om det finns redan framtaget material som kan anpassas eller om det behövs tas fram från grunden.

25. Information till hushåll och handel om vatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att få en ökad kännedom och medvetande om hur det som hamnar i avloppet påverkar vårt dricksvatten och miljön.

Målet är att minska mängden avfall och kemikalier som spolats ner i avloppet.

MÅLGRUPP

Kvinnor och män i åldern 20 - 40.

BAKGRUND

Den största delen av det skräp och de miljöfarliga ämnena som kommer in till Sveriges avloppsreningsverk kommer från hushåll. Kadmium kan komma från snus som spolat ner i toaletten, silver kan komma från de ”luktfria” sportkläder som tvättas i tvättmaskinen och zink kan komma från hygienprodukter. Textiler och möbler kan innehålla miljögifter som hamnar i vattnet när vi våttorkar. Vi är många som någon gång rengjort målarpenslar i vasken eller spolat ner en tops.

För att minska spridningen av miljöfarliga ämnen till miljön krävs att allmänheten vet hur de ska hantera sitt avlopp och vilka produkter de ska undvika. Handeln har även en viktig roll då de kan påverka vilka varor och kemikalier som konsumenterna väljer.

GENOMFÖRANDE

En arbetsgrupp bestående av kommuner bildas och tar fram en kommunikationsplan för åtgärden arbetas där målgruppsbehov och kanaler listas. Både informatörer och tjänstepersoner som jobbar med VA-frågor bör ingå i gruppen.

I början av varje år bestäms vilka områden som informationen ska fokusera på.

Fokusområden kan vara

- Fett i avloppet,
- Biltvätt på rätt sätt,
- Inte använda toaletten som en soptunna
- Vattenanvändning
- Fastighetsägares ansvar vid översvämningar

Uppströmsgruppen i åtgärd 7 ”Länsgemensam uppströmsgrupp” kan användas vid genomförandet. Åtgärden kopplar även till åtgärd 24 ”Förbättra invånarnas kunskap om hur läkemedel påverkar miljön och hur överblivna läkemedel ska kasseras”.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Antal genomförda insatser. Effekt av informationskampanjer är ofta svåra att mäta men en strategi för detta tas fram i kommunikationsplanen.

Genomförd: En kommunikationsplan är framtagen och en kampanj är genomförd. Kommunen har deltagit i gruppen.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag också till Giftfri miljö och Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten

och sanitet för alla, mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 17 Genomförande och globalt partnerskap.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbets tid för deltagande i gruppen, vilket beror på ambitionsnivån i gruppen. Kostnad för framtagande och spridning. Beror till stor del på om det finns redan framtaget material som kan anpassas eller om det behövs tas fram från grunden.

26. Olyckor och beredskap

SYFTE OCH MÅL

Målet är att kommunerna ska ha en tydlig och dokumenterad organisation om hanteringen av mindre olyckor samt aktivt lyfta frågan om släckvatten.

Syftet är att minska risk och påverkan på recipienten från olyckor.

BAKGRUND

Miljöpåverkan vid olyckor är ofta begränsad sedd i relation till samhällets totala miljöpåverkan. Däremot kan påverkan i flera avseenden vara betydande sedd från ett lokalt eller regionalt perspektiv. Samhällets intresse fokuseras normalt på de stora olyckorna medan de små påverkar miljön på ett annat, men potentiellt viktigt sätt.

Allmänt strävar man i allt arbete med att reducera riskerna i samhället med att såväl minska, eller än hellre helt eliminera, sannolikheten för att en olycka ska inträffa. Samtidigt arbetar man med att begränsa eller eliminera konsekvenserna i det fall olyckan trots allt inträffar.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna ska i tillsynen fokusera på att det i industriernas insatsplaner ingår information om vart släckvatten tas ifrån och hur det ska tas om hand.
- b) Kommunen ska ha en beredskapsorganisation för ”vardagliga” olyckor, till exempel lastbil som kört av vägen, utanför ordinarie arbetstid. Det ska klargöras vem på kommunen som blir kontakt med Räddningstjänsten när det finns risk för negativ miljöpåverkan av olyckan, vilken information som är nödvändig att ha med sig och var man hittar den (diariesystem och kartor). Varje kommun utformar sin organisation och kommuner kan samverka kring detta.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Olyckor kan ge upphov till stora skador på miljön. Att förhindra dem har en stor miljönytta men är svårt att bedöma.

Genomförd: Kommunen har rutin för att vid tillsyn titta på insatsplaner. Det finns en tydlig beredskapsorganisation för mindre olyckor.

Genomförd till mer än hälften: Det finns en rutin **eller** en beredskapsorganisation.

Påbörjad: Arbetet med beredskapsorganisationen **eller** rutinen har påbörjats.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag även till Giftfri miljö.

I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbetstid. Ingår i befintlig verksamhet.

27.Handlingsplan för Hot Spots

SYFTE OCH MÅL

Målet är att identifiera och anlägga dagvattenrening intill recipienten där den största föroreningen tillförs, så kallade Hot Spots.

Syftet är att minska föroreningsbelastningen på recipienten genom att rena dagvattnet där det finns störst behov.

BAKGRUND

För att förbättra vattenkvaliteten i vattendrag och sjöar så behöver dagvattnet renas innan det släpps ut till recipient. Hur stor andel av dagvattnet som renas varierar mellan olika kommuner. Med en bättre kunskap om de platser där det finns störst behov av att rena dagvattnet kan kommunen med relativt få anläggningar få en stor förbättring av vattenkvaliteten.

Emåförbundet har tagit fram analyser över ”Hot spots” i kommuner som är medlemmar i förbundet. Alla rapporter ligger på förbundets [hemsida](#). I huvudrapporten beskrivs den metod som Emåförbundet har använt. De ingående parametrarna i metoden är:

- Total föroreningsmängd.
- Recipientens naturvärde.
- Recipientens rekreativvärde.
- Retention.

Ytterligare ett underlag till analysen kan vara mängd hårdgjord yta i närheten av vissa verksamheter. Ett sätt att minska belastningen på Hot Spotsen är att minska andelen hårdgjord yta i närområdet av hot spotsen.

Jönköpings kommun, som exempel, har tagit fram ett lokalt åtgärdsprogram för Dunkehallaån. Programmet anger olika källor och dess påverkan på vattendraget utifrån en mall.

Därefter kontrolleras dessa halter med databasen VISS (Vatteninformationssystem Sverige) så man vet vad belastningen är från de olika områdena och var man behöver åtgärda först.

GENOMFÖRANDE

- a) Varje kommun identifierar sina dagvattenflöden och ”hot spots”, det vill säga punkter där dagvattnet och omgivande mark förväntas ge störst problem med föroreningar. Underlag för analysen kan vara lågpunkter och om det i avrinningsområdet finns förorenade områden, stora hårdgjorda ytor eller verksamheter som riskerar att förorena dagvattnet.
- b) Kommunen kartlägger föroreningsinnehåll på hot spoten genom att analysera vad det finns för verksamheter och markanvändning uppströms.
- c) Kommunen upprättar en handlingsplan för att frigöra mark och anlägga dagvattenrening på de utpekade platserna. Planen kan användas som underlag eller ingå i lämplig plan eller strategi tex VA-plan, dagvattenstrategi etc.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Enligt vattenmyndigheternas påverkansanalys så är dagvatten en av de viktigaste källorna till särskilt förorenande ämnen i länets båda vattendistrikt. Att minska belastningen från dagvattnet ger effekt i de recipienter och vattenförekomster nedströms.

Genomförd: a-c

Genomförd till mer än hälften: a och b

Påbörjad: a

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag även till Giftfri miljö samt Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald. Åtgärden bidrar även till att uppnå vattenförvaltningens miljö kvalitetsnormer.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnaden beror till stor del på hur många hot spots som identifieras. Genom åtgärden kan resurser för konkreta åtgärder koncentreras till de platser där de gör störst nytta. Åtgärden bidrar därigenom till en större kostnadseffektivitet.

LOVA kan vara en finansieringsmöjlighet.

28. Tillsynsprojekt om nya utsläppskällor till dagvatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att hitta ett gemensamt arbetssätt för tillsyn av nya utsläppskällor till dagvattnet.

Målet är att minska föroreningsmängden till dagvattnet från nya utsläppskällor.

BAKGRUND

Dagvatten leds ofta ut i vattendrag och sjöar och de föroreningar som dagvatten tar med sig kan påverka recipienternas ekosystem om det inte renas bort. Det bästa är att förhindra att föroreningarna hamnar i dagvattnet till att börja med.

Det finns många olika källor till föroreningar i dagvattnet som normalt inte ingår i kommunernas tillsynsarbete. Ofta handlar det om mobila verksamheter som till exempel taktvättar men det kan också handla om bränder som ger släckvatten eller konstgräsplaner. Vi behöver hitta samarbetsformer och göra tillsyns- och informationsinsatser för att minska utsläppen från dessa aktiviteter.

En förorening som kan dyka upp i dagvatten är mikroplaster som blivit allt vanligare. Mikroplaster är ett samlingsnamn för små plastfragment upp till fem millimeter. En källa till mikroplast är de gummigranulat som ibland används som fyllnadsmaterial till konstgräsplaner.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna identifierar vilka aktiviteter som borde omfattas av tillsyn, till exempel taktvättar och konstgräs. Detta kan genomföras i samverkan med Miljösamverkan Jönköping.
- b) Kommunerna arbetar fram ett gemensamt arbetssätt för tillsyn av nya utsläppskällor och använder det under programperioden. Detta kan genomföras inom ramen för Miljösamverkan Jönköping.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Enligt vattenmyndigheternas påverkansanalys så är dagvatten en av de viktigaste källorna till särskilt förorenande ämnen i länets båda vattendistrikt.

Uppföljning av genomförandet sker i åtgärdswebben.

Kommunerna

Genomförd: Det nya arbetssättet är implementerat i kommunen

Genomförd till mer än hälften: Aktiviteterna är identifierade och det nya arbetssättet är under framtagande.

Påbörjad: Aktiviteterna är identifierade.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Levande sjöar och vattendrag även till Giftfri miljö samt Ingen övergödning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla samt mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Arbets tid

Grundvatten av god kvalitet

Kvaliteten på grundvattnet är generellt god i Jönköpings län, även om det på vissa håll förekommer problem med förorenat grundvatten. Eftersom omsättningstiden är lång och sanering är en dyr och tidsödande process kommer dessa problem finnas kvar under lång tid. Eftersom kvaliteten på grundvatten generellt bedöms som god i länet bedöms målet vara delvis uppnått. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. På grund av få provtagningar i länet är det svårt att bedöma den framtida utvecklingen för miljömålet.

Nedan presenteras ett urval av miljökvalitetsmålets preciseringar och aktuell status för dessa i länet.

Grundvattnets kvalitet

De föroreningar som har uppmätts i grundvattnet i Jönköpings län är främst rester av bekämpningsmedel och nitrat. Grundvattnets kvalitet varierar inom landet beroende både på naturgivna förutsättningar och mänsklig påverkan. De områden som erfar störst problem med grundvattnet har ofta ett högt invånarantal och präglas av jordbruk.

Grundvatten är en viktig resurs för vattenförsörjningen. I Jönköpings län finns cirka 100 allmänna grundvattentäkter och 76 vattenskyddsområden avseende grundvatten. Ett problem för målets uppfyllande är att det tar mycket lång tid innan vattenskyddsområden tas fram och fastställs. Vattenskyddsområden är viktiga för att säkerställa en säker vattenförsörjning.

God kemisk och kvantitativ grundvattenstatus

Sju av Jönköpings läns cirka 200 grundvattenförekomster bedöms ha otillfredsställande kemisk status vid 2019 års klassning inom vattendirektivet. Det är en liten försämring gentemot föregående period. Att fler bedöms ha en sämre status denna period beror dock på en utökad kunskap och inte en försämring i miljön. Alla grundvattenförekomster i Jönköpings län bedöms nå god kvantitativ status vid klassningen 2019 enligt vattendirektivet.

Åtgärder

29. Öka kunskapen om grundvatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att öka kunskapen om grundvatten hos myndighetspersoner, verksamhetsutövare samt de som kan antas ha enskilt vatten.

Målet är en minskad risk för förorening av grundvattnet.

BAKGRUND

Grundvattenförekomster är i sig tröga system som återhämtar sig långsamt och är dyra att rena från föroreningar. I vissa fall är det nästan omöjligt att bli av med en förorening. Därför är det extra viktigt att förhindra att förorening av grundvattnet uppkommer samt förhindra spridningen av föroreningar. En viktig grund för detta är att verksamhetsutövare har en god kunskap om grundvatten och de risker som deras verksamhet ger upphov till.

God vattenkvalitet är viktigt för människors hälsa. I Sverige är cirka 1,2 miljoner permanentboende, eller nära 15 procent av befolkningen, beroende av enskild vattenförsörjning och ungefär lika många fritidsboende. Det är därför i högsta grad angeläget att enskild vattenförsörjning håller god vattenkvalitet.

I Sveriges Geologiska Undersöknings (SGU) brunnarsdataarkiv finns ca 30 000 brunnar registrerade i länet varav tvåtredjedelar utgörs av energibrunnar. Cirka 6 500 har angivits användas till vattenuttag för hushåll inklusive hushåll, fritidshus, mindre lantbruk och samfundligheter. Då cirka 60 000 personer i länet bedöms ha enskilt vatten kan det antas det även finns ett flertal oregistrerade brunnar. Till exempel omfattar SGU brunnarsarkiv inte grävda brunnar eller brunnar utförda innan 1976. En risk med detta kan bli att enskilda brunnar som inte är registrerade, inlagda på kartor eller övervakade riskerar att bli förbisedda när hänsyn ska tas i till exempel infrastrukturprojekt eller ny vattenverksamhet i närheten. Många av de som har enskilt avlopp har även enskilt vatten.

Gällande behov av att mäta kvantitet och kvalitet i sin brunn finns följande risker i ett förändrat klimat:

- Bristande kvantitet: Ett varmare klimat medför risk att brunnar sinar och är torra under längre perioder då grundvattennivåerna förväntas sjunka.
- Bristande kvalitet: Det finns risk för temperatur- eller kemiska förändringar i på grund av klimatförändring som kan göra brunnsvattnet olämpligt för användning.

Livsmedelsverket har en hel del framtagen information om vad man ska tänka på om man har egen brunn: [länk](#)

GENOMFÖRANDE

För att skydda grundvattenförekomster behöver kunskap om grundvatten öka hos viktiga grupper. Detta genom att:

- a) Länsstyrelsen och kommunerna identifierar vilka verksamheter som är viktiga att nå med information om grundvatten. Urvalet är att de bedriver en verksamhet som riskerar att förorena/ påverka grundvattnet. Uppdelningen mellan Länsstyrelsen och kommunerna utgår från vilka verksamheter de ansvarar för i tillsynen.
- b) Länsstyrelsen utbildar personer som jobbar med miljötillsyn på kommunerna och Länsstyrelsen om grundvatten, med fördel genom Miljösamverkan Jönköping.
- c) Informationsmaterial tas fram som kan användas vid tillsynsbesök hos identifierade verksamheter.
- d) Kommunerna och Länsstyrelsen använder/ sprider materialet vid tillsynsbesök.
- e) Kommunen skickar information, till de som har enskilt VA minst en gång under programperioden. Informationen handlar om vad man som enskild brunnägare behöver tänka på, till exempel eget framtaget material, från Livsmedelsverket eller SGU.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen (a, b, c, d), Kommunerna (a, d, e)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Grundvatten är en viktig resurs för människor och en dynamisk del av naturens ekosystem och bör skyddas i ett långt tidsperspektiv. Under 2021 pågår en revidering av SGUs bedömningsgrunder som möjliggör klassning av grundvattnets tillstånd.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Material har tagits fram och sprids vid tillsynsbesök till de verksamheter som identifierade. Man har även genomfört utbildningar för tillsynspersonal.

Genomförd till mer än hälften: Utbildningen för tillsynspersonal är genomförd och materialet är framtaget.

Påbörjad: Materialet är under framtagande.

Kommunerna

Genomförd: Material sprids vid tillsynsbesök till de verksamheter som identifierade. Information har skickats ut till de med enskilt VA.

Genomförd till mer än hälften: Materialet sprids vid tillsynsbesök.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet också Levande sjöar och vattendrag, Ingen övergödning samt Bara naturlig försurning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla och mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 17 Genomförande och globalt partnerskap. Åtgärden bidrar även till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Länsstyrelsen: Arbetstid för framtagande av material och planering av utbildning.

Kommunerna:

30. Inventering av enskilda vattentäkter som omfattas av vattenförvaltningens åtgärdsprogram

SYFTE OCH MÅL

Målet är att kommunen ska få kunskap om de större enskilda vattentäkter som finns i kommunen. På sikt kan det leda till skydd av täkterna.

BAKGRUND

I Sverige försörjs över en miljon människor i Sverige av enskild vattenförsörjning och många av vattentäkterna saknar skydd mot föroreningar (Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram).

I Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram finns det en åtgärd kallad ”dricksvattenskydd”. Åtgärden går ut på att ”anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter exempelvis i form av vattenskyddsområde, för vattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m³/ dygn.”

För att kunna genomföra vattenförvaltningens åtgärdsplan behöver kommunerna få kunskap om hur många och vilka täkter de har i sin kommun. Vattenförvaltningens åtgärdsprogram är juridiskt bindande för myndigheter och kommuner.

En del av de större enskilda vattentäkterna är inlagda i SGUs vattentäktsarkiv, dock inte alla.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna genomför en inventering av de enskilda vattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där uttaget är mer än 10 m³/ dygn.
- b) Kommunen informerar verksamhetsutövaren som är ansvarig för den enskilda vattentäkten om vikten av uppföljning av kvalitet och nivå.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Åtgärden kan leda till att fler vattentäkter i länet får ett skydd. Det innebär att risken för att dessa förorenas minskar.

Genomförd: Kommunen har en lista över de enskilda vattentäkter som pekas ut i åtgärden och har skickat information om vikten av uppföljning av kvalitet och nivå.

Genomförd till mer än hälften: Kommunerna har tagit fram listan.

Påbörjad: Kommunen har påbörjat inventeringen.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet också Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla. Åtgärden bidrar även till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag samt vattenförvaltningens åtgärd om enskilda vattentäkter

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Åtgärden är ett första steg i den obligatoriska vattenförvaltningsåtgärden.

31. Begränsa brytningen och användningen av naturgrus

SYFTE OCH MÅL

- a) Målet är att naturgrusuttaget i länet ska minska (och slutligen fasas ut helt.)
- b) Målet är att kommunen inte ska köpa in naturgrus för ändamål som inte är kvalificerade ändamål, dvs där det finns andra alternativ.

BAKGRUND

Naturgrus är en ändlig resurs. Åsar och andra isälvsavlagringar har stor betydelse som dricksvattenresurs och för rening av ytvatten genom konstgjord infiltration. Ofta har naturgrusformationer också stora natur- och kulturvärden. Uttag av naturgrus bör därför minimeras och ersättas med återanvänt material, krossberg och morän.

Det kommer allt mer alternativ till naturgrus och troligen fler restriktioner framöver så det är bra att styra bort investeringar från området. Det kan lyftas fram som argument för att införa ett ställningstagande liksom betydelsen av naturgrus för dricksvattenfrågan.

Trafikverket strävar efter att använda så liten andel naturgrus som möjligt vid sandning, eftersom naturgrus är en ändlig resurs⁶. SGU har tagit fram en rapport om ersättningsmaterial för naturgrus, som både innehåller en kunskapssammanställning och rekommendationer⁷.

Ett ställningstagande kan placeras i översiktsplan eller andra dokument som en hållbarhetsstrategi.

Täkt av naturgrus för husbehov är anmälningspliktigt till kommunen om det totala uttaget är minst 10 000 ton (4 kap. 4 §, Miljöprövningsförordningen). För kommersiella täkter krävs tillstånd från Länsstyrelsen enligt 9 kap miljöbalken. Kommunen får alltid möjlighet att yttra sig i dessa ärenden.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna ska **undersöka** möjligheten att ta fram ett ställningstagande om att nya naturgrustäkter inte ska öppnas inom kommunen. Ställningstagandet kan tillämpas för husbehovstäkter som omfattas av anmälningsplikt och yttranden vid tillståndsprövning för kommersiella täkter. (Förtydligande: i remissen så förbinder man sig **inte** till att det ska bli ett ja, utan ”bara” att man seriöst ska utreda frågan).

⁶ [Vägen och vattnet - Trafikverket](#)

⁷ [s1535-rapport.pdf \(sgu.se\)](#)

- b) Kommunen beslutar om en inköspolicy för till exempel halkbekämpning, där andra alternativ än naturgrus i första hand köps in om alternativ finns.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

- a) Det går att följa upp om det finns ett ställningstagande kring naturgrus eller inte från respektive kommun. Ja/Nej.
- b) Det går att följa upp om det finns en inköspolicy där det framgår att andra alternativ än naturgrus i första hand ska köpas in (till exempel avseende halkbekämpning). Ja/Nej.

Miljöeffekterna som förväntas av åtgärd a) är svårare att koppla till att de beror på den föreslagna åtgärden. Förväntad miljöeffekt ska avspeglas sig bland annat i naturgrusanvändningen i länet, men många faktorer kan påverka den.

Miljöeffekterna av åtgärd b) kan följas upp genom en kontroll av inköpt mängd naturgrus till ej kvalificerade ändamål per år och jämföra med nuläget.

Stöd till bedömning av genomförande

Genomförd: Frågan om ett ställningstagande har varit uppe i politiken, kommunen har även en inköspolicy.

Genomförd till mer än Hälften: Kommunen har antagit en inköspolicy alternativt har utrett frågan om ställningstagande om naturgrustäkter.

Påbörjad: Arbetet med en policy eller ställningstagandet har påbörjats.

Bidrar även till

Åtgärden bidrar till miljömål Grundvatten av god kvalitet och det globala hållbarhetsmålet nr 6 Rent vatten och sanitet.

MÅLKONFLIKTER

Kommunen kan eventuellt se en konflikt i att de blir av med en viss typ av företag. Samtidigt sänder kommunen en tydlig signal till de som vill starta företag att den företagsinriktning de står i begrepp att investera i inte är långsiktigt hållbar.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansieras inom ordinarie verksamhet

32. Reservvattenförsörjning

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att säkerställa vattenresurser för kommande generationers behov i ett framtida klimat genom ökad robusthet och redundans i vattentillgångar.

Målet är att varje kommun har beslutat om vilket reservalternativ som ska gälla för kommunen samt har inlett arbete med att verkställa beslutet.

BAKGRUND

I länet har noterats återkommande perioder med låga flöden och grundvattennivåer. I ett förändrat klimat där torrperioder blir allt mer frekventa eller på grund av annan krissituation, behövs redundans i vattentillgångar. Även ökade flöden, som är en annan konsekvens av ett förändrat klimat, kan paradoxalt leda till vattenbrist genom att ordinarie vattentäkter förorenas eller slås ut.

En säker tillgång på dricksvatten är centralt för hela samhället.

Med redundans menas att använda råvatten från flera källor. Den totala utnyttjade kapaciteten behöver motsvara minst den största taktens uttag. Om en vattentäkt behöver tas ur bruk kan uttaget från övriga ökas och sammantaget täcka behovet. Redundans i vattentillgångar är viktigt där det finns en huvudvattentäkt som försörjer stora populationer eller intressen och där konsekvenserna av avbruten vattenleverans därför kan bli påfrestande, inte minst på samhällsviktiga verksamheter. Dessutom beräknas att befolkningens behov kan komma att bli större än vad som kan nyttjas från befintliga vattenförekomster. Därför behöver ytterligare (nya) vattenresurser etableras och säkerställas. Resurserna behöver tillsammans vara hållbara över lång tid och klara extrema år d v s säkra vattenresurser så de svarar mot behovet året om.

Ett vattenverk kan behöva byggas om, renoveras, drabbas av skada eller möta andra omständigheter som minskar dess kapacitet att leverera dricksvatten. Även om det finns redundans i vattentillgångar så är vattenförsörjningen utsatt om den är beroende av ett enda verk. Liksom för vattentillgångar behöver reservvattenverk tillsammans kunna motsvara/kompensera för bortfall av det största vattenverket. Att bibehålla mindre dricksvattenverk som reserv vid centraliseringar av dricksvattenproduktion bidrar till ökad leveranssäkerhet.

Vid en eventuell bristsituation på tillgången bör högvolymsanvändare av allmänt vatten säkerställa att (eget) reservalternativ finns att tillgå.

GENOMFÖRANDE

- a) Kommunerna ska innan programperiodens slut (december 2027) ha genomfört en utredning efter möjlig reservvattenförsörjning för kommunens huvudvattentäkt, till exempel reservvattentäkt, reservvattenverk eller liknande.
- b) Kommunerna ska ha beslutat om vilket/ vilka reservalternativ man ska gå vidare med inom kommunen och påbörjat en utredning av åtminstone ett av alternativen.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Effekten blir att dricksvattenförsörjningen blir tryggare.

Helt Genomförd (G): B-delen av åtgärden genomförd.

Genomförd till mer än Hälften (H): Utredningen om möjlig reservvattenförsörjning genomförd.

Påbörjad: Utredningen är påbörjad.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet även till Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

<100 000.

33. Utredda vilka intressen, förutom dricksvattenförsörjning, som kräver vattenuttag/ vattenanvändning

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att förbättra regionala vattenförsörjningsplanen och få en mer komplett bild av vattenanvändningen i länet.

BAKGRUND

Förbättringar i kartläggning av olika sektorerers behov (kommunala/allmänna, hushåll och övriga intressen), behövs för att beräkningar för framtida vattenbehov ska kunna utföras och bli mer tillförlitliga.

Industri, jordbruk och andra verksamheter behöver noggrannare kartlägga dels sina respektive vattenuttag, dels hur och var vattnet används såväl idag som i framtiden. Ofta är uppgifter svårtillgängliga eller saknas för till exempel vattenuttag inom industri eller jordbruksbevattnings. Uppgifter om varifrån varje aktör hämtar sitt vatten, hur det används, om det återanvänds samt var och till vilken recipient det släpps, är nödvändiga uppgifter för att kunna göra underbyggda vattenbalansberäkningar. Det är också nödvändiga uppgifter för att kunna ta välavvägda beslut om fördelning av vattenresurser i en bristsituation.

Kulturmiljöns behov av vattenförsörjning består främst av att en viss mängd vatten behövs finnas kvar i naturen. En jämn tillgång på vatten föredras framför stora variationer, då låga vattennivåer gör att lämningar blir utsatta för fysisk, kemisk och mikrobiell påverkan. Lämningar i vatten som i framtiden kommer ha låg vattentillgång riskerar därför att brytas ned. Stor variation i vattenstånd och vattenföring samt ändrade grundvattenförhållande kan öka erosion vilket kan ge skador på fornlämningar och byggnader. I den regionala vattenförsörjningsplanen har kulturmiljöers vattenbehov inte kunnat kvantifieras men 900 vattenanknutna kulturobjekt finns identifierade i länet men endast en minoritet av ytvattnen har blivit kartlagt. Här behövs en fortsatt kartläggning.

Vattenuttag för verksamheter utöver jordbruk och industri kan sammanställas först efter inhämtande av data till exempel genom ökad tillsyn. En del av övriga bortledningsbehov förväntas utgöras av kommunalt vatten.

GENOMFÖRANDE

- a) Länsstyrelsen kompletterar vattenförsörjningsplanen med vilka andra intressen, förutom dricksvatten, som behöver vatten för sin verksamhet/ existens, till exempel bevattning, kultur- och naturvärden. Kommunerna behöver bidra med lokalkunskap.
- b) En uppskattning av nuvarande behov av uttag ska tas fram.
- c) Förslag till prioritering för intressen/ behov vid påfrestande händelser (till exempel torka) tas fram.
- d) Kommunerna ska identifiera sina högvolymsanvändare av vatten producerat på vattenverk, så väl samhällsviktig verksamhet som övrig, och inleda en dialog med dem om att de behöver säkerställa att de har reservalternativ.

ANSVARIGA AKTÖRER

Länsstyrelsen (a-c), kommunerna (d)

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Åtgärden genomförs för att skapa tillförlitliga underlag gällande framtida vattenbehov.

Länsstyrelsen:

Genomförd: Länsstyrelsen har uppdaterat vattenförsörjningsplanen med andra intressen (a), tagit fram en uppskattning av behov av uttag idag (b), samt ett förslag om en prioritering av intressen/ behov (c).

Genomförd till mer än hälften: Två av punkterna a-c är genomförda.

Påbörjad: a, b eller c är genomförd.

Kommunerna:

Genomförd: Kommunen har kontaktat och informerat alla högvolymsanvändare.

Genomförd till mer än hälften: Identifieringen av högvolymanvändare är genomförd.

Påbörjad: Identifieringen är påbörjad.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet även till Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Finansieras inom ramen för ordinarie arbete. Kostnaden för kommuner är beroende av mängd högvolymsanvändare.

34. Regnvatten används för kommunens bevattning

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att kommunerna ska använda regnvatten vid bevattning.

Målet är att minska vattenförbrukningen.

BAKGRUND

Alternativa vattenresurser blir allt viktigare i Sverige. Att använda sig av regnvatten/nederbörd till bevattning av exempelvis rekreationsområden eller grönytor i bostadsområden istället för att ta av dricksvatten är ett sätt att utnyttja resurserna mer effektivt. Kan även bidra till minskat behov av avledande av dagvatten.

Åtgärden kan innebära en finansiell besparing genom att man inte använder dricksvatten.

Exempel på kommun som redan jobbar med frågan är Västerviks kommun.

GENOMFÖRANDE

Alla kommuner utreder möjligheten att använda regnvatten för bevattning. Det kan vara genom att anlägga bevattningsdammar. Ska dagvatten användas behöver det renas eller undersökas att det inte är förorenat.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Åtgärden syftar till att lyfta regnvattnet som en viktig resurs i kommuner som på sikt kan bidra bättre ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

Genomförd: Kommunen har utrett om regnvatten kan användas för bevattning och har bestämt hur man går vidare.

Genomförd till hälften: Utredningen pågår och är nästan klar.

Påbörjad: Utredningen är påbörjad.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet även till Levande sjöar och vattendrag, Ingen övergödning och Bara naturlig försurning. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla. Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag och klimatanpassning.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Möjlig finansiering genom bidrag för vattenhushållning.

Arbetstid för utredningen. Utredningen får visa själva kostnaden för att uppsamlingen av regnvattnet samt den besparing det innebär att använda regnvatten istället för dricksvatten i bevattning.

35. Minska vattenförluster i dricksvattenledningar

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att öka takten i arbetet med att minska vattenförlusterna i dricksvattnenätet.

Målet är att läckaget uppgår till max 10 procent som ett medelvärde över tre år, till år 2027.

BAKGRUND

Alla kommuner jobbar kontinuerligt, på olika sätt med att minska läckage av vatten i dricksvattenledningar. Ny teknik utvecklas hela tiden. Vattenförluster orsakas främst av tysta underjordiska läckage i distributionsnätet som inte är omedelbart synliga.

Den mängd vatten som produceras i ett vattenverk är större än den förbrukning som debiteras. Hela mellanskillnaden beror dock inte på vattenläckage men för att beräkna vattenläckaget behöver vattenproducenter och leverantörer skapa sig en bild av var det vatten tar vägen som inte någon slutkund betalar för. Svenskt Vatten har tagit fram ett verktyg för

att mäta vattenläckage vid svenska förhållanden som är färdigt att användas för verksamhetsutövare som producerar och tillhandahåller dricksvatten⁸.

Läckor samt underhåll genom renspolning i ledningsnät medför generellt att ca 15 procent av producerat dricksvatten inte når användaren (den regionala vattenförsörjningsplanen).

I remissen om en säker tillgång till dricksvatten av god kvalitet (SOU 2021:81), som utreder hur svensk rätt förhåller sig till 2020 års dricksvattendirektiv, finns det ett förslag att Länsstyrelsen ska få ett uppdrag att på regional nivå sammanställa läckage av dricksvatten. Det blir därför allt mer aktuellt med att kommunerna för statistik över detta.

GENOMFÖRANDE

Alla kommuner ska uppnå ett max läckage i vattenledningarna på 10 procent, som ett medelvärde över tre år, senast år 2027. Vilka åtgärder kommunen väljer att genomföra för att uppnå detta mål är valfritt.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Åtgärden syftar till att på olika sätt minska läckage av vatten i dricksvattenledningar. Minskat läckage innebär ett mer effektivt nyttjande av vattenresurser.

Helt Genomförd (G): Målet med åtgärden är uppnått.

Genomförd till mer än Hälften (H): -

Påbörjad: Åtgärder har genomförts för att minska läckaget men målet är inte uppnått.

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet även till Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnaden beror på vilka åtgärder som kommuner väljer att genomföra.

⁸ [Vattenförluster från ledningsnätet – beräkningsverktyg för en hållbar nivå | Vattenbokhandeln \(svenskvatten.se\)](#)

36. Förbättrad tillgång på dataunderlag dricksvatten

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att öka tillgång till hydrologiska kvalitativa och kvantitativa data för säkrare beräkningsmodeller och ökad kunskap för länets vattenförsörjning.

BAKGRUND

För att komma framåt i arbetet med att säkra vattenförsörjningen och anpassa samhället till ett förändrat klimat finns det ett stort behov av underlagsdata. Idag är det mycket som mäts, eller enkelt skulle kunna mätas men det är svårt för övergripande aktörer, som Länsstyrelsen att komma åt datan.

Uppgifterna om vattenuttag såväl nationellt som i länet lagras på flera plattformar och av varierande kvalitet. Dessutom är inte uppgifter alltid sökbara eller så saknas vissa väsentligheter som till exempel uttagsmängd eller uttagets geografiska plats. Tillståndsgivna uttag kan skilja från faktiska uttag. Uppgifter kan inhämtas genom tillsyn av vattenverksamhet något som generellt bedrivs i låg egeninitierad omfattning och är huvudsakligen händelsestyrd. Det finns också risk att okända och/eller olovliga vattenuttag inte inbegrips. Uppgifter om faktiska uttag behöver inhämtas och tillgängliggöras i rätt format och upplösning så att mer tillförlitliga och specifika planer kan göras för länets vattenförsörjning.

Det förekommer att mätningar eller sammanställningar inte utförs i sådan form eller detaljupplösning som behövs för att nyttjas i vidare sammanhang. Till exempel **uttagsvolymer** som redovisas enbart på årsbasis varvid säsongvariationer inte blir synliga.

Bortledningsbehoven för verksamheter utöver jordbruk och industri kan sammanställas först efter inhämtande av data, till exempel genom ökad tillsyn. En del av övriga bortledningsbehov förväntas utgöras av kommunalt vatten.

I vattentäcksarkivet finns producerad mängd sammanställt över ett helt år. Livsmedelsverket har data för behandlat vatten (dricksvatten).

Det är generellt lättare att få tag på produktionssiffror än data om nivåerna i vattentäkterna.

Idag är rapporteringen till datavärd frivillig. I dricksvattendirektivet (implementering 2022, börjar gälla 1 januari 2023) kan det bli aktuellt med en ökad rapportering från kommunerna.

På sikt behöver vi även få en bild över annat vattennyttjande tex industri och bevattning. Där behövs det kunskap om uttagsplats, tidpunkt och volymer.

- a. Verksamhetsutövaren behöver mätsystem för utförandet
- b. Myndigheterna behöver lagringssystem för dataunderlaget

GENOMFÖRANDE

Under perioden ska kommunernas allmänna vattenförsörjning uppfylla de krav som följer av genomförandet av det så kallade dricksvattendirektivet. Det innebär bland annat:

- a) ökad datatillgång om kvantitet i **uttag** från yt-och grundvattentäkter genom att uppmäta och redovisa **m³** medelvärden (år/ månad/vecka) samt maxvärden (vecka/ dygn).
- b) Antalet anmärkningar på **utgående vatten** samt vatten i kran per år enligt Livsmedelsverket, samt orsak (kan komma i nya dricksvattendirektivet).

Datan ska rapporteras till nationell datavärd/ar.

ANSVARIGA AKTÖRER

Kommunerna

EFFEKT OCH UPPFÖLJNING

Gedigna dataunderlag behövs för att trygga länets framtida vattenförsörjning. Åtgärden förväntas leda till att en utökad datatillgång om kvantitet i uttag från yt-och grundvatten, anmärkningar på utgående vatten samt anmärkningar om vatten i kran.

Genomförd: De parametrar i genomförandet lagras och rapporteras till ansvarig datavärd.

Genomförd till mer än hälften:

Påbörjad:

BIDRAG TILL MILJÖKVALITETSMÅL OCH GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING

Åtgärden bidrar utöver Grundvatten av god kvalitet även till Levande sjöar och vattendrag. I relation till Agenda 2030 bidrar åtgärden framför allt till mål 6 Rent vatten och sanitet för alla.

Åtgärden bidrar också till den regionala vattenförsörjningsplanens åtgärdsförslag och dricksvattendirektivet som antas i svensk lag under 2022.

KOSTNAD OCH FINANSIERING

Kostnaden bedöms låg då genomförandet endast kräver enstaka arbetstimmar.

Bilaga 1. Deltagande organisationer i arbetsgrupperna

ARBETSGRUPP DAGVATTEN

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Jönköpings kommun
Vetlanda kommun
Tranås kommun
Habo kommun
Eksjö kommun

ARBETSGRUPP JORD-OCH SKOGSBRUK

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Skogsstyrelsen
LRF

ARBETSGRUPP SKYDD OCH FYSISK PÅVERKAN

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Jönköpings kommun
Trafikverket
Jönköpings länsmuseum
Gislaveds kommun

ARBETSGRUPP UPPSTRÖMSARBETE OCH RENINGSVERK

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Region Jönköpings län
Värnamo kommun
Tranås kommun
Habo kommun
Eksjö Energi

ARBETSGRUPP VATTENANVÄNDNING OCH VATTENHUSHÅLLNING

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Region Jönköpings län
Sävsjö kommun
Njudung Energi
Habo kommun

Bilaga 2. Preciseringar av miljökvalitetsmålen

BARA NATURLIG FÖRSURNING

- **Påverkan genom atmosfäriskt nedfall.** Nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- **Påverkan genom skogsbruk.** Markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet.
- **Försurade sjöar och vattendrag.** Sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.
- **Försurad mark.** Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

INGEN ÖVERGÖDNING

- **Påverkan på havet.** Den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav underskrider den maximala belastning som fastställs inom ramen för internationella överenskommelser
- **Påverkan på landmiljön.** Atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige.
- **Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten.** Sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- **Tillstånd i havet.** Havet har minst god miljöstatus med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134).

LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG

- **God ekologisk och kemisk status.** Sjöar och vattendrag har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- **Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag.** Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna.
- **Ytvattentäkters kvalitet.** Ytvattentäkter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet
- **Ekosystemtjänster.** Sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna.

- **Strukturer och vattenflöden.** Sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur

GRUNDTVATTEN AV GOD KVALITET

- **Grundvattnets kvalitet.** Grundvattnet är med få undantag av sådan kvalitet att det inte begränsar användningen av grundvatten för allmän eller enskild dricksvattenförsörjning.
- **God kemisk grundvattenstatus.** Grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kemisk status.
- **Kvaliteten på utströmmande grundvatten.** Utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav.
- **God kvantitativ grundvattenstatus.** Grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kvantitativ status.
- **Grundvattennivåer.** Grundvattennivåerna är sådana att negativa konsekvenser för vattenförsörjning, markstabilitet eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem inte uppkommer.
- **Bevarande av naturgrusavlagringar.** Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.

Hälsans miljömål

Remissversion

Hälsans miljömål

Remissversion

Meddelande nr 2022:xx

Meddelande	nummer 2022:xx
Referens	Elisabeth Johansson och Moa Lindvert, enheten för ekologisk hållbarhet, Samhällsavdelningen. Maj 2022
Kontaktperson	Elisabeth Johansson och Moa Lindvert, miljömålssekreteriatet Länsstyrelsen i Jönköpings län miljomal.jonkoping@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Mostphotos.com
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—22/XX--SE

Förord

Rapportens förord skrivs efter remissen.

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	7
Åtgärdssammanfattning	8
Inledning	9
Fokusområde: En giffri miljö.....	16
1. Öka kunskapen om handlingsplaner för förorenade områden.....	17
2. Inventera och riskklassa förorenade områden.....	18
3. Genomföra undersökningar av potentiellt förorenade områden	20
4. Arbeta med saneringsåtgärder av förorenade områden.....	22
5. Fasa ut farliga kemikalier.....	23
6. Säkerställa säker förvaring av kemikalier	25
7. Öka kunskapen om kemikalier inom detalj-handeln.....	27
8. Minimera mängden farliga ämnen i barns förskole- och skolmiljö	28
9. Ställa kemikaliekraV i upphandling	30
Fokusområde: Hållbar konsumtion och produktion	32
10. Minska avfallsmängderna och främja cirkularitet.....	33
11. Minska användning av engångsartiklar.....	37
12. Skapa cirkulära flöden av bygg- och rivningsresurser	38
13. Underlätta för delning av produkter och tjänster.....	41
14. Genomföra utbildning och studiebesök kring cirkulär ekonomi och industriell symbios	42
15. Skapa möjligheter för hållbara livsstilar.....	45
Fokusområde: Livsmiljöer för en god hälsa.....	48
16. Etablera hälsofrämjande utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar	49
17. Etablera platser för tätortsnära odling	51
18. Genomföra modellberäkningar av luftkvalitet vid förtätning och ny-exploatering.....	53
19. Sprida information om vedeldning	54
20. Minska hälsoskadligt buller	56
21. Minska spridning av plast, mikroplast och nanoplast	58
Fokusområde: Hållbara städer och samhällen.....	60

22. Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen	62
23. Etablera attraktiva allmänna platser för unga	63
24. Integrera social hållbarhet i fysisk planering	65
25. Etablera kulturmiljösamverkan Jönköpings län	66
26. Upprätta regionala etappmål för kultur- historiskt värdefull bebyggelse	68
27. Aktualisera underlag för kulturmiljövärden	70
28. Skydda särskilt värdefull kulturmiljö	72
Bilagor	74
Referenser	75
Bakgrund	79
Fokusområden Hälsans miljömål	81
Nuläget per miljömål	89
Referenser	109

Sammanfattning

Syftet med Åtgärdsprogram Hälsans miljömål är att bidra till att nå nationella miljömål och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Åtgärdsprogrammet kommer gälla under åren 2023 till 2027 och berör främst miljö kvalitetsmålen frisk luft, giftfri miljö, skyddande ozonskikt, säker strålmiljö samt god bebyggd miljö. Dessutom berörs ett flertal mål i Agenda 2030.

Förslaget till åtgärdsprogram har tagits fram av Länsstyrelsen i Jönköping i samverkan med aktörer i länet utifrån regionala utmaningar och förutsättningar.

Åtgärdsprogrammet innehåller 28 förslag på åtgärder som kan genomföras av aktörer verk-samma i Jönköpings län. Åtgärderna redovisas i följande fokusområden, vilka bedöms som särskilt viktiga för att möta utmaningarna för Hälsans miljömål.

1. Giftfri miljö
2. Hållbar produktion och konsumtion
3. Livsmiljöer för god hälsa
4. Hållbara städer och samhällen

Åtgärder samlad lista

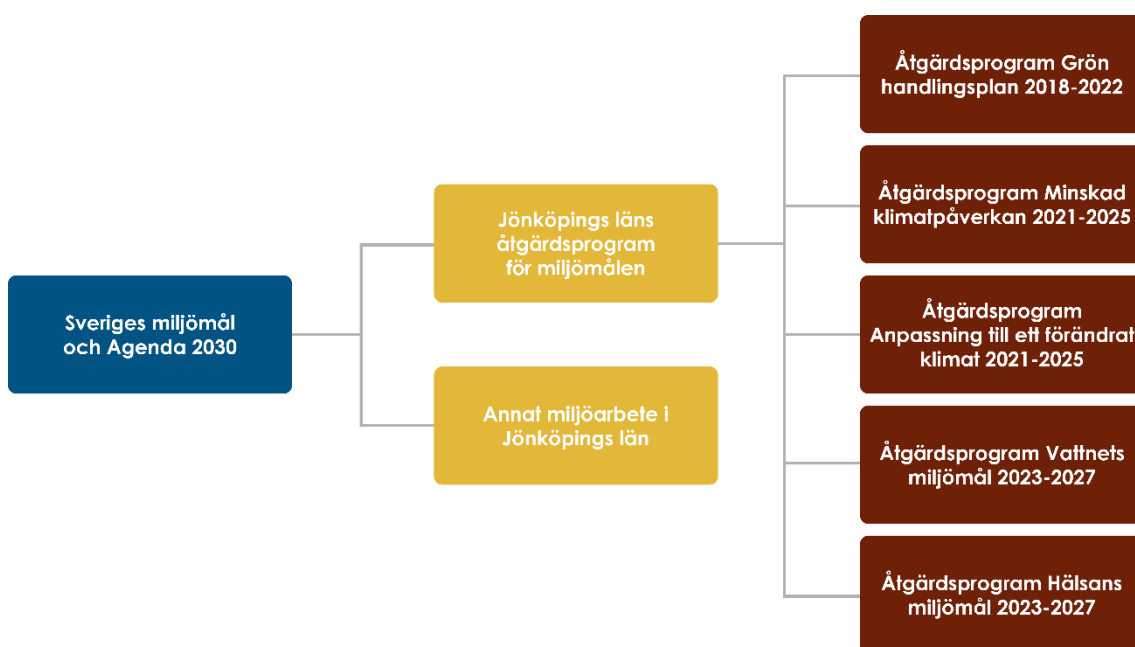
Åtgärderna i översikt

Nummer	Åtgärdsnamn	Ansvarig aktör
Giffri miljö		
1	Öka kunskapen om handlingsplaner för förorenade områden	Länsstyrelsen, kommunerna
2	Inventera och riskklassa förorenade områden	Länsstyrelsen, kommunerna
3	Genomföra undersökningar av potentiellt förorenade områden	Länsstyrelsen, kommunerna
4	Arbeta med saneringsåtgärder för förorenade områden	Länsstyrelsen, kommunerna
5	Fasa ut farliga kemikalier	Länsstyrelsen, Kommunerna, Region Jönköpings län, näringsliv
6	Säkerställa säker förvaring av kemikalier	Kommunerna, Region Jönköpings län och näringsliv.
7	Öka kunskapen om kemikalier i detaljhandel	Kommunerna
8	Minimera mängden farliga ämnen i barns förskole- och skolmiljöer	Kommunerna
9	Ställa kemikaliekraV i upphandling	Kommuner, Region Jönköpings län
Hållbar konsumtion och produktion		
10	Minska avfallsmängderna och främja cirkularitet	Samtliga aktörer
11	Minska användningen av engångsartiklar	Kommuner, Region Jönköpings län, privata aktörer
12	Skapa cirkulära flöden av bygg- och rivningsresurser	Kommuner, kommunala bolag, privata aktörer, Region Jönköpings län, Länsstyrelsen.
13	Underlätta för delning av produkter och tjänster	Kommuner, näringsliv, Region Jönköpings län, organisationer, Länsstyrelsen
14	Genomföra utbildning och studiebesök kring cirkulär ekonomi och industriell symbios	Kommuner, Region Jönköpings län
15	Skapa möjligheter för hållbara livsstilar	Länsstyrelsen*, Kommunerna, Region Jönköpings län*
Livsmiljöer för god hälsa		
16	Etablera hälsofrämjande utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar	Länsstyrelsen, Kommunerna*, Region Jönköpings län
17	Etablera platser för tätortsnära odling	Kommunerna
18	Genomföra modellberäkningar av luftkvalitet vid förtätning och ny-exploatering	Kommunerna
19	Sprida information om vedeldning	Kommunerna
20	Minska hälsoskadligt buller	Kommunerna
21	Minska spridning av plast, mikroplast och nanoplast	Kommunerna, Region Jönköpings län, Föreningar
Hållbara städer och samhällen		
22	Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen	Kommunerna
23	Etablera attraktiva allmänna platser för unga	Kommunerna
24	Integrera social hållbarhet i fysisk planering	Länsstyrelsen*, kommunerna
25	Etablera kulturmiljösamverkan Jönköpings län	Länsstyrelsen, kommunerna
26	Upprätta regionala etappmål för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	Länsstyrelsen, kommunerna
27	Aktualisera underlag för kulturmiljövärden	Kommunerna*, Länsstyrelsen
28	Skydda särskilt värdefull kulturmiljö	Kommunerna, Länsstyrelsen

Inledning

Det övergripande målet för miljöarbetet i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. De nationella miljökvalitetsmålen fungerar som riktmärken för miljöarbetet i Sverige på nationell, regional och lokal nivå.

I Jönköpings län finns fem olika åtgärdsprogram för miljömålen. Åtgärdsprogrammen är tematiska och berör olika miljöområden. Tillsammans bildar åtgärdsprogrammen en helhet som tillsammans med annat miljöarbete i länet bidrar till att nå miljömålen och de målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Arbetet är en möjlighet att samla aktörerna och gemensamt komma fram till prioriterade åtgärder som länet kan samlas kring. Åtgärdsprogrammen gäller parallellt och revideras vid olika tidpunkter. Det nya åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål ska gälla mellan åren 2023 och 2027 och ersätter Åtgärdsprogram Hälsans miljömål 2016-2021.

Figur 1: Kopplingen mellan nationella miljömålen och Agenda 2030 och länets åtgärdsprogram

Syfte, mål och avgränsningar

Syftet med åtgärdsprogrammet är öka förutsättningar för att förbättra miljötillståndet i länet. Programmet ska även ge vägledning och stöd för prioritering av insatser i regionala och lokala miljömålsarbetet för att nå de berörda miljökvalitetsmålen samt de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Åtgärdsprogrammet ska leda till kraftfulla åtgärder som genomförs i samverkan av aktörer i länet.

Länsstyrelsens uppdrag

Länsstyrelsens uppdrag är att verka för att miljö kvalitetsmålen nås på regional nivå, en del i detta är att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram. Länsstyrelsen ska bland annat samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet. Länsstyrelsen har också en viktig roll i att verka för att genomföra Agenda 2030 på regional nivå. För att få ett större genomslag för agendan samverkar Länsstyrelsen med andra aktörer. Att integrera Agenda 2030 de regionala åtgärdsprogrammen är en del av det regionala arbetet för nå de globala hållbarhetsmålen.

Avgränsningar och kopplingar till andra styrande dokument

Hälsans miljö mål berör många olika sakområden och flera av dessa områden finns också med i andra styrdokument som rör aktörer i Jönköpings län. Vissa områden som nämns i fokusområdena berör åtgärder i andra åtgärdsprogram och handlingsplaner.

Åtgärdsprogrammet Hälsans miljö mål är ett av fem åtgärdsprogram för miljö målen i länet. Övriga åtgärdsprogram är:

- Åtgärdsprogram Vattnets miljö mål 2023-2027
- Grön handlingsplans åtgärdsprogram 2018-2022
- Åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat 2021-2025
- Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025

Det finns flera överlappningar och kopplingar mellan de olika åtgärdsprogrammen. Några av åtgärderna i detta åtgärdsprogram kan med fördel genomföras i samverkan med åtgärder i de andra programmen.

Hälsans miljö mål har även koppling till många andra styrdokument och målsättningar på såväl nationell som regional nivå. I listan nedan finns några exempel.

- Regional utvecklingsstrategi¹
- Regional livsmedelsstrategi²
- Klimat- och energistrategi för Jönköpings län³
- Strategi och handlingsplan för jämlik hälsa i Jönköpings län⁴
- Sveriges strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi⁵

¹ [Regional utvecklingsstrategi](#)

² [Regional livsmedelsstrategi](#)

³ [Klimat- och energistrategi för Jönköpings län](#)

⁴ [Strategi och handlingsplan för jämlik hälsa i Jönköpings län](#)

⁵ [Sveriges strategi och handlingsplan för cirkulär ekonomi](#)

- Nationella folkhälsopolitiska mål⁶
- Friluftslivspolitiska målen⁷
- Sveriges mål om att genomföra Agenda 2030⁸

Sveriges miljömål

I Sverige finns 16 nationella miljö kvalitetsmål och ett övergripande generationsmål. Det övergripande målet för svensk miljöpolitik är att de stora miljöproblemen ska vara lösta till år 2030 (till år 2050 för Begränsad klimatpåverkan).

Syftet med miljömålssystemet är att få ett strukturerat miljöarbete med en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Miljömålen gäller alla och ska tillämpas på alla nivåer i det svenska samhället.

Miljömålssystemet består av tre sorters mål:

- Generationsmålet anger den allmänna inriktningen på miljöarbetet.
- Miljö kvalitetsmålen beskriver den kvalitet vi vill att miljön ska ha 2030. Till varje mål finns ett antal preciseringar som förtydligar vad miljö kvalitetsmålet innebär. Preciseringarna är viktiga som vägledning för arbetet med miljö kvalitetsmålen och vid uppföljningen av om de nås.
- Etappmålen är mer inriktade på åtgärder istället för att beskriva miljö tillståndet. Etappmålen är inte uppdelade per miljö kvalitetsmål. De flesta etappmål riktar sig till nationella myndigheter. Etappmålen beslutas i olika omgångar och har olika mål år.

Generationsmålet lyder: "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation. Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.

⁶ [Nationella folkhälsopolitiska mål](#)

⁷ [Friluftslivspolitiska målen](#)

⁸ [Sveriges mål om att genomföra Agenda 2030](#)

- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön. Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Information om arbetet för miljömålen finns på webbplatsen Sveriges miljömål⁹.

Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål berör främst miljö kvalitetsmålen Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö och God bebyggd miljö.

Sve

Figur 2: Sveriges miljömål: Illustration: Tobias Flygar

Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030

Agenda 2030 är världens gemensamma agenda för omställning till ett hållbart samhälle. Det övergripande syftet med Agenda 2030 är att arbeta samlat för en hållbar utveckling ur socialt, miljömässigt och ekonomiskt perspektiv. För att ringa in särskilt viktiga områden och utmaningar innehåller agendan 17 mål och till dem hör 169 delmål som världens länder har enats om. Alla länder och alla aktörer i samhället är viktiga för att genomföra Agenda 2030 och tillsammans jobba för att nå målen om hållbar utveckling. I Sverige arbetar vi med den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030 genom arbetet med miljömålen. Problemen är i

⁹ [Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](https://sverigesmiljomal.se)

många fall globala, men lösningarna är ofta lokala och aktörer i länet har en betydelsefull roll i att bidra till Sveriges arbete med Agenda 2030 och hållbar utveckling.

Åtgärdsprogram Hälsans miljömål relaterar främst till mål 1: ingen fattigdom, mål 3; hälsa och välbefinnande, mål 4: god utbildning för alla, mål 8: anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, mål 9; hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 10: minska ojämlikhet, mål 11: hållbara städer och samhällen, mål 12: hållbar konsumtion och produktion, mål 13: bekämpa klimatförändringar, mål 15: ekosystem och biologisk mångfald och mål 17: genomförande och globalt partnerskap

Figur 3: Illustration över de globala målen för hållbar utveckling som främst kopplar till åtgärdsprogrammet

Framtagande och process

Framtagandet av det nya åtgärdsprogrammet påbörjades under våren 2021 genom framtagandet av en omvärlds- och nulägesanalys, se bilaga 1. Länsstyrelsen anordnade sedan workshop med deltagare från berörda aktörer, till exempel kommunerna, kommunala bolag, Region Jönköpings län och föreningar, för att utifrån utmaningarna i nulägesanalysen identifiera de områden som bör vara prioriterade för åtgärder i länet. Underlagen från workshopen användes för att ta fram fyra fokusområden.

Arbetsgrupper med representanter från berörda aktörer tillsattes under hösten 2021. Arbetsgrupperna har tagit fram åtgärder utifrån fokusområdena och dess utmaningar. I arbetsgrupperna har representanter från kommunerna, Region Jönköpings län Naturskyddsföreningen, June avfall och LRF medverkat.

Länsstyrelsens ambition med arbetet var att få en hög kompetens och bred representation från olika aktörer i länet. Genom den breda representationen vill Länsstyrelsen att programmet ska bli väl förankrat för att skapa samordningsvinster och bättre effektivitet i arbetet för att nå miljömålen. Arbetsgruppernas uppgift var att ta fram åtgärder som kräver

flera aktörers gemensamma kunskap och samverkan, får mer effekt av att genomföras av flera aktörer samtidigt samt sker inom eftersatta områden.

Uppföljning

Åtgärderna i åtgärdsprogrammet följs varje år upp av Länsstyrelsen och varje aktör gör en bedömning av hur långt man kommit. Uppföljningen sker i åtgärdswebben¹⁰, som är ett publikt webbverktyg för uppföljning och redovisning av länens regionala åtgärdsprogram för miljömål.

Uppföljningen av genomförandet av respektive åtgärd bedöms enligt en genomförandegrad. En vägledning för bedömning av genomförandegraden finns för alla respektive åtgärd.

G: Åtgärden är genomförd helt, eller i huvudsak, alternativt pågår kontinuerligt.

H: Åtgärden är genomförd till hälften eller mer.

P: Åtgärden är påbörjad men ej genomförd till hälften.

E: Åtgärden är ej påbörjad.

Ej relevant: Åtgärden är ej relevant.

Uppföljningen omfattar även en kort beskrivning av vad som gjorts. Länsstyrelsen gör en sammanställning och analys av åtgärdsuppföljningen som publiceras på vår webbplats. I åtgärdswebben kan varje aktör själv göra utdrag för att sammanställa sina egna men även länets resultat i det format som passar varje aktör.

Halvtidsavstämning

Länsstyrelsen planerar att göra en halvtidsavstämning när halva programperioden är genomförd. Halvtidsavstämningen ska ge svar på vilka åtgärder som kan kräva fler insatser och varför samt om några åtgärder behöver justeras eller ska strykas. Berörda aktörer informeras om översynen och det finns möjligheter att komma med synpunkter och önskemål på förändringar i åtgärdsformuleringarna. Länsstyrelsen tar fram förslag på hur åtgärderna kan ändras, under det arbetet tas det kontakt med berörda aktörer för diskussion. När förslaget är klart skickas det till berörda aktörer för att ge dem möjlighet att bestämma om de vill ändra sina åtaganden utifrån ändringarna. Då ges även chansen att åta sig fler åtgärder eller avsäga sig åtgärder.

Läshänvisning

Åtgärdsprogrammet innehåller fyra fokusområden med tillhörande åtgärder.

¹⁰ www.åtgärdswebben.se

Fokusområdena är

1. En giftfri miljö
2. Hållbar produktion och konsumtion
3. Livsmiljöer för en god hälsa
4. Hållbara städer och samhällen

I avsnitten för vart och ett av fokusområdena redovisas regionala åtgärder som bedöms särskilt viktiga för att öka de regionala förutsättningarna att nå miljömålen och miljödimensionen av Agenda 2030. För varje åtgärd visas kopplingen till relevanta miljö kvalitetsmål och mål i Agenda 2030. Varje åtgärdsbeskrivning följer en given uppställning. Samtliga åtgärder ska genomföras under programperioden 2023–2027.

För att klara de uppsatta målen i sin helhet behövs åtgärder av olika slag och medverkan från många olika aktörer under lång tid framöver. Under rubriken ”Ansvar” anges den organisation som förväntas genomföra åtgärden, eller medverka i genomförandet om det är flera organisationer som anges. Om flera organisationer anges som ansvariga för en åtgärd föreslås en huvudansvarig där det är möjligt. Huvudansvarig är då markerad med en stjärna. Under arbetets gång har arbetsgrupperna försökt att skatta nyttan av varje åtgärd för miljön. Detta bland annat för att vid prioriteringen av vilka åtgärder som ska ingå i programmet kunna väga nyttan och kostnaden.

Fokusområde: En giftfri miljö

Miljökvalitetsmål:

Giftfri miljö, God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet

Globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030:

Kemikalier finns överallt i vår vardag. Vi behöver minska de miljö- och hälsofarliga ämnena genom förebyggande åtgärder, skapa en giftfri vardag samt genomföra tillsyn av pågående och nedlagda miljöfarliga verksamheter.

Människor, djur och växter utsätts för farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall. För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska.

1. Öka kunskapen om handlingsplaner för förorenade områden

Syfte och mål

Syftet är att öka kunskapen hos tillsynsmyndigheter och verksamhetsutövare om hur handlingsplaner kan användas som verktyg i verksamhetens egenkontroll. En ökad användning av handlingsplaner för förorenade områden ger förutsättningar för ett kontinuerligt arbete för att säkerställa att åtgärder vidtas som minskar miljöbelastningen från föroreningar.

Bakgrund

Det finns ett behov av att arbeta mer kontinuerligt med förorenade områden på pågående verksamheter, både från tillsynsmyndighetens och verksamheternas sida. Idag är arbetet ofta händelsestyrt och frågor om hantering av föroreningar inom verksamhetsområdet aktualiseras när bolagen exempelvis vill göra ändringar i sin verksamhet, bygga eller anlägga nytt. För tillsynsmyndigheterna finns en risk att all tid läggs på händelsestyrda aktiviteter och att frågor som gäller ett mer långsiktigt förhållningssätt till föroreningarna får stå åt sidan. Genom att verksamhetsutövare upprättar handlingsplaner för förorenade områden går det att åstadkomma ett mer kontinuerligt och långsiktigt arbete, vilket också gynnar förutsättningarna för att göra mer genomtänkta prioriteringar. Förutom miljövinsten finns även andra positiva effekter av ett aktivt arbete med handlingsplaner. Det kan till exempel handla om ekonomiska samordningsvinster vid provtagning eller saneringsinsatser.

Förorenade områden finns sällan med i företagets egenkontroll. Det är därför viktigt att belysa att frågan bör finnas med på samma sätt som övriga miljöfrågor, både i verksamhetsutövarens egenkontroll och i tillsynsmyndighetens tillsyn av verksamheterna.

Genomförande

För att genomföra åtgärden ska följande steg göras:

- a) Länsstyrelsen fortsätter med tillsynsvägledning kring handlingsplaner för förorenade områden och utbildar handläggare på kommun och länsstyrelsen.
- b) Handläggare vid länsstyrelsen och på kommunerna informerar sina respektive tillsynsobjekt om handlingsplaner för förorenade områden.

Ansvariga aktörer

- a) Länsstyrelsen
- b) Länsstyrelsen och kommunerna

Effekt och uppföljning

Genom att få verksamhetsutövare att upprätta handlingsplaner över förorenade områden skapas en grund för ett långsiktigt arbete som kontinuerligt ska minska miljöbelastningen samt att förorenade områden i ökande utsträckning åtgärdas.

G: Tillsynsmyndigheten har informerat alla pågående verksamheter i riskklass 1 och 2, eller om verksamheten inte inventerats som branschklass 1 och 2, om att framtagande av en handlingsplan för förorenade områden finns som ett verktyg inom egenkontrollen och att verksamhetsutövarna kan börja använda sig av den.

H: Minst hälften av alla pågående verksamheter i riskklass 1 och 2, eller om verksamheten inte inventerats som branschklass 1 och 2, har informerats om handlingsplaner som verktyg.

P: Handläggare har utbildats i hur handlingsplaner kan användas.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande

Kostnad och finansiering

Ingen merkostnad i tillsynsarbetet. Budgeterade skattemedel och tillsynsavgifter.

2. Inventera och riskklassa förorenade områden

Syfte och mål

Målet är att öka kännedom om potentiellt förorenade områden för att undvika skador på människors hälsa och miljön. Syftet med åtgärden är att göra en systematisk inventering och riskklassning av samtliga potentiellt förorenade områden i länet.

Bakgrund

Inventeringen utförs enligt MIFO-metodiken som är indelad i två faser, en orienterande insamling och sammanställning av information i MIFO Fas 1 och en översiktlig miljöteknisk undersökning i MIFO fas 2.

MIFO Fas 1 bygger på informationsinsamling, utifrån detta görs en samlad bedömning och objektet tilldelas en riskklass. Riskklassningen används sedan som ett prioriteringsverktyg för att bedöma hur angeläget det är att gå vidare med provtagningar på ett misstänkt förorenat område (MIFO Fas 2).

Naturvårdsverket har genomfört en branschkartläggning som ligger till grund för olika branschers riskklassning.

Åtgärden var också med i Åtgärdsprogram Hälsans miljömål 2016-2021 men riktade sig då mer specifikt mot förorenade områden i den löpande miljötillsynen. Åtgärden blev då inte helt genomförd och den bedöms vara viktig för samtliga objekt, både där ansvar finns och där det saknas. Det är av betydelse att inventeringen slutförs eftersom den utgör en viktig prioriteringsgrund för vilka förorenade områden som behöver utredas vidare. Resurser behövs därför avsättas för att slutföra inventeringen.

Genomförande

Alla potentiellt förorenade områden i länet med branschklass (BKL) 1 och 2 i EBH-stödet och med status ”identifiering avslutad, inventering ej påbörjad” ska vid utgången av programperioden ha inventerats och riskklassats enligt MIFO fas 1 (Metodik för Inventering av Förorenade Områden¹¹). I de fall en fullständig MIFO-fas 1 inte är möjlig eller lämplig att genomföra kan tillsynsmyndigheten istället ange en bedömd riskklass, vilken då motiveras, eller göra en bedömning av ändrad status i EBH-stödet till ”identifiering avslutad-ingen åtgärd” och ange en motivering till varför det inte bedöms motiverat att arbeta vidare med objektet.

Kommunerna och Länsstyrelsen arbetar med målsättningen att senast till utgången av programperioden ska alla potentiellt förorenade områden i länet ha inventerats och riskklassats enligt MIFO fas 1. De branscher som ska inventeras har huvudsakligen BKL 1 och 2 enligt Naturvårdsverkets branschkartläggning.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDET

Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 4 i Åtgärdsprogram Anpassning till ett förändrat klimat som handlar om risk för översvämning och skred vid förorenade områden.

Det är positivt om det i inventeringsskedet också tas hänsyn till risk för översvämning, ras och skred. Även om föroreningen är av mildare karaktär kan den orsaka stor skada om den sprids vid en översvämning.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen och kommunerna ansvarar för sina respektive tillsynsobjekt.

Effekt och uppföljning

En inventering enligt MIFO fas 1 ger kunskap om på vilka platser det är prioriterat att göra mer detaljerade undersökningar och ger en översiktlig bedömning av miljö- och hälsorisker på objektet.

G: Alla potentiellt förorenade områden i kommunen som härrör från prioriterade branscher (BKL 1 och 2) har inventerats och riskklassats eller att bedömningen har gjort att status i EBH-stödet kan sättas till ”identifiering avslutad - ingen åtgärd”.

¹¹ <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/fororenade-omraden/inventering-av-fororenade-omraden/>

H: Minst hälften av de potentiellt förorenade områdena i kommunen är inventerade och riskklassade.

P: Handlingsplan/verksamhetsplan för arbetet finns och inventering har påbörjats.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Arbetstiden samt eventuellt konsultarvode för att utföra inventering enligt MIFO fas 1 finansieras av ansvariga verksamhetsutövare/fastighetsägare (objekt med ansvar) och kommun/länsstyrelse (objekt utan ansvar).

En MIFO fas 1-inventering kostar i genomsnitt 15 000–30 000 kronor att utföra. Den genomsnittliga tillsynstiden för tillsynsmyndigheten där inventering utförs på konsultbasis eller av en verksamhetsutövare/fastighetsägare/exploatör är cirka två arbetsdagar (16 timmar) per objekt. Om tillsynsmyndigheten själv utför inventeringen uppskattas tidsåtgången till cirka 40 timmar per objekt.

Kommunernas arbetstid kan delvis täckas av tillsynsavgifter. I övrigt sker finansiering genom kommunens budgetanslag.

3. Genomföra undersökningar av potentiellt förorenade områden

Syfte och mål

Målet är att få en översiktlig bild av inom vilka områden det kan finnas föroreningar. Syftet med åtgärden är att genomföra undersökning av potentiellt förorenade områden i länet.

Bakgrund

Inventeringen utförs enligt MIFO-metodiken (Metodik för Inventering av Förorenade Områden) som är framtagen av Naturvårdsverket¹². MIFO fas 2 är en översiktlig undersökning vars syfte är att ge en översiktlig bild av om föroreningar finns inom det aktuella området och i vilka halter, förutsättningar för spridning och exponering samt skyddsobjekt. MIFO fas 2 innebär provtagning av till exempel mark och grundvatten samt utvärdering av

¹² <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/fororenade-omraden/inventering-av-fororenade-omraden/>

resultaten, vilket inkluderar en riskklassning av den undersökta platsen. Objekt som är aktuella för fas 2 är sådana som har bedömts tillhöra riskklass 1 och 2 i den första orienterade studien (fas 1).

Det övergripande nationella målet är att alla förorenade områden i riskklass 1 och 2 är åtgärdade till år 2050. För att det ska gå att nå dit måste resurser avsättas. Det är viktigt att takten i kommunernas och Länsstyrelsens verksamhetsplan återspeglar den takt som behövs för att nå målet.

Genomförande

Undersökningar enligt MIFO fas 2 ska utföras på förorenade områden i riskklass 1 och 2 i enlighet med kommunens/Länsstyrelsens verksamhetsplan eller motsvarande dokument.

Länsstyrelsen och kommunerna förelägger ansvariga att utföra översiktlig undersökning och riskklassning. I de fall det inte finns någon ansvarig kan statliga bidragsmedel sökas.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen och kommunerna ansvarar för sina respektive tillsynsobjekt.

Effekt och uppföljning

En inventering enligt MIFO fas 2 ger kunskap om området är förorenat eller inte och om fördjupade undersökningar och eventuella riskminskande åtgärder behöver genomföras.

G: Målet med åtgärden är uppnått, åtgärden är helt genomförd i enlighet med plan.

H: Minst 75 procent av åtgärden är genomförd.

P: Minst en MIFO fas 2 utredning är genomförd.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

En MIFO fas 2 undersökning kostar i genomsnitt 150 000-200 000 kronor. Detta finansieras av ansvariga verksamhetsutövare/fastighetsägare eller med statliga medel där ansvar saknas. Länsstyrelsen ansöker årligen om bidrag för tillsyn från Naturvårdsverket och har även möjlighet att söka bidrag för undersökningar i de fall ansvar saknas. Statens medel är emellertid begränsade och endast ett fåtal objekt kan beviljas bidrag för undersökningar varje år. Kommunernas arbetstid kan delvis täckas av tillsynsavgifter.

4. Arbeta med saneringsåtgärder av förorenade områden

Syfte och mål

Syftet med efterbehandling av förorenade områden, objekt i riskklass 1 och 2, är att långsiktigt minska riskerna för människors hälsa och miljön.

Bakgrund

Det finns i Jönköpings län 61 objekt i riskklass 1 (mycket stor risk) och drygt 560 objekt i riskklass 2 (stor risk). Om det ska vara möjligt att åtgärda alla områden i riskklass 1 och 2 till år 2050 måste åtgärdstakten öka. Det är viktigt att takten i kommunernas och Länsstyrelsens verksamhetsplan återspeglar den takt som behövs för att nå målet.

Genomförande

Arbetet med saneringsåtgärder ska utföras på förorenade områden i riskklass 1 och 2 i enlighet med kommunens/Länsstyrelsens verksamhetsplan eller motsvarande dokument.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen och kommunerna ansvarar för sina respektive tillsynsobjekt.

Miljöeffekt och uppföljning

Förorenade områden kan medföra en rad negativa effekter för människors hälsa och miljön, både idag och i framtiden. Efterbehandlingen innebär att miljön saneras på ett sådant sätt att riskerna för människors hälsa och miljön minskas till en acceptabel nivå.

G: Målet med åtgärden är uppnått, åtgärden är helt genomförd i enlighet med plan.

H: Minst 75 procent av åtgärderna i planen är genomförd.

P: Arbeta med saneringsåtgärder har påbörjats på ett riskklass 1- eller 2-objekt.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Arbetstid samt utrednings- och åtgärds kostnader. Kostnaden för en sanering kan vara mycket varierande allt från några hundratusen till dryga 100 miljoner kronor. Åtgärden finansieras av ansvariga verksamhetsutövare och fastighetsägare och/eller statligt stöd. Förutsatt att objektet är färdigutrett är den genomsnittliga arbetstiden för tillsynsmyndigheten vid åtgärden cirka 60-70 dagar per objekt. Tiden kan dock variera utifrån objektspecifika förhållanden. Kommunernas arbetstid kan delvis täckas av tillsynsavgifter.

5. Fasa ut farliga kemikalier

Syfte och mål

Minska användningen och spridningen av farliga kemikalier i länet genom ökat fokus på regelbundet och strukturerat utfasningsarbete.

Bakgrund

Många företag och organisationer använder ett stort antal kemikalier på olika håll i verksamheten. För att minska riskerna med spridning och kunna arbeta effektivt med utfasning av farliga ämnen behövs det övergripande kunskap om vilka kemikalier som finns i organisationen och hur de används. Detta kan göras genom ett kemikaliehanteringssystem som kontinuerligt uppdateras.

Farliga kemikalier kan till exempel vara vattendirektivsämnen, ämnen i Kemikalieinspektionens PRIO-databas¹³ samt ämnen i Europeiska kemikaliemyndighetens (ECHAs) kandidatförteckning¹⁴, tillståndsämnena och begränsningsämnen enligt Reach¹⁵. Minskning av farliga kemikalier kan ske genom substitution, det vill säga att ämnet byts ut mot ett mindre farligt ämne (produktvalsprincipen), eller att processen förändras så att det farliga ämnet inte längre behövs i produktionen och verksamheten. Vidare ska verksamhetsutövaren upprätta en kemikalieförteckning¹⁶.

Några av de största utmaningarna är att användningen och produktionen av kemikalier ökar kraftigt i världen. Den globala handeln med kemikalier och varor leder till att farliga kemiska ämnen sprids vid tillverkningen, under användningen och i avfallsledet.

¹³ [PRIO-databasen](#)

¹⁴ [kandidatförteckning](#)

¹⁵ [Begränsningar enligt Reach](#)

¹⁶ Förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll

Fler ämnen läggs till EU:s kandidatförteckning och förändringar sker för andra listade ämnen. Att arbeta fortlöpande och systematisk är därför nödvändigt för att fasa ut farliga kemikalier. Åtgärden utgår från preciseringen av miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö som anger att ”användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört”.

Genomförande

FÖR KOMMUNERNA, REGION JÖNKÖPINGS LÄN OCH LÄNSSTYRELSEN:

En kemikalieutfasningsgrupp bildas med representanter från varje kommun, Region Jönköpings län samt Länsstyrelsen. Deltagare i gruppen ska vara till exempel kemikaliestrateger, miljömålsstrateger eller miljö- och hälsoskyddsinspektörer.

Gruppen träffas två gånger per år för att dela erfarenheter om kemikalieutfasning inom olika kommunala förvaltningar samt diskuterar gemensamma projekt som kommunerna vill genomföra under året och en plan för arbetet tas fram. Representant från Länsstyrelsen samordnar gruppen och tar fram dagordning. De olika kommunerna turas om att vara värd för träffarna.

FÖR KOMMUNERNA OCH LÄNSSTYRELSEN (I SIN ROLL SOM TILLSYNSMYNDIGHETER):

- i. Tillsynsmyndigheten går ut med information om målet till verksamhetsutövarna.
- ii. Informationsmaterial om kemikalieförteckning på Länsstyrelsens hemsida uppdateras angående framtagande av handlingsplan för utfasning.
- iii. Tillsynsmyndigheten arbetar aktivt i tillsynen med att lyfta frågan och arbeta för att verksamhetsutövarna har uppdaterade kemikalieförteckningar och handlingsplaner för utfasning.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen, Kommunerna, Region Jönköpings län

Effekt och uppföljning

Risken för spridning och exponering av farliga kemikalier minskar om användandet i länet minskar. Möjligheterna att uppfylla miljö kvalitetsnormerna enligt vattendirektivet ökar.

Åtgärden bidrar till en miljö målsstyrd tillsyn med fokus på att minska användningen av farliga ämnen. I samband med slutuppföljning av programmet följs det upp hur väl deltagande aktörer lyckats med att jobba fortlöpande och systematiskt för att minska användningen av farliga ämnen.

LÄNSSTYRELSEN OCH KOMMUNERNA

G: punkt i-iii ska vara genomförda.

Kemikalieutfasningsgruppen har träffats regelbundet under programperioden.

H: punkt i-ii ska vara genomförda.

Kemikalieutfasningsgruppen har träffats vid minst ett tillfälle.

P: punkt i ska vara genomförd.

Kemikalieutfasningsgruppen har startats.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Giftfri miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande

Kostnad och finansiering

Finansiering i befintlig verksamhet. Substitution kan leda till ökade eller minskade kostnader.

6. Säkerställa säker förvaring av kemikalier

Syfte och mål

Att förebygga ohälsa, olycksfall och utsläpp orsakade av bristfällig förvaring av kemikalier, samt förhindra stöld och illegal användning av kemikalier¹⁷.

Bakgrund

Säker förvaring av kemikalier är viktig av såväl arbetsmiljö-, miljö- som säkerhetsskal. Förråd och förrådsskåp behöver regelbundet ses över och dess innehåll gallras. Vissa kemikalier blir oanvändbara med åren eller i värsta fall farligare, andra får inte samförvaras. Förrådens ventilation, invallning och brandskydd ska uppfylla kraven för dess innehåll.

Även risken för stöld och illegal användning av kemikalier måste beaktas. Vissa verksamheter kan utgöra ett mål i sig då ett sabotage kan få stora konsekvenser i form av utsläpp av skadliga ämnen, brand eller explosion. Andra verksamheter kan råka ut för stöld av kemikalier som kan användas för att orsaka skada på annan plats. Den skada som kan åstadkommas med kemikalier beror i viss utsträckning på mängden, men även mindre kvantiteter kan ge stor effekt beroende på kemikaliernas egenskaper och den aktuella situationen. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har aktuell information om kemikalier som kan utgöra en säkerhetsrisk¹⁸.

Genomförande

Denna åtgärd fokuserar på förråd med farliga ämnen i ren form, men även förråd med övriga kemiska produkter (blandningar) omfattas ifall de innehåller produkter med

¹⁷ ”Kemikalier” omfattar i denna åtgärd såväl kemiska produkter i form av rena ämnen som blandningar.

¹⁸ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/brottsforebyggande/kemiska-hot/>

faropiktogram. Prioritera förråd med större antal eller mängd kemiska produkter samt de som finns nära barn och unga, till exempel skolornas kemikalieförråd. Rutin ska finnas för att säkerställa kontinuerlig uppdatering av kemikalieförteckningar under arbetets gång.

- a) Kemiska produkter som inte längre finns något behov av rensas ut från förråden och tagits omhand på ett säkert sätt.
- b) Av MSB utpekade kemikalier rensas ut från förråden, alternativt har en säker förvaring och hantering (om det finns fortsatt behov av den kemiska produkten och den inte kan ersättas).

En del av de utpekade kemikalierna är vanligt förekommande och nödvändiga för vissa verksamheter. För dessa gäller istället att en tillräckligt säker förvaring och kontrollerad användning säkerställs.

- c) Kemiska produkter som är hälso- eller miljöfarliga till exempel innehåller utfasningsämnen¹⁹ ska rensas ut från förråden, alternativt har säker förvaring och hantering (om det finns fortsatt behov av den kemiska produkten och den inte kan ersättas).
- d) Kemikalieförrådets skick och lämplighet ses över och uppfyller gällande krav på säker förvaring²⁰.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Uppföljningen kan samordnas med ordinarie tillsynsverksamhet. I detta fall berörs flera olika tillsynsfunktioner på såväl kommunal (miljö- och hälsoskyddsförvaltning och räddningstjänst), regional (länsstyrelse) som nationell nivå (Arbetsmiljöverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap).

Ansvariga aktörer

Kommunerna, Region Jönköpings län och näringsliv.

Effekt och uppföljning

Riskerna för ohälsa, olycksfall och utsläpp av farliga kemikalier minskar. Utrensningen av kemikalier som det inte längre finns något behov av minskar liksom den samlade exponeringen för kemiska ämnen.

G: a, b, c och d är genomförda.

H: a, b och c är genomförda/påbörjade.

P: a och b är genomförda/påbörjade.

¹⁹ <https://www.kemi.se/prioguiden/start/prios-kriterier-for-utfasningsamnen-och-prioriterade-riskminskningsamnen>

²⁰ Regler och vägledning för en säker förvaring av kemikalier finns bland annat på Arbetsmiljöverkets och Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps hemsidor.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande.

Kostnad och finansiering

Arbets tid för genomförande.

Kostnad för omhändertagande av farligt avfall (de kemikalier som rensas ut).

Kostnad för förbättringar av förrådens säkerhet (till exempel bättre ventilation, invallning och brand/stölds skydd).

7. Öka kunskapen om kemikalier inom detaljhandeln

Syfte och mål

Att fler företag samt deras leverantörer får kunskap reglerna och riskerna med kemikalier i varor, kemiska och kosmetiska produkter. Målet är att minska exponeringen och spridningen av farliga ämnen.

Bakgrund

För den som är distributör och säljer kemiska produkter finns regler kring bland annat hantering av produkterna. Distributören har även en skyldighet att ge information till kund om produkten innehåller särskilt farliga ämnen och hur de ska hanteras på ett säkert sätt. I tidigare genomförda nationella tillsynsprojekt på varor, kemiska produkter och kosmetiska produkter i butiker där Kemi (Kemikalieinspektionen) och Läke medelsverket har varit sammanhållande, har det framkommit att det många gånger finns brister i det som säljs till konsument. Butikerna saknar ofta kunskap om vad som gäller innan man ställer ut olika varor och kemiska-/kosmetiska produkter till försäljning. Bristerna riskerar att drabba konsumentens hälsa direkt eller på längre sikt och kan samtidigt bli ett miljöproblem när produkter sköljs ut i avloppet eller blir ett avfall. Genom att öka kunskapen hos butikerna har de möjlighet att ställa krav på sina leverantörer vilket ger effekt uppåt i leverantörskedjan.

Genomförande

Tillsyn inom detaljhandel kan exempelvis bedriva inom följande områden:

- Kontroll av hårfärg, smyckes kontroll
- Kosmetiska produkter till barn

- Märkning av kemiska produkter
- Tillsyn av varor (biocidbehandlade och innehåll av farliga ämnen)
- Tillsyn av bekämpningsmedel (biocidprodukter och växtskyddsmedel)
- Tillsyn av hudkrämer

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Tillsynsinsatser kan genomföras i de nationella tillsynsprojekt som riktas mot detaljhandeln under programperioden.

Ansvariga

Kommunerna (i sin roll som tillsynsmyndighet)

Effekt och uppföljning

Ett ökat medvetande om vilka ämnen som förekommer i varor kan bidra till att konsumtionen av varor som innehåller skadliga ämnen minskar.

G: Tillsyn inom detaljhandel har genomförts inom två eller fler områden.

H: Tillsyn inom detaljhandel har genomförts inom ett område.

P: Tillsynsinsatser är inplanerade.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö

Agenda 2030: Mål 3 god hälsa och välbefinnande

Kostnad och finansiering

Inom befintlig budget

8. Minimera mängden farliga ämnen i barns förskole- och skolmiljö

Syfte och mål

Syftet är att minimera antalet produkter och material innehållande farliga ämnen i barns förskole- och skolmiljöer, så att de exponeras för sådana i mindre utsträckning.

Bakgrund

Denna åtgärd är tänkt som en fortsättning på ”Kemikalier i förskolan” från Åtgärdsprogram Hälsans miljömål 2016-2021. Många förskolor har därför redan gjort punktinsatser men alla har inte ett kontinuerligt arbete i frågan. Alla kommuner har heller inte följt upp vilket arbete som återstår enligt sina åtgärdsplaner. Jämfört med ”Kemikalier i förskolan” vidgas också omfattningen till att även inkludera grundskolor (inklusive dess skolkök och kostverksamheter).

Barn och unga är mer känsliga för farliga ämnen än vuxna. Det beror på att deras kroppar, till exempel hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet, inte är färdigutvecklade. Barn har också tunn och ömtålig hud. De andas snabbare och äter och dricker mer i förhållande till sin vikt jämfört med vuxna. När de utsätts för samma mängd av ett ämne som en vuxen får de i sig mer i förhållande till sin vikt. Därför är det extra viktigt att skydda barnen mot sådana kemiska ämnen och produkter som kan vara farliga. Det finns mycket framtaget material som kan fungera som inspiration för arbetet med att minska barns exponering av farliga ämnen.

Genomförande

Kommunerna åtar sig att genomföra följande aktiviteter under programperioden:

- a) Kommunen följer upp sin handlingsplan eller sitt program för ”Kemikalier i förskolan”, identifierar vad som eventuellt återstår och vad som krävs för ett fortsatt kontinuerligt arbete.
- b) Kommunen tar fram en motsvarande åtgärdsplan för hur man ska minimera mängden farliga ämnen inom sina grundskolor, samt vad som krävs för ett fortsatt kontinuerligt arbete.
- c) Kommunen säkerställer årligen att ett kontinuerligt arbete bedrivs i frågan, på såväl förskolor som grundskolor.

Ansvariga aktörer

Kommunerna

Effekt och uppföljning

Att minska antalet produkter och material innehållande farliga ämnen i barns skolmiljöer ligger helt i linje med flertalet av fokusområdets inriktningar.

Åtgärden leder till att barnen utsätts för färre farliga ämnen i sin skolmiljö vilket innebär att exponeringen minskar. Exponering för farliga ämnen ökar risken för flera sjukdomar och besvär, till exempel sämre immunförsvar, cancer och negativ påverkan på barns mentala utveckling. En långsiktig effekt av åtgärden är därför att dessa åkommor minskar.

G: a, b och c är genomförda.

H: a är genomförd och b är påbörjad.

P: a är påbörjad.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande

Kostnad och finansiering

Arbets tid för att följa upp och ta fram åtgärdsplaner.

Arbets tid för genomförande ute på skolorna.

Arbets tid för att årligen följa upp att ett kontinuerligt arbete bedrivs.

9. Ställa kemikaliekrav i upphandling

Syfte och mål

Minskad exponering av farliga kemikalier för både människa och miljö inom de olika inköpsområden och upphandlingar som verksamheten genomför.

Bakgrund

Människa och miljö exponeras dagligen för en mängd olika kemiska ämnen, både kända och okända. Nya kemikalier framställs ständigt och många av dessa har okända effekter på människa och miljö samt är ännu inte reglerade genom lagstiftning. Dessutom är vissa långlivade i miljön och kommer finnas kvar under lång tid framöver. Detta påverkar människan både på kort och på lång sikt exempelvis genom att vara potentiellt cancerframkallande. Dessutom påverkas den biologiska mångfalden och ekosystemen kan rubbas. Genom att ställa kemikaliekrav i upphandling kan minskad exponering för vissa av dessa ämnen som ännu inte är reglerade genom lagstiftning ske. Områden som är extra prioriterade är kemikalier som barn kan komma i kontakt med eftersom de är extra utsatta för risker kopplade till kemikalieexponering. Även kemikalier som riskerar att spridas ut i miljön är av vikt att begränsa, exempelvis bekämpningsmedel. Krav kan ställas på att begränsa vissa typer av kemikalier, egenskaper eller specifikt innehåll. Som en hjälp i vad som kan krävas och på vilket sätt kan Upphandlingsmyndighetens kriterietjänst²¹ användas.

Genomförande

Verksamheten ställer kemikaliekrav inom exempelvis följande avtalsområden där kemikaliekrav inte tidigare ställts alternativt skärper befintliga kemikaliekrav:

- Produkter som kommer i kontakt med barn exempelvis leksaker och möbler.

²¹ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/kriterier/>

- Kemikalier som når yt- och grundvatten exempelvis fordonskemikalier, bekämpningsmedel eller kemikalier med tensider.
- Elektronik.
- Textilier exempelvis arbetskläder, gardiner eller mattor.
- Varor som kommer i kontakt med livsmedel exempelvis köksutrustning och förpackningsmaterial.
- Städ- och hygienprodukter exempelvis tvål, handkräm och allrengöringsmedel.
- Tjänsteavtal där kemikalier används exempelvis tvättservice.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDET

Åtgärden har synergieffekter med åtgärderna 12 och 13 i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025 som handlar om upphandling.

Ansvariga aktörer

Kommuner, Region Jönköpings län

Effekt och uppföljning

G: Kemikaliekrav har ställts i minst två nya avtal eller skärpts i minst två upphandlingar.

H: Upphandling där nya eller skärpta kemikaliekrav ska ställas har påbörjats under programperioden.

P: Undersökning har gjorts kring vilka typer av upphandlingar som kan vara aktuell att ställa krav inom.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 6 Rent vatten och sanitet för alla, mål 12 Hållbar konsumtion och produktion samt mål 14 Hav och marina resurser

Kostnad och finansiering

Åtgärd ryms inom befintlig budget.

Fokusområde: Hållbar konsumtion och produktion

Miljökvalitetsmål:

Giffri miljö, God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan

Globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030:

Konsumtionsvarorna och livsstilen i Sverige och i länet ger upphov till en stor påverkan på miljön och vi har en ohållbar hantering av våra resurser. Vi behöver ställa om till hållbara konsumtions- och produktionsmönster, skapa en ökad och effektiv resurshushållning samt ställa om flödena från linjära till cirkulära.

Vår planet har försett oss med ett överflöd av naturresurser, men vi människor har inte nyttjat det på ett ansvarsfullt sätt och konsumerar nu långt bortom vad vår planet klarar av. Att använda energi och naturresurser på ett långsiktigt hållbart sätt är avgörande för att nå en hållbar utveckling.

Hållbar konsumtion är också viktigt utifrån sociala och ekonomiska perspektiv, såsom ökad konkurrenskraft, tillväxt på såväl den lokala som globala marknaden, ökad sysselsättning, förbättrad hälsa och minskad fattigdom. Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa.

10. Minska avfallsmängderna och främja cirkularitet

Syfte och mål

Syftet är att förstärka det avfallsförebyggande arbetet, och minska avfallsmängderna i länet för att bidra till en cirkulär ekonomi.

Bakgrund

Produktion av varor tar mycket naturresurser i anspråk. Produkterna har också en påverkan på miljön när de inte används längre och blir avfall. Konsumtionen av varor ökar vilket innebär att miljöpåverkan också ökar, både i produktionsledet och i avfallsledet.

I en helt cirkulär ekonomi utvinns produkter inga nya naturresurser, utan använder endast befintliga. Istället för att konsumera nytt så försöker man använda, underhålla och reparera det man redan har, återanvända, dela, eller i sista hand återvinna. Systemet bygger också på att varor designas och produceras för att hålla länge, vara enkla att reparera eller kanske till och med ändra och inte innehåller skadliga ämnen.

EU:s avfallstrappa visar att det översta steget i trappan är mest resurseffektivt; att **förebygga** att avfall uppstår. Detta kan göras genom att exempelvis laga trasiga produkter, minska användningen av engångsmaterial och inte köpa saker i onödan.

När materialet väl finns är det bästa att **återanvända** det så långt som möjligt, genom att exempelvis skänka eller sälja saker på loppis.

Om detta inte är möjligt bör avfallet **materialåtervinnas**, så att gammalt material kan återvinnas till nya produkter.

Därefter bör avfallet **energiåtervinnas**, så att materialet förbränns och energin i avfallet kan omvandlas till el och värme.

Det nedersta steget i avfallstrappan är **deponering**. Det är det sämsta alternativet och ska endast göras om avfallet inte kan hanteras på något annat sätt.

Figur 4. Bild på avfallstrappan från Avfall Sverige.

År 2020 gav varje svensk upphov till 466 kg kommunalt avfall²². I Sverige är vi bra på att återvinna avfall och vi blir allt bättre. Samtidigt ökar konsumtionen vilket gör att mer och mer avfall uppstår. Det räcker inte med att återvinna, vi måste kliva upp längs avfallstrappan och återanvända material och förebygga mängden avfall genom att minska konsumtionen av varor.

Kommunalt avfall definieras som avfall från hushåll och sådant avfall från andra källor som till sin art och sammansättning liknar avfall från hushåll. Kommunalt avfall uppstår därmed på offentliga platser. Insamlingsansvaret för kommunalt avfall ligger på kommunerna. Vid evenemang kan även verksamhetsavfall uppstå, och insamlingsansvaret ligger då på annan arrangör.

Avfall Sverige sammanställer i databasen Avfall Web varje år statistik över avfall i landet och kommunerna. I Jönköpings län ger en invånare upphov till allt mellan 370 till 680 kilo kommunalt avfall varje år, beroende på kommun. Även andelen som går till material- och biologisk återvinning varierar mellan 25 och 50 procent²³. Det finns därför stor potential till förbättring vad gäller källsortering av det kommunala avfallet.

Nedskräpning sker på land, till sjöar och till havs och är ett hållbarhetsproblem på flera olika sätt. Djur och människor riskerar att skadas av skräpet och kommunerna har stora kostnader för att städa stadsmiljöer, friluftslivsmiljöer och stränder. Skräpiga miljöer upplevs dessutom ofta som otrygga och kan leda till ytterligare nedskräpning och skadegörelse.

Vid tillfälliga arrangemang och under säsong uppstår på offentliga platser en större mängd avfall än vad som vanligtvis behöver hanteras. Både nedskräpning och belastningen på soppennor för restavfall ökar. I många fall saknas möjligheter att källsortera. Detta kan leda till att en stor del av det avfall som uppstår går till förbränning när det istället hade kunnat materialåtervinnas och bli till nya material.

²²<https://www.avfallsverige.se/kunskapsbanken/avfallsstatistik/hushallsavfall/>

²³ (Avfall Sverige, 2020)

Genomförande

Aktören ska genomföra insatser och aktiviteter för att främja cirkulära materialflöden och förebygga att avfall uppkommer. Varje aktör ska arbeta med aktiviteter som ger en positiv förändring i avfallstrappan, utifrån sitt eget utgångsläge. De tre översta stegen i avfallstrappan bör vara i fokus.

Nedan listas exempel på insatser och aktiviteter. Det som genomförs inom programperioden kan vara något/några av exemplen nedan eller andra insatser och aktiviteter som ger motsvarande effekt.

Exempel på insatser och aktiviteter

Förebyggande	Återanvändning	Materialåtervinning	Kommunikation
Upprätta ramavtal för hyrtjänster, second hand, reparation och rekonditionering	Laga och reparera istället för att köpa nytt	Vid inköp, efterfråga produkter som innehåller återvunnen råvara och kan materialåtervinnas	Genomföra informationsinsatser/kunskapshöjande insatser om hållbar konsumtion
Planera inköp så att svinn inte behöver uppstå	Upprätta internt system för inventering och återbruk av oanvända saker, till exempel möbler	Välj materialsnåla produkter	Kommunicera kostnaden att arbeta med renhållning utöver den ordinarie avfallshanteringen
Konsumera tjänster istället för varor, tex hyra kläder, möbler, inventarier istället för att köpa nytt	Skapa riktlinjer för återanvändning av möbler, elektronik med mera	Placera ut tillfälliga eller fasta sorteringskärl på platser som har säsongsmässigt högre belastning, till exempel i parker och på badplatser.	Arbeta förebyggande mot nedskräpning genom kommunikationsinsatser i sociala medier och lokala medier.
Välja produkter med lång livslängd eller produkter som kan repareras eller uppdateras	Lämna möbler och annat till återbruksverksamhet när de inte används längre		Arbeta förebyggande mot nedskräpning genom samverkan med civilsamhälle och sociala företag Formatmall
Möjliggör att dela på material och resurser inom verksamhetens olika delar		Ta fram start-kit med information och containers/kärl/säckar för källsortering som kan användas vid evenemang.	Arbeta förebyggande mot nedskräpning med hjälp av nudging-metoder
Laga och reparera saker, till exempel lagning av arbetskläder.		Ställa krav på källsortering vid evenemang, till exempel vid tillståndsansökningarna (polistillståndet) för användning av kommunens mark och offentliga tillställningar. Möjlighet finns att dra gränsen för krav på källsortering vid ett bestämt minimumantal förväntade besökare.	Ordna events för att uppmärksamma nedskräpning, till exempel skräpplockardagar eller workshops
			Förebyggande åtgärder för minskad skadegörelse.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDET

Åtgärden har synergieffekter med åtgärderna 12 och 13 i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025 som handlar om upphandling.

Ansvariga aktörer

Samtliga aktörer.

Effekt och uppföljning

Effekten är ökad resurshushållning och övergång till mer cirkulära materialflöden. Vissa insatser/aktiviteter kan mätas kvantitativt, till exempel genom minskade avfallsmängder. I andra fall är förändrade normer och beteenden mot en hållbar konsumtion den önskvärda effekten.

G: Aktören har genomfört minst tre insatser/aktiviteter (från tabellen eller andra med motsvarande effekt) varav två bidrar till det översta steget i avfallstrappan.

Aktörerna har genomfört minst två kommunikationsinsatser.

H: Aktören har genomfört minst två insatser/aktiviteter ((från tabellen eller andra med motsvarande effekt) varav en är inom det översta steget i avfallstrappan.

Aktörerna har genomfört minst en kommunikationsinsats.

P: Aktören har genomfört minst en insats/aktivitet ((från tabellen eller andra med motsvarande effekt) inom de tre översta stegen i avfallstrappan.

Aktörerna har genomfört en kommunikationsinsats.

E: Inga insatser/aktiviteter har genomförts.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen och mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Kostnad och finansiering

Inom ordinarie budget. Krav på källsortering kan innebära ökade kostnader för arrangören, därför kan kommunen behöva göra en översyn av policy och bidrag som berör evenemang.

11. Minska användning av engångsartiklar

Syfte och mål

Minska mängden och påverkan från engångsartiklar i plast genom att byta ut till återvunnet eller förnybart material, alternativt ersätta engångsartiklar med flergångsartiklar, eller se över rutiner och strukturer för att helt ta bort eller minska användningen av vissa engångsmaterial.

Bakgrund

Engångsartiklar i plast bidrar till nedskräpning både på land och i vattendrag. Den största andelen plast är tillverkad av fossil råvara som dessutom ger klimatpåverkande utsläpp. Eftersom engångsmaterial är tillverkade för att enbart användas en gång används produkterna en kort tid innan de blir avfall. Genom att minska antalet engångsprodukter samt byta ut de som behövs till motsvarande tillverkade av förnybart eller återvunnet material kan minskad mängd avfall uppstå, färre produkter hamna i miljön och minskad klimatbelastning ske. Utöver detta innehåller en del engångsartiklar framförallt livsmedelsbehållare, tillsatta kemikalier som påverkar både människa och miljö exempelvis genom att vara svårnedbrytbara och långlivade.

EU har sett engångsartiklarnas påverkan på miljön och har därför genom direktiv 2019/904 redan förbjudit en del engångsartiklar. Genom att ställa krav i upphandling och arbeta med rutiner kring inköp och användning av material kan vi nå längre än lagstiftningen och minska plastens påverkan på både människa och miljö.

Genomförande

Aktörerna åtar sig att genomföra aktiviteter enligt nedan under programperioden:

- Krav i upphandling på förnybart eller återvunnet material på minst tre engångsartiklar exempelvis plastpåsar, plastsockor, sopsäckar, glas, tallrikar eller medicinbälgare.
- Rutiner/riktlinjer eller strategi för minskad användning av engångsartiklar tas fram.
- Övergå till flergångsalternativ, där engångsartiklar används i dagsläget.

Ansvariga aktörer

Kommuner, Region Jönköpings län, privata aktörer

Effekt och uppföljning

G: Två eller fler av aktiviteterna är genomförda.

H: En av aktiviteterna är genomförd.

P: Minst en av aktiviteterna är påbörjad.

E: Ingen aktivitet är påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Giftfri miljö, Begränsad klimatpåverkan

Agenda 2030: mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Kostnad och finansiering

Åtgärden ryms inom ordinarie budget. Att sluta använda vissa engångsprodukter och istället använda flergångsprodukter kan innebära en viss initial investering men kan i längden innebära besparing då löpande kostnader för inköp minimeras. Vissa engångsartiklar i förnybart eller återvunnet material är mer kostsamma än motsvarande av fossilplast, detta gäller dock inte alla produktkategorier, marknadsundersökning innan kravställen är nödvändig för att undersöka vilka produkter som kan bytas ut.

12. Skapa cirkulära flöden av bygg- och rivningsresurser

Syfte och mål

Syftet är att skapa bättre förutsättningar för återanvändning av befintlig bebyggelse och byggprodukter. Målet är att förebygga och minska mängden bygg- och rivningsavfall och sträva efter att befintlig bebyggelse och material fortsätter användas under längre tid.

Bakgrund

Bygg- och rivningsavfall är avfall från byggnadsåtgärder, rivningsåtgärder och anläggningsarbeten och består till exempel av betong, tegel, klinker, trä, glas, metall, spårballast och bitumenblandningar²⁴.

Byggsektorn i Sverige genererar cirka tolv miljoner ton avfall årligen. Det motsvarar cirka en tredjedel av allt avfall om uppstår i Sverige (gruvavfall exkluderat). Återanvändning står högt upp i avfallshierarkin och är ett sätt att förebygga avfall, skapa en längre livslängd för en produkt och minska klimatpåverkan. Tyvärr är återanvändningen av byggprodukter fortfarande relativt ovanligt. Den årliga rapporten från Avfall Sverige visade att det bara är ett tiotals ton bygg- och rivningsavfall som återanvänds på återvinningscentraler i dagsläget. Dock visar andra studier från Avfall Sverige att det finns en outnyttjad potential i att återanvända byggprodukter.²⁵

Bygg- och rivningsavfall kan komma både från hushåll och kommersiella verksamheter. Omkring hälften av avfallsmängden från bygg- och anläggningssektorn återvinns som

²⁴ Sveriges miljömål

²⁵ (Avfall Sverige, rapport 2019:32)

konstruktionsmaterial, exempelvis som återfyllnad eller som sluttäckning av deponier. Allt fler kommuner satsar på olika former av återbruk av byggprodukter i anslutning till återvinningscentraler eller separata avfallsanläggningar²⁶.

I avfallsförordningen finns krav som innebär att den som producerar bygg- och rivningsavfall ska sortera ut vissa avfallsslag och förvara dem skilda från varandra och annat avfall. Även den som samlar in bygg- och rivningsavfall som sorterats ut ska samla in dessa separat. Krav finns också på att det avfall som har samlats in separat för förberedelse för återanvändning och materialåtervinning inte får gå direkt till förbränning eller deponering.

Genomförande

Aktören ska genomföra insatser och aktiviteter för att skapa cirkulära flöden av bygg- och rivningsresurser. Nedan finns ett urval av exempel på möjliga aktiviteter och insatser. Även andra aktiviteter som inte ingår i punktlistan nedan kan genomföras om de har motsvarande effekt.

Exempel på insatser och aktiviteter

Samordna	Underlätta	Upphandling
Etablera ett länsövergripande stöd och samordnande funktion alternativt inkludera frågorna i redan befintligt nätverk.	Utbilda berörd personal i cirkulärt byggande	Skapa incitament för cirkulära upphandlingar i både nyproduktion och för underhåll. Genom att exempelvis ge ekonomiska incitament för att begränsa den totala materialåtgången, minska mängden jungfruliga råvaror, förlänga livslängden på produkter, maximera möjligheterna för återanvändning av produkt/komponent eller återvinning och återanvändning av material
Skapa lagerhantering för återbrukade produkter.	Ta fram rutin för återbruksinventeringar av befintliga lokaler vid ombyggnation eller verksamhetsförändring	Ställ krav i upphandling på att berörd personal har genomgått utbildning i cirkulärt byggande
Studiebesök eller möten med tema återbruksdepå	Samverka med rekorderingsföretag för att reparera och göra begagnade produkter attraktiva	
	Möjliggöra för privatpersoner och verksamheter att köpa, och i vissa fall även lämna in, byggprodukter för återbruk	

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDET

Det finns en fördel och vinster om aktörerna kan samordna sig kring insatser i åtgärden. Åtgärden har synergieffekter med åtgärd 10 och 11 i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025.

²⁶ (Avfall Sverige, rapport 2019:32)

Ansvariga aktörer

Kommuner, kommunala bolag, privata aktörer, Region Jönköpings län, Länsstyrelsen.

Den samordnade funktion ansvarar Region Jönköpings län samt Länsstyrelsen för.

Effekt och uppföljning

Ökade cirkulära flöden medför minskade jungfruliga uttag av råvaror och klimatbesparing jämfört med nyinköp med hänsyn till produkttillverkning och transporter. Detta kan beräknas genom vägning av produkter för produktmängd som fortsätter vara resurser istället för att bli avfall. Det går även att beräkna klimatbesparingspotential jämfört med nyinköp genom LCA (livscykelanalys) eller via CCbuild.

Ekonomisk besparingspotential kan beräknas på marknadsvärdet beroende på produktens skick jämfört med nyinköpspris. Cirkulära flöden är en viktig nyckel vid stigande råvarupriser som en följd av hög efterfrågan och begränsad tillgång, oberäknelig logistik och globalisering.

G: Aktören har genomfört minst två insatser/aktiviteter under programperioden. Det kan vara aktiviteter från tabellen eller något annat som ger motsvarande effekt.

H: Aktören har genomfört en insats/aktivitet under programperioden.

Ett länsövergripande stöd och samordnande funktion är etablerat alternativt inkluderat i redan befintligt nätverk.

P: Aktören har påbörjat minst en insats/aktivitet under programperioden.

E: Inga insatser/aktiviteter har genomförts.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen, mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, mål 13 Bekämpa klimatförändringarna, mål 15 Ekosystem och Biologisk mångfald, mål 17 Genomförande och globalt partnerskap

Kostnad och finansiering

Inom ordinarie budget.

Återbruksdepå kräver en investeringskostnad för att upprätta och en driftbudget. Bemanas förslagsvis med individer via arbetsmarknadsavdelningen (AMA) för arbetsträning som även främjar social hållbarhet.

13. Underlätta för delning av produkter och tjänster

Syfte och mål

Syftet är att utveckla delningsekonomin, för att främja längre användning av produkter. Målet är att främja en hållbar konsumtion och minska vår miljöpåverkan.

Bakgrund

Delningsekonomi innebär att låna, hyra eller på andra sätt dela varor och tjänster med varandra. På så sätt används våra resurser effektivare och skapar möjligheter för nya innovativa tjänster som främjar en cirkulär ekonomi. Behovet av att producera nytt minskar och därmed även klimatpåverkan och resursförbrukning.

Delningsinitiativen kommer från så väl kommuner, näringslivet, civilsamhället och kommuninvånare. Det finns flera exempel på olika delningstjänster som hyr ut bostäder och tillhandahåller bilpooler. Det är också vanligt med mer informella och mindre kommersiella lösningar, exempelvis Facebook-grupper, prylbytarhyllor på arbetsplatser, klädbytardagar och återbruksfunktioner på återvinningscentraler.

Att dela på saker sparar inte bara ekonomiska och ekologiska resurser. Ofta bidrar tjänsterna också till social hållbarhet, framför allt genom att ge socioekonomiskt utsatta grupper tillgång till saker som de annars inte skulle ha råd med. Delningsekonomi kan också bidra till gemenskap och social hållbarhet i stort, till en enklare vardag, och till en kommun som är attraktiv att leva i.

Genomförande

Aktörerna ska genomföra insatser/aktiviteter för att främja delningsekonomi.

Ett första steg kan vara att se över hur den egna organisationen kan bli mer delande. Exempel kan vara att dela lokaler, möbler och inventarier, utrustning, verktyg, trädgårdsredskap, arbetskläder eller öppna fordonspooler.

När detta har identifierats kan organisationen etablera strukturer som möjliggör ökat delande inom organisationen.

Beroende på aktörens rådighet och inriktning kan det också vara aktuellt att etablera och driva delningslösningar för andra.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

I planering och utformning av delningslösningarna är det viktigt att fundera kring vilka grupper som kan utnyttja tjänsterna och försöka utforma dem utifrån den tänkta målgruppen och så att de blir så tillgängliga som möjligt.

I genomförandet bör hänsyn tas till tidigare utredningar och insatser inom området.

Åtgärden har synergier med åtgärden om upphandling i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025.

För att förstärka kunskapsläget generellt hos aktörerna är det positivt om det ordnas träffar, exempelvis av Länsstyrelsen, för att till exempel sprida goda exempel och möjliggöra samverkansformer.

Ansvariga aktörer

Kommuner, näringsliv, Region Jönköpings län, organisationer, Länsstyrelsen

Effekt och uppföljning

G: Organisationen har implementerat flera lösningar som bidrar till ökat delande.

H: Organisationen har påbörjat implementering av minst en lösning som bidrar till ökat delande.

P: Organisationen har undersökt förutsättningar för att öka delande och har en plan för implementering.

E: Inget steg har påbörjats.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen, mål 12 Hållbar produktion och konsumtion

Kostnad och finansiering

Inom ordinarie budget.

14. Genomföra utbildning och studiebesök kring cirkulär ekonomi och industriell symbios

Syfte och mål

Syftet är att öka kunskap och ge inspiration till politiker och företag/näringslivet kring cirkulär ekonomi och industriell symbios.

Bakgrund

Omställningen till ett cirkulärt samhälle behöver påskyndas inom hela samhället. För att kunna genomföra omställningen behöver kunskap och inspiration inom området spridas till fler aktörer. Cirkulär ekonomi är ett aktuellt och prioriterat område inom EU, där en handlingsplan antogs år 2020. Även Sverige tog samma år fram en nationell strategi för cirkulär ekonomi.

Cirkulär ekonomi är en modell inspirerad av naturens kretslopp och ett uttryck för företag, samhälle eller en organisation som använder cirkulära snarare än linjära processer, som hittills har varit dominerande. Strävan är att avfall inte ska uppstå utan ses som en råvara. Därför designas produkterna så att biologiskt material kan komposteras, och övrigt material lätt kan återanvändas, repareras, materialåtervinnas eller energiåtervinnas.

Industriell symbios handlar om att skapa mervärden samt minska kostnader och miljöpåverkan hos verksamheter som lokalt kan samordna utbyte av resurser. Det är ett komplement till den ofta dominerande orienteringen mot produktivitet, tillverkningskedjor och enskilda sektorer. Fokus ligger på värdehöjning av underutnyttjade material- och energiresurser (avfall, restprodukter), som kan nyttjas av andra aktörer, men kan också innefatta gemensamma infrasystem för försörjning och service eller kunskapsbyggande.

Genomförande

Åtgärden genomförs stegvis enligt punkterna nedan.

- a) Region Jönköpings län sammankallar en arbetsgrupp med representanter från exempelvis kommuner i länet, Jönköping University och CSR Småland som tillsammans tar fram en planering för utbildningen.
- b) Utbildningen genomförs med berörda målgrupper i respektive kommun.
- c) Studiebesöken planeras och förbereds av representanter från förslagsvis kommunernas näringslivsavdelning/bolag med stöd av miljö/hållbarhetsstrateg.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Målgruppen för utbildningen är förtroendevalda i kommunerna och inom Region Jönköpings län. Det kan vara kommunalråd, nämndsledamöter och förtroendevalda i fullmäktige.

Utbildningar som exempelvis Region Jönköpings län tagit fram sedan tidigare inom hållbarhet och cirkulär ekonomi kan med fördel användas som modell/koncept vid planering och genomförande av utbildningen.

Målgruppen för studiebesök är företag och näringslivsbolag i länet. Hur studiebesöken byggs upp och vad som ska vara i fokus bestämmer varje kommun själv men samverkansvinster kan finnas mellan kommuner och samarbeten förespråkas. Det är positivt om näringslivsorganisationer involveras i genomförandet.

Exempel på besöksmål finns bland annat hos organisationen Svensk Plattform för Industriell och Urban Symbios²⁷.

²⁷ www.industrialsymbiosis.se/case

Åtgärdens genomförande bör samordnas med tidigare genomförda projekt och utbildningar kring cirkulär ekonomi och använda det nätverk som bildats inom ramen för det regionala projektet ”Vägar till hållbar utveckling”.

Åtgärden har synergier med åtgärd 20 i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025 och genomförandet av åtgärderna bör samordnas.

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) har målet att år 2035 vara ett hållbart län. Det innebär bland annat att länet präglas av en hållbarhetsdriven näringslivsutveckling och cirkulära ekonomier. Denna åtgärd och aktiviteter i kommande handlingsplan till RUS kan med fördel samordnas.

Ansvariga aktörer

- a) Region Jönköpings län (Regional utveckling)
- b) Kommunerna
- c) Kommunerna i samverkan med Region Jönköpings län (Regional utveckling)

Effekt och uppföljning

Konsultbyrån Material Economics har i en studie från 2018 uppskattat att inom EU kan industrins koldioxidutsläpp minska med mer än 50 procent genom att övergå till cirkulära flöden²⁸.

Synergier rymmer outnyttjad potential och kan bidra till innovation, ökad affärsnytta, förbättrad miljö- och hållbarhetsprestanda samt lokal utveckling, vilket stärker konkurrenskraften.

G: Minst två utbildningstillfällen och två studiebesök har genomförts under programperioden.

H: Minst ett utbildningstillfälle och ett studiebesök har genomförts under programperioden.

P: Arbetsgruppen har påbörjat planering av utbildning samt ett studiebesök har påbörjats (datum, besöksmål och agenda är planerat).

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan

²⁸ <https://materialeconomics.com/publications>

Agenda 2030: mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Kostnad och finansiering

Uppskattningsvis mindre än 100 000 kr.

Utbildningen finansieras ordinarie budget eller lämplig externfinansiering. Kostnad för deltagande organisationer i arbetsgruppen är personalens arbetstid. Studiebesöken finansieras helt av deltagaravgifter.

15. Skapa möjligheter för hållbara livsstilar

Syfte och mål

Syftet är att underlätta för människor och företag i länets kommuner att utveckla en mer hållbar livsstil och ett förändrat beteende. Fokus är på tema kring bilen, biffen, bostaden, börsen och butiken.

Bakgrund

En hållbar livsstil innebär att människa, samhälle och miljö är i balans och att dagens behov tillgodoses utan att inverka negativt på kommande behov²⁹. Hållbar livsstil är relaterat till de val som människor gör i sitt vardagliga liv.

Att tillämpa hållbara livsstilar är därför viktigt för att nå en hållbar utveckling inom de planetära resurserna och inte överskrida planetens ekologiska gränser. Det innebär att minimera sitt ekologiska fotavtryck och klimatavtryck.

De flesta lyckade beteendeinsatser för att få människor att ändra sina beteenden är en kombination av flera metoder eller styrmedel. För optimal användning och möjligheten att skapa långsiktig förändring krävs coaching och kompetensutveckling för dem som ska jobba fram de aktiviteter som ska genomföras för att tillämpa hållbara livsstilar. Enbart informationsinsatser leder sällan till varaktig förändring.

En metod är nudging som handlar om att ge en snäll knuff i rätt riktning. Man formar valsituationen så att det faller sig naturligt för personen att fatta bättre beslut. Det är viktigt att i planeringen av nudging-insatser fundera över budskapet och hur det ska tillämpas för att åstadkomma positiv förändring. Exempel på innehåll i budskap kan vara att verka för att

²⁹ Brundtland rapporten+ definition

öka acceptansen för återbruk och begagnat eller att lyfta fram hälsofördelar eller ekonomiska besparingar med aktiva transporter.

Genomförande

Genom att stärka kompetensen om hållbara livsstilar inom offentlig verksamhet kan tjänstepersoner i kommunen sedan i sin tur hjälpa och stötta olika målgrupper att öka sin kunskap och att tillämpa den.

Exempel på prioriterade målgrupper i länet kan vara invånare med hög konsumtion, lokala näringslivsföreträdare, förtroendevalda samt den egna verksamheten - för att vara en trovärdig förebild.

Genomförandet består av följande steg:

- a) Länsstyrelsen och/eller Region Jönköpings län fram och samordnar ett koncept som ger aktivt stöd till offentlig verksamhet, till exempel genom coachning och kompetensutveckling.
- b) Därefter ska varje kommun genomföra minst två aktiviteter riktade till prioriterade målgrupper för att inspirera till hållbar livsstil.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Respektive kommun avgör vilka målgrupper man riktar sina aktiviteter till, men det är positivt om insatserna riktar sig till de grupper som har störst miljöpåverkan.

Genomgående är det viktigt att säkerställa att information och aktiviteter är tillgängliga för alla och att de som är berörda involveras i planering och genomförande. Genomförandet behöver ta hänsyn till att det finns skillnader mellan olika grupper och mellan kvinnor och män i val som rör hållbarhet. Insatser och budskap behöver anpassas utifrån den målgrupp som berörs.

Åtgärden genomförs med fördel med stöd från lämpliga experter inom beteendeförändring.

Åtgärden har synergieffekter och kan samordnas med åtgärd 20 Workshops för cirkulär ekonomi i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025.

Ansvariga aktörer

- a) Länsstyrelsen (miljömålssekreteriatet) och/eller Region Jönköpings län (Energikontoret?, Regional utveckling)
- b) Kommunerna

Effekt och uppföljning

Åtgärden leder till att fler tillämpar en mer hållbar livsstil och ett förändrat beteende bland prioriterade målgrupper i länet samt en etablerad arbetsmetod för fortsatt arbete.

G: Minst två aktiviteter är genomförda. Arbetsmetoden är etablerad och kan användas i fortsättningen.

H: En av aktiviteterna är genomförd. En plan för fortsatt genomförande av aktiviteter är under framtagande.

P: Samordningsfunktion har etablerats och kommunerna har fått ta del av coachning och kompetensutveckling från lämpliga experter inom beteendeförändring.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö, Giftfri miljö, Begränsad klimatpåverkan

Agenda 2030 och globala målen för hållbar utveckling: mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 7: Hållbar energi för alla, mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, mål 13: Bekämpa klimatförändringarna

Kostnad och finansiering

100 000-500 000 kronor totalt, beroende på antal aktörer som åtar sig åtgärder.

Fokusområde: Livsmiljöer för en god hälsa

Miljökvalitetsmål:

Frisk luft, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Skyddande ozonskikt.

Globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030:

Den fysiska livsmiljön har en påverkan på människors hälsa och välbefinnande. Vi behöver stärka det hälsofrämjande arbetet och samtidigt minska de faktorer som ger upphov till negativa hälsoeffekter till exempel dålig luft, buller, UV-strålning och brist på rörelse.

Att andas in luftföroreningar påverkar hälsan negativt och kan medföra en förkortad livslängd. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten.

Att vistas i naturen kan bidra till en bättre hälsa genom exempelvis minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Minskad stress kan i sin tur ha en positiv effekt på immunförsvaret. Grönområden skapar också bättre möjligheter för fysisk aktivitet, vilket kan föra med sig positiva hälsoeffekter så som minskad övervikt och fetma. Dessutom minskar exponeringen för buller, luftföroreningar, värme och skadligt solljus.

Strålning kan vara till nytta, men den kan också vara skadlig. Ozonskiktet i atmosfären skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Därför innebär det en fara när ozonskiktet tunnas ut. Hos människor ökar risken för till exempel hudcancer, nedsatt immunförsvaret och ögonsjukdomen starr.

16. Etablera hälsofrämjande utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är förbättringsarbete för en hälsofrämjande utomhusmiljö på förskolor och skolor samt att utveckla mångfunktionella utomhusmiljöer på förskole- och skolgårdar som förstärker ekosystemtjänster för hälsa och hållbarhet.

Bakgrund

Att alla barn ges förutsättningar för daglig rörelse och pauser i stillasittandet är viktigt, och har störst betydelse för de barn som inte är fysiskt aktiva på sin fritid. Förskolan och skolan blir därför särskilt viktiga arenor för att främja fysisk aktivitet och väcka rörelseglädje. En annan viktig faktor är ljudmiljön i skola och förskola. Barns inlärning försämras mer av bullerstörningar än vuxnas. Därför är det även viktigt att förskolans och skolan utomhusmiljöer är en plats med lägre bullernivåer.

Även lärandet och folkhälsan påverkas av variationsrika och inspirerande utemiljöer som stimulerar barn och elever att vara ute på lediga stunder, inspirerar, som får barn att vilja vara ute, till lek, rörelse, skapande och upptäckarglädje. Men också till stillhet, lugn och reflektion.

Skolmiljöernas utformning kan skapa förutsättningar för ekosystemtjänster, tillgänglighet till naturen naturliga skuggiga miljöer samt öka barnens intresse för hållbarhet.

Region Jönköpings län och Jönköping University har genomfört ett pilotprojekt om ”Mångfunktionella utomhusmiljöer i förskolan som främjar hälsa, inlärning och hållbarhet.” Projektet har resulterat i en metod som bygger på följande steg:

- Nulägesorientering
- Prioritering och målsättning
- Planering av test och mätning
- Förändring och mätning
- Effektkontroll och analys
- Beslut om fortsättning

Metodmaterialet finns tillgängligt och kan börja användas på lokal och regional nivå³⁰. Metoden kan även användas på andra skolmiljöer än förskolegårdar.

Genomförande

Åtgärden genomförs stegvis enligt nedanstående punkter.

- a) Kommunerna väljer ut utomhusmiljöer på förskolor/skolmiljöer för att tillämpa metoden.
- b) Kommunerna genomför metoden på valda förskolor/skolmiljöer.
- c) Temadag/seminarium i regi av Länsstyrelsen och Region Jönköpings län för att inspirera och lyfta goda exempel.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Det är viktigt att inkludera barn och unga samt personal i berörda verksamheter i arbetet med att skapa hälsofrämjande utomhusmiljöer.

Ansvariga aktörer

- a-b) Kommunerna*
- c) Länsstyrelsen och Region Jönköpings län (folkhälsa)

Effekt och uppföljning

Hälsofrämjande insatser i barns skolmiljöer kan ge en ökad fysisk aktivitet, möjlighet till nedvarvning och ett ökat intresse för miljö- och hållbarhetsfrågor.

Kommunerna själva följer tillsammans upp med utvalda förskolor och skolor vilken effekt och upplevda förändringar genomförda åtgärder har fått på utomhusmiljön och barnens hälsa.

G: Kommunen har genomfört metoden på valda förskolor och skolor, tillsammans med barn och personal.

H: Kommunerna har påbörjat arbetet med metoden på minst en förskola eller skola tillsammans med barn och personal.

Temadag/seminarium har anordnats av Länsstyrelsen och Region Jönköpings län.

P: Kommunerna har valt ut förskolor och/eller skolor att arbeta med.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö

³⁰ [Metodik, Region Jönköpings län \(ril.se\)](#)

Agenda 2030: mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 11: Hållbara städer och samhällen.

Kostnad och finansiering

Inom befintlig ram.

17. Etablera platser för tätortsnära odling

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att öka produktion av lokal mat, ge tillfälle till hälsofrämjande sysselsättning, stärka artmångfalden och stärka andra lokala ekosystemtjänster samt öka kunskap om odling och natur.

Bakgrund

Den tätortsnära livsmedelsproduktionen är betydelsefull för att öka länets livsmedelsproduktion. Den bidrar också med flera positiva aspekter på annat sätt, både för människors hälsa och för miljön.

Livsmedelsproduktion i städer och tätorter möjliggör i hög grad en samverkan mellan livsmedelsproduktion och arbete med social hållbarhet. Grönsaksproduktion i tätorter och städer leder till en bättre folkhälsa genom grönare miljöer³¹ och bidrar med flera ekosystemtjänster.

Genomförande

Aktörerna ska genomföra insatser och aktiviteter för att etablera fler platser för tätortsnära odling. Nedan listas exempel på insatser och aktiviteter. Det som genomförs inom programperioden kan vara något/några av exemplen nedan eller andra insatser och aktiviteter som ger motsvarande effekt.

³¹ Regional Livsmedelstrategi för Jönköpings län

Exempel på insatser och aktiviteter

Förbereda	Underlätta	Utveckla
Sprida kunskap om möjligheterna i dialog med kommuner och civilsamhälle	Säkerställa att det finns tillgång till vatten, redskap och maskiner på erbjudna platser	Erbjuda möjlighet till kompetensutveckling eller gemensamt lärande till de som bedriver odling
Inventera lämpliga platser för odling i städer och tätorter	Tillhandahåll checklistor med praktiska tips för att komma igång	Ordna kunskapshöjande insatser som riktar sig till allmänhet, föreningar och näringsliv
Erbjuda utsedda platser till enskilda, föreningar eller företag som vill bedriva odling	Utse en kontaktperson som kan svara på frågor	Gemensam marknadsföring på en särskild dag eller ett nationellt event som skapar intresse kring frågan.
Kommunicera till allmänheten, föreningar och lokalt näringsliv att möjligheter finns att odla på utsedda platser	Använd gemensamt kampanjmaterial som belyser de många positiva aspekterna som finns med odling i städer och tätorter	Hitta möjligheter för att sälja överskottet eller nyttja i den offentliga verksamheten

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Åtgärden har en tydlig koppling till den regionala livsmedelsstrategin och genomförandet bör ske i enlighet med vad som uttrycks i strategin och dess tillhörande handlingsplaner. Det är positivt om genomförandet i respektive kommun sker i samverkan med kommunala bostadsbolag, föreningar, naturbruksgymnasium privata markägare och jordbruksföretag samt Länsstyrelsen.

Miljöeffekt och uppföljning

G: Att merparten av kommunerna har avsatt mark till stadsodling samt genomfört minst två insatser för att främja tätortsnära odling.

H: Minst två insatser för att främja tätortsnära odling är i genomförda.

P: Planering för minst två insatser för att främja tätortsnära odling är igång.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 11: Hållbara städer och samhällen.

Kostnad och finansiering

LONA-medel kan delfinansiera en uppstart av åtgärden.

Ansvar

Kommunerna

18. Genomföra modellberäkningar av luftkvalitet vid förtätning och ny-exploatering

Syfte och mål

Syftet är att kommunerna rutinmässigt genomför modellberäkningar vid större nybyggnationer i kommunerna.

Målet är att förhindra att miljömålets preciseringar gällande luftföroreningar överskrids i länet.

Bakgrund

Trafiken i länet är en viktig källa för luftföroreningar. Halterna av luftföroreningar beror till stor del av mängden trafik men även på hur det ser ut rent fysiskt på platsen, om luftföroreningarna stannar kvar eller om de kan ventileras bort.

Länets kommuner samverkar kring kontrollen av luftkvalitet. Ett av momenten i kontrollprogrammet handlar om modellberäkningar av halterna av de viktigaste luftföroreningarna: partiklar (PM10), kvävedioxid (NO₂) och bensen. Beräkningarna genomförs av konsulter i programmet SIMAIR. Årligen genomförs beräkningar för tio gator i varje kommun som ett led i kontrollen gentemot miljökvalitetsnormerna.

Under år 2021 skärpte WHO sina rekommendationer om gränsvärden för luftföroreningar. Rekommendationerna är baserade på forskning om människors hälsopåverkan av luftföroreningar. Enligt de modellberäkningar som genomförs årligen i samtliga kommuner i länet, så är det hälften av länets kommuner som inte klarar WHO:s nya rekommendationer.

Avtalet med konsulterna öppnar dock för att kommunerna kan genomföra beräkningar i planeringsskedet, för att väga olika alternativ mot varandra eller för att säkerställa att projektet inte försämrar luftkvaliteten väsentligt.

Genomförande

Kommunerna ska vid nybyggnation, där en trafikökning eller väsentlig försämrad ventilation av gaturummet kan antas (förtätning), genomföra modellberäkningar för hur luftkvaliteten kommer att påverkas.

Kommentar till genomförandet

Åtgärden handlar om att i större utsträckning nyttja möjligheten att genomföra luftberäkningar i planeringsskedet för att förhindra en försämring av luftkvaliteten.

Kommunerna kan använda de avtal som finns inom samverkansområdet för kontroll av luftkvalitet i Jönköpings län.

Ansvariga aktörer

Kommunerna

Effekt och uppföljning

Genom att göra tidiga beräkningar kan nödvändiga åtgärder göras och hindra att luftkvaliteten blir sämre. Det förebyggande arbetet bidrar till minskade problem för människors hälsa till följd av ökade luftföroreningar.

G: Kommunen har tagit fram en rutin om att vid nybyggnationer som ger upphov till ökade trafikflöden eller försämrade ventilation av gaturummet ska modellberäkningar genomföras om det finns en risk för en tydligt sämre luftkvalitet.

Kommunen har genomfört luftberäkningar för minst en nybyggnation

H: Kommunen har tagit fram förslag på en rutin men den är ännu inte beslutad.

P: Kommunen har påbörjat framtagandet av en rutin.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Frisk luft, God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Inom ordinarie budget.

19. Sprida information om vedeldning

Syfte och mål

Syftet är att öka kunskapen om hur man eldar rätt. Målet är att minska halterna av skadliga luftföroreningar i bostadsområden i länet.

Bakgrund

Vedeldning är en av de största källorna till hälsofarliga luftföroreningar i Sverige. Utsläppen från eldningen beräknas bidra till att 1 000 personer om året dör i förtid. Sot från vedeldning har också en klimatpåverkan. Utsläppen sker ofta i tätorter i direkt anslutning till boendemiljön, vilket gör att även i de fall där utsläppen är låga kan exponeringen bli relativt hög.

Det är därför viktigt att elda på ett sådant sätt att utsläppen blir så låga som möjligt. Det finns nationellt framtaget informationsmaterial³² som kan användas vid en kampanj.

³² [Vedeldning \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Den som eldar med ved eller andra bränslen har själv ansvar för att minska utsläpp av luftföroreningar och andra störningar för omgivningen så långt det inte är orimligt. Samtidigt som är det kommunen som ansvarar för den lokala luftkvaliteten.

Den regionala barnmiljöhälsoenkäten visar att en större andel barn utsätts och besväras av vedeldningsrök i länet än i landet som helhet.³³

Genomförande

- a) Kommunen identifierar de bostadsområden där småskalig vedeldning är vanligt förekommande och där det finns en risk för att flera exponeras.
- b) Kommunen ska under programperioden minst en gång informera om hur man eldar rätt, till boende i de prioriterade områdena. Informationsmaterial finns framtaget.

Ansvariga aktörer

Kommunerna

Effekt och uppföljning

Genom enkla metoder kan de hälsoskadliga luftföroreningarna från vedeldning minska och därmed förbättras den lokala luftkvaliteten.

G: Informationsmaterialet är utskickat till prioriterade bostadsområden.

H: Prioriterade bostadsområden är identifierade.

P: Arbetet med att identifiera prioriterade områden är påbörjad.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Frisk luft, God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Kostnad för utskick och spridning av informationsmaterial <100 000 kr.

³³ [Region Östergötland - Regional barnmiljöhälsoenkät 2021 \(regionostergotland.se\)](https://regionostergotland.se/regionostergotland.se)

20. Minska hälsoskadligt buller

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att göra insatser för att minska buller som kan orsaka problem för människors hälsa. Målet är att negativa hälsoeffekter av omgivningsbuller minskar.

Bakgrund

Buller är mer än en upplevd störning, det påverkar hälsan, välbefinnandet och livskvalitén och måste hanteras med övriga miljö- och hälsofrågor i ett långsiktigt perspektiv.

Enligt Folkhälsomyndighetens miljöhälsorapporter³⁴ är sömnstörningar en av de vanligaste och mest allvarliga hälsoeffekterna av buller, men även vila och avkoppling samt att samtala kan bli svårare i bullriga miljöer. Både vuxna, barn och unga störs av buller. Det framgår också att det finns samband mellan buller och nedsatt prestationsförmåga i tankekrävande arbetsuppgifter som läsning och minnesförmåga, både hos barn och vuxna, flera studier under senare år har pekat på att långvarig exponering för trafikbuller kan öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar.

Buller har stora konsekvenser och det är inte säkert att den som påverkas negativt vet om att det är på grund av bullret. Att någon påverkas av buller innebär inte bara konsekvenser för personen som drabbas, utan även för samhället i stort. Trafikverket har tagit fram en beräkningsmetod för att räkna hälsokonsekvenserna av buller vilka presenteras i en indikator som väger samman antal förlorade friska levnadsår genom för död och minskad livskvalitet på grund av sjukdom. Metoden använder måttet funktionsjusterade levnadsår (disability adjusted life years, DALYs) som världshälsoorganisationen (WHO) har utvecklat för att beräkna sjukdomsburden på populationsnivå med avseende på förtida dödsfall och funktionsnedsättning.

Utsatthet för buller kan innebära en målkonflikt med ambitioner att förtäta städer och samhällen. Vid förtätning behöver stor hänsyn tas till omgivningsbuller och dess påverkan på människors hälsa både i och vid bostäder, vid förskolor och skolor samt i rekreatiomsområden.

Genomförande

Kommunen ska genomföra minst två insatser för att minska utsatthet för buller. Insatserna kan vara någon av nedanstående eller andra insatser som ger motsvarande effekt. Genomgående är det angeläget att prioritera bullerskyddsåtgärder som ger ytterligare mervärden ur miljö-, klimat- och hälsosynpunkt utöver bullerdämpning.

- Stadsplanera så att människor inte blir utsatta för skadliga ljudnivåer. Till exempel genom att planera för kontor och verksamheter snarare än bostäder, skolor och förskolor, i byggnaderna närmast bullerkällan.

³⁴ [Miljöhälsorapport — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsomyndigheten/publikationer-och-utgivning/rapporter-och-utredningar/rapporter-och-utredningar-2023-2027/miljohalsorapport-2023-2027)

- Vidta insatser för att säkerställa god ljudmiljö på utemiljöer vid förskolor och grundskolor.
- Säkerställ god ljudmiljö i parker och grönområden. Skapa platser med god ljudmiljö för rekreation utomhus med förstärkning av grönska som har betydelse för bullerdämpningen men kan också ha betydelse för ekosystemtjänster.
- Genomför bullerskyddsåtgärder i såväl befintliga som nyplanerade bostadsområden.
- Inför hastighetssänkningar och/eller andra trafikreglerande åtgärder i bullerutsatta områden

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Det är positivt om bullerskyddsåtgärderna kan ge ytterligare mervärden ur miljö- klimat- och hälsosynpunkt, exempelvis att använda träd och växter som bullerskydd där så är möjligt och lämpligt. I planering av bullerskydd bör kommunerna eftersträva att återanvända material och jordmassor från andra platser. Det är också angeläget att sträva efter mångfunktionella ytor som bidrar med flera ekosystemtjänster.

Ansvariga aktörer

Kommunerna (där det är lämpligt görs åtgärder förslagsvis i samverkan med Trafikverket)

Effekt och uppföljning

Åtgärden bidrar till att minska antal områden där ljudnivåerna kan vara skadliga för människors hälsa.

G: Kommunen har genomfört minst två av punkterna eller andra insatser som ger motsvarande effekt.

H: Kommunerna har påbörjat arbete med minst två av punkterna eller andra insatser som ger motsvarande effekt.

P: Kommunerna har påbörjat arbete med minst en av punkterna eller annan insats som ger motsvarande effekt.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Kostnaden är olika beroende på vilka insatser som görs.

21. Minska spridning av plast, mikroplast och nanoplast

Syfte och mål

Minska spridningen av plast, mikroplast och nanoplast i vår omgivning

Bakgrund

Mikroplaster kallas de plastpartiklar som är mindre än 0,5 millimeter i diameter. De delas ofta upp i två grupper, primära och sekundära. Till den primära gruppen hör de mikroplaster som har tillverkats avsiktligt för att användas som råmaterial i plastindustrin, som skrubbmateriel i olika produkter eller som tillsats i kosmetika. Sekundär mikroplast kommer från större plast- och gummiföremål som har brutits ned till mindre partiklar. Plastskräp bryts till exempel ned till mikroplaster i naturen när det exponeras för solljus. Sekundär mikroplast bildas också vid slitage av vägar, bildäck och konstgräsplaner.

De huvudsakliga spridningsvägarna för mikroplaster utgörs av dagvatten, avloppsvatten och nedskräpning. Även luftburna mikroplastpartiklar förekommer.

Höga halter av mikro- och nanoplast är ett problem nära kopplat till tätorter. Utanför tätort är halterna betydligt lägre, vilket medför att de flesta av de föreslagna åtgärderna främst berör aktiviteter i våra städer och samhällen, endast i mycket liten utsträckning utanför dessa.

Livsmedelsverket och Naturvårdsverket menar att de direkta, skadliga hälsoeffekterna av mikroplaster är små, i nuvarande halter. När det gäller nanoplast finns ännu inte tillräckligt forskningsunderlag för att uttala sig om hälsoeffekterna. De indirekta och långsiktiga hälsoriskerna är heller inte klarlagda. Åtgärder mot spridning av mikroplaster motiveras av försiktighetsprincipen och miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Genomförande

Aktörerna i länet åtar sig att genomföra minst två aktiviteter under programperioden

TRAFIK

- sänka hastigheten i tätbebyggt område på lokalgator.
- begränsa användning av dubbdäck i tätbebyggt område.
- Förse dagvattenbrunnar utmed högt trafikerade gator och vägar i tätorter med filter som rensas regelbundet och att rensat tas om hand på lämpligt sätt.

KONSTGRÄSPLANER OCH LIKANDE YTOR

- Inte använda konstgräs på andra ytor som inte är fotbollsplaner.
- Tillämpa de riktlinjer för anläggande och skötsel konstgräsplaner som Svenska fotbollsförbundet tagit fram.
- Iordningställa avborstningsstationer vid alla konstgräsplaner som innehåller granulat.

TILLSYN

- Vid tillsynsbesök uppmärksamma dagvattenutsläpp från de verksamheter där det förekommer mycket plast till exempel plastindustrier och återvinningsanläggningar.

AVLOPPSVATTEN

- Upphandla alternativ till textilier som släpper ifrån sig mikroplast.
- Enbart använda tvättmaskiner med filter för mikroplast.

Ansvariga aktörer

Kommunerna, Region Jönköpings län, Föreningar

Effekt och uppföljning

Effekterna kan följas upp på olika sätt. Halterna av mikro- och nanoplast i luft- och vattenmiljö bör mätas på ett antal platser i länet så att trenden går att följa, om åtgärden har gett effekt. Stickprovsmätningar på avloppsreningsverken med avseende på mikroplast. Antal bilar som använder pendelparkering. Antalet dagvattenbrunnar utmed trafikerade gator och vägar som rensas. Mäta antalet kilo insamlad plastskräp vid skräpplockningsaktioner. Antalet utbytta tvättmaskiner. Antalet konstgräsplaner som lever upp till och sköts enligt riktlinjerna.

G: Genomfört två antal av insatserna

H: Aktörerna har påbörjat minst två av insatserna

P: Aktörerna har påbörjat minst en av insatserna

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö, Hav i balans

Agenda 2030: mål 12 Hållbar konsumtion och produktion, mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 14 Hav och marina resurser.

Kostnad och finansiering

Medel behöver avsättas i budget för flertalet av insatserna.

Fokusområde: Hållbara städer och samhällen

Miljökvalitetsmål:

God bebyggd miljö

Globala mål för hållbar utveckling i Agenda 2030:

För att skapa en hållbar samhällsplanering behöver den fysiska miljön planeras och utvecklas för att bevara ekosystemtjänster med hjälp av grön- och vattenytor, samt kulturmiljöer, minska miljöpåverkan samt skapa hälsosamma och inkluderande livsmiljöer. Samhällena behöver också vara motståndskraftiga och anpassade för att hantera klimatförändringar.

Vår bebyggda miljö ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Hur vi bor och lever påverkar miljön på många sätt, exempelvis när vi värmer våra bostäder, reser till arbete och fritidsaktiviteter eller sorterar vårt avfall.

I dagens samhälle har många kulturmiljöer förlorat sina ursprungliga funktioner och kan ses som ett hinder för exploatering och en rationell markanvändning. Dessa miljöer riskerar att rivras, förfalla eller växa igen utan skötsel eller hänsyn till dess kulturhistoriska värden.

Det behövs tydliga politiska avvägningar och ställningstagande för att minimera konflikterna och skapa en god livsmiljö för människor. Insatser behövs för att förbättra förutsättningarna att planera för en mer hållbar byggd miljö. Med stärkandet av den strategiska och fysiska planeringen och kopplingen till genomförande och uppföljning blir det lättare att styra mot en hållbar samhällsutveckling.

22. Främja fysisk aktivitet i städer och samhällen

Syfte och mål

Syftet är att underlätta och uppmuntra till ökad fysisk aktivitet bland befolkningen i Jönköpings län. Målet är att främja fysisk aktivitet på samhällsnivå genom effektiva insatser för ökad fysisk aktivitet bland befolkningen i Jönköpings län.

Bakgrund

Sättet på vilket städer och samhällen planeras och utformas påverkar många av våra medvetna och omedvetna beteenden. Internationell forskning visar att personer som bor i områden som underlättar fysisk aktivitet är betydligt mer aktiva än de som bor i områden som inte stödjer fysisk aktivitet på samma sätt. Exempel på inslag som bidrar till hälsofrämjande miljöer är: närhet till parker och grönområden, närhet till service som butiker, skolor, fritidsaktiviteter och arbetsplatser, samt attraktiv och tillgänglig infrastruktur för gång, cykel och kollektivtrafik. Dessa insatser främjar både hälsan och miljön. Att främja aktiva transporter till och från olika platser är ett praktiskt och hållbart sätt att öka den dagliga fysiska aktiviteten för många människor.

Genomförande

Kommunerna i länet åtar sig att främja fysisk aktivitet i städer och samhällen genom minst två av nedanstående insatser eller andra insatser som ger motsvarande effekt.

- Främja aktiva transporter, det vill säga möjligheten att gå eller cykla till och från skolan.
- Främja aktiva transporter, det vill säga möjligheten till att gå eller cykla till och från arbetsplatsen.
- Planera för säkra gång- och cykelvägar så att det är enkelt för invånarna att ta sig till grönområden och andra områden för fysisk aktivitet.
- Utveckla gröna, tillgängliga och trygga lekmiljöer för barn och unga. Exempel kan vara lekplatser, skolgårdar, längs gångstråk eller i parker.
- Utveckla gröna, tillgängliga och trygga uterum och aktivitetsytor för social samvaro, fysisk aktivitet och hälsosamt åldrande.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDET

Åtgärden bidrar till flera olika miljömål och delar av åtgärden har synergier med åtgärd fem Fossilfri arbetspendling, åtgärd sju Ökat samarbete i samhällsplaneringen och åtgärd nio Trygga och sammanhängande vägar för cykel i Åtgärdsprogram Minskad klimatpåverkan 2021-2025.

I samband med planering av insatser är det angeläget att ha dialog med invånare i respektive område, med såväl barn och unga som med vuxna. Det är också positivt att samverka med föreningar och företag i kommunen.

Vid planering och genomförande bör hänsyn tas till tillgänglighet och möjlighet till fysisk aktivitet för personer med funktionsnedsättningar.

Ansvariga aktörer

Kommunerna

Effekt och uppföljning

Insatser som bidrar till ökad fysisk aktivitet leder både till förbättrad hälsa och till minskad miljöpåverkan från biltrafik.

G: Minst två punkter (eller motsvarande) under genomförandet är genomförd.

H: Någon av punkterna (eller motsvarande) under genomförandet är påbörjad.

P: Beslut har tagits inom kommunen att påbörja arbetet med en eller flera av punkterna under genomförandet (eller motsvarande).

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: Frisk luft, God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Beror på vilka insatser som görs.

23. Etablera attraktiva allmänna platser för unga

Syfte och mål

Syftet är att skapa trygga och trivsamma sociala utrymmen i offentliga miljöer för unga.

Bakgrund

En viktig del i samhällsplaneringen är att ungdomar har tillgång till olika miljöer och möjligheter att vistas i dem. "Bra utemiljöer" för ungdomar behövs och en stor utmaning är hur ungdomar ska få chans till olika vardagliga former för socialt utrymme på allmänna platser och gröna ytor. Det innebär att särskild uppmärksamhet måste ägnas de stråk och platser som finns i ungdomars nära omgivningar kring bostäder, skola och miljöer där ungdomar spenderar mycket tid.

Genomförande

Det första steget är att genom olika dialoger med målgruppen, och andra berörda aktörer, ta fram underlag det vill säga vad unga själva vill och önskar för platser. Nästa steg är att förverkliga underlaget, utifrån lokala förutsättningar, till bra utemiljöer för unga.

Åtgärden genomförs genom följande steg:

- a) Genomföra målgruppsdialog med unga och andra berörda aktörer i aktuellt område.
- b) Återkoppla resultatet från målgruppsdialogen med personerna som deltog i dialogen.
- c) Ta fram en plan för insatser som ska genomföras, baserat på resultat från målgruppsdialogen. Planen förankras med personer som deltog i dialogen samt övriga berörda aktörer/personer.
- d) Genomföra insatser enligt planen och med utgångspunkt i målgruppsdialog. Insatserna förankras med personer som deltog i dialogen samt övriga berörda aktörer/personer.

KOMMENTAR TILL GENOMFÖRANDE

Vilka områden som är mest angelägna att prioritera avgörs av respektive kommun eftersom behov och förutsättningar skiljer sig åt.

Inför målgruppsdialoger kan Region Jönköpings län (eller annan lämplig regional aktör) vid behov bistå med att samla in information via förslagsvis enkät/fokusgruppsintervjuer med unga i syfte att inhämta ungas behov och vad de önskar för sorts utemiljöer och sociala platser.

Vid genomförande av dialogtillfällen är det viktigt att ta hänsyn till sammansättningen av de tilltänkta representanterna för målgruppen. Det är angeläget att olika grupper finns representerade, så som olika åldrar, kön, etnicitet, socioekonomisk bakgrund och funktionsförmåga.

Ansvariga aktörer

Kommunerna* i samverkan med Region Jönköpings län (eller annan lämplig regional aktör)

Effekt och uppföljning

G: Minst en insats är genomförd med utgångspunkt i målgruppsdialogen.

H: Minst en målgruppsdialog är genomförd och en plan för insatser är framtagen.

P: Minst en målgruppsdialog är planerad.

E: Ej påbörjad

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 God hälsa och välbefinnande, mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Kostnaden beror på vilka insatser som kommer genomföras.

24. Integrera social hållbarhet i fysisk planering

Syfte och mål

Syftet med åtgärden är att vidareutveckla projektet Social hållbarhet i fysisk planering, genom att Länsstyrelsen tillsammans med en eller flera kommuner väljer ut och tillämpar en metod för att integrera social hållbarhet i översiktsplaneringen.

Bakgrund

För många planeringsaktörer är det otydligt vad social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling verkligen innebär. Det finns en rad olika verktyg och metoder för att arbeta med perspektivet, men social hållbarhet har trots detta svårt att få tydligt genomslag i samhällsbyggnadsprocesserna. Samhällsbyggnadsenheten på Länsstyrelsen i Jönköpings län påbörjade därför under år 2021 ett projekt med inriktning mot social hållbarhet i fysisk planering och stadsutveckling för att lyfta de sociala värdena i samhällsbyggnadsprocessen. Inom ramen för projektet har Länsstyrelsen utvecklat arbetet med social hållbarhet såväl internt på myndigheten som externt tillsammans med länets kommuner.

Genomförande

Åtgärden genomförs stegvis genom de punkter som listas nedan.

- a) Länsstyrelsen inventerar tillämpbara metoder/verktyg för att implementera social hållbarhet i översiktsplaneringen.
- b) Länsstyrelsen väljer tillsammans med en eller flera kommuner i länet ut en metod/ett verktyg att arbeta med.
- c) Länsstyrelsen stöttar kommunerna i att börja implementera metoden i ett eller flera skeden av översiktsplaneringen.

Ansvariga aktörer

- a) Länsstyrelsen*

- b) Länsstyrelsen* (i dialog med kommuner)
- c) Länsstyrelsen* (i samverkan med kommuner)

Effekt och uppföljning

Åtgärden kan på sikt leda till att stärka de sociala hållbarhetsperspektiven i den fysiska planeringen.

Åtgärden följs upp genom en utvärdering av hur tillämpningen av metoden/verktyget fungerat i arbetet med översiktsplaneringen. Utvärderingen genomförs av Länsstyrelsen och kommunen/kommunerna.

G: Metoden/verktyget har implementerats i arbetet och en utvärdering är genomförd.

H: Länsstyrelsen har i dialog med kommunerna bestämt metod att arbeta vidare med.

P: Länsstyrelsen har inventerat relevanta metoder/verktyg.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö

Agenda 2030: mål 3 Hållbara städer och samhällen, mål 5 Jämställdhet

Kostnad och finansiering

Lönekostnader utifrån behov och omfattning.

25. Etablera kulturmiljösamverkan Jönköpings län

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att främja kunskapsutbyte och samverkan i kulturmiljöarbetet mellan länets kommuner. Målsättningen är att samtliga kommuner ska delta aktivt i arbetet.

Bakgrund

Kommunerna har ett centralt ansvar för att kulturmiljöer ska tillvaratas, främjas och utvecklas i plan- och byggprocessen. Länsstyrelsen har ett vägledande ansvar i planprocessen och ansvar som prövningsinstans i bygglovsprocessen. Detta ställer stora krav på kommunernas och länsstyrelsens kunskap och kompetens i agerandet, inte bara i förhållande till kulturmiljöns värden utan också i relation till andra samhällsintressen, förlopp och

förändringsprocesser. Samtidigt är de statliga resurserna för kulturmiljöarbete begränsade och många kommuner har svårt att avsätta resurser för kulturmiljöarbetet till exempel för att ta fram kulturmiljöunderlag och att säkerställa tillgång till antikvarisk kompetens i den egna verksamheten. Detta ställer ökade krav på samverkan och kunskapsutbyte mellan länets kommuner samt mellan länsstyrelsen och kommunerna. Kulturmiljösamverkan Jönköpings län utgör ett viktigt komplement till andra mötes- och samverkansformer mellan länsstyrelsen och länets kommuner.

Genomförande

Länsstyrelsen och länets kommuner genomför årligen under programperioden ett antal samverkansmöten om kulturmiljöfrågor. Mötena riktar sig i första hand till tjänstepersoner med ansvar för kulturmiljöfrågor i samhällsplanering, stadsbyggnad och kulturverksamhet. Särskilda möten ordnas för politiker inom berörda nämnder vid behov och efter önskemål.

- a) Länsstyrelsen och länets kommuner genomför årligen fyra samverkansmöten.
- b) Samtliga kommuner medverkar med minst en representant vid minst två möten per år.
- c) Kommunerna har övertagit ansvaret för samverkansmötena.

Ansvariga aktörer

Länsstyrelsen i Jönköpings län och länets kommuner i samverkan.

Effekt och uppföljning

Åtgärden bidrar till ökat kunskapsutbyte om metoder, arbetssätt och perspektiv angående kulturmiljöfrågornas hantering i plan- och byggprocessen. Samverkan ger, genom kunskapsutbyte, förutsättningar för en mer effektiv hantering av kommunala resurser och behov i plan- och byggprocessen och ökar förutsättningarna för att tillvarata kulturmiljövärden.

G: Kommunerna medverkar tillsammans med Länsstyrelsen i minst två samverkansmöten per år. Kommunerna har övertagit ansvaret för Kulturmiljösamverkan Jönköpings län.

H: Kommunerna medverkar tillsammans med Länsstyrelsen i samverkansmöten i minst två samverkansmöten per år.

P: Ett antal kommuner har genomfört samverkansmöten tillsammans med Länsstyrelsen.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap och Levande sjöar och vattendrag.

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Uppskattningsvis under 50 000 kronor.

26. Upprätta regionala etappmål för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att tydliggöra styrningen mot en hållbar utveckling inom miljömålet God bebyggd miljö. Målsättningen är att länets kommuner ska ha nått ett individuellt etappmål inom 2030.

Bakgrund

De nationella kulturmiljömålen överbryggas av de nationella miljö kvalitetsmålen och de kulturpolitiska målen. Kulturmiljömålen avser i första hand statlig verksamhet men även kommuner och näringsliv uppmanas arbeta för att nå målen. Länsstyrelserna har möjlighet att utveckla de regionala förutsättningarna för styrning och uppföljning av kulturmiljömålen. Etablering av regionala indikatorer och etappmål för kulturmiljöns värden är en av flera åtgärder i det regionala arbetet med de nationella kulturmiljömålen.

Etappmål för god bebyggd miljö har tidigare funnits på nationell nivå inom miljömålet God bebyggd miljö. Etappmål för skyddad bebyggelse gör det möjligt för en kommun att planera och genomföra arbetet med kunskapsunderlag.

Värdering, inventering och skydd ger viktiga förutsättningar för att kunna värna, tillvarata och utveckla såväl allmänna kulturmiljövärden som det särskilt värdefulla. Ett begränsat urval av den historiskt värdefulla bebyggelsen skyddas i form av byggnadsminnen. En stor del av den värdefulla bebyggelsen och allmänna kulturmiljövärden hävdas genom planbestämmelser i detaljplan och områdesbestämmelser. Även politiskt antagna kulturmiljöprogram fungerar som skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Genomförande

Etappmålet ska vara uppnått till år 2030. Målet är att

- 75 procent av kommunens bebyggelse ska vara värderad. Att bebyggelse är värderad innebär att den varit föremål för en övergripande bedömning av kulturmiljövärdet i ett område. Värdering kan samordnas med områdesvis kulturhistorisk karaktärisering och beskrivning.
- 25 procent av kommunens bebyggelse är inventerad avseende allmänna och särskilda bebyggelsevärden. Inventering avser i detta sammanhang en registrering av bebyggelsevärden som ligger till grund för bedömning av högre allmänt bebyggelsevärde eller särskilt värdefull bebyggelse.

- Fem procent av den totala bebyggelsen ska vara skyddad genom detaljplan, områdesbestämmelser eller genom utpekande i politiskt antaget planeringsunderlag för kulturmiljövärden eller motsvarande. Åtgärden avser del av etappmålet under programperioden.

Genomförandet omfattar tre steg:

- a) Kommunen kartlägger omfattningen av värderingar, inventeringar och skydd samt fastställer nivåer för individuellt delmål inom programperioden.
Länsstyrelsen tar fram vägledning för regionala etappmål och genomför utbildning med länets kommuner i syfte att stödja kommunerna i arbetet med etappmålen.
- b) Kommunen inventerar bebyggelse in enlighet med individuellt etappmål.
- c) Kommunen tar fram beskrivningar samt erforderliga skydd för att nå det individuella delmålet under programperioden.

Ansvariga aktörer

Länets kommuner ansvarar för att genomföra kartläggning av inventerad bebyggelse, fastställande av samt inventering, värdering och införande av skydd enligt individuell målsättning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län tar fram vägledning och tar initiativ till utbildning för länet kommuner. Länsstyrelsen lämnar bidrag till framtagandet av kulturmiljöunderlag och har utvecklat en metod för översiktlig bebyggelsekaraktärisering.

Effekt och uppföljning

Åtgärden kommer bidra till att ge länets kommuner bättre förutsättningar för att tillvarata kulturmiljövärden i plan- och byggprocessen. Bättre förutsättningar för att tillvarata kulturmiljöns värden i samhällsplaneringen kommer bidra till minskade konflikter i förhållande till andra samhälls- och miljöintressen.

G: Kommunens bebyggelse är inventerad, värderad och skyddad i enlighet med kommunens individuella mål för programperioden.

H: Kommunens bebyggelse är inventerad i enlighet med kommunens individuella mål.

P: Länsstyrelsen har tagit fram och erbjudit vägledning i arbetet med att fastställa etappmål för perioden. Kommunen har kartlagt andelen inventerad, värderad och skyddad bebyggelse samt fastställt individuellt mål under programperioden.

E: Kommunen har inte kartlagt andelen inventerad, värderad och skyddad bebyggelse.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap och Levande sjöar och vattendrag.

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Kostnaden är beroende av genomförandegraden. Åtgärden som helhet kan innebära en kostnad upp emot 100 000 kronor. Kostnaden kan fördelas över flera år och åtgärden kan samordnas med andra åtgärder inom kulturmiljöområdet i åtgärdsprogrammet.

27. Aktualisera underlag för kulturmiljövärden

Syfte och mål

Tillgodose kommunens behov av aktuella kulturmiljöunderlag i plan- och byggprocessen. Målet är att kommunen ska ha ett planeringsunderlag som ger ett generellt stöd för hanteringen av all bebyggelse i kommun samt ett specifikt stöd för ett prioriterat urval av särskilt värdefull bebyggelse.

Bakgrund

Kulturmiljö är en väsentlig komponent i såväl en god vardagsmiljö och för besöksmål, rekreation och friluftsliv. Kunskapsunderlag om kulturmiljö kan också vara viktiga källor till den lokala historien både för en intresserad allmänhet och för föreningslivet.

Inventeringar och karaktäriseringar har i flera fall en lång hållbarhet samtidigt som nya kulturmiljövärden tillkommer över tid. Underlaget behöver också vara knutet till beslut rörande aktuell planering och utvecklingsbehov i kommunen. Begränsade resurser gör det också nödvändigt att prioritera vilka delar av underlaget som kan utvecklas. I länet finns stora skillnader i fråga om innehåll och aktualitet. Ett flertal kommuner har i samband med översiktsplanen konstaterat att det finns behov av att ta fram ett nytt kunskapsunderlag. Vid sidan av värden kopplade till enskilda byggnader bör ett kommunalt kulturmiljöunderlag även ge generell vägledning kring hur den byggda miljön ska värderas och ge förutsättningar för skydd, hänsynstagande och anpassning i samband med förändring.

För att motsvara behovet bör ett kulturmiljöunderlag ta upp särskilt värdefulla byggnader, för kommunen karaktäristiska byggnadstyper och byggnadsstilar, bebyggelse- och områdeskaraktär samt ge stöd vid gestaltning och förändring. Kulturmiljöunderlag kan också innehålla ställningstagande som förtydligar och utvecklar tidigare ställningstagande i till exempel översiktsplan och detaljplan.

Genomförande

Åtgärden genomförs i tre steg.

- a) Behovsbedömning. Kommunen genomför en behovsbedömning i syfte att identifiera vilka delar av kommunen eller som är i behov av komplettering samt vilken inriktning underlaget bör ha.

- b) Komplettering. Kommunen genomför tematiska eller geografiska kompletteringar av kunskapsunderlag, till exempel bebyggelseinventering, karaktärisering, åtgärdsprogram eller gestaltungsprogram.
- c) Aktualisering. Det sammantagna underlaget antas av kommunen.

Ansvariga aktörer

Kommunerna*, Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen har en vägledande och stödjande roll i förhållande till kommunernas hantering av kulturmiljövården i plan- och byggprocessen. Länsstyrelsen i Jönköpings län lämnar bidrag till framtagandet av kulturmiljöunderlag och har utvecklat en metod för översiktlig bebyggelsekaraktärisering.

Effekt och uppföljning

Åtgärden kommer bidra till att ge länets kommuner bättre förutsättningar för att tillvarata kulturmiljövården i plan- och byggprocessen. Bättre förutsättningar för att tillvarata kulturmiljöns värden i samhällsplaneringen kommer bidra till minskade konflikter i förhållande till andra samhälls- och miljöintressen.

G: Kommunen har ett aktualiserat kulturmiljöunderlag som är politiskt antaget.

H: Kommunen har tagit fram kompletterande kunskapsunderlag i syfte att utveckla det egna kunskapsunderlaget.

P: Behovsbedömning genomförd.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap och Levande sjöar och vattendrag.

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen

Arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljövården är också av betydelse för de arkitekturpolitiska målen.

Kostnad och finansiering

Under 100 000 kronor för respektive kommun. Ett kulturmiljöprogram kostar beroende på omfattning och inriktning uppskattningsvis 500 000 till 100 000 kronor. Åtgärden är utformad så att den ska gå att genomföra i omgångar och anpassas efter behov och tillgängliga resurser. Åtgärden kan också genomföras i omgångar och fördelas över flera år. Åtgärden kan samordnas med andra åtgärder inom kulturmiljöområdet i åtgärdsprogrammet.

Länsstyrelsen i Jönköpings län lämnar bidrag för kulturskapsunderlag angående kulturmiljövården och har utvecklat en metod för övergripande bebyggelseinventering.

28. Skydda särskilt värdefull kulturmiljö

Syfte och mål

Åtgärden syftar till att förtydliga förutsättningarna för att tillvarata kulturmiljöns värden i plan- och byggprocessen. Målet är att länsstyrelsen samt länets kommuner ska ha fastställt samt avgränsat särskilt värdefulla kulturmiljöer i GIS-data.

Bakgrund

Tillvaratagandet av allmänna intressen och dess integrering i olika planeringsprocesser är av stor betydelse för en hållbar landskaps- och bebyggelseutveckling. Värdefulla kulturmiljöer kopplade till områden och mark i övrigt ska, vid sidan av riksintressen, så långt som möjligt skyddas mot påtaglig skada och tillvaratas i planerings- och förändringsprocesser. Länsstyrelsen och kommunerna har möjlighet att peka ut sådana områden och Länsstyrelsen har till uppgift att redovisa statliga anspråk och att tillhandahålla planeringsunderlag. Kommunerna kan också redovisa hur sådana kulturmiljövärden ska hanteras i översiktsplanen.

GIS utgör idag ett centralt redskap både för förmedling och analys.

Genomförande

- a) Kommunerna och länsstyrelserna reviderar, kompletterar och fastställer utpekade värdefulla områden för kulturmiljövården.
- b) Värdefulla områden för kulturmiljövården digitaliseras.
- c) Värdefulla områden för kulturmiljövården redovisas och görs tillgängligt i Länsstyrelsens webb-GIS.

Ansvariga aktörer

Kommunerna, Länsstyrelsen.

Effekt och uppföljning

Åtgärden kommer ge förutsättningar för en mer effektiv hantering av kulturmiljöinformation i till exempel plan- och byggprocessen och motsvarande. Digitalisering och en mer enhetlig presentation av data kommer också underlätta förmedling av kulturmiljövården samt att utveckla olika användningsområden, till exempel för friluftsliv och rekreation.

G: Länsstyrelsen och kommunerna har fastställt värdefulla områden för kulturmiljövården. Fastställda områden har digitaliserats. Länsstyrelsen har tillgängliggjort data via webb-GIS.

H: Länsstyrelsen och kommunerna har fastställt värdefulla områden för kulturmiljövården. Fastställda områden har digitaliserats.

P: Länsstyrelsen och kommunerna har fastställt värdefulla områden för kulturmiljövården.

E: Ej påbörjad.

VILKA MÅL BIDRAR ÅTGÄRDEN TILL?

Miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap och Levande sjöar och vattendrag.

Agenda 2030: mål 11 Hållbara städer och samhällen

Kostnad och finansiering

Uppskattningsvis under 50 000 kronor.

Bilagor

Nuläge och analys Hälsans miljömål- Underlag för prioriterade områden i åtgärdsprogram
Hälsans miljömål

Referenser

Nuläge och analys Hälsans miljömål

Underlag för prioriterade områden i åtgärdsprogram
Hälsans miljömål

Innehållsförteckning

Bakgrund	79
Sveriges miljömål.....	79
Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030	80
Fokusområden Hälsans miljömål	81
Livsmiljöer för en god hälsa	81
Berörda mål för fokusområdet.....	81
Utmaningar och behov inom fokusområdet.....	81
Hållbara städer och samhällen	83
Berörda mål för fokusområdet.....	83
Utmaningar och behov inom fokusområdet.....	84
Hållbar konsumtion och produktion	85
Berörda mål för fokusområdet.....	85
Utmaningar och behov inom fokusområdet.....	85
En giffri miljö	87
Berörda mål för fokusområdet.....	87
Utmaningar och behov inom fokusområdet.....	87
Nuläget per miljömål	89
Giffri miljö	89
Kemikalieanvändning i produktion av varor och kemiska produkter.....	89
Miljögifter och särskilt utsatta grupper	91
Hållbar konsumtion och produktion	91
Handlingsplan för cirkulär ekonomi	92
Upphandling	92
Förorenade områden i Jönköpings län.....	92
Undersökningar av miljögifter i vatten i Jönköpings län	93
God bebyggd miljö	95
Hållbar samhällsplanering	95
Infrastruktur, kollektivtrafik, gång och cykel	96
Hållbar bebyggelsestruktur	96
Kulturvärden i bebyggd miljö	97
Natur- och grönområden.....	98
God vardagsmiljö, Hälsa och säkerhet.....	99
Hushållning med energi och naturresurser samt Hållbar avfallshantering	100
Frisk luft	101
Exponering av luftföroreningar	101

Småskalig vedeldning	102
Samhällsplanering	102
Resvanor.....	103
Halter av luftföroreningar	104
Skyddande ozonskikt	105
Avstannad Uttunning av ozonskiktet	105
Säker strålmiljö	107
Hudcancerfall ökar	107
Radon	108
Referenser	109

Det finns inga källor i aktuellt dokument.

Bakgrund

I Jönköpings län finns fem olika åtgärdsprogram för miljömålen. Åtgärdsprogrammen är tematiska och berör olika miljömål. Tillsammans bildar åtgärdsprogrammen en helhet som i samspel med annat miljöarbete i länet bidrar till att nå miljömålen och de målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

Som en del i framtagande av ett nytt åtgärdsprogram genomfördes en omvärlds- och nulägesanalys. Analyserna ligger till grund för att identifiera de största utmaningarna samt fokusområden inom berörda hållbarhetsmål och miljö kvalitetsmål. Underlaget har använts för att ta fram åtgärder med fokus med de områden där de största utmaningarna identifierats.

Sveriges miljömål

Åtgärdsprogrammet Hälsans miljömål berör främst miljö kvalitetsmålen Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö och God bebyggd miljö.

Figur 1: Sveriges miljömål, Illustration Tobias Flygarl

Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030

Åtgärdsprogram Hälsans miljömål relaterar främst till mål 1: Ingen fattigdom, mål 3: Hälsa och välbefinnande, mål 4: God utbildning för alla, mål 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, mål 9; Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 10: Minska ojämlikhet, mål 11: Hållbara städer och samhällen, mål 12: Hållbar konsumtion och produktion, mål 13: Bekämpa klimatförändringar, mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald. Och mål 17: Genomförande och globalt partnerskap.

Figur 2: Globala målen för hållbar utveckling Agenda 2030

Fokusområden Hälsans miljömål

För att ringa in utmaningar och behov för arbetet med miljömålen i Jönköpings län har fokusområden tagits fram. Områdena fungerar som inramning för de åtgärder som kommer arbetas fram i samverkan.

Livsmiljöer för en god hälsa

Berörda mål för fokusområdet

MILJÖKVALITETSMÅLMÅL

Frisk luft, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Skyddande ozonskikt

GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING I AGENDA 2030

BERÖRDA DELMÅL I AGENDA 2030:

- 11.2 Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla
- 11.6 Minska städernas miljöpåverkan
- 11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla

Utmaningar och behov inom fokusområdet

Den fysiska livsmiljön har en påverkan på människors hälsa och välbefinnande. Vi behöver stärka det hälsofrämjande arbetet och samtidigt minska de faktorer som ger upphov till negativa hälsoeffekter till exempel dålig luft, buller, UV-strålning och brist på rörelse.

Att andas in luftföroreningar påverkar hälsan negativt. För många människor kan föroreningar i luften även bidra till förkortad livslängd. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten.

Med ökande befolkning och bostadsbehov ses den täta staden som lösningen för många miljöproblem som till exempel minskat i anspråkstagande av jordbruksmark, minskad energianvändning och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur. Men den förtätade staden

innebär även ökad påfrestning på miljön och konflikter kopplade till luftförorening, buller och riskfrågor riskerar att uppstå vid exploatering i centrala lägen.

Att vistas i naturen kan bidra till en bättre hälsa genom exempelvis minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Minskad stress kan i sin tur ha en positiv effekt på immunförsvaret. Grönområden skapar också bättre möjligheter för fysisk aktivitet, vilket kan föra med sig positiva hälsoeffekter så som minskad övervikt och fetma. Dessutom minskar exponeringen för buller, luftföroreningar, värme och skadligt solljus.

Strålning kan vara till nytta, men den kan också vara skadlig. För att de skadliga effekterna av strålning på människa och miljö ska vara så små som möjligt ska all verksamhet med strålning vara berättigad. Det betyder att strålningen måste göra mer nytta än skada, och att stråldoserna ska begränsas så långt som det är möjligt och rimligt.

Ozonskiktet i atmosfären skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Därför innebär det en fara när ozonskiktet tunnas ut. Hos människor ökar risken för till exempel hudcancer, nedsatt immunförsvaret och ögonsjukdomen starr.

INRIKTNINGAR FÖR FOKUSOMRÅDET

- För att möta och hantera länets utmaningar behövs exempelvis insatser för att:
- Minska halter av olika luftföroreningar
- Minska bullernivåer
- Främja aktiva transporter med låg miljöpåverkan
- Minska exponering för värme och UV-strålning
- Minska exponering för skadlig strålning
- Minska halter av ozonnedbrytande ämnen
- Minska halter av radon
- Bevara och utveckla tillgång till grönområden

Hållbara städer och samhällen

Berörda mål för fokusområdet

MILJÖKVALITETSMÅL:

God bebyggd miljö

GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING I AGENDA 2030:

BERÖRDA DELMÅL I AGENDA 2030:

- 3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental hälsa.
- 11.2 Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla
- 11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering
- 11.4 Skydda världens kultur- och naturarv
- 11.5 Mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer
- 11.6 Minska städernas miljöpåverkan
- 11.7 Skapa säkra och inkluderande grönområden för alla
- 11.A Främja nationell och regional utvecklingsplanering
- 11.B Implementera strategier för inkludering, resurseffektivitet och katastrofriskreducering
- 15.1 Bevara, restaurera och säkerställ hållbart nyttjande av ekosystem på land och i sötvatten
- 15.2 Främja hållbart skogsbruk, stoppa avskogningen och återställ utarmade skogar
- 15.5 Skydda den biologiska mångfalden och naturliga livsmiljöer
- 15.8 Förhindra invasiva främmande arter i land- och vattensystem
- 15.9 Integrera ekosystem och biologisk mångfald i nationell och lokal förvaltning
- 15.A Öka de finansiella resurserna för att bevara och hållbart nyttja ekosystem och biologisk mångfald
- 15.B Finansiera och skapa incitament för hållbart brukande av skog

Utmaningar och behov inom fokusområdet

För att skapa en hållbar samhällsplanering behöver den fysiska miljön planeras och utvecklas för att bevara ekosystemtjänster med hjälp av grön- och vattenytor, kulturmiljöer, minska miljöpåverkan samt skapa hälsosamma och inkluderande livsmiljöer. Samhällena behöver också vara motståndskraftiga och anpassade för att hantera klimatförändringar.

Vår bebyggda miljö ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Hur vi bor och lever påverkar miljön på många sätt, exempelvis när vi värmer våra bostäder, reser till arbete och fritidsaktiviteter eller sorterar vårt avfall.

I dagens samhälle har många kulturmiljöer förlorat sina ursprungliga funktioner och utgör ofta hinder för exploatering och en rationell markanvändning. Dessa miljöer riskerar att rivras, förfalla eller växa igen utan skötsel eller hänsyn till dess kulturhistoriska värden.

Det behövs tydliga politiska avvägningar och ställningstagande för att minimera konflikterna och skapa en god livsmiljö för människor. Insatser behövs för att förbättra förutsättningarna att planera för en mer hållbar byggd miljö. Med stärkandet av den strategiska och fysiska planeringen och kopplingen till genomförande och uppföljning blir det lättare att styra mot en hållbar samhällsutveckling.

INRIKTNINGAR FÖR FOKUSOMRÅDET

För att möta och hantera länets utmaningar behövs exempelvis insatser för att:

- Säkerställa att samhällsplaneringen sker utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor
- Lokalisera och utforma byggnader och anläggningar på ett miljöanpassat sätt och så att de klarar effekter av klimatförändringar
- Utforma och lokalisera infrastruktur så att miljöpåverkan blir så liten som möjligt samtidigt som människors behov tillgodoses
- Främja aktiva transporter med låg miljöpåverkan
- Bevara och utveckla natur- och grönområden
- Ta tillvara och utveckla kulturvärden
- Främja och utveckla goda och trivsamma vardagsmiljöer med varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur
- Skapa förutsättningar för en levande landsbygd

Hållbar konsumtion och produktion

Berörda mål för fokusområdet

MILJÖKVALITETSMÅL:

Giffri miljö, God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan

GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING I AGENDA 2030:

BERÖRDA DELMÅL I AGENDA 2030:

- 8.4 Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion
- 9.1 Skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer
- 9.2 Främja inkluderande och hållbar industrialisering
- 12.1 Implementera det tioåriga ramverket för hållbara konsumtions- och produktionsmönster
- 12.2 Hållbar förvaltning och användning av naturresurser
- 12.3 Halvera matsvinnet i världen
- 12.4 Ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall
- 12.5 Minska mängden avfall markant
- 12.7 Främja hållbara metoder för offentlig upphandling
- 12.8 Öka allmänhetens kunskap om hållbara livsstilar

Utmaningar och behov inom fokusområdet

Konsumtionsvarorna och livsstilen i Sverige och i länet ger upphov till en stor påverkan på miljön och vi har en ohållbar hantering av våra resurser. Vi behöver ställa om till hållbara konsumtions- och produktionsmönster, skapa en ökad och effektiv resurshushållning samt ställa om flödena från linjära till cirkulära.

Vår planet har försett oss med ett överflöd av naturresurser, men vi människor har inte nyttjat det på ett ansvarsfullt sätt och konsumerar nu långt bortom vad vår planet klarar av. Att använda energi och naturresurser på ett långsiktigt hållbart sätt är avgörande för att nå en hållbar utveckling.

Hållbar konsumtion är också viktigt utifrån sociala och ekonomiska perspektiv, såsom ökad konkurrenskraft, tillväxt på såväl den lokala som globala marknaden, ökad sysselsättning, förbättrad hälsa och minskad fattigdom. Omställning till en hållbar konsumtion och produktion av varor är en nödvändighet för att minska vår negativa påverkan på klimat, miljö och människors hälsa.

INRIKTNINGAR FÖR FOKUSOMRÅDET

För att möta och hantera länets utmaningar behövs exempelvis insatser för att:

- Stimulera hållbara konsumtionsmönster
- Skapa förutsättningar för en cirkulär ekonomi
- Göra hållbara inköp och upphandlingar
- Minska och förebygga avfall samt främja en effektiv avfallshantering som inte skadar människors hälsa och miljön
- Säkerställ god kvalitet på dricksvatten

En giftfri miljö

Berörda mål för fokusområdet

MILJÖKVALITETSMÅL:

Giffri miljö, God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet

GLOBALA MÅL FÖR HÅLLBAR UTVECKLING I AGENDA 2030:

BERÖRDA DELMÅL I AGENDA 2030:

- 2.1 Tillgång till säker och näringsriktig mat för alla
- 2.4 Hållbar livsmedelsproduktion och motståndskraftiga jordbruksmetoder
- 3.9 Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar
- 6.1 Säkert dricksvatten för alla
- 6.3 Förbättra vattenkvalitet och avloppsrening samt öka återanvändning

Utmaningar och behov inom fokusområdet

Kemikalier finns överallt i vår vardag. Vi behöver minska de miljö- och hälsofarliga ämnena genom förebyggande åtgärder, skapa en giftfri vardag samt genomföra tillsyn av pågående och nedlagda verksamheter.

Människor, djur och växter utsätts för farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall. För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska.

INRIKTNINGAR FÖR FOKUSOMRÅDET

För att möta och hantera länets utmaningar behövs exempelvis insatser för att:

- Fasa ut och minimera användningen av särskilt farliga ämnen
- Minska den samlade exponeringen för kemiska ämnen
- Minska kemikalier i barns vardag
- Minska hälso- och miljöskadliga kemikalier i livsmedel, varor och material
- Identifiera och åtgärda förorenade områden
- Förstärka tillsyn och prövning av miljöfarlig verksamhet
- Minska läkemedelsrester i mark och vatten

Nuläget per miljömål

Giffri miljö

Människor, djur och växter utsätts för farliga ämnen som sprids när varor, kemiska produkter och material tillverkas, används och blir till avfall. För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska³⁵.

Miljömålet Giffri miljö är svårt att nå både på nationell och regional nivå.

Miljömålets preciseringar fokuserar på att

- minska den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- minimera användningen av särskilt farliga ämnen
- minimera spridning av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- åtgärda förorenade områden
- öka och sprida kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- tillgängliggöra information om farliga ämnen i material och produkter

Kemikalieanvändning i produktion av varor och kemiska produkter

På internationell nivå ser vi de senaste åren en kraftig ökad och globaliserad konsumtion och produktion av varor och kemikalier. Att den ökade produktionen i hög grad sker i länder med bristande kemikaliekontroll bidrar till problemet. Halter av ämnen som inte har uppmärksamats och reglerats kan därigenom öka i miljön. Regelutvecklingen inom EU gynnar tillståndet i miljön. Reglerna har medfört ökade datakrav och därmed ökad kunskap om ett stort antal kemiska ämnen vilket i förlängningen bidragit till att minska förekomsten av farliga och särskilt farliga ämnen i miljön.

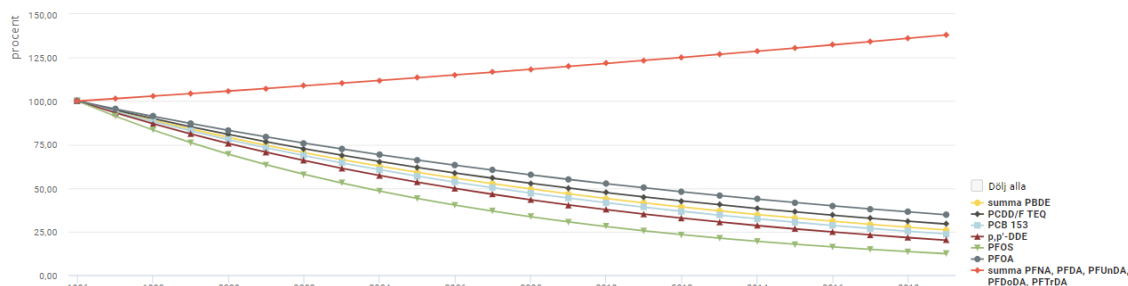
Inom FN:s miljöprogram börjar nu en process för att ta fram en ny strategi med vision, ambitiösa mål och delmål efter 2020, då det nuvarande globala målet för säker hantering av kemikalier går ut³⁶.

Antalet kemiska ämnen som används i produktion av kemiska produkter och varor är mycket stort och för många av ämnena råder fortfarande brist på kunskap om användning, exponering och effekter. Forskning visar på allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från industrikemikalier som vi utsätts för i låga doser under lång tid. Begränsningsåtgärder är visserligen effektiva, men för bioackumulerande och svårnedbrytbara ämnen som redan är spridda i varor, byggnader och miljön sker minskningen långsamt.

³⁵ Sveriges miljömål

³⁶ Naturvårdsverket, Miljömålet Giffri miljö

Detta speglas även av de analyser som görs av ett antal miljögifter som påträffas i modersmjölk och blod. Halterna av hårt reglerade miljögifter minskar långsamt i modersmjölk och blod i Sverige, medan halterna av ämnen som ännu inte reglerats, såsom långkedjiga PFAS, ökar. Exponeringen på människor och miljön för flera välkända miljögifter, såsom PFAS och dioxiner kan fortfarande utgöra ett problem, även om åtgärder för att minska spridningen har varit framgångsrika.³⁷

Figur 3. Miljögifter i modersmjölk och blod 1996 till 2019, Sveriges miljömål

Under 2016 använde Sverige 22 miljoner ton kemikalier som klassas som hälso- eller miljöfarliga, inklusive petroleumbränslen. Det är en minskning med 0,5 miljon ton sedan 2008. Det är främst användningen av petroleum som minskar, medan övriga kemikalier ökar något i användning. Användningen av kemikalier per BNP minskar, vilket är positivt. Det indikerar ett minskat behov av hälso- eller miljöfarliga kemikalier i produktionen av olika varor och tjänster.³⁸

Tillsynsverksamhet är ett viktigt verktyg för att kontrollera efterlevnaden av kemikalielagstiftning både inom näringslivet och inom handeln. Tillsynen behöver dock förstärkas. Näringslivets har en nyckelroll i arbetet med utfasning och substitution av kemikalier.

Förorenade områden behöver saneras, men det sker inte i tillräcklig omfattning och nya områden upptäcks.

Kemikalieinspektionen föreslår tre områden som behöver stå i särskilt fokus de kommande tio åren:

1. Fasa ut särskilt farliga ämnen

Användningen av särskilt farliga ämnen har upphört så långt som möjligt, genom att beslut om utfasning av ämnena finns för alla användningsområden senast 2030.

2. Giftfri cirkulär ekonomi

Användningen av resurser behöver bli mer effektivt och möjliggöra en cirkulär ekonomi.

3. Minska den samlade exponeringen

³⁷ Sveriges miljömål

³⁸ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

Barns utveckling och den biologiska mångfalden skyddas genom att den samlade exponeringen för farliga ämnen minskat väsentligt. Miljöskulden måste minska genom att dricksvatten och livsmedelsresurserna skyddas bättre. Ökade insatser mot farliga ämnen behövs för en hållbar samhällsomställning där är tillsynen en viktig del.³⁹

Miljögifter och särskilt utsatta grupper

Barn, äldre personer samt kvinnor i fertil ålder är särskilt känsliga för miljögifter. I Jönköpings län har flera kommuner arbetat med olika insatser inom giftfri/kemikaliesmart vardag bland annat för att minska exponeringen av kemikalier för barn. Region Jönköpings län arbetar med ”Giftfri sjukvård för barn”, för att öka kunskapen om produkter i verksamheten och dess ingående ämnen som är i nära kontakt med barn. Genom inventering, insamlade information och analyser har vissa produkter fasats ut.

Enligt *Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa* kan konsumentvaror och produkter innehålla och medföra exponering av hälsofarliga kemikalier. I den enkät som ligger till grund för rapporten svarar vårdnadshavare till åtta månader gamla barn i högre utsträckning att de tar hänsyn till kemikalier när de handlar jämfört med vårdnadshavare till äldre barn. För alla åldersgrupper har kemikalier störst påverkan vid inköp av mat och hygienartiklar. Vårdnadshavare med högre utbildningsgrad eller som är födda i Sverige svarar oftare att kemikalieinnehållet påverkar deras inköp.⁴⁰

Hållbar konsumtion och produktion

Det krävs en omställning av samhället mot en cirkulär ekonomi för att vi ska kunna nå våra miljö- och klimatmål, trygga vår välfärd och näringslivets konkurrenskraft, samt uppnå de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030. Sverige har stora utmaningar att nå mål 12 i Agenda 2030 som handlar om hållbar konsumtion och produktion.

De svenska hushållens konsumtion har ökat med 25 procent till 2018 jämfört med 2008⁴¹. Ökad konsumtion, av till exempel varor, kläder och kemiska produkter, leder till en ökad kemikalie- och varuproduktion samt en ökad mängd avfall och därmed ökad spridning av farliga ämnen. Många konsumenter är inte medvetna om den miljöpåverkan som konsumtionen eller användningen innebär, samt att den statistik som finns inte är fullständig.

Den största delen av utsläppen från konsumtion utgörs av privatpersoners konsumtion av till exempel livsmedel och transporter.

³⁹ Kemikalieinspektionen, Rapport 1/20: Giftfritt från början - underlag till regeringen med förslag på strategi och nya etappmål för farliga ämnen till 2030

⁴⁰ Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

⁴¹ Konsumentverket, Rapport 2020:2: Konsumenterna och miljön 2020.

Handlingsplan för cirkulär ekonomi

EU-kommissionen har tagit fram en handlingsplan för cirkulär ekonomi som inkluderar ett antal åtgärder där elektronik, plast, textilier och byggmaterial är prioriterat. Även Sverige har antagit en strategi för cirkulär ekonomi och en tillhörande handlingsplan⁴². Den övergripande visionen är ett samhälle där resurser används effektivt i giftfria cirkulära flöden och ersätter jungfruliga material. Fyra fokusområden har bedömts vara av särskild vikt för att nå visionen:

- hållbar produktion och produktdesign
- hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster
- giftfria och cirkulära kretslopp
- drivkraft för näringsliv och andra aktörer genom åtgärder som främjar innovation och cirkulära affärsmodeller

Handlingsplanen innehåller åtgärder för respektive fokusområde. De strömmar som bedöms som prioriterade för omställningen till ett cirkulärt samhälle är:

- Plast
- Textil
- Livsmedel
- Förnybara och biobaserade råvaror
- Bygg- och fastighetssektorn
- Innovationskritiska metaller och mineral⁴³

Upphandling

Upphandling och inköp är ett viktigt styrmedel för att nå samhällspolitiska mål. Konsumtion bland såväl privatpersoner som företag och offentlig sektor har stor påverkan på miljömålen. 2018 uppgick värdet av den offentliga upphandlingen i Sverige till 782 miljarder kronor exklusive moms. Den vanligaste typen av upphandlande myndighet är kommuner.⁴⁴

Förorenade områden i Jönköpings län

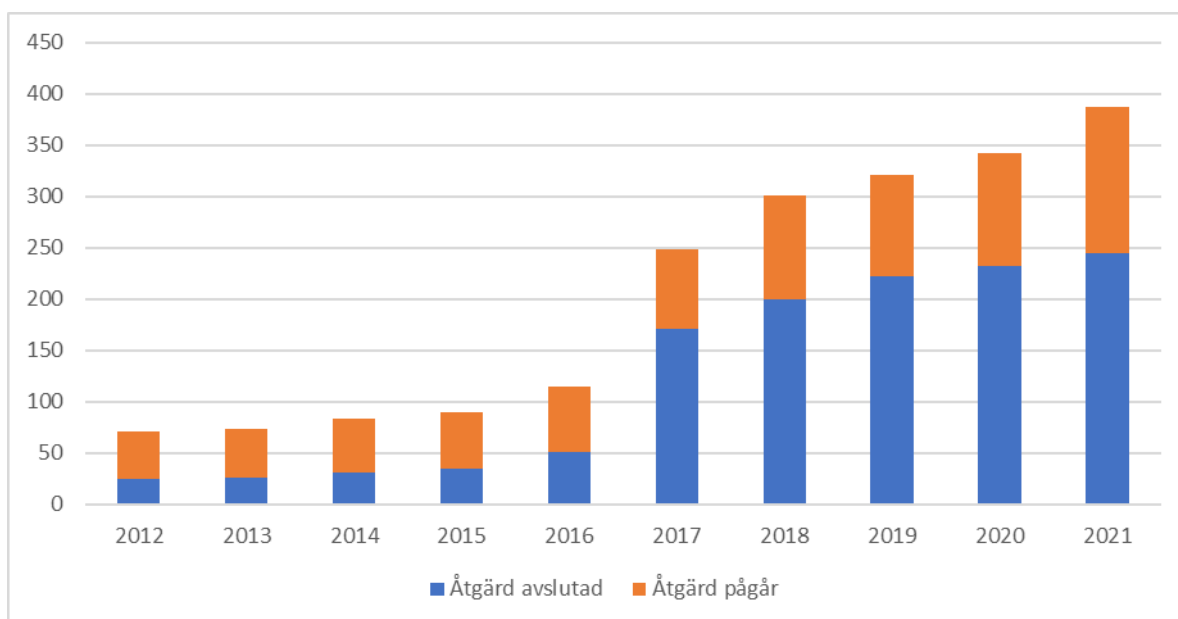
Det finns idag cirka 5 200 registrerade potentiellt förorenade områden i Jönköpings län, i det totala antalet ingår såväl konstaterat förorenade som misstänkt förorenade områden. Av dessa är runt 60 riskklass 1 (mycket stor risk) och runt 550 riskklass 2 (stor risk). Totalt har lite över 300 förorenade områden i länet åtgärdats.⁴⁵

⁴² Regeringskansliet, 2020, Cirkulär ekonomi - strategi för omställningen i Sverige

⁴³ Regeringskansliet, 2021, Cirkulär ekonomi Handlingsplan för omställning av Sverige

⁴⁴ Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket, 2020, Statistik om offentlig upphandling 2020

⁴⁵ Länsstyrelsen i Jönköpings län, Information om förorenade områden

Figur 4. Antal efterbehandlingsåtgärder som pågår eller är avslutade i Jönköpings län

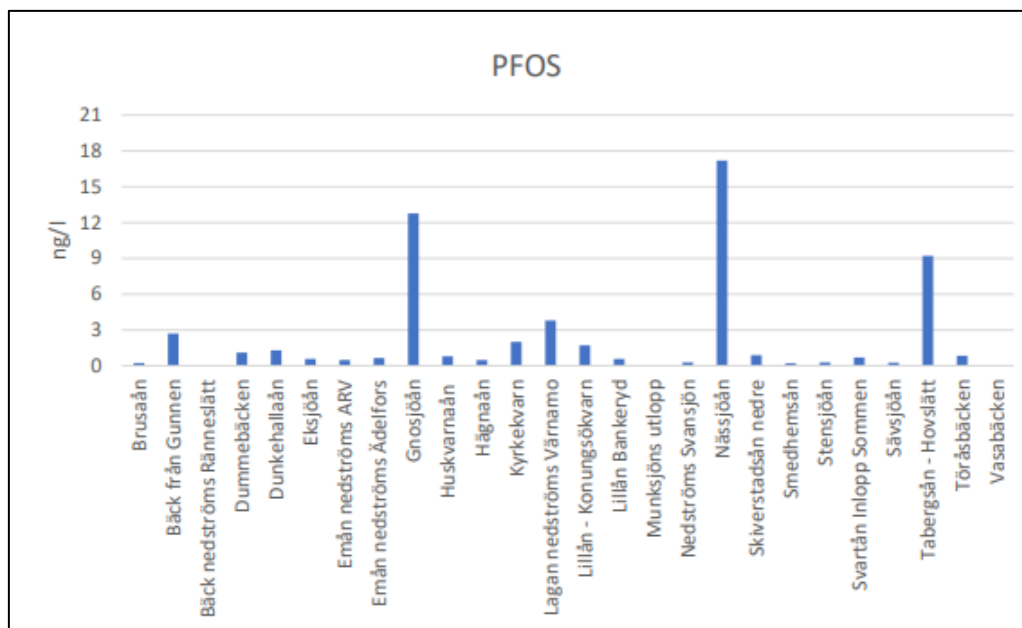
Länsstyrelsen samt länets kommuner bedriver ett aktivt tillsynsarbete när det gäller förorenade områden och efterbehandlingstakten har ökat i länet men behöver dock fortsatt öka samt en fortsatt satsning på andra åtgärdstekniker än schaktning och bortforsling av massor.

Undersökningar av miljögifter i vatten i Jönköpings län

Under åren 2017-2019 genomfördes analyser av miljögifter i länet. Vattendirektivsämnen, organiska ämnen i reningsverk, högfluorerade ämnen, metaller i fisk, miljögifter i sediment och miljögifter i tätortspåverkat grundvatten.

Resultaten visade att de ämnen som överskrider sitt gränsvärde, enligt vattenförvaltningen, var olika metaller, benso(a)pyren och antracen (polyaromatiska kolväten), PFOS, diklofenak (läkemedel) och TBT. I 23 lokaler har ett eller flera ämnen som överskrider gränsvärdet påträffats. Orsaken till påträffade halter är utsläpp från industrier, reningsverk, dagvattnet och brandsläckning med brandskum (PFOS).

Metaller påträffades i förhöjda halter i nio lokaler, benso(a)pyren i 13 lokaler, antracen och dixon i en lokal samt diklofenak och TBT i två lokaler.

Figur 5. Uppmätta halter PFOS i ytvatten i länet 2017-2019. Staplarna visar medelvärden av en till tre mätningar. Rapport Miljögiftundersökningar i Jönköpings län 2017 – 2019.

Läkemedel och stimulanterna (kaffein och nikotin) var både de vanligast förekommande ämnesgrupperna och de ämnen som förekom i högst halter i inkommande avloppsvatten. I utgående avloppsvatten dominerar ämnen i läkemedelsgruppen, medan halten av kaffein och nikotin är mycket lägre i utgående vatten än i inkommande.

Regionen i Jönköpings län bedriver projektet ”läkemedel och miljö” där miljöbedömning införs vid föreskrivning av läkemedel. Syftet är att minska utsläppen av miljöbelastande läkemedel.

God bebyggd miljö

Vår bebyggda miljö ska fylla människors och samhällets behov, erbjuda bra livsmiljöer och bidra till en hållbar utveckling. Hur vi bor och lever påverkar miljön på många sätt, exempelvis när vi värmer våra bostäder, reser till arbete och fritidsaktiviteter eller sorterar vårt avfall. Miljömålet Giftfri miljö är svårt att nå både på nationell och regional nivå.

Miljömålets preciseringar fokuserar på att:

- Utveckla och utforma en hållbar bebyggelsestruktur
- Åstadkomma en social, miljömässig och ekonomisk hållbar samhällsplanering
- Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning integreras i stadsplaneringen samt att anpassa lokalisering och utformning av infrastrukturen till människors behov. I syfte att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.
- Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.
- Säkerställa att det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.
- Kulturvärden i bebyggd miljö bevaras, används och utvecklas.
- Skapa goda vardagsmiljöer som utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.
- Minska risken för att människor utsätts för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.
- Hushålla med energi och naturresurser
- Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Hållbar samhällsplanering

Våra tätorter i länet både växer och blir tätare. Många kommuner har en fortsatt bostadsbrist. Nio av länets kommuner hade en ökad befolkning under 2019. Elva av tretton kommuner bedömer att det är underskott på bostäder i kommun som helhet vilket är en allvarlig situation⁴⁶. För särskilda grupper såsom ungdomar, studenter och nyanlända är situationen också kritisk och flera kommuner bedömer att det är underskott på bostäder. Bostadsbristen är i första hand knuten till kommunernas centralorter. Exploatering sker både genom förtätning och genom att oexploaterad mark tas i anspråk. Komplexiteten är högre i de städer som har ett större tryck på bostäder. En förtätning är bra ur flera resursperspektiv, men ställer också krav på platsens lämplighet och väl genomarbetade planer. Med ökande befolkning och bostadsbehov ses den täta staden som lösningen för många miljöproblem som till exempel minskat i anspråkstagande av jordbruksmark, minskad

⁴⁶ Länsstyrelsen i Jönköpings län, Rapport 2020:14 Analys av bostadssituationen i Jönköpings län 2020

energianvändning och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur. Men den förtätade staden innebär även ökad påfrestning på miljön och konflikter kopplade till luftförorening, buller och riskfrågor riskerar att uppstå vid exploatering i centrala lägen.

Barn och äldre är särskilt utsatta grupper för effekter av ett förändrat klimat. Barns hälsa kan påverkas genom till exempel ökad värmestress, förvärrade allergibesvär och ökad risk för vissa infektionssjukdomar⁴⁷. Det finns studier som visar att barn inte får lika mycket utrymme i offentliga miljöer. Vi behöver planera för att barnen ska få plats i städer.

Det behövs tydliga politiska avvägningar och ställningstagande för att minimera konflikterna och skapa en god livsmiljö för människor. Insatser behövs för att förbättra förutsättningarna att planera för en mer hållbar byggd miljö. Med stärkandet av den strategiska och fysiska planeringen och kopplingen till genomförande och uppföljning blir det lättare att styra mot en hållbar samhällsutveckling⁴⁸

Infrastruktur, kollektivtrafik, gång och cykel

I Jönköpings län ökade andelen boende inom 400 meter från hållplats inom tätort från 76,8 till 80,6 procent mellan år 2014 och 2018. Andelen nyttkomna bostäder inom 400 meter från hållplats minskade dock från att ha legat kring ca 80 procent år 2015-2017 till att endast utgöra 64,2 procent 2018. Tillgången till kollektivtrafik inom tätort är störst i Jönköping och Nässjö kommuner där över 90 procent av befolkningen har tillgång till kollektivtrafik inom 400 meter. Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Tranås har lägst tillgång då andelen endast är 50-55 procent.

Flera kommuner arbetar strategiskt med förtätning av tätorterna och bygger många bostäder i centrala kollektivtrafiknära lägen. Utvecklingen går i rätt riktning när det gäller tillgången till kollektivtrafik men det krävs ytterligare åtgärder för att öka andelen som nyttjar kollektivtrafiken.⁴⁹

Såväl Region Jönköpings län samt många av länets kommuner har planer för att främja cykling.

Hållbar bebyggelsestruktur

En stor utmaning är att få till en utveckling som leder mot en mer hållbar bebyggelsestruktur samt att hantera byggnader ut ett livscykelperspektiv. Byggnad- och fastighetssektorn släppte ut närmare 12 miljoner ton koldioxidkvivalenter i Sverige (2018), vilket motsvarade 21 procent av vårt totala utsläpp av växthusgaser, samt 23 procent av

⁴⁸ Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

⁴⁹ Sveriges miljömål

partikelutsläppen, 33 procent av den totala energianvändningen, åtta respektive fem procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier.⁵⁰

Användningen av miljö- och hälsofarliga kemikalier i byggnad- och fastighetssektorn har ökat kraftigt de senaste åren.

Indikator	sedan 2016	3-års snitt	sedan 2008
Växthusgaser (tusen ton CO2-ekvivalenter)	3%	4%	-7%
NOx (tusen ton)	2%	2%	-4%
Partiklar (tusen ton)	2%	4%	-9%
Total energianvändning (TWh)	-1%	2%	9%
Miljöfarliga kemikalier (tusen ton)	-4%	9%	98%
Hälssofarliga kemikalier, exkl. cement (tusen ton)	9%	20%	-3%

Figur 6: Boverkets miljöindikatorer baseras på underlag från Statistiska centralbyrån (SCB)

När både inhemsk produktion och import läggs ihop visar den senaste beräkningen av bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan sammanfattningsvis en trend med ökade utsläpp och användning jämfört med året innan. Den ökande trenden gäller för flertalet av de utvalda indikatorerna: växthusgaser, kväveoxider, partiklar och bränsleanvändning. Sedan 2008 visar utvecklingen av indikatorerna på en liten minskning av utsläpp av växthusgaser, kväveoxider och partiklar medan energianvändning och användningen av miljöfarliga kemikalier har ökat.⁵¹

Kulturvärden i bebyggd miljö

Byggnader och bebyggelsemiljöer är en viktig del av vårt kulturarv, de synliggör vår historia och berikar vår livsmiljö. De är också betydelsefulla resurser i det hållbara samhället, såväl ur ekonomiskt och socialt som miljömässigt hänseende. Därför är det viktigt att aktivt värna såväl hela bebyggelsemiljöers som enskilda byggnaders kulturvärden. Att förse kulturhistoriskt värdefull bebyggelse med relevant skydd är en betydelsefull del av kulturmiljöarbetet samt en förutsättning för att uppnå en långsiktigt hållbar förvaltning av vår bebyggda miljö.

Ökningen i antalet skyddade byggnader går långsamt. I Jönköpings län finns 304 byggnader som är skyddade som byggnadsminne. Flest byggnader som skyddas som byggnadsminne finns i Eksjö. Den största andelen av de byggnader som skyddas som byggnadsminne återfinns i urbana miljöer men ett stort antal byggnadsminnen återfinns även på landsbygden.⁵² För att snabbare öka antalet skydd krävs ökade resurser på såväl kommunal som regional nivå. Det saknas en samlad överblick över den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen och därmed även hur mycket som bör skyddas. Kompetensbrist och bristfälliga kunskapsunderlag är ett hinder i arbetet med att bevara natur- och kulturmiljöer.⁵³

⁵⁰ Naturvårdsverket, 2021, Rapport 6968: Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021

⁵¹ Boverkets miljöindikatorer

⁵² Sveriges miljömål

⁵³ Naturvårdsverket, 2021, Rapport 6968: Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021

I dagens samhälle har många kulturmiljöer förlorat sina ursprungliga funktioner och utgör ofta hinder för exploatering och en rationell markanvändning. Dessa miljöer riskerar att rivras, förfalla eller växa igen utan skötsel eller hänsyn till dess kulturhistoriska värden. Riksantikvarieämbetets utvärdering från 2017 slår fast att två av tre kommuner saknar de förutsättningar som behövs för att ta hänsyn till kulturvärden i bygglovsprocesser. Flertalet av de studerade kommunerna saknar strategiska överväganden i översiktsplanen för hur kulturmiljön ska hanteras i den fysiska planeringen.⁵⁴

Natur- och grönområden

Att vistas i naturen kan bidra till en bättre hälsa genom exempelvis minskad stress, stärkt kognitiv förmåga och förbättrad psykisk hälsa. Minskad stress kan i sin tur ha en positiv effekt på immunförsvaret. Grönområden skapar också bättre möjligheter för fysisk aktivitet, vilket kan föra med sig positiva hälsoeffekter så som minskad övervikt och fetma. Dessutom minskar exponeringen för buller, luftföroreningar, värme och skadligt solljus⁵⁵.

Av den sammanlagda ytan i svenska städer som utgör offentliga platser är merparten, 67 procent, grönytor.

Tillgången till grönytor är också relativt god. En stor del av befolkningen i de större tätorterna, 94 procent, hade år 2015 tillgång till ett grönområde inom 200 meter från bostaden, vilket inte är någon förändring jämfört med 2010. Det finns dock stora regionala och lokala skillnader. En större andel av personer med låg inkomst uppgav 2015 att de inte hade ett grönområde inom gångavstånd jämfört med grupperna med högre inkomster⁵⁶.

Att bo nära skyddad natur har betydelse för människors hälsa och möjlighet till friluftsliv och rekreation. Att naturen är skyddad gör att människor har tillgång till den långsiktigt, vilket är särskilt viktigt i tätortsnära områden där exploateringstrycket är hårt. Närheten till skyddad natur (nationalparker, naturreservat eller naturvårdsområden) har ökat de senaste åren. År 2019 hade 29 procent av Sveriges befolkning mindre än 1 kilometer till skyddad natur från sin bostad. I Jönköpings län var motsvarande siffra 22 procent 2019.⁵⁷

Andelen barn som varje dag vistas i grönområden har minskat betydligt över tid, från 78 procent 2003 till 49 procent 2019. Barn med utrikes födda vårdnadshavare och barn som bor trångt vistas mer sällan i grönområden jämfört med andra barn. Vårdnadshavarnas utbildningsnivå har också betydelse för vistelsen i grönområden.⁵⁸

Natur- och grönområden i städer och samhällen är också viktiga för att bevara och främja biologisk mångfald. Förlusten av biologisk mångfald har inte hejdat och hastigheten med

⁵⁴ Riksantikvarieämbetet, 2020, Kulturmiljön i miljömålssystemet – Kulturmiljööversikt delrapport I

⁵⁵ Folkhälsomyndigheten, information om friluftsliv för bättre folkhälsa

⁵⁶ SCB, Lämna ingen utanför Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020

⁵⁷ Sveriges miljömål

⁵⁸ Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

vilken arter försvinner har inte bromsats upp. Störst är risken för arter som är i behov av jordbrukslandskap och marin miljö.⁵⁹

Även om förtätning i städer och samhällen betraktas som en indikator på en mer hållbar och resurseffektiv urbanisering, kan det ge målkonflikter eftersom förtätning också kan innebära att urbana och tätortsnära grönområden och grönytor exploateras.⁶⁰ En annan risk är att med ökande befolkning i många av tätorterna kan de befintliga tätortsnära grönområdena utsättas för högre tryck.⁶¹

Kraven och önskemålen på vad den tätortsnära naturen ska kunna leverera nu och i framtiden kommer att öka. Grönområden och tätortsnära natur bör planeras och utformas för att kunna ta hand om ökande vattenmängder, sänka temperaturen, vara en resurs för biologisk mångfald och bidra till folkhälsa och ökad fysisk aktivitet. Det behövs verktyg för att synliggöra mångfunktionaliteten och bidra till avvägningarna mellan olika funktioner.⁶²

Samhällsplanering och fysisk planering kan bidra till den biologiska mångfalden och till natur- och grönområden, skapa förutsättningar för ekosystemtjänster samt den gröna infrastrukturen. Den fysiska planeringen kan både styra översiktligt på landskapsnivå och detaljerat hur mark och vatten ska användas. I den gröna handlingsplanen har grön infrastruktur i exploaterade områden identifierats som ett insatsområde där länet har störst utmaningar.

God vardagsmiljö, Hälsa och säkerhet

Andelen besvärade från luft i bostaden respektive utanför bostaden var på ungefär samma nivå år 2015 som år 2007. Skillnaden är att fler vuxna än barn och fler kvinnor än män nu uppger att de besväras.⁶³

Var femte person utsätts för höga trafikbullernivåer vid sin bostad. Trafikverket (2016) har estimerat att väg- och spårtrafikbuller medförde 500 förtida dödsfall och 50 000 fall av hjärt- och kärlsjukdom under 2011.⁶⁴ Att bo i ett bullerutsatt läge ökar risken för besvär. Cirka 12 procent av barnen som bor i flerfamiljshus har sitt sovrumsfönster mot en större gata eller trafikled, järnväg eller industri, och av 12-åringarna är 5,4 procent mycket störda av trafikbuller i hemmet.⁶⁵

⁵⁹ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

⁶⁰ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

⁶¹ Naturvårdsverket, 2019, Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2019

⁶² Folkhälsomyndigheten, information om friluftsliv för bättre folkhälsa

⁶³ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

⁶⁴ SCB, Lämna ingen utanför Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020

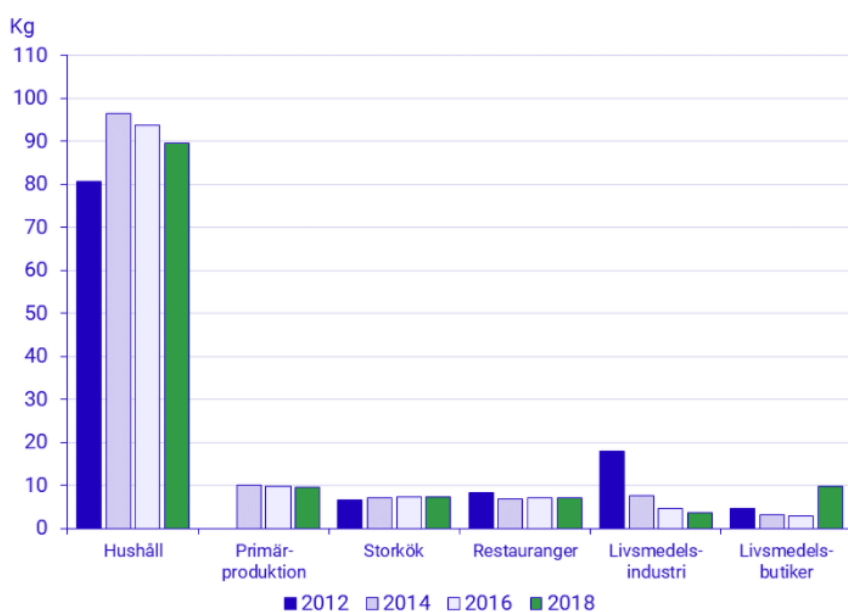
⁶⁵ Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

Gällande luftkvalitet görs bland annat mätningar av partikelhalter i urban bakgrund. För Sverige som helhet har årsmedelvärdet av partikelhalter (PM_{2,5}) i luft i urban bakgrund minskat de senaste åren, även om längre mätserier saknas. År 2019 var halten 5,7 µg/m³.⁶⁶

Vägledning, underlag och medel behövs för att öka satsningar på att minska hälsorisker och främja hälsosamma miljöer inom- och utomhus.

Hushållning med energi och naturresurser samt Hållbar avfallshantering

Matavfallet minskade med fyra procent under åren 2014–2016. Hushållen står för den enskilt största posten, 70 procent av matavfallet.⁶⁷

Figur 7: Matavfall kg per capita, SCB

2020 års statistik från Avfall Sverige visar att den biologiska återvinningen ökade med 13 procent 2020, medan restavfallet minskade med 5 procent. Ökad utsortering av matavfall och förpackningar har alltså fått effekt. Statistiken visar också att mängden avfall som går till materialåtervinning ökar. Totalt har mängden ökat med fem procent från 147 kg/person till 155 kg/person. Mängden kommunalt avfall uppgick till 4,8 miljoner ton 2020, vilket motsvarar 466 kg per person. Det är en minskning med 1 kg jämfört med 2019⁶⁸. Samtidigt ökar andelen kommuner med fastighetsnära fyrfacksinsamling I länet har flertalet kommuner fastighetsnära insamling.

⁶⁶ SCB, Statistik för målen i Agenda 2030 samt Sveriges miljömål

⁶⁷ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

⁶⁸ Avfall Sverige avfallsstatistik

Frisk luft

Att andas in luftföroreningar påverkar hälsan negativt. För många människor kan föroreningar i luften även bidra till förkortad livslängd. De luftföroreningar som är skadligast för hälsan är inandningsbara partiklar, marknära ozon och vissa kolväten. Miljömålet Frisk luft är svårt att nå både på nationell och regional nivå.

Miljömålets preciseringar fokuserar på att minska halter av olika luftföroreningar så att de inte överskrider lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål.

Exponering av luftföroreningar

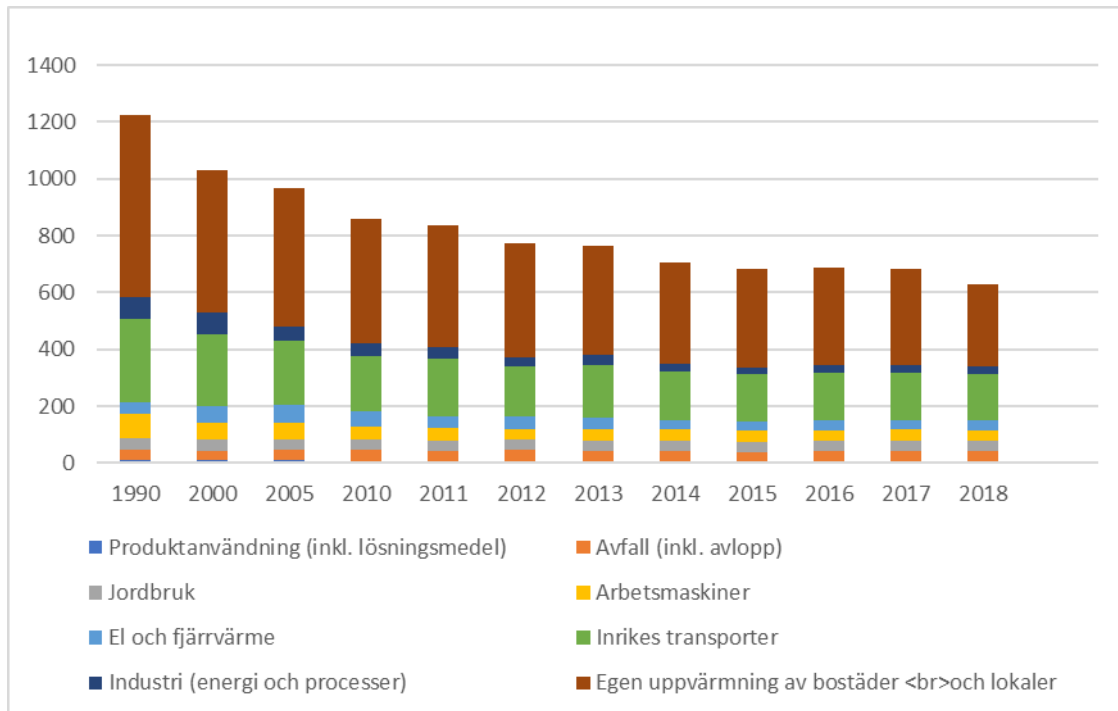
Internationellt behövs åtgärder för att minska halterna av långväga transporterade luftföroreningar. Långtidsexponeringen för partiklar i omgivningsluften sjunker. Partiklarna kommer framför allt från långdistanstransporter från kontinenten. Exponeringen är avsevärt högre i södra än i norra Sverige, eftersom de södra delarna av landet påverkas mer av vindar från Europa

Exponering av luftföroreningar som kväveoxid (NO₂), partiklar påverkar människors hälsa och leder även till dödsfall. År 2015 beräknade IVL Svenska miljöinstitutet att ca 7 600 personer i Sverige avled på grund av luftföroreningar. Utsläppen av främst partiklar har minskat.⁶⁹

En positiv trend i miljön ökar förutsättningarna att nå målet, men halterna av kvävedioxid, partiklar och ozon ligger fortfarande långt från målnivån. Nationellt behövs åtgärder för att minska halter av kväveoxider och partiklar från trafiken. Även utsläpp av bens(a)pyren och partiklar från vedeldning behöver minska.⁷⁰

⁶⁹ SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

⁷⁰ Sveriges miljömål

Figur 8: Utsläpp av små partiklar (PM 2,5) i Jönköpings län fördelat på sektorer, Sveriges miljömål

Småskalig vedeldning

Vedeldning kan orsaka höga halter av luftföroreningar lokalt och hur vanligt förekommande vedeldning är skiljer sig mycket mellan olika regioner. Särskilt i lokalsamhällen där inversion är mer vanligt förekommande är detta ett miljöhälsoproblem.⁷¹

Vedeldning är en av de största källorna till hälsofarliga luftföroreningar i Sverige. Utsläppen från vedeldningen beräknas bidra till att cirka 1 000 personer om året dör i förtid. Sot från eldningen har också en klimatpåverkan.⁷²

Samhällsplanering

Andelen som rapporterar ganska dålig eller mycket dålig luftkvalitet är också högre bland dem som bor i en bostad med fönster mot en större gata eller trafikled. År 2015 uppgav 5 procent att de besvärades av luft utanför bostaden. Något färre besvärades av luft i bostaden. Det låg på ungefär samma nivå som 2007.⁷³

⁷¹ SCB, Lämna ingen utanför Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020

⁷² Naturvårdsverket, Information om påverkan på hälsa och miljö från vedeldning

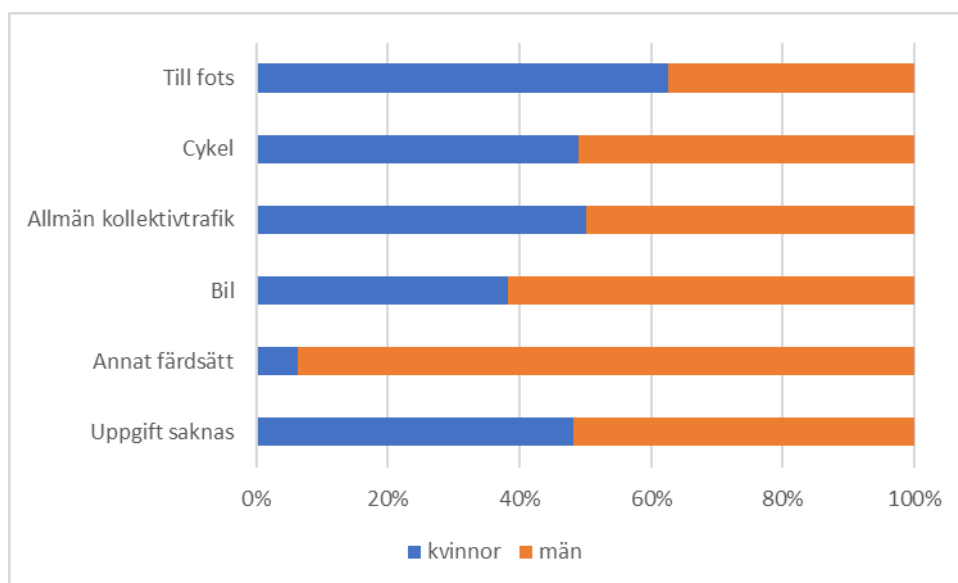
⁷³ SCB, Statistik för målen i Agenda 2030

Små barn är extra känsliga för luftföroreningar. Studier har visat att hög exponering för luftföroreningar tidigt i livet riskerar att ge livslånga konsekvenser för barnets fysiska och mentala utveckling. Barn vars förskolor ligger i stadsmiljöer är särskilt utsatta för luftföroreningar då deras utevistelse riskerar att ske i nära anslutning till trafik och trafikerade miljöer. Barn har dessutom oftast en högre aktivitetsnivå utomhus och andas därmed in en förhållandevis större mängd luft än vuxna. Detta medför att barn får i sig mycket mer luftföroreningar i förhållande till sin kroppsvikt än vad vi vuxna får. Det är därför viktigt att vi har kunskap om luftkvaliteten i barnens utemiljöer⁷⁴

Många barn i Sverige har astma och olika slags allergier. Allergisnuva och pollenallergi ökar bland barn.⁷⁵

Resvanor

I Jönköpings län står kollektivtrafik, cykel och gång för i genomsnitt 15 procent av resandet under åren 2011-2016. Detta är lägre än genomsnittet för landet. Under motsvarande period stod bilresandet i genomsnitt för 84 procent. Andelen persontransportresor till fots och med cykel utgör en liten andel som varit relativt konstant under åren. Andelen kollektivtrafik visar möjligen en svagt minskande trend de senaste åren, medan andelen resande med bil möjligen visar en ökning.⁷⁶

Figur 9: Totalt rest sträcka i 1000-tals km under åren 2011-2016 i Jönköpings län, Sveriges miljömål

⁷⁴ Naturvårdsverket, 2017, Luft & Miljö – barns hälsa. Om luftmiljö och svensk luftövervakning

⁷⁵ Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

⁷⁶ Sveriges miljömål

Halter av luftföroreningar

Luftkvaliteten i Jönköpings län har förbättrats markant sedan 1980-talet. Men utvecklingen har avstannat under de senaste åren. Under år 2020 genomfördes mätningar av luftkvalitet i Jönköpings tätort samt modellberäkningar i länets alla kommuner. De flesta överskridandena av miljömålets preciseringar med avseende på luftkvalitet sker på hårt trafikerade gator. I bakgrundsmiljöer, som är de miljöer människor mest vistas i, är situationen i regel bättre. Halterna av luftföroreningar kan variera mellan åren, bland annat beroende på väder.

Det är särskilt svårt att nå miljökvalitetsmålet vid hårt trafikerade gator i tätorterna. Halterna av luftföroreningar är högst i Jönköping men målets gränsvärden, särskilt för bensen, beräknas överskridas även i andra kommuner. För att nå målet behöver trafiken minska i stadsmiljön. Här är fysisk planering ett viktigt verktyg. Mätningar av utsläpp av kväveoxider visar att halterna i gatumiljön i Jönköpings och Nässjö kommun överstiger årsmedelhalten för miljömålet.⁷⁷

⁷⁷ Länsstyrelsen i Jönköpings län, Rapport 2021:1: Miljömålsuppföljning i Jönköpings län 2020

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet i atmosfären skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Därför innebär det en fara när ozonskiktet tunnas ut. Hos människor ökar risken för till exempel hudcancer, nedsatt immunförsvar och ögonsjukdomen starr. Miljömålet Skyddande ozonskikt bedöms kunna nås. Detta miljömål bedöms bara på nationell nivå.

Miljömålets preciseringar fokuserar på att:

- Nå vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet och kunna observera början på återväxten av ozonskiktet.
- Minska halter av ozonnedbrytande ämnen

Avstannad Uttunning av ozonskiktet

Globalt sett har uttunnningen av ozonskiktet stannat av, men det är oklart om återväxt har påbörjats. Indikationer finns på att återväxten kan ha påbörjats samt att flera ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. Många ozonnedbrytande ämnen finns kvar i atmosfären under lång tid. Även om utsläppen av flertalet ämnen har minskat eller upphört, dröjer det alltså flera decennier innan den nedbrytande effekten på ozonskiktet upphör. Det är svårt att avgöra tjockleken på ozonskiktet. Det beror bland annat på ozonskiktets naturliga variationer. Ozonskiktets tjocklek påverkas även av både klimatet och av halten av vissa växthusgaser i atmosfären.

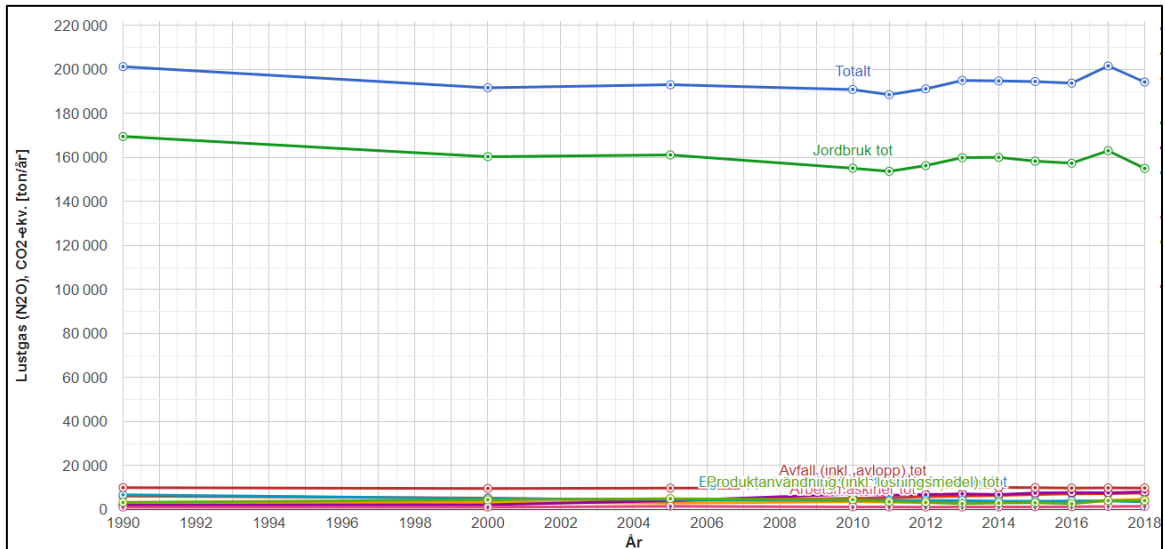
Det internationella arbetet inom Montrealprotokollet måste fortsätta. Produktion och konsumtion av ozonnedbrytande ämnen måste fortsätta att minska. Dessutom är det viktigt att kontrollera att inte nya ozonnedbrytande ämnen kommer ut på marknaden. Fortsatt internationellt arbete och nationellt omhändertagande av bland annat rivningsavfall är viktigt.⁷⁸

Data visar att det inte skett några större förändringar på ozonskiktets tjocklek över Sverige och utvecklingen mot en tillväxt går långsamt.⁷⁹

Dock finns det utsläpp av andra ämnen som lustgas, som bryter ned ozonskiktet och bidrar till växthuseffekten, där utsläppen istället ökar. Det blir allt tydligare att framtida utsläpp av koldioxid, metan och lustgas kommer att spela en väldigt viktig roll för ozonskiktets fortsatta utveckling. I andra åtgärdsprogram finns åtgärder för att minska utsläppen av ozonnedbrytande ämnen samt åtgärder för att minska våtmarker i landskapet.

⁷⁸ Sveriges miljömål

⁷⁹ Naturvårdsverket, 2021, Rapport 6968: Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021

Figur 10. Utsläpp av lustgas, CO₂-ekivalenter i Jönköpings län. Källa: Nationella emissionsdatabasen.

De nationella utsläppen av lagstiftningen reglerade ozonnedbrytande ämnen består nästan uteslutande av CFC (klorfluorkarbonater) från befintliga och uttjänta produkter. Utsläppen från dessa produkter har minskat kraftigt sedan 1990-talet. Huvuddelen av de kvarvarande utsläppen på nationell nivå av CFC uppkommer vid bristfälligt omhändertagande av isoleringsmaterial vid rivningar.

När det gäller lustgas är källan främst jordbrukssektorn.⁸⁰ Åtgärder behövs främst för att minska utsläppen är:

- Hantering av uttjänta produkter
- Förbränning av fossila bränslen
- Minska utsläppen av lustgas

⁸⁰ Naturvårdsverket, 2021, Rapport 6968: Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021

Säker strålmiljö

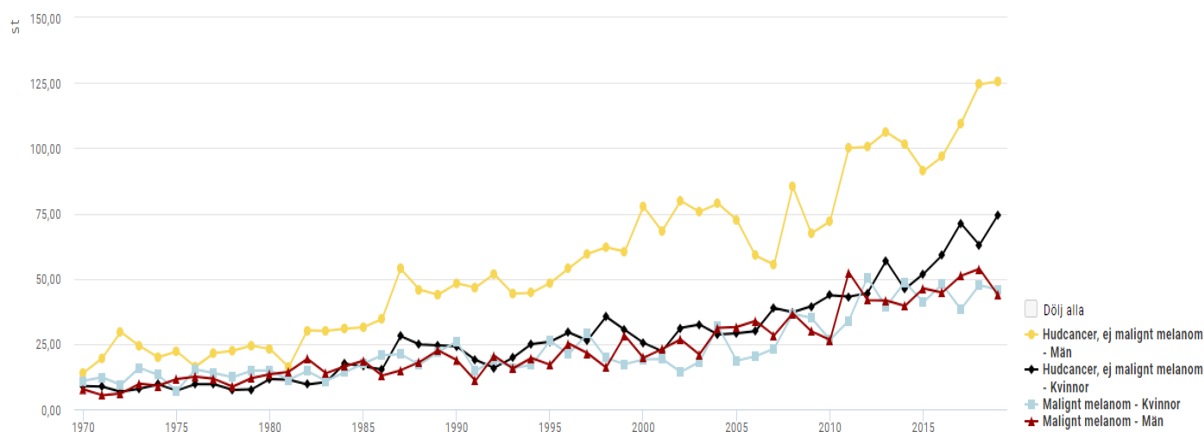
Strålning kan vara till nytta, men den kan också vara skadlig. För att de skadliga effekterna av strålning på människa och miljö ska vara så små som möjligt ska all verksamhet med strålning vara berättigad. Det betyder att strålningen måste göra mer nytta än skada, och att stråldoserna ska begränsas så långt som det är möjligt och rimligt. Miljömålet Säker strålmiljö bedöms troligtvis kunna nås på både nationell och regional nivå.

Miljömålets preciseringar fokuserar på att:

- Begränsa exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön
- Begränsa utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas.
- Minska exponering för ultraviolett strålning så att hudcancerfall minskar
- Begränsa exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön så att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt.

Hudcancerfall ökar

Hudcancer tillhör de vanligaste tumörsjukdomarna. Den långsiktiga trenden med ett ökat antal årliga fall av hudcancer bedöms fortsätta, antalet diagnosticerade fall har stigit kraftigt i de senaste decennierna. Den främsta orsaken är exponering för ultraviolett strålning (UV-strålning).

Figur 11: Antal diagnosticerade fall av hudtumörer per 100 000 invånare i Jönköpings län mellan åren 1970-2019. Sveriges Miljömål

I Jönköpings län var antalet nya fall under 2019 (ålderskorrigerat till befolkningen år 2000) för malignt melanom 46 för kvinnor och 44 för män. Trenden är ökande även om antalet nya fall av malignt melanom varierar mellan åren.⁸¹

⁸¹ Sveriges miljömål

Att minska barns och vuxnas exponering för UV-strålning är av central betydelse för att på sikt minska antalet hudcancerfall. Att förändra människors solvanor är en stor utmaning, men undersökningar visar att en stor andel av föräldrarna skyddar sina barn mot solen och att andelen svenskar som inte är intresserad av att vara solbrun har ökat. Andelen barn som bränt sig i solen någon gång under det senaste året har sjunkit något. Enligt BMHE 19 hade 20 procent av fyraåringarna åringarna bränt sig under det senaste året, vilket är på samma nivå som 2011. Bland 12-åringarna är det färre som har bränt sig 2019 jämfört med 2011 (44 respektive 48 procent). Andelen barn som regelbundet skyddas mot solen har ökat jämfört med 2011. De vanligaste sätten att skydda sig är genom att ha på sig kläder och att använda solskyddskrämer.⁸² Trenden visar dock att attityden hos allmänheten är att hälsan är viktigare än att vara solbrun.

Radon

Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning, och inandning av radon utgör en hälsorisk. Årligen diagnostiseras omkring 4 000 lungcancerfall och Stålsäkerhetsmyndigheten bedömer att cirka 500 av dessa fall orsakas av radon. Antalet radonmätningar som redovisas i byggnaders energideklarationer har över åren stadigt minskat. Det är önskvärt att öka antalet radonmätningar som underlag för att kunna sätta in åtgärder för att kunna sätta in åtgärder för att minska radonhalten där referensnivån överskrids.⁸³

⁸² Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

⁸³ Sveriges miljömål

Referenser

Avfall Sverige avfallsstatistik

Boverkets miljöindikatorer

Folkhälsomyndigheten, information om friluftsliv för bättre folkhälsa

Folkhälsomyndigheten, Rapport 20010: Miljöhälsorapport 2021 – barns miljörelaterade hälsa

Kemikalieinspektionen, Rapport 1/20: Giftfritt från början - underlag till regeringen med förslag på strategi och nya etappmål för farliga ämnen till 2030

Konsumentverket, Rapport 2020:2: Konsumenterna och miljön 2020.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Information om förorenade områden

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Rapport 2020:18 Miljögiftsundersökningar i Jönköpings län 2017 – 2019

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Rapport 2020:14 Analys av bostadssituationen i Jönköpings län 2020

Länsstyrelsen i Jönköpings län, Rapport 2021:1: Miljömålsuppföljning i Jönköpings län 2020

Nationella emissionsdatabasen

Naturvårdsverket, Miljömålet Giftfri miljö

Naturvårdsverket, Information om påverkan på hälsa och miljö från vedeldning

Naturvårdsverket, 2017, Luft & Miljö – barns hälsa. Om luftmiljö och svensk luftövervakning

Naturvårdsverket, 2019, Uppföljning av målen för friluftslivspolitiken 2019

Naturvårdsverket, 2021, Rapport 6968: Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021

Regeringskansliet, 2020, Cirkulär ekonomi - strategi för omställningen i Sverige

Regeringskansliet, 2021, Cirkulär ekonomi Handlingsplan för omställning av Sverige

Riksantikvarieämbetet, 2020, Kulturmiljön i miljömålssystemet – Kulturmiljööversikt delrapport I

SCB, Statistik för målen i Agenda 2030

SCB, Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige Statistisk lägesbild 2019

SCB, Lämna ingen utanför Statistisk lägesbild av genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, oktober 2020

SCB, Statistisk lägesbild 2021 Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

Sveriges miljömål, www.sverigesmiljomal.se

Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket, 2020, Statistik om offentlig upphandling 2020

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Redovisning av delegationsbeslut till tekniska utskottet augusti 2022

Ärendebeskrivning

1. **Förvaltningschef**
- Personalärenden 37–38/2022
2. **VA-chef**
3. **Gata/parkchef**
4. **Fastighetschef**
5. **Biträdande fastighetschef**
6. **Fritidschef**
7. **Ordförande**
- Beslut om att tidigarelägga upp-
spolning av is i Talavidshallen 1/2022

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta
att godkänna redovisning av fattade delegationsbeslut.

Maria Grimstål
Nämndsekreterare

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Ny delegat för direktupphandling hos tekniska förvaltningen

Ärendebeskrivning

Vid upphandling av varor och tjänster ska delegater utses i förvaltningarna. Delegaterna har rätt att fatta beslut om direktupphandling i de fall där avtal saknas och kostnaden är mellan 25 000 kronor och 100 000 kronor.

Upphandlingsnämnden beslutade 11 december 2019 att utse tekniska förvaltningens förvaltningschef och avdelningscheferna för fastighetsavdelningen, fritidsavdelningen, gata/parkavdelningen och vatten- och avloppsavdelningen som delegater. Upphandlingsnämnden beslutade 16 december 2020 att utse även biträdande avdelningschef för fastighetsavdelningen som delegat.

Tekniska förvaltningen har i maj månad inrättat en ny avdelning, ”teknik- och projektavdelningen” med en avdelningschef. Upphandlingsnämnden behöver därför föreslå att besluta att avdelningschefen ska vara delegat för direktupphandlingsbeslut.

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta

att föreslå upphandlingsnämnden att besluta om avdelningschef för teknik- och projektavdelningen som delegat för direktupphandlingsbeslut där avtal saknas för inköp av varor och tjänster till ett värde av 25 000 – 100 000 kronor för funktionens ansvarsområde.

Maria Grimstål
Nämndsekreterare

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

Stiftelsen Folkets park ansvarsfrihet för 2021

Ärendebeskrivning

Tekniska förvaltningen har erhållit Stiftelsen Folkets Park Värnamos årsredovisning för år 2021. Tekniska utskottet har att avge yttrande avseende årsredovisning för stiftelserna. Enligt stiftelseurkunden åligger det kommunfullmäktige att besluta om ansvarsfrihet för styrelsen.

Ändamålet för Stiftelsen Folkets Park är ”att handha driften av Folkets Park och att där bedriva bland annat barn- och familjeverksamhet”. Värnamo kommun ansvarar för fastigheternas underhåll och lekparken.

Stiftelsen Folkets Park har lämnat en förvaltningsberättelse där det framgår deras verksamhet har i hög grad begränsats på grund av de restriktioner som var av Covid-19. En planerad barnteater för förskola och skolan ställdes in. Då de privata sammankomsterna minskades ner till maximalt åtta personer så har de inte heller kunnat hyra ut till privata sammankomster. Man har kunnat arrangera barnteater vid ett tillfälle, utomhusbio vid ett tillfälle, konstutställning för barn och familjer under 1,5 vecka, loppmarknad samt arrangemang vid jul, påsk och halloween.

Stiftelsen har erbjudit allmänheten aktivitet genom minigolfspel under juli-september. Samarbetet har skett med Värnamo kommun för att ge skolungdomar möjlighet att spela minigolf genom ”Sommarpasset”. Utöver detta nyttjas minigolfbanan av förskolor och fritids inom Värnamo kommun.

Stiftelsens bokslut granskas av kommunledningsförvaltningen.

Tekniska förvaltningen

Tekniska utskottet

Dnr: TU.2022.47

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta

att hos kommunfullmäktige tillstyrka ansvarsfrihet för styrelsen för Stiftelsen Folkets Park för år 2021.

Dagmar Karlsson
Handläggare

Johan Arvidsson
Fritidschef

Årsredovisning
för
Stiftelsen Folkets Park i Värnamo
828000-8007
Räkenskapsåret
2021

Innehållsförteckning

Förvaltningsberättelse	2
Resultaträkning	5
Balansräkning	6
Noter	8

Styrelsen för Stiftelsen Folkets Park i Värnamo får härmed avge årsredovisning för räkenskapsåret 2021.

Årsredovisningen är upprättad i svenska kronor, SEK. Om inte annat särskilt anges, redovisas alla belopp i hela kronor (kr). Uppgifter inom parentes avser föregående år.

Förvaltningsberättelse

Verksamheten

Allmänt om verksamheten

Värnamo kommun äger sedan år 1978 Folkparken i Värnamo. Stiftelsen Folkets Park i Värnamo verksamheten.

Stiftelsen har sitt säte i Värnamo kommun. Styrelsen består av sju ledamöter med personliga suppleanter. Styrelsen utses av kommunfullmäktige i Värnamo kommun. Av styrelsens ledamöter och suppleanter ska fyra utses efter förslag från Föreningen Folkets Hus och Park Värnamo. Styrelsen sammanträder enligt stadgar minst två gånger om året.

Ledamöter

Åsa Pettersson
Luis Gonzales
Sandra Adesund
Lorenzo Gonzales
Michael Hermansson (m)
Håkan Johansson (kd)
Susanne Abrahamsson (s)

Ersättare

Ardita Berisha Cani
Billy Mähler
Stoja Vranjes
Dan Stenberg
Gottlieb Granberg (m)
Uranela Murati (kd)
Lennart Palm (s)

Ordförande

Vice ordförande

Sekreterare

Firmatecknare

Åsa Pettersson

Luis Gonzales

Lorenzo Gonzales

Åsa Pettersson och Lorenzo Gonzales gemensamt
eller styrelsen i dess helhet

Godkänd revisor

Ersättare godkänd revisor

Revisor

Ersättare revisor

Helen Blomstrand, Revisorsgruppen

Marcus Svensson, Revisorsgruppen

Anders Berglund (s)

Lennart Swerlander (kd)

Främjande av ändamålet

Stiftelsen har, enligt stadgar, till föremål för sin verksamhet att handha driften av Folkets Park och att där bedriva bland annat barn- och familjeverksamhet.

Stiftelsen erhåller driftbidrag från Värnamo kommun som också ansvarar för fastigheternas underhåll och lekpark. Parkområdet är offentligt med öppenhet för allmänheten dygnet runt. Stiftelsen arrangerar kulturverksamhet samt ansvarar för uthyrning av allmänna samlingslokaler i fastigheterna.)

Väsentliga händelser under räkenskapsåret 2021

Under räkenskapsåret 2021 har verksamheten i hög grad begränsats på grund av restriktioner som följd av covid-19. Ett planerat barnteaterprogram för förskola och skola ställdes in. Efterfrågan på allmänna samlingslokaler minskade betydligt eftersom privata sammankomster begränsats till 8 personer.

Under året har stiftelsen arrangerat barnteater/konsert vid ett tillfälle, utomhusbio vid ett tillfälle, konstutställning för barn och familj under 1,5 vecka, loppmarknad vid ett tillfälle samt arrangemang vid jul, påsk och Halloween. Exempel på aktiviteter vid dessa arrangemang är temadekorering, tipspromenader, reflexjakt och minigolf under höstlovet. Stiftelsen har erbjudit allmänheten aktivitet genom minigolfspel under juli till september. Samarbete har skett med Värnamo kommun för att ge skolungdomar möjlighet att spela minigolf genom "sommarpass". Utöver detta nyttjas minigolfbanan av förskolor och fritids inom Värnamo kommun.

Genom uthyrningsverksamhet har stiftelsen möjliggjort verksamhet för publik arrangör av återkommande dans, privata sammankomster, försäljning av varor, personalmöten med mera.

Parkområdet och dess byggnader har möjliggjort aktiviteter för allmänheten genom lek-, motions- och spelytor. Bänkar och bord används av allmänheten för sociala aktiviteter. Offentlig konst, blomsterrabatter, miljöprojekt och andra naturliga inslag i parkmiljö erbjuder allmänheten, inklusive barn och familj, en miljö för rekreation. Drift av parkområdet sköts genom ideellt arbete, köp av tjänster från Värnamo kommun samt att Stiftelsen under räkenskapsåret säsonganställt fastighetsskötare.

Väsentliga händelser efter räkenskapsårets slut

Restriktioner till följd av covid-19 har upphört och begränsar inte längre möjligheten att arrangera kulturarrangemang och andra aktiviteter. Stiftelsen kan återgå till att främja ändamålet och därmed arbeta för att åter öka efterfrågan på kultur, social gemenskap, utevistelse och allmänna samlingslokaler.

Stiftelsen har under säsongen ett flertal arrangemang planerade. Utöver detta är fokus på att öka attraktiviteten både i parkområdet och i lokalerna.

Flerårsöversikt (Tkr)	2021	2020	2019	2018
Nettoomsättning	419	415	475	642
Resultat efter finansiella poster	-29	154	-26	37
Soliditet (%)	90,5	97,4	77,9	80,3

Stiftelsens resultat och ställning i övrigt framgår av efterföljande resultat- och balansräkning med noter. }

Resultaträkning	Not	2021-01-01 -2021-12-31	2020-01-01 -2020-12-31
Stiftelsens intäkter			
Intäkter	2	419 338	415 022
Övriga rörelseintäkter		10 512	0
Summa stiftelsens intäkter		429 850	415 022
Stiftelsens kostnader	3, 4		
Handelsvaror		-43 239	-34 203
Övriga externa kostnader		-313 305	-219 867
Personalkostnader	5	-98 581	-91
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar		-3 668	-3 668
Summa stiftelsens kostnader		-458 793	-257 829
Rörelseresultat		-28 943	157 193
Finansiella poster			
Räntekostnader och liknande resultatposter		-76	-3 552
Summa finansiella poster		-76	-3 552
Resultat efter finansiella poster		-29 019	153 641
Resultat före skatt		-29 019	153 641
Årets resultat		-29 019	153 641

Balansräkning	Not	2021-12-31	2020-12-31
	1		
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Inventarier	6	26 140	29 808
Summa materiella anläggningstillgångar		26 140	29 808
Summa anläggningstillgångar		26 140	29 808
Omsättningstillgångar			
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Övriga fordringar		0	560
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		678	0
Summa kortfristiga fordringar		678	560
<i>Kassa och bank</i>			
Kassa och bank		596 170	578 775
Summa kassa och bank		596 170	578 775
Summa omsättningstillgångar		596 848	579 335
SUMMA TILLGÅNGAR		622 988	609 143

Balansräkning	Not 1	2021-12-31	2020-12-31
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
<i>Fritt eget kapital</i>			
Fritt eget kapital vid räkenskapsårets början		593 039	439 398
Årets resultat		-29 019	153 641
Fritt eget kapital vid räkenskapsårets slut		564 020	593 039
Summa eget kapital		564 020	593 039
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		684	0
Skatteskulder		12	1 569
Övriga skulder		50 864	14 535
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		7 408	0
Summa kortfristiga skulder		58 968	16 104
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		622 988	609 143

Noter

Not 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänna upplysningar

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR 2016:10) om årsredovisning i mindre företag.

Redovisningsprinciper för enskilda balansposter

Anläggningstillgångar

Tillämpade avskrivningstider:

Materiella anläggningstillgångar

Inventarier

10 år 5

Not 2 Intäkter

	2021	2020
Nettoomsättningen per rörelsegren		
Försäljning servering och kiosk	16 124	21 409
Kulturbidrag	18 436	0
Driftsersättning, Värnamo kommun	333 145	326 614
Inträden	12 433	0
Uthyrning av lokaler och loppis	13 800	1 421
Uthyrning av utrustning	11 480	0
Minigolf	13 920	35 578
Krisstöd från Riksorg Folkets Hus och Park		30 000
	419 338	415 022

Not 3 Handelsvaror

	2021	2020
Inköp kioskvaror	13 010	21 992
Aktivitetskostnader	29 557	0
Artistkostnader	672	60
	43 239	22 052

Not 4 Stiftelsens kostnader

	2021	2020
Annonsering	46 495	17 046
Förbrukningsmaterial	24 854	12 099
Administrationskostnader	24 013	27 616
Föreningsavgifter	8 316	11 432
Revisionsarvode	21 579	35 256
Underhåll inventarier	59 847	20 291
Fastighetskostnader	109 855	71 693
Försäkringspremier	9 747	9 513
Övriga kostnader	8 599	14 921
	313 305	219 867

Not 5 Medelantalet anställda

	2021	2020
Medelantalet anställda	1	0 ⁵

Not 6 Inventarier

	2021-12-31	2020-12-31
Ingående anskaffningsvärden	70 155	44 160
Inköp	0	25 995
Försäljningar/utrangeringar	-33 475	0
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	36 680	70 155
Ingående avskrivningar	-40 347	-36 679
Försäljningar/utrangeringar	33 475	0
Årets avskrivningar	-3 668	-3 668
Utgående ackumulerade avskrivningar	-10 540	-40 347
Utgående redovisat värde	26 140	29 808

Värnamo den 27 juni 2022

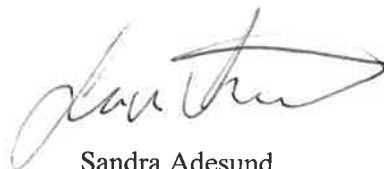
Åsa Pettersson
Ordförande

Luis Gonzales

Lorenzo Gonzales

Sandra Adesund

Michael Hermansson

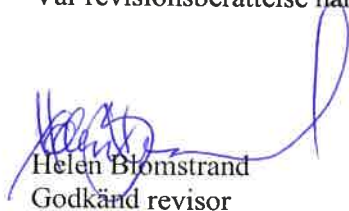

Susanne Abrahamsson

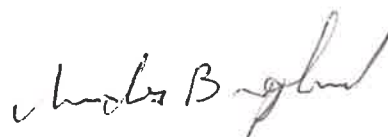

Håkan Johansson

Vår revisionsberättelse har lämnats den 30 juni 2022

Helen Blomstrand
Godkänd revisor

Anders Berglund
Revisor

Medborgarinitiativ - Utomhuspadelbana i Bredaryd

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktiges ordförande har lämnat medborgarinitiativet ”Utomhuspadelbana i Bredaryd” till tekniska förvaltningen för vidare handläggning.

Enligt medborgarinitiativet är en utomhuspadelbana i anslutning till sporthallen och Rocknevallen ett bra komplement till möjligheten att idrotta i Bredaryd. Medborgarinitiativet har fått 101 röster och 9 positiva kommentarer.

Fritidsavdelningen konstaterar att det finns i investeringsplanen medel avsatta för att bygga multiarena/aktivitetsyta i kommunens fyra större kransorter. I Bor är multiarenan färdigställd sedan ett par år tillbaka. I Forsheda pågår dialog med ortens invånare om hur ytan ska utformas. Därefter ska aktivitetsyta i Bredaryd respektive Rydaholm planeras. Hur utformningen av multiarenan i Bredaryd ska se ut kommer att bestämmas i dialog med engagerade invånare i samhället. Bedömningen är att medborgarinitiativet ska anses besvarat.

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta **att** anse medborgarinitiativet besvarat.

Kamilla Florentzson
Handläggare

Johan Arvidsson
Avdelningschef fritid

Medborgarinitiativ

Rubrik som sammanfattar ditt förslag:
Utomhus padelbana i Bredaryd

Beskriv ditt förslag och vad du vill ska hända:
Utomhus padelbana i anslutning till sporthallen och Rocknevallen vore ett bra komplement till möjligheten till idrottande i Bredaryd.

Välj hur lång tid förslaget ska gå att rösta på:
Tre månader

Bifoga gärna en bild eller ett dokument.

Markera gärna i kartan om det gäller en plats. Du kan göra på två sätt:

1. Skriv in adressen och klicka på förstoringsglasat.
2. Klicka först på den röda nålen och klicka sedan i kartan.

[Länk till karta](#)

Adress: Liatorpsvägen 5, 333 74 Bredaryd, Sverige

Koordinater: (57.18019719999999, 13.7409384)

Observera att adressen är ungefärlig när markören inte är placerad i närheten av vägar eller bebyggelse

Dina kontaktuppgifter

Förnamn Monica	Efternamn Johansson
-------------------	------------------------

E-post
johansson2u@gmail.com

Vi kan behöva kontakta dig om vi har frågor om ditt förslag

Fyll din i adress om du inte har någon e-postadress.

Adress	
Postnummer	Postort

Postadress
Värnamo kommun
331 83 Värnamo

Kontaktcenter
Stadshuset, Kyrkorget 1, Värnamo
Telefon: 0370-37 70 00
Telefax: 0370-37 77 11

E-post
kontaktcenter@varnamo.se
Webbplats
kommun.varnamo.se

Organisationsnummer
212000-0555
Bankgiro
141-7195

Jag godkänner att mitt namn kommer att visas tillsammans med förslaget på Värnamo kommuns webbplats.

Jag samtycker till att Värnamo kommun sparar och behandlar mina personuppgifter för att kunna hantera förslaget.

Värnamo kommun behöver hantera och spara personuppgifter om dig för att handlägga ärenden och fatta beslut som rör dig och för att fullgöra skyldigheter enligt lag.

Du har rätt att kontakta oss om du vill ha information om de uppgifter vi har om dig, för att begära rättelse, överföring eller för att begära att vi begränsar behandlingen, för att göra invändningar eller begära radering av dina uppgifter.

Du hittar mer information på www.varnamo.se/personuppgifter.

Ansökan om medel för uppgradering av Tännö småbåtshamn

Ärendebeskrivning

Längs Vidösterns östra strand äger kommunen endast en liten sträcka strandlinje om cirka 100 meter där Tännö båtförening idag bedriver sin verksamhet. Marken har under lång tid arrenderats ut till föreningen av Värnamo kommun.

Båtföreningen har efter dialog med tekniska förvaltningen sökt medel för att utveckla småbåtshamnen med ny båtisättningsramp och bryggor. Medel har beviljats från Furen-Flårens sjöregleringsfond med 229 000 kronor och Vidösterns fiskevårdsområde med 40 000 kronor. Föreningen kommer även satsa 40 000 kronor själva, vilket är stora delar av deras eget sparade kapital.

Föreningen har budgeterat detta arbete till 399 000 kronor (dock före senast halvårets prisstegring). Med eget kapital och beviljade medel från Furen-Flårens sjöregleringsfond, Vidösterns fiskevårdsområde och egna medel saknas 90 000 kronor för att genomföra denna åtgärd.

Återstående 90 000 kronor har föreningen ansökt om hos kommunstyrelsen i Värnamo kommun. Ansökan är överlämnad till tekniska förvaltningen för hantering.

Från kommunens sida är det viktigt att kunna erbjuda boende i Tännö med omnejd en möjlighet till båtplats och rekreation i strandnära läge. Förvaltningen har därför fört dialog med representanter för Tännö båtförening, Tännö vägförening, Tännö föräldraförening samt Tännö hembygdsföreningen om hur platsen på bästa sätt gemensamt kan utvecklas. En ”masterplan” för områdets önskade utveckling över tid kommer behöva tas fram i samråd med ovanstående föreningar. Tännö vägförening och Tännö föräldraförening har signalerat att de är villiga att bidra ekonomisk till denna satsning. Beslut gällande ytterligare ansökningar till diverse utvecklingsfonder för utveckling av området väntas under året.

Tekniska förvaltningen

Tekniska utskottet

Dnr: TU.2022.128

Tekniska förvaltningen arbetar vidare med frågan och återkommer under hösten till tekniska utskottet.

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta
att godkänna informationen.

Linus Enochson
Projektör

Jesper du Rietz
Förvaltningschef

2022-04-06

KOMMUNSTYRELSEN Värnamo	
2022-04-08 277	
Diarienumr	Diarietplanbeteckn.

Kommunstyrelsen

Värnamo Kommun

33183 Värnamo

Ansökan om medel för uppgradering av Tännö Båthamn.

Tännö Båtförening har fått 229000 kr beviljade av Länsstyrelsens Bygdemedel och 40000 kr av Vidöstens Fiskevårdsförening. Tännö Båtförening har avsatt 40000 kr till projektet av egna medel , vilket är kostnadsberäknat till 399000 kr (se projektbeskrivning).

Markägare är Värnamo kommun och Tännö Båtförening driver verksamheten. För att kunna starta och färdigställa projektet ansöker här Tännö Båtförening om 90000 kronor från Värnamo kommun.

Projektstart 2022-09-15.

Bilagor :

Beslut LS - Bygdemedel

Projektbeskrivning

Styrelsen Tännö Båtförening

Eu

Bengt Johansson

076-8505524

Rasmus Linderfalk
Naturavdelningen
Fiskeenheten
010-223 64 84

Sändlista:

Tännö Båtförening
Länsstyrelsen i Kronoberg
Värnamo kommun

Ansökan om bidrag ur Furen-Flårens sjöregleringsfond

Tännö båtförening beviljas högst 229 000 kr ur Furen-Flårens sjöregleringsfond för förbättringar av Tännö hamn i Vidöstern. Inför beslutet har Länsstyrelsen i Kronoberg och Värnamo kommun haft möjlighet att yttra sig över ärendet. Värnamo kommun har inkommit med ett yttrande där det framgår att de inte har några invändningar till ansökan så länge villkoren uppfylls.

Bakgrund

Tännö båtförening har den 9 juli 2021 inkommit med en ansökan om bidrag ur Furen-Flårens sjöregleringsfond. Föreningen avser att renovera och bygga ut hamnen i Tännö som drivs av Tännö båtförening. Föreningen ansöker om 229 000 kronor i bidrag, där den totala budgeten för projektet är 321 000 kronor.

Av ansökan framgår att hamnen är i behov av renovering samt att det finns kö för att ta del av fler hamnplatser.

Totalt finns det inför beslutet 721 652 kronor i Furen-Flårens sjöregleringsfond. Årligen inbetalas cirka 52 000 kronor till fonden.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beviljar bidrag om högst 229 000 kronor ur Furen-Flårens sjöregleringsfond. Detta motsvarar omkring 71 procent av de beräknade kostnaderna.

Villkor angivna nedan ska uppfyllas.

Villkor

- Bidraget betalas endast ut om projektet genomförs enligt plan.
- Till den ekonomiska redovisningen ska underlag bifogas som visar på att investeringarna gjorts såsom fakturor och betalningsbevis i form av kvitton eller liknande.

Sida 2/2

- En kortare arbetsrapport inklusive bilder (före, under och efter) ska biläggas den ekonomiska redovisningen.
- Andra för verksamheten nödvändiga tillstånd ska erhållas.
- Att sjösättningsrampen framöver kan nyttjas av personer även utanför Tännö båtförening

Motivering

Bygdeavgiftsmedel regleras i förordning (1998:928) om bygde- och fiskeavgiftsmedel.

Utifrån Länsstyrelsen i Jönköpings läns riktlinjer för fördelning av bygdeavgifter framgår att åtgärder med syfte att förbättra vattenmiljön eller nyttjandet av berört vattenområde har högsta prioritet. En reglering med sådan omfattning att bygdemedel utdöms innebär vanligtvis en negativ påverkan på vattenmiljön och dess ekosystemtjänster och påverkar ofta möjligheten att nyttja vattenområdet. Länsstyrelsen bedömer därför att åtgärder med syfte att förbättra vattenmiljön eller nyttjandet kan betraktas som en tidsenlig tolkning av de åtgärder som enligt §4 i förordningen ska prioriteras, dvs åtgärder för att förebygga eller minska skada till följd av regleringen. Nyttjande med koppling till vattenområdet kan exempelvis vara byggnationer/upprustning av bryggor och hamnar, båtsättningsplatser eller åtgärder för att gynna fisket.

Vidöstern är nationellt särskilt värdefull ur fiskesynpunkt. Därför är det viktigt med god tillgänglighet till sjön så att allmänheten kan ta del av fiskemöjligheterna på ett enkelt sätt. Att tillgängliggöra sjösättningsrampar bedöms underlätta för allmänhetens fiske i sjön.

Med utgångspunkt ifrån ovanstående bedöms föreliggande bidragsansökan ligga i linje med fondens syfte, varför Länsstyrelsen beviljar ansökan.

Anton Halldén
Länsfiskekonsulent

Rasmus Linderfalk
Fiskerikonsulent

Beskrivning av projektet:

Tånnö Båtförening är en ideell förening med ca. 65 medlemmar som driver en småbåtshamn för boende i Värnamo kommun. Syftet är att öka tillgängligheten till sjön Vidösterns båtliv, fritidsfiske, rekreation och föreningsliv.

Flera översvämningar de senaste åren har raserat bryggor och kajkanter. En del har lagats akut men nytt behöver investeras i för att hålla över tid. Lågt vatten under vissa tider har försvårat isättning och upptagning av båtar. Det finns idag 34 båtplatser men många står på kö för att hyra en plats i hamnen.

Därför planeras:

- Muddring av hamnen
- Ny ramp för isättning och upptagning av båtar
- Ny kajkant med träbrygga för ca. 11 nya båtplatser

Balansräkning:

LS Bygdemedel	229000
Fiskevårdsföreningen	40000
Egen insats	40000
Värnamo Kommun	90000
Summa:	399000

Maskiner (Ny offert)	177500
Inventarier, material	180000
Övrigt (mattor transport mm.)	41500
Summa:	399000

Övrig information från förvaltningen

Ärendebeskrivning

Fritidschefen önskar dialog om:

- Översyn av bidragssystem
- Fördjupad förstudie/projektering av konstsnöspår i Borgen Outdoor
- Utmaningar kring anslutningsväg och parkering vid Näsudden

Beslutsförslag

Tekniska förvaltningen föreslår tekniska utskottet besluta
att godkänna informationen.

Maria Grimstål
Nämndsekreterare

Jesper du Rietz
Förvaltningschef